

Komisja
Europejska

Edukacja i szkolenia dorosłych w Europie

*Ścieżki prowadzące
do umiejętności
i kwalifikacji*

Raport Eurydice

Europejska
Agencja
Wykonawcza ds.
Edukacji i Kultury

Edukacja i szkolenia dorosłych w Europie

Ścieżki prowadzące do
umiejętności i kwalifikacji

Raport Eurydice

Niniejsze opracowanie zostało po raz pierwszy opublikowane w języku angielskim w 2020 roku (tytuł oryginału *Adult education and training in Europe. Building inclusive pathways to skills and qualifications*) przez Europejską Agencję Wykonawczą ds. Edukacji i Kultury (EACEA, *Education and Youth Policy Analysis*).

Niniejszą publikację należy cytować następująco:

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2021. *Edukacja i szkolenia dorosłych w Europie: ścieżki prowadzące do umiejętności i kwalifikacji*. Raport Eurydice Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

PDF EC-02-21-440-PL-N ISBN 978-92-9488-073-4 doi: 10.2797/62191

Opracowanie tekstu zakończono we wrześniu 2021 r.

Części niniejszej publikacji mogą być powielane jedynie do celów niekomercyjnych, pod warunkiem że fragment tekstu jest poprzedzony odniesieniem do „sieci Eurydice”, po którym widnieje data publikacji dokumentu.

© Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Aleje Jerozolimskie 142A
02-305 Warszawa

Wydawnictwo
FRSE

Warszawa 2022

ISBN 978-83-66515-81-9

Tłumaczenie:	Invenire
Redakcja:	Joanna Dąbrowska-Resiak
Współpraca redakcyjna:	dr Monika Staszewicz
Korekta:	Maryla Błońska
Druk:	Drukarnia Kolumb Chorzów

Tłumaczenie publikacji sfinansowano ze środków Komisji Europejskiej.

WPROWADZENIE

Uczenie się przez całe życie stanowi siłę napędową dla postępu społecznego i gospodarczego. Zwiększa szanse na zatrudnienie i rozwój zawodowy, a także przyczynia się do rozwoju osobistego i zwiększenia dobrostanu jednostek. Edukacja dorosłych może nam również pomóc w stawianiu czoła poważnym wyzwaniom, w tym skutkom pandemii COVID-19, oraz transformacji w kierunku cyfrowego i zrównoważonego pod względem środowiskowym społeczeństwa europejskiego.

W obecnej sytuacji umiejętności i kwalifikacje dorosłych mają szczególne znaczenie. Dane z badań pokazują, że około jednej piątej dorosłych w wieku 25–64 lat w Unii Europejskiej nie ukończyło szkoły na poziomie średnim II stopnia i że ci dorośli rzadziej uczestniczą w edukacji i szkoleniach w porównaniu z osobami o wyższym poziomie wykształcenia. Ponadto wielu dorosłych w Europie wykazuje niski poziom umiejętności czytania, pisania, liczenia czy posługiwania się technologiami cyfrowymi.

Zgodnie z europejską polityką wszystkim osobom przysługuje prawo do wysokiej jakości edukacji o charakterze włączającym, szkoleń oraz uczenia się przez całe życie. Koncepcja ta została podkreślona w Europejskim filarze praw socjalnych oraz w niedawno przyjętym planie działania wyznaczającym główny cel UE: do 2030 r. 60% dorosłych co roku ma uczestniczyć w szkoleniach. Ten cel został niedawno zatwierdzony w deklaracji z Porto, co świadczy o politycznym zaangażowaniu na najwyższym szczeblu w temat edukacji dorosłych. Wiele innych ważnych inicjatyw strategicznych UE również podkreśla znaczenie inwestowania w umiejętności dorosłych i uczenia się przez całe życie, na przykład europejski program na rzecz umiejętności i komunikat w sprawie europejskiego obszaru kształcenia. Dzięki nim nie tylko promujemy ambitne cele w zakresie udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach, ale także zachęcamy do korzystania z instrumentów, które mogą pomóc dorosłym w zaangażowaniu się w kształcenie, takich jak mikroreferencje lub indywidualne konta edukacyjne. Co więcej, oczywiste jest, że musimy zapewnić dostęp do możliwości kształcenia zwłaszcza tym dorosłym, którzy mogą odnieść największe korzyści z poprawy i zdobywania nowych umiejętności. Aspekt ten ma zasadnicze znaczenie w kontekście zalecenia Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności oraz bieżących środków wsparcia UE, z których mogą korzystać państwa, aby rozwijać swoje systemy edukacji i szkoleń.

Niniejszy nowy raport Eurydice jest doskonałym uzupełnieniem dostępnych zasobów służących poprawie sektora edukacji i szkoleń dorosłych. Zawiera przydatny przegląd krajowych strategii i środków w tej dziedzinie w całej Europie, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw skierowanych do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz osób o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji. Analizując szeroki zakres kluczowych tematów, przyczynia się do lepszego zrozumienia sytuacji dotyczącej kształcenia dorosłych i pozwala zastanowić się, w jaki sposób możemy lepiej reagować na obecne i przyszłe wyzwania.

Jesteśmy przekonani, że raport ten spotka się z dużym zainteresowaniem decydentów politycznych i innych zainteresowanych stron, zaangażowanych zarówno w edukację, jak i w sferę rynku pracy. Mamy nadzieję, że zachęci on państwa do wymiany praktyk i wzajemnego uczenia się, aby budować silne, włączające i efektywne systemy edukacji oraz szkoleń dorosłych.

Mariya Gabriel

Komisarz do spraw innowacji, badań naukowych, kultury,
edukacji i młodzieży

Nicolas Schmit

Komisarz do spraw miejsc
pracy i praw socjalnych

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Spis treści	5
Spis rysunków	7
Wykaz kodów i skrótów	9
Kody państw	9
Inne kody	9
Skróty i akronimy	9
Wnioski z raportu	11
Wprowadzenie	23
Rozdział 1: Wskaźniki kontekstowe dotyczące edukacji i szkoleń dorosłych	27
1.1. Poziomy wykształcenia dorosłej populacji Europejczyków	27
1.2. Umiejętności i kompetencje dorosłych	31
1.3. Udział dorosłych w edukacji i szkoleniach	34
1.4. Podział państw na grupy na podstawie typów rozwiązań stosowanych w poszczególnych krajach	43
Podsumowanie	44
Rozdział 2: Zarządzanie i polityki publiczne w obszarze edukacji dorosłych	47
2.1. Mechanizmy zarządcze	47
2.2. Ramy strategiczne	52
Podsumowanie	57
Rozdział 3: Oferta edukacyjna	61
3.1. Oferta edukacyjna dla dorosłych w Europie: rozważania teoretyczne	61
3.2. Oferta edukacyjna dotowana ze środków publicznych dostępna dla dorosłych	65
3.3. Podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń dla dorosłych dotowane ze środków publicznych	71
Podsumowanie	74
Rozdział 4: Wsparcie finansowe	77
4.1. Koszty jako bariera dla udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach	77
4.2. Finansowanie edukacji i szkoleń dorosłych	78
4.3. Znaczenie funduszy europejskich	89
Podsumowanie	90
Rozdział 5: Elastyczne ścieżki kształcenia	95
5.1. Dlaczego elastyczność w kształceniu dorosłych ma znaczenie	95
5.2. Kształcenie zdalne	96
5.3. Programy i kwalifikacje modułowe	101
5.4. Programy i kwalifikacje oparte na punktach zaliczeniowych	104
5.5. Przechodzenie pomiędzy poziomami edukacji	107
5.6. Indywidualizacja oferty edukacyjnej	110
Podsumowanie	111
Rozdział 6: Uznawanie i walidacja efektów kształcenia	115
6.1. Nacisk na kształcenie pozaformalne i uczenie się nieformalne	115
6.2. Audyty umiejętności	116
6.3. Walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego	119
Podsumowanie	124

Rozdział 7: Działania w zakresie podnoszenia świadomości na temat edukacji dorosłych i działania informacyjne	129
7.1. Rola działań w zakresie podnoszenia świadomości na temat edukacji dorosłych i działań informacyjnych	129
7.2. Otwartość dorosłych na korzystanie z możliwości kształcenia	130
7.3. Działania podnoszące świadomość podejmowane w Europie	132
7.4. Edukacyjne inicjatywy informacyjne podejmowane w Europie	136
Podsumowanie	140
Rozdział 8: Usługi poradnictwa	143
8.1. Zapotrzebowanie na poradnictwo	143
8.2. Korzystanie z usług poradnictwa przez dorosłych	144
8.3. Usługi poradnictwa w Europie	147
Podsumowanie	156
Bibliografia	161
Glosariusz	164
I. Terminy ogólne	164
II. Klasyfikacje i ramy odniesienia	169
Załączniki	175
Załącznik I: Dokumenty strategiczne odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (wydane w latach 2015–2020)	175
Załącznik II: Główne programy na rzecz poprawy umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji, dotowane ze środków publicznych i dostępne dla dorosłych	186
Załącznik III: Podmioty prowadzące działalność dotowaną ze środków publicznych w zakresie programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych	211
Załącznik IV: Instrumenty finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji	219
Załącznik V: Podejścia do systemowego włączania indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych	221
Podziękowania	223

SPIS RYSUNKÓW

Wnioski z raportu	11
Rysunek 1: Obszary powiązane z edukacją i szkoleniami dorosłych analizowane w raporcie	11
Rysunek 2: Podział krajów na trzy grupy wyróżnione na podstawie odsetka dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji, udziału tych osób w edukacji i szkoleniach (E&T) ORAZ zakresu polityk publicznych w tym obszarze, 2019/20	21
Wprowadzenie	23
Rozdział 1: Wskaźniki kontekstowe dotyczące edukacji i szkoleń dorosłych	27
Rysunek 1.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej szkoły średniej II stopnia i szkoły średniej I stopnia (%), 2019	28
Rysunek 1.2: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej szkoły średniej II stopnia (%) w podziale na grupy wiekowe, 2019	29
Rysunek 1.3: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia (%), według kraju urodzenia, 2019	30
Rysunek 1.4: Dorośli (w wieku 16–65 lat) osiągający słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania i pisanie i/lub liczenia (%), 2011–2017	32
Rysunek 1.5: Dorośli (w wieku 25–64 lat) o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi lub nieposiadający takich umiejętności, lub tacy, którzy nie korzystali z internetu w ciągu ostatnich trzech miesięcy (%), 2019	33
Rysunek 1.6: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (%), 2019	36
Rysunek 1.7: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016	37
Rysunek 1.8: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), w podziale na typ edukacji i szkoleń (formalne i pozaformalne), 2016	38
Rysunek 1.9: Przeciętna liczba godzin dydaktycznych spędzonych przez uczestników na nauce w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej, 2016	38
Rysunek 1.10: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, 2019	40
Rysunek 1.11: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej w okresie dorosłości (25 rok życia lub później), jako odsetek całej dorosłej populacji (w wieku 25–64 lat), 2019	41
Rysunek 1.12: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia lub szkoły policealnej w okresie dorosłości (25 rok życia lub później), jako odsetek populacji, która posiada kwalifikacje na tym poziomie (w wieku 25–64 lat), 2019	42
Rysunek 1.13: Dorośli (w wieku 25–64 lata) z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia (%) ORAZ dorośli z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia, którzy uczestniczą w edukacji i szkoleniach (%), 2019	43
Rozdział 2: Zarządzanie i polityki publiczne w obszarze edukacji dorosłych	47
Rysunek 2.1: Międzysektorowe organy koordynujące strategie i inicjatywy w zakresie kształcenia dorosłych, 2019/20	48
Rysunek 2.2: Ukierunkowanie tematyczne głównych dokumentów strategicznych wydanych w latach 2015–2020, bezpośrednio odnoszących się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji	53
Rysunek 2.3: Krajowe cele ilościowe dotyczące dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji wyznaczone na lata 2015–2020	57
Rysunek 2.4: Podsumowanie istniejących dokumentów ramowych o charakterze zarządczym i strategicznym najwyższego szczebla promujących edukację i szkolenia dorosłych (o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji), 2019/20	60
Rozdział 3: Oferta edukacyjna	61
Rysunek 3.1: Typy krajowych ram kwalifikacji (NQF), 2019	64
Rozdział 4: Wsparcie finansowe	77
Rysunek 4.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie i wskazali na związane z nimi koszty jako jeden z powodów rezygnacji (%), według poziomu wykształcenia (średnia dla UE-27), 2016	77
Rysunek 4.2: Zakres finansowania udziału w programach dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomie włącznie do ISCED 3 / EQF 4 przez uczących się dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20	79
Rysunek 4.3: Występowanie realizowanych na dużą skalę instrumentów finansowych oferujących wsparcie finansowe po stronie popytu, które mogą być wykorzystane do dotowania edukacji i szkoleń dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20	83
Rysunek 4.4: Występowanie instrumentów finansowych realizowanych na dużą skalę, przeznaczonych dla pracodawców, które mogą być wykorzystane do dotowania edukacji i szkoleń dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20	87
Rysunek 4.5: Podsumowanie wsparcia finansowego ze środków publicznych na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20	93
Rozdział 5: Elastyczne ścieżki kształcenia	95
Rysunek 5.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według powodów rezygnacji z uczestnictwa w nauce i poziomów wykształcenia (średnia dla UE-27), 2016	96
Rysunek 5.2: Rozwiązania w zakresie kształcenia zdalnego obejmujące edukację i szkolenia dorosłych realizowane na szeroką skalę i dotowane ze środków publicznych, 2019/20	98

Rysunek 5.3: Występowanie programów i kwalifikacji modułowych do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (włącznie), które są otwarte dla dorosłych, 2019/20	102
Rysunek 5.4: Występowanie programów i kwalifikacji opartych na punktach zaliczeniowych, otwartych dla dorosłych, do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (włącznie), 2019/20	105
Rysunek 5.5: Ukończenie kształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) przez dorosłych jako warunek dostępu do programów na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3), 2019/20	107
Rysunek 5.6: Systemowe wprowadzenie indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych, 2019/20	110
Rysunek 5.7: Podsumowanie sposobów realizacji kształcenia i rozwiązań organizacyjnych w edukacji i szkoleniach dorosłych, 2019/20	113
Rozdział 6: Uznawanie i walidacja efektów kształcenia	115
Rysunek 6.1: Wdrożenie audytów umiejętności, 2018 r.	117
Rysunek 6.2: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatną ocenę umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności lub rozmów w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016	118
Rysunek 6.3: Wdrażanie rozwiązań w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach, 2018	120
Rysunek 6.4: Możliwość uzyskania kwalifikacji jako wynik walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, 2018	121
Rysunek 6.5: Dostępność informacji na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach, 2018	122
Rysunek 6.6: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat procedur w zakresie walidacji lub uznawania umiejętności, kompetencji lub efektów kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016	124
Rysunek 6.7: Podsumowanie dotyczące wdrożenia audytów umiejętności oraz rozwiązań w zakresie walidacji efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (VNIL), 2018	127
Rozdział 7: Działania w zakresie podnoszenia świadomości na temat edukacji dorosłych i działania informacyjne	129
Rysunek 7.1: Dorosli (w wieku 25–64 lat) nieuczestniczący w edukacji i szkoleniach, którzy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie nie chcieli wziąć udziału w edukacji i szkoleniach (%), według poziomu wykształcenia, 2016	131
Rysunek 7.2: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy nie poszukiwali informacji o możliwościach kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, 2016	132
Rysunek 7.3: Grupy docelowe dużych kampanii dotowanych ze środków publicznych mających na celu podniesienie świadomości na temat możliwości edukacyjnych i szkoleniowych dorosłych, zrealizowanych w latach 2015–2020; liczba krajów/regionów zgłaszających odpowiednie typy inicjatyw	133
Rysunek 7.4: Duże edukacyjne inicjatywy informacyjne dotowane ze środków publicznych skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 2019/20	137
Rysunek 7.5: Podsumowanie dotyczące dotowanych ze środków publicznych dużych kampanii podnoszących świadomość lub informacyjnych, które promują edukację i szkolenia dorosłych (o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji), 2019/20	141
Rozdział 8: Usługi poradnictwa	143
Rysunek 8.1: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali (bezpłatnie lub odpłatnie) informacje bądź porady dotyczące możliwości kształcenia od instytucji/organizacji w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016	144
Rysunek 8.2: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia od instytucji/organizacji w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, statusu zatrudnienia i wieku (średnia dla UE-27), 2016	145
Rysunek 8.3: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat możliwości kształcenia w drodze bezpośredniej interakcji z doradcą w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016	146
Rysunek 8.4: Dorosli (w wieku 25–64 lat), którzy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat możliwości kształcenia w formie poradnictwa realizowanego online (%), 2016	147
Rysunek 8.5: Grupy docelowe usług poradnictwa indywidualnego jako bezpośredniego kontaktu z doradcą, świadczonych w ramach publicznych służb zatrudnienia, 2019/20	148
Rysunek 8.6: Usługi poradnictwa indywidualnego realizowane na dużą skalę, dotowane ze środków publicznych, dostępne dla dorosłych i obejmujące bezpośredni kontakt z doradcą, realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia, 2019/20	149
Rysunek 8.7: Szeroko dostępne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, dotowane ze środków publicznych, 2019/20	151
Rysunek 8.8: Szeroko dostępne, dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych zawierające informacje na temat ofert edukacyjnych, 2019/20	155
Rysunek 8.9: Podsumowanie dotyczące dotowanych ze środków publicznych, szeroko dostępnych usług poradnictwa na temat oferty kształcenia dorosłych, 2019/20	159
Załączniki	175
Rysunek A1: Podmioty prowadzące dotowaną ze środków publicznych działalność w zakresie programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 2019/20	211
Rysunek A2: Podmioty prowadzące dotowaną ze środków publicznych działalność w zakresie programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, ukierunkowaną na rozwój umiejętności podstawowych, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, 2019/20	212

WYKAZ KODÓW I SKRÓTÓW

Kody państw

UE	Unia Europejska	IT	Włochy	Państwa EOG, państwa kandydujące oraz państwa nienależące do UE	
Państwa członkowskie		CY	Cypr	BA	Bośnia i Hercegowina
BE	Belgia	LV	Łotwa	CH	Szwajcaria
BE fr	Belgia – Wspólnota Francuska (1)	LT	Litwa	IS	Islandia
BE de	Belgia – Wspólnota Niemieckojęzyczna	LU	Luksemburg	LI	Liechtenstein
BE nl	Belgia – Wspólnota Flamandzka	HU	Węgry	ME	Czarnogóra
BG	Bulgaria	MT	Malta	MK	Macedonia Północna
CZ	Czechy	NL	Niderlandy	NO	Norwegia
DK	Dania	AT	Austria	RS	Serbia
DE	Niemcy	PL	Polska	TR	Turcja
EE	Estonia	PT	Portugalia	UK	Zjednoczone Królestwo
IE	Irlandia	RO	Rumunia	UK-ENG	Anglia
EL	Grecja	SI	Słowenia	UK-WLS	Walia
ES	Hiszpania	SK	Słowacja	UK-NIR	Irlandia Północna
FR	Francja	FI	Finlandia	UK-SCT	Szkocja
HR	Chorwacja	SE	Szwecja		

Inne kody

(:) lub : Brak danych

X Nie uczestniczy w zebranych danych

(-) lub – Nie dotyczy

Skróty i akronimy

AES	Badanie dotyczące edukacji dorosłych (<i>Adult Education Survey</i>)
Cedefop	Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (<i>European Centre for the Development of Vocational Training</i>)
ECTS	Europejski system transferu i akumulacji punktów (<i>European Credit Transfer and Accumulation System</i>)
ECVET	Europejski system transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (<i>European Credit System for Vocational Education and Training</i>)
EQF	Europejskie ramy kwalifikacji (<i>European Qualifications Framework</i>)
ESF	Europejski Fundusz Społeczny (<i>European Social Fund</i>)
ETF	Europejska Fundacja Kształcenia (<i>European Training Foundation</i>)
EU LFS	Unijne badanie aktywności ekonomicznej ludności (<i>EU Labour Force Survey</i>)
ISCED	Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (<i>International Standard Classification of Education</i>)
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PIAAC	Program międzynarodowej oceny kompetencji osób dorosłych (<i>Programme for the International Assessment of Adult Competencies</i>)

Powyższa lista odnosi się do międzynarodowych skrótów i akronimów. Krajowe skróty i akronimy są objaśnione w tekście.

(1) We francuskojęzycznej części federalnego państwa belgijskiego Wspólnota Francuska stanowi instytucjonalny i polityczny organ odpowiedzialny za sprawy związane z edukacją, z kolei Region Brukseli-Stolicy i Region Waloński są odpowiedzialne za sprawy związane ze szkoleniami. W niniejszym raporcie termin Wspólnota Francuska odnosi się do tych trzech organów instytucjonalnych i politycznych.

WNIOSKI Z RAPORTU

Przyszło nam żyć w dobie szybkich zmian. Nowe technologie i transformacja cyfrowa błyskawicznie zmieniają sposób, w jaki żyjemy i pracujemy. Tempo tych zmian jeszcze bardziej przyspieszyła pandemia COVID-19. W tym kontekście rozwijanie umiejętności w ciągu całego życia i w różnych sytuacjach życiowych stało się bardziej istotne niż kiedykolwiek. Wszystkim ludziom należy stworzyć możliwość i zagwarantować podstawowe prawo do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, aby zwiększyć ich szanse na rynku pracy i pozwolić im pozostać aktywnymi, samodzielными członkami społeczeństwa.

Na przestrzeni lat zgromadzono wiele dowodów na to, że edukacja i szkolenia dorosłych, zarówno formalne, jak i pozaformalne, mogą przyczynić się do zwiększenia szans na zatrudnienie oraz poprawy zdrowia i dobrostanu poszczególnych osób. Wiadomo, że dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji zaliczają się do najbardziej defaworyzowanych grup na rynku pracy i w społeczeństwie. Wraz z narastającą presją gospodarczą i społeczną ich sytuacja najprawdopodobniej będzie dalej się pogarszać.

Systemy edukacji mogą odegrać istotną rolę w procesie identyfikowania najbardziej zagrożonych grup dorosłych i docierania do nich, aby zachęcić ich do korzystania z edukacji i szkoleń. Wymaga to jednak udziału i znacznego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron, w tym rządów i pracodawców, z uwzględnieniem ukierunkowanego wsparcia i specjalnego finansowania.

Celem niniejszego raportu Eurydice jest przybliżenie problematyki edukacji i szkoleń dorosłych w Europie. Analizuje się w nim obecnie stosowane podejścia do promowania uczenia się przez całe życie, ze szczególnym uwzględnieniem strategii i środków wspierających dorosłych o niskim poziomie umiejętności i kwalifikacji w dostępie do możliwości kształcenia. W tym celu w raporcie przyjęto szeroką perspektywę, analizując i badając wiele powiązanych ze sobą obszarów o zasadniczym znaczeniu dla tej problematyki (rysunek 1).

Rysunek 1: Obszary powiązane z edukacją i szkoleniami dorosłych analizowane w raporcie

Źródło: Eurydice.

świadczenia oraz działania informacyjne (rozdział 7) oraz usługi poradnictwa (rozdział 8) stanowią wsparcie dla dostępnej oferty edukacyjnej.

W raporcie wykorzystano różnorodne źródła danych. Są to przede wszystkim informacje dotyczące polityk publicznych zebrane od krajowych biur Eurydice reprezentujących 42 systemy edukacji i szkoleń

Poczynając od wskaźników ilościowych związanych z edukacją i szkoleniami dorosłych (rozdział 1), w raporcie analizowane są krajowe strategie oraz inicjatywy mające na celu wspieranie osób dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (rozdział 2). Następnie zaprezentowany został przegląd programów dotowanych ze środków publicznych, których celem jest zapewnienie osobom dorosłym możliwości podnoszenia umiejętności i kwalifikacji (rozdział 3). W raporcie poruszono również kwestię wsparcia finansowego, zwracając szczególną uwagę na instrumenty finansowe dla grup o niskim poziomie kwalifikacji (rozdział 4). Tworzenie elastycznych ścieżek kształcenia stanowi kolejny obszar analizy (rozdział 5). Następnie analizowane są rozwiązania w zakresie uznawania i walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego (rozdział 6). Przeanalizowano też, w jakim stopniu działania w zakresie podnoszenia

w 37 państwach europejskich. Dane te zostały uzupełnione o dane jakościowe i ilościowe dostarczone przez m.in. Cedefop, Eurostat i OECD.

W poniższym podsumowaniu wskazano kluczowe wnioski dla każdego z obszarów tematycznych badanych w raporcie. Następnie przedstawiono kilka wniosków o charakterze porównawczym.

Ogólne dane dotyczące edukacji i szkoleń dorosłych w Europie

Okolo jeden na pięciu dorosłych w UE nie ukończył szkoły średniej II stopnia.

- W 2019 r. 21,6% dorosłych (w wieku 25–64 lat) w UE (51,5 mln osób) nie ukończyło szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3; EQF 3 lub 4). Spośród nich 12,5 mln opuściło system edukacji z wykształceniem poniżej szkoły średniej I stopnia (zob. rozdział 1, sekcja 1.1, rysunek 1.1).
- Państwa z południa Europy są najbardziej dotknięte niskim poziomem wykształcenia wśród populacji dorosłych (zob. rozdział 1, sekcja 1.1, rysunek 1.1).
- Częściej młodsza grupa dorosłych (w wieku 25–34 i 35–44 lata) ma wyższy poziom wykształcenia niż starsza populacja (zob. rozdział 1, sekcja 1.1, Rysunek 1.2).
- Średni odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, jest wyższy wśród osób urodzonych poza państwem zamieszkania (urodzonych za granicą) niż pośród ludności miejscowej (zob. rozdział 1, sekcja 1.1, rysunek 1.3).

Znaczny odsetek dorosłych w Europie wykazuje niski poziom umiejętności czytania, pisania, liczenia lub posługiwania się technologiami cyfrowymi.

- Państwa europejskie odnotowują od 15% do 57% dorosłych o niskim poziomie osiągnięć w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia (zob. rozdział 1, sekcja 1.2.1, rysunek 1.4).
- Średnio około 40% dorosłych w UE jest zagrożonych wykluczeniem cyfrowym: ich poziom umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi jest niski lub w ogóle nie posiadają takich umiejętności – albo korzystają z internetu w bardzo ograniczonym zakresie lub nie korzystają z niego w ogóle (zob. rozdział 1, sekcja 1.2.2, rysunek 1.5).

Państwa różnią się pod względem udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach; jednak wspólną cechą jest to, że większość działań edukacyjnych, w których uczestniczą dorośli, ma charakter pozaformalny.

- Popularność uczestniczenia dorosłych w edukacji i szkoleniach jest zróżnicowana w poszczególnych państwach europejskich, przy czym państwa skandynawskie i niektóre państwa zachodnioeuropejskie na ogół odnotowują znacznie wyższe wskaźniki uczestnictwa niż średnia unijna (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.2, rysunki 1.6 i 1.7).
- W 2019 r. mniej niż jedna trzecia państw europejskich osiągnęła unijną wartość odniesienia określoną w strategii „Europa 2020”, wynoszącą 15% udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach w okresie czterech tygodni poprzedzających badanie (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.2, rysunek 1.6).
- Chociaż stosunkowo niewielka liczba państw osiągnęła unijną wartość odniesienia określoną w strategii „Europa 2020”, w państwach europejskich obserwuje się powolny stały wzrost udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach – średnia UE w tym zakresie wzrosła z 7,9% w 2009 r. do 10,1% w 2014 r. i 10,8% w 2019 r. Jednak w roku 2020, naznaczonym pandemią COVID-19, średnia unijna spadła do 9,2%, a uczestnictwo zmniejszyło się praktycznie we wszystkich państwach europejskich (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.2).
- Dorośli biorą udział przede wszystkim w krótszych pozaformalnych kursach edukacyjnych i szkoleniach. Wynika to z faktu, że formalna edukacja, która zazwyczaj prowadzi do uzyskania kwalifikacji, wymaga znacznych nakładów czasowych (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.2, rysunki 1.8 i 1.9).

Dorośli o niskich kwalifikacjach w mniejszym stopniu uczestniczą w edukacji i szkoleniach niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia.

- Poziom wykształcenia okazuje się istotnym czynnikiem wpływającym na uczestnictwo w edukacji i szkoleniach dorosłych: we wszystkich analizowanych państwach dorośli o niskich kwalifikacjach uczestniczą w edukacji i szkoleniach w mniejszym stopniu niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.3, rysunek 1.10).
- W 2019 r. w niektórych państwach europejskich w edukacji i szkoleniach uczestniczył co najwyżej 1% dorosłych o niskich kwalifikacjach, podczas gdy w innych państwach wskaźniki uczestnictwa wśród takich osób wynosiły od 10% do 25% (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.3, rysunek 1.10).
- Szkołę średnią II stopnia w wieku dorosłym ukończyło średnio 3,2% osób w całej UE (2019 r.). Istnieją jednak znaczne różnice pomiędzy państwami: odsetek uzyskujących wykształcenie średnie II stopnia w wieku dorosłymi waha się od mniej niż 1% do około 14% (zob. rozdział 1, sekcja 1.3.4, rysunek 1.11).

Państwa europejskie można podzielić na trzy główne grupy, wyróżnione na podstawie relacji pomiędzy odsetkiem dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji a udziałem takich osób w edukacji i szkoleniach.

- W około jednej trzeciej państw europejskich odnotowuje się stosunkowo niski odsetek osób dorosłych, które nie ukończyły szkoły średniej II stopnia (poniżej średniej UE), oraz zarazem stosunkowo wysoki wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach (powyżej średniej UE). Państwa o takim profilu zlokalizowane są przede wszystkim w północnej i zachodniej części Europy (zob. rozdział 1, sekcja 1.4, rysunek 1.13).
- Inna grupa państw europejskich (około jednej trzeciej) odnotowuje niski odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach i jednocześnie niski wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach. Większość z tych państw leży w Europie Wschodniej, choć niektóre państwa zachodnioeuropejskie również należą do tej grupy (zob. rozdział 1, sekcja 1.4, rysunek 1.13).
- W kilku państwach Europy Południowej odnotowuje się wysoki odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach i stosunkowo niski wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach (zob. rozdział 1, sekcja 1.4, rysunek 1.13).

Kwestie związane z koordynacją działań publicznych i politykami publicznymi

Strategie i polityki publiczne w zakresie kształcenia dorosłych są co do zasady dobrze ugruntowane w całej Europie, jednakże niewiele ponad połowa analizowanych państw wyznaczyła konkretne cele krajowe dotyczące dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

- Większość państw europejskich posiada co najmniej jeden organ międzysektorowy odpowiedzialny za koordynację strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych (zob. rozdział 2, sekcja 2.1, rysunek 2.1).
- W latach 2015–2020 we wszystkich państwach (z wyjątkiem siedmiu) władze najwyższego szczebla przyjęły strategiczne dokumenty programowe odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub niskich umiejętnościach podstawowych. Ponadto ponad połowa wszystkich państw europejskich poinformowała o wprowadzeniu innych kluczowych inicjatyw, których celem jest wspieranie dorosłych o niskim poziomie umiejętności podstawowych lub kwalifikacji (zob. rozdział 2, sekcja 2.2.1, rysunek 2.2 i sekcja 2.2.2).
- W całej Europie liczba państw, które określiły ilościowe cele krajowe w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, wydaje się wzrastać na przestrzeni czasu. Nadal jednak tylko nieco ponad połowa wszystkich państw informuje o wyznaczeniu krajowych celów w tej dziedzinie w swoich strategicznych dokumentach programowych lub innych kluczowych inicjatywach (zob. rozdział 2, sekcja 2.2.3, rysunek 2.3).

Oferta edukacyjna

W całej Europie dorośli mogą podnosić swoje podstawowe umiejętności w ramach różnego rodzaju programów dotowanych ze środków publicznych, od formalnych programów podstawowego kształcenia po pozaformalne kursy podstawowych umiejętności.

- Większość państw europejskich finansuje kompensacyjne lub wyrównawcze programy edukacji podstawowej, tj. programy dla dorosłych uczniów powiązane z systemem edukacji podstawowej do zakończenia kształcenia na poziomie średnim I stopnia (poziom ISCED 2). Czasami programy te zawierają elementy kształcenia zawodowego i w związku z tym prowadzą do uzyskania uznawanych kwalifikacji zawodowych (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.1 oraz załącznik II).
- Programy kompensacyjne lub wyrównawcze w zakresie edukacji podstawowej zazwyczaj wiążą się ze znacznymi nakładami pracy. Niektóre państwa organizują jednak takie programy dotyczące konkretnych przedmiotów, umożliwiając dorosłym uczestnictwo w krótszych kursach w określonych obszarach tematycznych. W takim przypadku oferta może mieć charakter formalny lub pozaformalny, w zależności od potrzeb uczniów (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.1 oraz załącznik II).
- W całej Europie władze publiczne dotują różne (zazwyczaj krótkie) kursy podstawowych umiejętności dla dorosłych. Oferta tego typu jest zwykle mniej ustrukturyzowana i usystematyzowana niż formalne programy edukacji podstawowej. Niemniej jednak w całej Europie istnieją pewne ramy, które strukturyzują i instytucjonalizują prowadzenie pozaformalnych kursów umiejętności podstawowych (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.2 oraz załącznik II).
- W niektórych państwach na szeroką skalę realizowane są programy skierowane do migrantów, którzy niedawno przybyli do danego państwa. Umiejętności językowe stanowią centralny element tych programów, lecz mogą one obejmować także inne umiejętności (np. umiejętność czytania i pisanie) lub nawet szersze aspekty integracyjne (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.2 oraz załącznik II).
- Liczne podmioty, w tym publiczne i prywatne instytucje edukacyjne i szkoleniowe oraz organizacje takie jak biblioteki, organizacje wolontariackie i przedsiębiorstwa, realizuje programy ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności (zob. rozdział 3, sekcja 3.3 oraz załącznik III).

Ścieżki prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji stają się coraz bardziej zróżnicowane w państwach europejskich.

- Państwa w różny sposób organizują naukę na poziomie średnim II stopnia (poziom ISCED 3) dla dorosłych uczniów. Niektóre opracowały specjalne ramy programowe przeznaczone wyłącznie dla kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla dorosłych, podczas gdy w innych państwach oferta dla dorosłych jest realizowana w ramach głównego systemu kształcenia na poziomie średnim II stopnia. Ponadto niektóre państwa opracowały programy ramowe dla dorosłych obejmujące kilka poziomów kwalifikacji, od bardzo podstawowych do stopni naukowych w szkolnictwie wyższym (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.1 oraz załącznik II).
- Prawie wszystkie państwa europejskie pracują nad stworzeniem kompleksowych krajowych ram kwalifikacji (NQF), co oznacza, że oprócz głównych kwalifikacji formalnych NQF będą w coraz większym stopniu obejmować także kwalifikacje przyznawane przez podmioty prywatne, sektory, przedsiębiorstwa i organy międzynarodowe (zob. rozdział 3, sekcja 3.1.3, rysunek 3.1).
- Wiele państw zainwestowało w rozwój systemów kwalifikacji będących uzupełnieniem powszechnego systemu kształcenia. Kwalifikacje objęte tymi systemami zwykle wymagają mniejszego nakładu pracy, zatem mogą stanowić opcję bardziej dostępną dla dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji. Po formalnym uznaniu przez organy krajowe (np. w ramach NQF) kwalifikacje te mogą potencjalnie stać się krokiem w kierunku dalszych osiągnięć w edukacji (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.1 oraz załącznik II).

- W niektórych państwach funkcjonują organizowane na szeroką skalę programy otwarte dla dorosłych realizowane na zasadzie nauki w miejscu pracy (praktyki zawodowe). Czasami programy te obejmują elastyczne opcje kształcenia, takie jak możliwość przyspieszonego trybu nauki (zob. rozdział 3, sekcja 3.2.1 oraz załącznik II).
- Dotowane ze środków publicznych programy edukacyjne i szkoleniowe dla dorosłych, prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji, realizowane są przeważnie w publicznych instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych, które skupiają się przede wszystkim na dorosłych, lub w szkołach publicznych funkcjonujących w ramach systemu edukacji i szkoleń dla młodzieży (zob. rozdział 3, sekcja 3.3 oraz załącznik III).

Wsparcie finansowe

W wielu państwach europejskich dotowane ze środków publicznych programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji są oferowane nieodpłatnie, co może sprzyjać zmniejszeniu barier finansowych dla uczestnictwa.

- W 2016 r. kwestie finansowe stanowiły przeszkodę dla około jednej trzeciej dorosłych w UE, którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w szerszym zakresie) w edukacji i szkoleniach. Dla około jednego na pięciu dorosłych wyrażających chęć uczestnictwa w edukacji i szkoleniach bariera finansowa stanowiła główną przeszkodę. Dla dorosłych o niższym poziomie wykształcenia finansowanie nauki stanowiło bardziej dotkliwą przeszkodę niż dla osób o wyższym poziomie wykształcenia (zob. rozdział 4, sekcja 4.1, rysunek 4.1).
- W większości państw europejskich dorośli o niskich kwalifikacjach zazwyczaj nie muszą wносить opłat, jeśli uczestniczą w dotowanych ze środków publicznych programach edukacyjnych i szkoleniowych na poziomach włącznie do ISCED 3 lub EQF 4 (tj. wykształcenie średnie II stopnia lub równoważne). W około jednej trzeciej państw dorośli mogą wносить opłaty za tego rodzaju naukę lub nie wносить ich wcale, w zależności od dodatkowych czynników (np. statusu zatrudnienia, rodzaju lub poziomu programu edukacyjnego). Tylko w kilku państwach opłaty są pobierane standardowo (zob. rozdział 4, sekcja 4.2.2, rysunek 4.2).

W całej Europie dostępne są różne instrumenty finansowe przeznaczone dla osób uczących się, jednak na ogół nie są one ukierunkowane konkretnie na dorosłych o niskich kwalifikacjach.

- W większości Europy wprowadzone zostały instrumenty finansowe, które mogą zmniejszyć obciążenie finansowe osób uczących się (finansowanie po stronie popytu). Istniejące sposoby finansowania różnią się jednak znacznie pod wieloma względami. Niektóre z nich mają na celu dofinansowanie bezpośrednich wydatków związanych z kształceniem (np. opłat za kurs, egzamin lub innych wydatków), podczas gdy inne rekompensują utratę lub zmniejszenie dochodów w wyniku podjęcia edukacji czy udziału w szkoleniu. Ponadto instrumenty finansowe są zróżnicowane pod względem uprawnionych do nich beneficjentów: niektóre są dostępne dla wszystkich dorosłych, inne są skierowane do pracowników, a jeszcze inne mają na celu wsparcie różnych zagrożonych grup, w szczególności bezrobotnych poszukujących pracy (zob. rozdział 4, sekcja 4.2.3, rysunek 4.3).
- Oprócz osób uczących się również pracodawcy oferujący możliwości kształcenia i szkoleń mogą często korzystać z publicznych instrumentów finansowych. Różnią się one znacznie pod względem dopuszczalnych wydatków lub uprawnionych beneficjentów (zob. rozdział 4, sekcja 4.2.3, rysunek 4.4).
- Tylko w kilku państwach funkcjonują instrumenty finansowe jednoznacznie ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub zapewniające im traktowanie preferencyjne w porównaniu

z innymi grupami. W takich przypadkach wsparcie jest skierowane albo do samych dorosłych o niskich kwalifikacjach, albo do pracodawców inwestujących w edukację i szkolenia tych dorosłych (zob. rozdział 4, sekcja 4.2.3, rysunki 4.3 i 4.4 oraz załącznik IV).

Finansowanie ze środków UE w znacznym stopniu przyczynia się do zwiększania możliwości edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych o niskich kwalifikacjach.

- W większości państw europejskich fundusze unijne są szeroko wykorzystywane do wspierania oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych, w tym możliwości nauki dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz osób o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji (zob. rozdział 4, sekcja 4.3 oraz załącznik II).
- Dotacje UE wykorzystywane są nie tylko do finansowania programów edukacyjnych i szkoleniowych, lecz także stanowią powszechne źródło finansowania pozwalające osiągać cele określone w kluczowych strategiach krajowych dotyczących edukacji i szkoleń dorosłych (zob. rozdział 4, sekcja 4.3 oraz załącznik I).

Elastyczne ścieżki kształcenia

Dorośli, w tym osoby o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadające żadnych kwalifikacji, często muszą godzić wiele zobowiązań; dlatego w dziedzinie edukacji i szkoleń dla dorosłych kluczowe znaczenie ma elastyczność.

- W 2016 r. w całej UE blisko jeden na trzech dorosłych o niskim poziomie wykształcenia chcących uczestniczyć w edukacji i szkoleniach (lub uczestniczyć w nich w szerszym zakresie) wskazywał powody rodzinne lub inne zobowiązania jako przeszkody uniemożliwiające to uczestnictwo (zob. rozdział 5, sekcja 5.1, rysunek 5.1).
- W 2016 r. w całej UE około jeden na pięciu dorosłych o niskim poziomie wykształcenia wśród przeszkód podał odległość lub brak odpowiedniej oferty edukacyjnej (zob. rozdział 5, sekcja 5.1, rysunek 5.1).

Kształcenie zdalne, uznawane za jedno z rozwiązań mogących poprawić elastyczność kształcenia, jest wprowadzane w ramach licznych inicjatyw realizowanych na różną skalę.

- W niewielkiej liczbie państw istnieją duże, dotowane ze środków publicznych instytucje lub platformy e-learningowe otwarte dla dorosłych, które oferują formalne programy kształcenia zdalnego na poziomie włącznie do wykształcenia średniego II stopnia. Inne inicjatywy w zakresie kształcenia zdalnego realizowane na szeroką skalę obejmują rozbudowaną infrastrukturę do prowadzenia pozaformalnych kursów kształcenia zdalnego, wsparcie dla wdrażania kształcenia zdalnego w tradycyjnych placówkach edukacyjnych i szkoleniowych, kontrolę jakości kształcenia zdalnego oraz rozwój kompetencji personelu prowadzącego kształcenie zdalne (zob. rozdział 5, sekcja 5.2.1, rysunek 5.2).
- Oprócz systemowych działań w zakresie kształcenia zdalnego ten sposób realizacji edukacji i kształcenia jest często promowany przez lokalnych organizatorów kształcenia oraz na poziomie inicjatyw lokalnych. Zatem brak krajowego dostawcy usług w zakresie kształcenia zdalnego lub brak inicjatyw na dużą skalę w tym obszarze nie oznacza, że kształcenie zdalne jest słabo rozwinięte lub nie istnieje (zob. rozdział 5, sekcja 5.2.1).
- W pierwszych miesiącach po wybuchu epidemii COVID-19 władze publiczne w całej Europie wspierały różnorodne inicjatywy związane z kształceniem zdalnym we wszystkich sektorach edukacji i szkoleń, w tym w sektorze edukacji i szkoleń dorosłych. Niektóre z tych inicjatyw mogą potencjalnie przekształcić się w trwałe i zinstytucjonalizowane składowe systemów kształcenia dorosłych (zob. rozdział 5, sekcja 5.2.2).

- Kształcenie zdalne wiąże się jednak z ryzykiem wykluczenia populacji dorosłych o niskim poziomie lub braku umiejętności w zakresie TIK (zob. rozdział 1, sekcja 1.2.2, rysunek 1.5) albo nieposiadających dostępu do komputera lub internetu. Dlatego ten sposób realizacji może nie być odpowiedni dla wszystkich uczących się, zwłaszcza jeśli nie towarzyszy mu odpowiednie wsparcie (zob. rozdział 5, sekcja 5.2.2).

Programy kształcenia podzielone na moduły są dość powszechne w edukacji i szkoleniach dorosłych w wielu państwach europejskich, z kolei programy oparte na punktach zaliczeniowych są mniej rozpowszechnione.

- Obecnie system modułowy, który polega na dzieleniu kwalifikacji lub programów edukacyjnych i szkoleniowych na mniejsze części lub jednostki, jest dość dobrze ugruntowany w wielu europejskich systemach edukacyjnych i szkoleniowych. Jest to również dynamiczny obszar, który w ostatnich latach był przedmiotem wielu reform w różnych krajach (zob. rozdział 5, sekcja 5.3, rysunek 5.3).
- W porównaniu z popularnością systemów modułowych wykorzystanie punktów zaliczeniowych jest znacznie mniej rozpowszechnione w edukacji i szkoleniach dorosłych. Liczba państw europejskich, które podjęły reformy w tej dziedzinie w ciągu ostatnich kilku lat, jest również stosunkowo niewielka. Ponadto programy oparte na punktach zaliczeniowych, nawet jeśli są obecne w danym systemie, nie zawsze przyczyniają się do zwiększenia elastyczności edukacji i szkoleń dorosłych (zob. rozdział 5, sekcja 5.4, rysunek 5.4).

Dorośli o niskim poziomie wykształcenia często mają ograniczone możliwości dalszej nauki w ramach formalnego systemu edukacji.

- W przypadku około połowy wszystkich państw europejskich, w większości zlokalizowanych we wschodniej części Europy, ukończenie szkoły średniej I stopnia jest warunkiem koniecznym (prawnym) do przejścia do poziomu edukacji średniej II stopnia. Dotyczy to nie tylko młodzieży, lecz także dorosłych. W niektórych innych państwach dostęp do kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla osób, które w ograniczonym stopniu uczestniczyły w formalnej edukacji, jest możliwy, ale jest zawężony do kilku (głównie krótkich) programów kształcenia zawodowego (zob. rozdział 5, sekcja 5.5, rysunek 5.5).
- W około jednej trzeciej wszystkich państw europejskich ustawodawstwo nie ogranicza dostępu dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, do edukacji i szkoleń na poziomie średnim II stopnia. Jednak mało restrykcyjne przepisy w zakresie dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia niekoniecznie oznaczają powszechne stosowanie elastycznego podejścia. W rzeczywistości to podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń (a nie władze edukacyjne) mogą ustanawiać stosunkowo surowe wymogi dotyczące rekrutacji i przyjęć, co w praktyce może prowadzić do wykluczenia dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji w przeszłości (zob. rozdział 5, sekcja 5.5, rysunek 5.5).

Państwa europejskie stosują różne podejścia w celu osiągnięcia indywidualizacji programów kształcenia dorosłych.

- Około dwóch trzecich państw europejskich informuje, że indywidualizacja programów, czyli dostosowanie ich do potrzeb dorosłych, jest systematycznie włączana do oferty edukacyjnej i szkoleniowej (zob. rozdział 5, sekcja 5.6, rysunek 5.6).
- Państwa stosują różne podejścia do indywidualizacji programów, w tym: indywidualne plany nauki, wstępne oceny umiejętności i kompetencji, elastyczne sposoby realizacji programów oraz zachęty finansowe po stronie popytu, pozwalające osobom uczącym się na wybór organizatora programu nauki (zob. rozdział 5, sekcja 5.6 oraz załącznik V).

Uznawanie i walidacja efektów kształcenia

W większości państw europejskich wdrożone zostały audyty umiejętności, ale usługa ta nie zawsze jest szeroko dostępna dla tych, którzy mogą jej najbardziej potrzebować.

- Mniej więcej dwie trzecie państw europejskich wdrożyło audyty umiejętności spójne z tymi określonymi w dokumentach sterujących UE. Wiele wskazuje na to, że od 2014 r. wdrożenie audytów umiejętności w całej Europie wzrosło (zob. rozdział 6, sekcja 6.2, rysunek 6.1).
- O ile wykorzystanie audytów umiejętności jest obecnie dość powszechne w całej Europie, nie zawsze są one włączane do standardowych usług dla osób bezrobotnych lub zagrożonych bezrobociem. Ponadto, gdy są oferowane tym grupom, usługi audytu umiejętności niekoniecznie są świadczone w odpowiednim czasie (zob. rozdział 6, sekcja 6.2, rysunek 6.1).
- W 2016 r. 3,2% dorosłych w całej UE zgłosiło, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy uzyskało ocenę swoich umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności lub rozmów (zob. rozdział 6, sekcja 6.2, rysunek 6.2).

Choć krajowe ramy prawne powszechnie obejmują walidację kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, rzeczywiste możliwości walidacji i zakres, w jakim podlegają one krajowemu nadzorowi, znacznie różnią się w poszczególnych państwach.

- Praktycznie wszystkie państwa europejskie wprowadziły już pewne rozwiązania w zakresie walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego w sektorze edukacji i szkoleń. Liczba obszarów (podsektorów) edukacji i szkoleń objętych rozwiązaniami w zakresie walidacji różni się jednak w poszczególnych państwach (zob. rozdział 6, sekcja 6.3.1, rysunek 6.3).
- W całej Europie walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego prowadzi do różnych wyników w zakresie otrzymanych kwalifikacji. W niektórych państwach proces ten może prowadzić do uzyskania pełnych formalnych kwalifikacji, podczas gdy w innych państwach możliwe jest uzyskanie tylko części formalnych kwalifikacji lub certyfikatów. W nielicznych państwach żadna z powyższych opcji nie jest dostępna (zob. rozdział 6, podrozdział 6.3.1, rysunek 6.4).
- Państwa, w których funkcjonują rozwiązania w zakresie walidacji, nie zawsze monitorują poszczególne aspekty tego procesu. Te, które dysponują danymi na temat beneficjentów, często wskazują, że przynajmniej niektóre kategorie uczących się powszechnie uważanych za defaworyzowane (np. osoby o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, osoby przedwcześnie kończące naukę, osoby poszukujące pracy, starsi pracownicy, migranci i uchodźcy oraz osoby z niepełnosprawnościami) w większym stopniu korzystają z walidacji w co najmniej jednym obszarze kształcenia i szkoleń (zob. rozdział 6, sekcja 6.3.2, Rysunek 6.5).
- W 2016 r. średnio w całej UE 3,1% dorosłych stwierdziło, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymało informacje lub porady dotyczące walidacji albo uznawania umiejętności, kompetencji lub efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną (zob. rozdział 6, sekcja 6.3.3, rysunek 6.6).

Działania w zakresie podnoszenia świadomości na temat edukacji dorosłych i działania informacyjne

Większość dorosłych w całej Europie, którzy w ostatnim czasie nie uczestniczyli w edukacji i szkoleniach, nie chciała tego robić – zwłaszcza osoby o niższym poziomie wykształcenia.

- W 2016 r. około 80% dorosłych z całej UE, którzy nie uczestniczyli w edukacji i szkoleniach, stwierdziło, że nie chce tego robić. Wskaźniki te były wyższe pośród dorosłych o niższym poziomie

wykształcenia niż wśród osób posiadających wyższe wykształcenie (zob. rozdział 7, sekcja 7.2, rysunek 7.1).

- Również w 2016 r. około trzech czwartych dorosłych w całej UE w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie szukało nawet informacji o możliwościach kształcenia. Dotyczyło to zwłaszcza dorosłych o niższym poziomie wykształcenia, a w mniejszym stopniu – osób o wyższym poziomie wykształcenia (zob. rozdział 7, sekcja 7.2, rysunek 7.2).

Chociaż publiczne inicjatywy i kampanie mające na celu podnoszenie świadomości na temat możliwości kształcenia dorosłych są szeroko rozpowszechnione w całej Europie, konieczne może być podjęcie zwiększonych wysiłków w celu dotarcia do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

- W latach 2015–2020 większość organów najwyższego szczebla w całej Europie udzieliła wsparcia finansowego co najmniej jednej realizowanej na szeroką skalę inicjatywie lub kampanii, której celem było podniesienie świadomości na temat istniejących możliwości kształcenia dorosłych i podkreślenie korzyści płynących z uczenia się przez całe życie (zob. rozdział 7, sekcja 7.3, rysunek 7.3).
- Nieco ponad połowa państw europejskich poinformowała o dotowanych ze środków publicznych działaniach skierowanych w szczególności do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, które to działania mają na celu zachęcić takie osoby do korzystania z możliwości kształcenia (zob. rozdział 7, sekcja 7.4, rysunek 7.4).

Usługi poradnictwa

Mniej więcej jedna czwarta dorosłych w całej UE zgłasza otrzymanie informacji lub porad na temat możliwości kształcenia, przy czym najniższy poziom korzystania z takich usług odnotowano wśród dorosłych o niskim poziomie wykształcenia, nieaktywnych zawodowo i osób starszych.

- W 2016 r. w całej UE 23% dorosłych zgłosiło, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymało od instytucji lub organizacji bezpłatne informacje albo porady dotyczące możliwości kształcenia. Wskaźniki te różniły się jednak w zależności od cech społeczno-ekonomicznych poszczególnych osób: wyniki były niższe w przypadku dorosłych o niskim poziomie wykształcenia, dorosłych biernych zawodowo i osób starszych (zob. rozdział 8, sekcja 8.2, rysunki 8.1 i 8.2).
- W odniesieniu do sposobów świadczenia poradnictwa w 2016 r. 8,4% dorosłych w państwach UE wskazało, że skorzystało z bezpłatnych usług poradnictwa świadczonych twarzą w twarz, natomiast 2,8% dorosłych zgłosiło, że otrzymało informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia w formie poradnictwa online (zob. rozdział 8, sekcja 8.2, rysunki 8.3 i 8.4).

Publiczne lub dotowane ze środków publicznych usługi poradnictwa są szeroko rozpowszechnione w całej Europie; rzadko jednak są one adresowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

- Usługi poradnictwa świadczone przez doradcę w ramach publicznych służb zatrudnienia (PSZ) są dostępne w całej Europie. W blisko połowie analizowanych państw usługi te są dostępne dla wszystkich obywateli; w innych państwach są one dostępne tylko dla zarejestrowanych bezrobotnych, osób poszukujących pracy i innych określonych grup (np. osób chcących zmienić zawód, studentów itp.; zob. rozdział 8, sekcja 8.3.1, rysunek 8.5).
- Oprócz poradnictwa świadczonego za pośrednictwem PSZ ponad połowa wszystkich państw europejskich poinformowała o istnieniu innych dużych dotowanych ze środków publicznych usług poradnictwa indywidualnego obejmujących bezpośredni kontakt z doradcą, które co do zasady są dostępne dla wszystkich chętnych. Stanowi to wzrost w porównaniu z poprzednim badaniem

Eurydice w tym obszarze (w latach 2013/14), kiedy to publicznie dotowane usługi poradnictwa świadczone poza PSZ w większości państw europejskich były rzadko spotykane (zob. rozdział 8, sekcja 8.3.1, rysunek 8.6).

- Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są dostępne w większości państw europejskich; rzadko są one jednak skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (zob. rozdział 8, sekcja 8.3.2, rysunek 8.7).
- Dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych dotyczące możliwości kształcenia są dostępne w około dwóch trzecich wszystkich państw europejskich. Ponownie stanowi to wzrost w porównaniu z sytuacją w latach 2013/14, kiedy tylko mniej więcej połowa wszystkich państw europejskich udostępniała kompleksowe internetowe bazy danych dotyczące możliwości kształcenia dorosłych. Jednak podobnie jak w latach 2013/14 internetowe bazy danych dostosowane do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji nadal nie są rozpowszechnione (zob. rozdział 8, sekcja 8.3.3, rysunek 8.8).

Wnioski

W niniejszym raporcie zidentyfikowano szeroki zakres strategii i inicjatyw stosowanych w państwach europejskich, które to strategie i inicjatywy mogą przyczynić się do rozwoju umiejętności i podniesienia kwalifikacji wśród dorosłych. Wykazano, że dorośli w każdym państwie mogą korzystać z (przynajmniej niektórych) dotowanych ze środków publicznych możliwości w zakresie podnoszenia umiejętności i kwalifikacji. Synteza różnych kwestii omawianych w raporcie została ukazana na rysunku 2. Po pierwsze, uwzględniono tam wyróżnione typy krajów, oparte na relacji odsetka dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (dorosłych o niskich kwalifikacjach) oraz udziału tych dorosłych w edukacji i szkoleniach (rozdział 1, rysunek 1.13). Po drugie, uwzględniono polityki edukacyjne i środki przeanalizowane w raporcie oraz przedstawione na rysunkach podsumowujących na końcu rozdziałów 2 i 4–8 (łącznie 27 polityk publicznych lub inicjatyw).

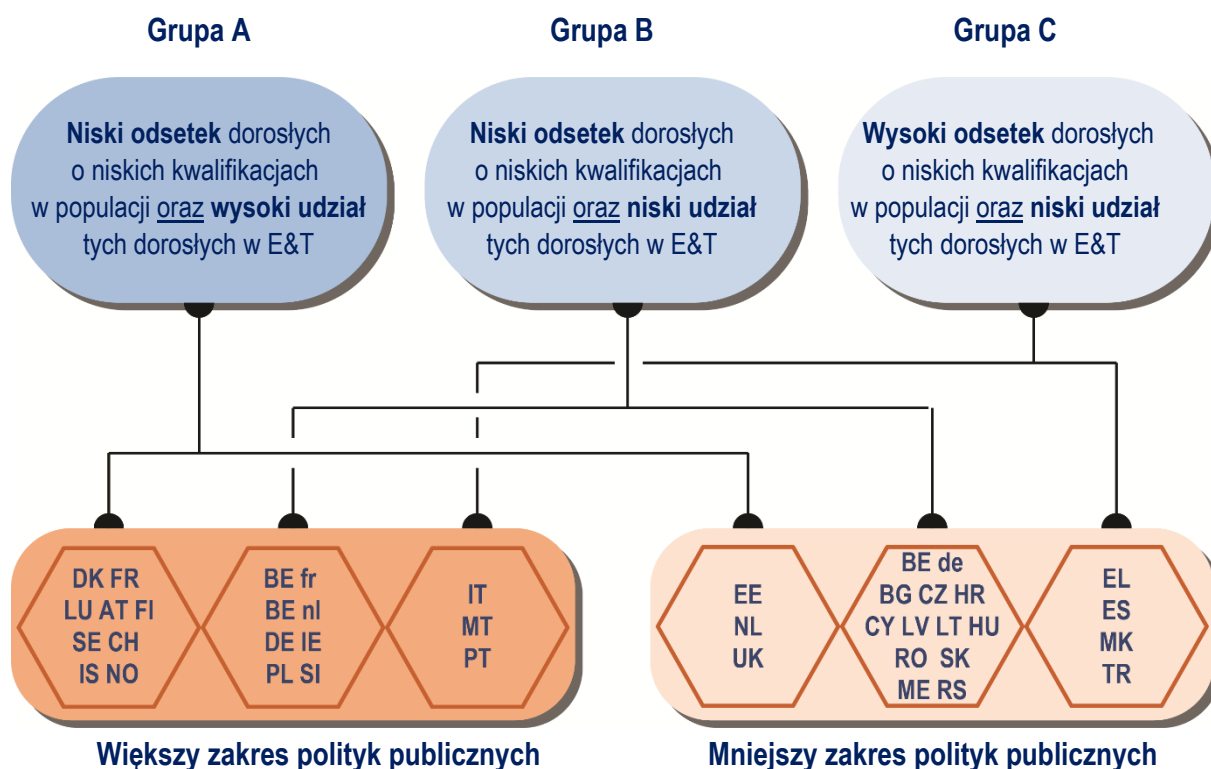
Jak pokazuje rysunek 2, większość państw, w których odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach jest stosunkowo niski i w których zarazem wskaźnik udziału dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest stosunkowo wysoki (grupa A), wykazuje większy zakres polityk krajowych w tym obszarze (Dania, Francja, Luksemburg, Austria, Finlandia, Szwecja, Szwajcaria, Islandia i Norwegia). Oznacza to, że w państwach tych wdrożono co najmniej dwie trzecie (co najmniej 18 z 27) analizowanych polityk publicznych i inicjatyw. W tych państwach zazwyczaj uwzględnia się nie tylko ogólne strategie oraz inicjatywy w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych (tj. te, które dotyczą wszystkich dorosłych), lecz także strategie i inicjatywy skierowane do osób o najniższych kwalifikacjach (np. ukierunkowane ramy strategiczne, systemy wsparcia finansowego lub narzędzia i usługi poradnictwa). Spośród państw włączonych do typu A jedynie Estonia, Niderlandy i Zjednoczone Królestwo wykazują mniejszy poziom zakresu polityk krajowych w tym zakresie.

W państwach, w których odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach jest stosunkowo niski, a zarazem wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest również niewysoki (grupa B), zakres strategii dotyczących tego obszaru jest przeważanie mniejszy (Belgia: Wspólnota Niemieckojęzyczna, Bułgaria, Czechy, Chorwacja, Cypr, Łotwa, Litwa, Węgry, Rumunia, Słowacja, Czarnogóra i Serbia). W większości z tych państw zidentyfikowano mniej niż dwie trzecie (tj. mniej niż 18) analizowanych polityk publicznych i inicjatyw. Tylko pięć państw zaliczanych do tej grupy wykazuje większy zakres takich strategii (Belgia: Wspólnota Francuska i Flamandzka, Niemcy, Irlandia, Polska i Słowenia).

Trzecia grupa państw, w których odsetek osób dorosłych o niskich kwalifikacjach jest stosunkowo wysoki, a wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest stosunkowo niski (grupa C), wykazuje najmniej wyraźny wzorzec dotyczący polityk publicznych. W tej

niewielkiej grupie państw są trzy, które posiadają większy zakres strategii (Włochy, Malta i Portugalia), natomiast w czterech liczba zidentyfikowanych inicjatyw w ramach polityk publicznych jest niższa (Grecja, Hiszpania, Macedonia Północna i Turcja).

Rysunek 2: Podział krajów na trzy grupy wyróżnione na podstawie odsetka dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji, udziału tych osób w edukacji i szkoleniach (E&T) ORAZ zakresu polityk publicznych w tym obszarze, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Dodatkowe informacje na temat grup A, B i C znajdują się w rozdziale 1, rysunek 1.13.

Dorośli o niskich kwalifikacjach to osoby, które ukończyły edukację lub uzyskały kwalifikacje odpowiadające co najwyżej poziomom ISCED –0- 2. Oznacza to, że nie ukończyły one szkoły średniej II stopnia lub jej odpowiednika (zob. *Glosariusz*).

Kategorie *większy zakres polityk publicznych* i *mniejszy zakres polityk publicznych* opierają się na danych zbiorczych zamieszczonych na końcu rozdziałów 2 oraz 4–8. Te dane zbiorcze obejmują łącznie 27 polityk publicznych i różnych inicjatyw. Kategoria *większy zakres polityk publicznych* odnosi się do państw, które przekazały informacje o co najmniej 18 z 27 polityk/inicjatyw. Kategoria *mniejszy zakres polityk publicznych* odnosi się do państw, które przekazały informacje o mniej niż 18 strategiach/inicjatywach.

Okresem odniesienia dla większości wskaźników jakościowych, na podstawie których sporządzono rysunek, są lata 2019/20. Dlatego też w tytule rysunku określono go jako rok odniesienia. Niemniej jednak niektóre ze wskaźników uwzględnionych na rysunku mają inne okresy odniesienia, a mianowicie dane Eurostatu EU LFS (rozdział 1), które odnoszą się do roku 2019, oraz dane dotyczące walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego (rozdział 6), które odnoszą się do roku 2018.

Głównym źródłem danych dla tego rysunku są informacje zebrane za pośrednictwem Eurydice. Z tego względu jako źródło danych podano sieć Eurydice. Rysunek zawiera również dane oparte na innych źródłach, a mianowicie: danych ilościowych Eurostatu oraz danych jakościowych dotyczących uznawania i walidacji efektów kształcenia opracowanych przez Cedefop, Komisję Europejską i ICF.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna) i Serbia: Brak danych na temat uznawania i walidacji efektów kształcenia może mieć wpływ na włączenie tych państw do grupy państw o mniejszym zakresie polityk publicznych (zob. rozdział 6).

Chorwacja, Rumunia, Słowacja i Czarnogóra: Brak dostępnych danych na temat uczestnictwa nisko wykwalifikowanych dorosłych w edukacji i szkoleniach. Rysunek uwzględni dane dotyczące ogólnego uczestnictwa dorosłych w edukacji i szkoleniach.

Bośnia i Hercegowina oraz Liechtenstein: Nieuwzględnione na rysunku z uwagi na to, że nie są objęte badaniem EU LFS.

Choć powyższe obserwacje sugerują pewne powiązania pomiędzy uczestnictwem dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach oraz zakresem polityk publicznych, należy to powiązanie interpretować z ostrożnością. W szczególności należy zwrócić uwagę na fakt, że niniejszy raport koncentruje się na występowaniu polityk i inicjatyw, lecz nie bada ich wdrażania, efektywności lub tego, czy są one odpowiednie dla dorosłych o najniższych kwalifikacjach. Ponadto w raporcie skoncentrowano się wyłącznie na politykach i inicjatywach wdrażanych przez władze edukacyjne najwyższego szczebla i zbadano jedynie wybrane obszary związane z edukacją i szkoleniami dorosłych. Dlatego też obraz wyłaniający się z analizy powinien być przedmiotem dalszych badań w odniesieniu do polityk publicznych.

W niniejszym raporcie określono różne polityki i inicjatywy wspierające kształcenie dorosłych, w tym te, które mogą ułatwić dostęp do edukacji i szkoleń dorosłym o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Niższy wskaźnik uczestnictwa tej grupy w edukacji i szkoleniach, który może się dodatkowo pogorszyć w związku z pandemią COVID-19 i związanym z nią przejściem w kierunku świadczenia usług przez internet, wskazuje na pilną potrzebę docierania do tej grupy docelowej i zapewniania jej poradnictwa.

WPROWADZENIE

Współcześni ludzie dokonują wielu zmian i przeobrażeń w swoim życiu osobistym i zawodowym. Stałe rozwijanie umiejętności i kompetencji ma zatem kluczowe znaczenie. Tę potrzebę dostrzeżono w *Europejskim filarze praw socjalnych* z 2017 r. ⁽²⁾, w którym uczenie się przez całe życie wymieniono jako pierwszą z 20 zasad. Zapisano w niej, że „każdy ma prawo do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą mu w pełni uczestniczyć w życiu społeczeństwa i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy”. Przyspieszona transformacja cyfrowa związana z pandemią COVID-19 dodatkowo podkreśliła potrzebę sprawiedliwości społecznej w dostępie do uczenia się przez całe życie.

W odpowiedzi na powyższe wyzwania latem 2020 r. Komisja Europejska przedstawiła pięcioletni plan – europejski program na rzecz umiejętności (Komisja Europejska 2020b), którego celem jest pomoc jednostkom i przedsiębiorstwom w rozwijaniu nowych i lepszych umiejętności. Obok 12 działań program zawiera cele ilościowe w zakresie podnoszenia kwalifikacji i zmiany kwalifikacji, które mają zostać osiągnięte do 2025 r. Te cele odnoszą się nie tylko do ogólnego udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach, ale dodatkowo priorytetowo traktują zaangażowanie w edukację dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji i bezrobotnych oraz podniesienie poziomu umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi wśród obywateli europejskich ⁽³⁾.

Potrzeba zmiany i podnoszenia kwalifikacji wśród dorosłych pozostaje ważnym punktem europejskiego programu politycznego w odnowionych strategicznych ramach europejskiej współpracy w dziedzinie edukacji i szkoleń na lata 2021–2030 ⁽⁴⁾. Podkreślono w nich znaczenie umożliwiania dorosłym nabywania podstawowych umiejętności i motywowania ich do tego, a także wyznaczono cel na szczeblu UE, zgodnie z którym do 2025 r. 47% dorosłych powinno co roku uczestniczyć w aktywnościach edukacyjnych ⁽⁵⁾. Górna granica została następnie podniesiona w planie działania do ram *Europejskiego filaru praw socjalnych* (Komisja Europejska 2021), zgodnie z którym do roku 2030 60% dorosłych będzie corocznie uczestniczyć w edukacji i szkoleniach. Ten cel został zatwierdzony podczas Szczytu Społecznego w Porto w maju 2021 r. ⁽⁶⁾.

Opisane powyżej najnowsze zmiany w zakresie strategii są ściśle powiązane z wcześniejszymi inicjatywami politycznymi w dziedzinie edukacji i szkoleń dorosłych. W latach 2011–2020 europejska współpraca w dziedzinie edukacji i szkoleń dorosłych była wytyczana przez odnowioną europejską agendę w zakresie uczenia się dorosłych ⁽⁷⁾. Agenda ta koncentrowała się na licznych obszarach priorytetowych dostosowanych do obszarów ustanowionych w strategicznych ramach ET 2020 ⁽⁸⁾. Wśród ustanowionych priorytetów szczególną uwagę zwrócono na środki mające na celu umożliwienie wszystkim dorosłym, w tym osobom najbardziej oddalonym od edukacji i szkoleń, rozwijanie oraz zwiększanie umiejętności i kompetencji przez całe życie.

Dalsze wsparcie na rzecz poszerzania dostępu do uczenia się przez całe życie dla najbardziej zagrożonych grup osób uczących się zostało wyrażone w zaleceniu Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r. ⁽⁹⁾. Dokument ten pozostaje aktualny, a zachęca się w nim, aby krajowe władze

⁽²⁾ *Europejski filar praw socjalnych* został proklamowany przez Parlament Europejski, Radę i Komisję Europejską podczas Szczytu Społecznego na rzecz Sprawiedliwego Zatrudnienia i Wzrostu Gospodarczego w Göteborgu 17 listopada 2017 r.

⁽³⁾ Więcej szczegółów znajduje się w rozdziale 1.

⁽⁴⁾ Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030), Dz.U. L 66 z 26.02.2021.

⁽⁵⁾ Więcej szczegółów znajduje się w rozdziale 1.

⁽⁶⁾ Zob. Zobowiązanie społeczne z Porto z 7 maja 2021 r. i Deklaracja Porto z 8 maja 2021 r.

⁽⁷⁾ Rezolucja Rady w sprawie odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych, Dz.U. L 372 z 20.12.2011.

⁽⁸⁾ Konkluzje Rady z 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020), Dz.U. L 119 z 28.05.2009.

⁽⁹⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484 z 24.12.2016.

edukacyjne zapewniały dostęp do podnoszenia kwalifikacji oraz możliwość ich zmiany dorosłym o niskim poziomie umiejętności, wiedzy i kompetencji, na przykład tym, którzy opuścili system edukacji lub szkoleń bez ukończenia szkoły średniej II stopnia bądź jej odpowiednika. Powinno to obejmować możliwości: a) uzyskania minimalnego poziomu umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi; lub b) uzyskania szerszego zasobu umiejętności, wiedzy i kompetencji poprzez postępy w kierunku kwalifikacji na poziomie EQF 3 lub 4.

Opierając się na priorytetach strategii europejskiej w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych, w szczególności na zaleceniu Rady w sprawie ścieżek podprawy umiejętności z 2016 r., w niniejszym raporcie zbadano edukację i szkolenia dorosłych w całej Europie, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości edukacyjnych dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz osób o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadających żadnych kwalifikacji. Dla zachowania ciągłości z raportem Eurydice z 2015 r. na temat edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015) w niniejszym raporcie postawiono następujące pytania:

- Czy władze edukacyjne najwyższego szczebla są formalnie zaangażowane w ułatwianie dostępu do edukacji i szkoleń dorosłym o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji?
- Jakiego rodzaju oferta jest dostępna dla tych osób?
- Jakie środki są wykorzystywane, aby ułatwić im powrót do edukacji i szkoleń?

Treść raportu

Niniejszy raport składa się z ośmiu rozdziałów.

Rozdział 1 zawiera wybór wskaźników, które wyznaczają kontekst dla dalszej analizy możliwości kształcenia dostępnych dla dorosłych w Europie. Przyjrano się w nim poziomowi wykształcenia europejskiej populacji dorosłych, poziomowi umiejętności i kompetencji dorosłych oraz ich udziałowi w edukacji i szkoleniach.

Rozdział 2 zawiera analizy dotyczące tego, czy i jak różne zainteresowane strony zaangażowane w kształcenie dorosłych koordynują swoje inicjatywy i podejścia stosowane do edukacji dorosłych. Przeanalizowano w nim również dokumenty krajowe i cele strategiczne mające na celu promowanie kształcenia dorosłych, a w szczególności udział w edukacji i szkoleniach dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Rozdział 3 przedstawia zarys niektórych kluczowych rodzajów kształcenia oferowanego w państwach europejskich, które mogą przyczynić się do podniesienia umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji wśród osób dorosłych. Skupiono się na ofercie edukacyjnej realizowanej na szeroką skalę, dotowanej ze środków publicznych, tzn. na ofercie zinstytucjonalizowanej, ugruntowanej i systematycznie prowadzonej.

Rozdział 4 zawiera analizy dotyczące ustaleń na temat finansowania programów edukacyjnych dostępnych dla dorosłych i dotowanych ze środków publicznych, a także wsparcia finansowego, które może pomóc w pokryciu bezpośrednich lub pośrednich kosztów edukacji i szkoleń. Przedstawiono również rolę funduszy unijnych w tworzeniu możliwości kształcenia dla dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadających żadnych kwalifikacji.

Rozdział 5 zawiera omówienie kwestii elastyczności w kształceniu dorosłych, w tym analizę inicjatyw, które mogą pomóc dorosłym w powrocie do edukacji i szkoleń. Kształcenie zdalne, systemy modułowe, programy oparte na punktach zaliczeniowych, przechodzenie pomiędzy poziomami kształcenia oraz indywidualizacja ścieżek kształcenia stanowią główne elementy tego rozdziału.

Rozdział 6 poświęcono uznawaniu i walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. Badano w nim także audyty umiejętności, tj. obszar ściśle związany z walidacją efektów kształcenia, a także faktyczne rozwiązania w zakresie walidacji w sektorze edukacji i szkoleń.

Rozdział 7 zawiera przegląd działań podnoszących świadomość na temat edukacji dorosłych i promujących edukację dorosłych, w szczególności tych, które są skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Omówiono w nim również konkretne wysiłki organów publicznych, które mają na celu dotarcie do tych konkretnych grup docelowych i ich ponowne zaangażowanie.

Ostatni rozdział, **rozdział 8**, dotyczy usług doradztwa personalnego dostępnych dla dorosłych, które są wspierane ze środków publicznych, a także narzędzi umożliwiających zainteresowanym samodzielne poszukiwanie i wybory edukacyjne oraz z internetowych baz danych dotyczących możliwości edukacyjnych.

Do rozdziałów dołączony został *Glosariusz* objaśniający kluczowe pojęcia. Załączniki na końcu raportu zawierają informacje uzupełniające zagadnienia omawiane w tym opracowaniu.

Źródła danych i metodologia

Niniejszy raport opiera się przede wszystkim na informacjach zebranych przez sieć Eurydice w maju i czerwcu 2020 r. ⁽¹⁰⁾. Do gromadzenia danych wykorzystano szczegółowy kwestionariusz przygotowany wspólnie przez Dział *Education and Youth Policy Analysis* Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA) oraz biura krajowe sieci. Zebrane dane obejmują 42 systemy edukacyjne i szkoleniowe w 37 państwach ⁽¹¹⁾ i stanowią podstawę do analizy w rozdziałach 2–5, 7 i 8 niniejszego raportu.

Dane i wskaźniki Eurydice mają przede wszystkim charakter jakościowy. Obejmują one krajowe polityki edukacyjne i środki na najwyższym szczeblu władz edukacyjnych (krajowych), a nie obejmują inicjatyw i programów regionalnych lub lokalnych.

W całym raporcie informacje przekazane przez biura krajowe Eurydice zostały uzupełnione danymi z innych źródeł. W szczególności rozdział 6 opiera się na informacjach z aktualizacji w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego ⁽¹²⁾. Obok danych jakościowych w większości rozdziałów przedstawiono również dane statystyczne pochodzące z badań międzynarodowych. Źródła te obejmują badanie dotyczące edukacji dorosłych (ALS), unijne badanie aktywności ekonomicznej ludności (EU Labour Force Survey), badanie wspólnotowe dotyczące wykorzystania TIK w gospodarstwach domowych i przez użytkowników indywidualnych oraz badanie OECD dotyczące umiejętności dorosłych (PIAAC).

Rokiem odniesienia dla wskaźników Eurydice jest rok szkolny/akademicki 2019/20. Zasadniczo odnosi się to do okresu między wrześniem 2019 r. a czerwcem 2020 r. ⁽¹³⁾. W przypadku programów i inicjatyw, które nie funkcjonują zgodnie z rokiem szkolnym/akademickim, okres 2019/20 odnosi się do sytuacji na dzień 1 stycznia 2020 r. Wskaźniki Eurydice dotyczące rozwoju lub zmian polityk publicznych obejmują okres od 1 stycznia 2015 r. do roku odniesienia raportu.

⁽¹⁰⁾ Gromadzenie danych odbywało się na wczesnym etapie pandemii COVID-19, dlatego też raport zawiera jedynie kilka odniesień do inicjatyw, które zostały wprowadzone w odpowiedzi na pandemię i związane z nią obostrzenia sanitarne, przez co nie daje pełnego obrazu zmian, które nastąpiły w wyniku pandemii.

⁽¹¹⁾ 27 państw członkowskich UE, a także Bośnia i Hercegowina, Szwajcaria, Islandia, Liechtenstein, Czarnogóra, Macedonia Północna, Norwegia, Serbia, Turcja i Zjednoczone Królestwo. Albania jest również członkiem sieci Eurydice, ale nie brała udziału w tym projekcie.

Liczba systemów edukacyjnych i szkoleniowych jest wyższa niż liczba państw. Wynika to z faktu, że Belgia liczy się jako trzy systemy edukacyjne i szkoleniowe (Belgia: Wspólnota Francuska, Belgia: Wspólnota Flamandzka i Belgia: Wspólnota Niemieckojęzyczna), a Zjednoczone Królestwo – jako cztery systemy (Anglia, Walia, Irlandia Północna i Szkocja).

Zjednoczone Królestwo oficjalnie opuściło sieć Eurydice 31 marca 2021 r. Biuro krajowe obejmujące Anglię, Walię i Irlandię Północną nie zatwierdziło wersji wstępnej niniejszego raportu. Biuro krajowe obejmujące Szkocję zatwierdziło wersję wstępną w lipcu 2021 r.

⁽¹²⁾ Zob.: www.cedefop.europa.eu/validation/inventory.

⁽¹³⁾ Jedynymi wyjątkami są dokumenty dotyczące polityk i inicjatywy analizowane w rozdziale 2 (i wymienione w załączniku I). W tym przypadku okres odniesienia został przedłużony do końca 2020 r., aby umożliwić wskazanie dokumentów dotyczących polityk i inicjatyw o kluczowym znaczeniu, które wydano w drugiej połowie 2020 r.

Dane pochodzące ze źródeł innych niż Eurydice mają różne lata odniesienia. Okres odniesienia jest zawsze podany w tytule wskaźnika lub w tekście.

Wszystkie osoby, które przyczyniły się do powstania niniejszego raportu, zostały wymienione w podziękowaniach na końcu raportu.

ROZDZIAŁ 1: WSKAŹNIKI KONTEKSTOWE DOTYCZĄCE EDUKACJI I SZKOLEŃ DOROSŁYCH

Przed przystąpieniem do analizy krajowych strategii i środków związanych z podnoszeniem umiejętności oraz zdobywaniem nowych kwalifikacji europejskiej populacji dorosłych ważne jest zrozumienie ogólnego kontekstu, w którym realizowana jest edukacja i szkolenia dorosłych. Krajowe konteksty, wyzwania i potrzeby nie są przecież takie same. Choć celem niniejszego rozdziału nie jest uchwycenie wszystkich czynników wpływających na strategie i działania w zakresie edukacji dorosłych, wyznacza on kontekst dla całego raportu, przedstawiając pewne kluczowe wskaźniki ilościowe związane z edukacją i szkoleniami dorosłych.

Rozdział ten rozpoczyna się od przeglądu poziomów wykształcenia oraz umiejętności i kompetencji dorosłych w Europie (sekcje 1.1 i 1.2). Następnie analizuje uczestnictwo dorosłych w edukacji i szkoleniach, w tym różnice w uczestnictwie między różnymi grupami społecznymi (sekcja 1.3). Sekcja 1.4 stanowi podsumowanie zawierające analizę opartą na zestawieniu wybranych wskaźników.

Analiza opiera się na danych Eurostatu pochodzących z unijnego badania aktywności ekonomicznej ludności (EU LFS), badania dotyczącego edukacji dorosłych (AES) oraz badania wspólnotowego dotyczącego wykorzystania TIK w gospodarstwach domowych i przez użytkowników indywidualnych. Obejmuje również dane z badania OECD dotyczącego umiejętności dorosłych (PIAAC).

1.1. Poziomy wykształcenia dorosłej populacji Europejczyków

Najwyższy poziom formalnego wykształcenia osiągnięty przez dorosłą populację jest powszechnie stosowanym wskaźnikiem określającym poziom wiedzy i umiejętności dostępny w danym kraju. Obecnie w ramach polityk europejskich uznaje się wykształcenie średnie II stopnia za podstawowy poziom edukacji dla społeczeństwa opartego na wiedzy. Dlatego też młodzi dorośli (w wieku 18–24 lat), którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia i nie uczestniczą w edukacji ani szkoleniach, są zaliczani do kategorii *osób przedwcześnie kończących kształcenie i szkolenie*. Jednym z celów Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia do roku 2020 ⁽¹⁴⁾ było zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących kształcenie i szkolenie wśród młodych dorosłych do mniej niż 10% (średnia dla UE-27 wynosiła 10,2% w 2019 r. i 9,9% w 2020 r.) ⁽¹⁵⁾. W odnowionych strategicznych ramach Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na lata 2021–2030 ⁽¹⁶⁾ przewidziano nowy cel na szczeblu unijnym, zgodnie z którym do 2030 r. odsetek osób przedwcześnie kończących kształcenie i szkolenie wśród młodych dorosłych powinien wynosić mniej niż 9%. Dostęp dorosłych z innych kategorii wiekowych do kwalifikacji na poziomie średnim II stopnia jest uwzględniony i promowany w zaleceniu Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r. ⁽¹⁷⁾. W tych ramach strategicznych zachęca się państwa członkowskie UE do zapewnienia dostępu do poprawy umiejętności dorosłym o niskim poziomie umiejętności, wiedzy i kompetencji, na przykład tym, którzy porzucili system edukacji lub szkoleń bez ukończenia szkoły średniej II stopnia bądź jej odpowiednika. Dzięki ścieżkom poprawy umiejętności dorośli powinni mieć możliwość uzyskania minimalnego poziomu umiejętności czytania, pisania, liczenia i posługiwania się technologiami cyfrowymi, a także uzyskania kwalifikacji na poziomie EQF 3 lub 4, tj. poziomie powszechnie odpowiadającym wykształceniu średniemu II stopnia (poziom ISCED 3).

⁽¹⁴⁾ Konkluzje Rady z 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020), Dz.U. L 119 z 28.05.2009.

⁽¹⁵⁾ Dane Eurostatu EU LFS [edat_lfse_14] (dane pobrane 6 lipca 2021 r.). Wskaźnik określa odsetek młodych ludzi w wieku 18–24 lata z wykształceniem co najwyżej średnim I stopnia (poziom ISCED 2), którzy nie uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie.

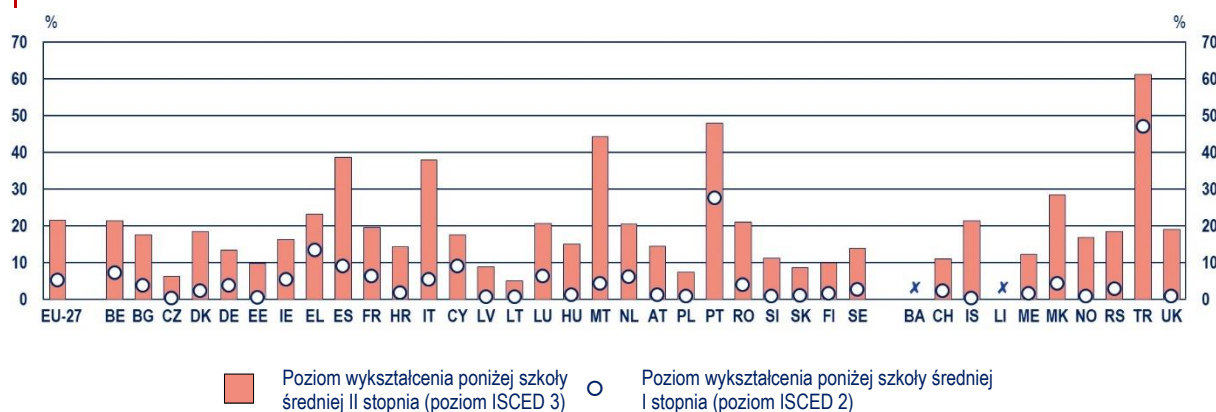
⁽¹⁶⁾ Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030), Dz.U. L 66 z 26.02.2021.

⁽¹⁷⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484 z 24.12.2016.

Według danych EU LFS z 2019 r. dorośli (w wieku 25–64 lat) o poziomie wykształcenia poniżej średniego II stopnia (poziom ISCED 3) stanowią 21,6% dorosłej populacji UE-27 (Rysunek 1.1). Odpowiada to 51,5 mln osób ⁽¹⁸⁾.

Odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, jest bardzo zróżnicowany pomiędzy poszczególnymi państwami europejskimi (państwa członkowskie UE i państwa spoza UE) ⁽¹⁹⁾. Turcja jest państwem najbardziej dotkniętym tym problemem: około 60% dorosłej populacji nie uzyskało wykształcenia średniego II stopnia. Wśród państw członkowskich UE najwyższy wskaźnik odnotowuje Portugalia: około połowy dorosłych nie posiada wykształcenia na poziomie szkoły średniej II stopnia. Inne państwa europejskie (państwa członkowskie UE i państwa spoza UE), w których odnotowuje się stosunkowo wysoki odsetek osób dorosłych bez wykształcenia średniego II stopnia – powyżej średniej UE – to: Malta (44,2%), Hiszpania (38,7%), Włochy (37,8%), Macedonia Północna (28,4%) i Grecja (23,2%). Na drugim krańcu spektrum znajdują się, w kolejności rosnącej, Litwa, Czechy, Polska, Słowacja, Łotwa, Estonia i Finlandia, w których maksymalnie 10% dorosłych nie posiada kwalifikacji na poziomie szkoły średniej II stopnia.

Rysunek 1.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej szkoły średniej II stopnia i szkoły średniej I stopnia (%), 2019

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	
Poniżej poziomu ISCED 3	21,6	21,3	17,5	6,2	18,5	13,4	9,8	16,3	23,2	38,7	19,6	14,2	37,8	17,5	8,8	5,0	20,7	15,0	44,2	
Poniżej poziomu ISCED 2	5,3	7,1	3,8	0,2	2,2	3,7	0,5	5,3	13,4	9,0	6,3	1,8	5,3	9,0	0,7	0,6	6,3	1,1	4,3	
		NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poniżej poziomu ISCED 3		20,4	14,4	7,4	47,8	21,0	11,2	8,6	9,9	13,9	X	11,0	21,4	X	12,2	28,4	16,8	18,5	61,1	18,9
Poniżej poziomu ISCED 2		6,2	1,1	0,9	27,5	3,8	0,8	1,0	1,5	2,6	X	2,3	0,3	X	1,5	4,2	0,8	2,8	46,9	0,9

Źródło: Eurostat EU LFS. Dane dotyczące populacji dorosłych z poziomem wykształcenia poniżej poziomu ISCED 2 zostały pozyskane i obliczone przez Eurostat. Dane dotyczące populacji dorosłych z poziomem wykształcenia poniżej poziomu ISCED 3 zaczerpnięto z [datat_ifse_03] (dane pobrane 7 kwietnia 2021 r.).

Wśród dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, są również tacy, którzy porzucili system edukacji bez ukończenia szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2). Ten bardzo niski poziom wykształcenia dotyczy 5,3% dorosłych (w wieku 25–64 lat) w UE-27 (Rysunek 1.1), co odpowiada 12,5 mln osób.

Turcja, w której blisko połowa dorosłych (46,9%) nie ukończyła szkoły średniej I stopnia, odnotowuje najwyższy odsetek wśród państw objętych niniejszym raportem. Portugalia jest kolejnym państwem o wysokim odsetku dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia – sytuacja ta dotyczy około jednej czwartej wszystkich dorosłych w tym kraju (27,5%). Kolejne państwa, w których wskaźnik ten jest wyższy od średniej dla UE-27, to Grecja (13,4%), Hiszpania i Cypr (w obu przypadkach 9,0%), Belgia

⁽¹⁸⁾ Dane Eurostatu EU LFS [lfsa_pgaed] (dane pobrane 7 kwietnia 2021 r.).

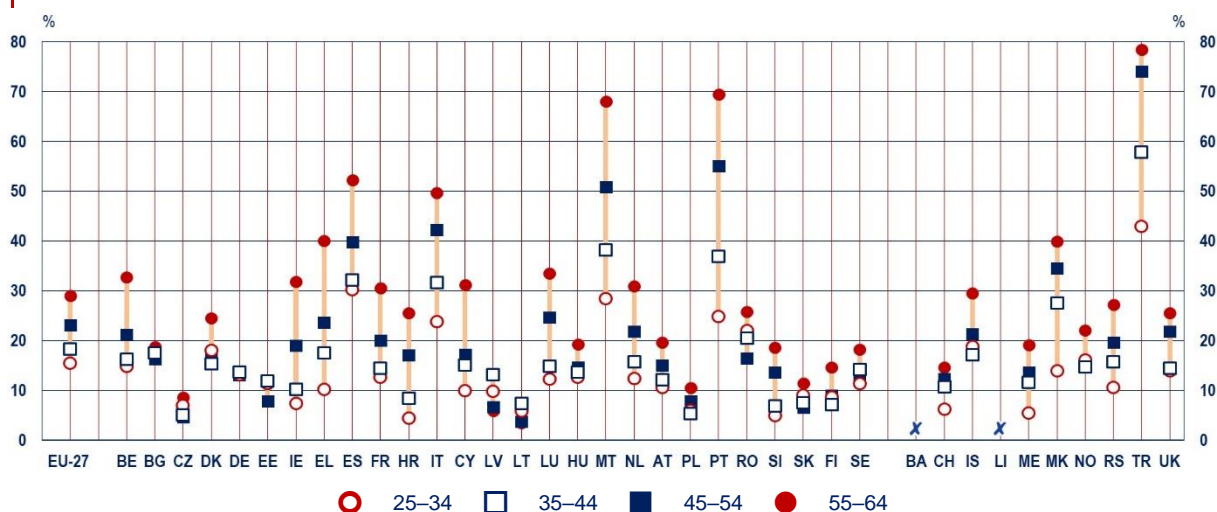
⁽¹⁹⁾ Analizy krajowe odnoszą się do wszystkich państw objętych niniejszym raportem (zob. *Wprowadzenie*), dla których dostępne są dane. Zakres ten wykracza zatem poza państwa członkowskie Unii Europejskiej.

(7,1%), Francja i Luksemburg (w obu przypadkach 6,3%) oraz Niderlandy (6,2%). Dla porównania w prawie połowie wszystkich państw europejskich odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, nie przekracza 2%.

Poziom wykształcenia dorosłej populacji Europejczyków stopniowo wzrasta. Przykładowo w UE-27 w latach 2014–2019 średni odsetek dorosłych (w wieku 25–64 lat), którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, zmniejszył się z 24,5% do 21,6% ⁽²⁰⁾. Odsetek osób, które nie ukończyły szkoły średniej I stopnia, wyniósł 6,9% w 2014 r. i 5,3% w 2019 r. ⁽²¹⁾.

Powyższa pozytywna tendencja idzie w parze z tym, że młodzi dorośli są w mniejszym stopniu obciążeni niskim poziomem wykształcenia niż starsze osoby (rysunek 1.2). Ściślej rzecz biorąc, w UE-27 średnio tylko 15,5% dorosłych w grupie wiekowej 25–34 lata ma poziom wykształcenia poniżej średniego II stopnia, podczas gdy odsetek ten wynosi 18,3% dla osób w przedziale wiekowym 34–44 lata, 23,1% dla osób w przedziale wiekowym 45–54 lata i 29,0% dla osób w przedziale wiekowym 55–64 lata.

Rysunek 1.2: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej szkoły średniej II stopnia (%) w podziale na grupy wiekowe, 2019

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
25–34	15,5	14,8	17,6	7,0	18,0	13,2	11,4	7,4	10,2	30,2	12,6	4,4	23,8	10,0	9,8	5,9	12,3	12,7	28,4
35–44	18,3	16,3	17,6	5,1	15,4	13,7	11,9	10,2	17,6	32,2	14,4	8,4	31,7	15,1	13,2	7,4	14,9	13,7	38,2
45–54	23,1	21,2	16,3	4,7	16,4	13,1	7,9	19,0	23,7	39,8	20,0	17,1	42,3	17,2	6,7	3,8	24,7	14,7	50,9
55–64	29,0	32,8	18,8	8,6	24,5	13,4	7,9	31,9	40,1	52,3	30,6	25,5	49,7	31,2	5,9	3,5	33,5	19,3	68,1
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
25–34	12,4	10,6	6,0	24,8	22,0	4,9	9,1	8,7	11,4	×	6,3	18,8	×	5,5	13,9	16,1	10,6	43,0	13,9
35–44	15,7	12,2	5,4	36,9	20,5	6,9	7,5	7,1	14,2	×	10,7	17,2	×	11,6	27,6	14,7	15,8	57,8	14,5
45–54	21,8	15,1	7,9	55,1	16,5	13,6	6,6	9,0	12,4	×	12,4	21,3	×	13,6	34,5	15,1	19,7	74,1	21,9
55–64	30,9	19,6	10,6	69,5	25,8	18,6	11,5	14,6	18,3	×	14,6	29,6	×	19,1	39,9	22,1	27,2	78,4	25,6

Źródło: Dane Eurostatu EU LFS [edat_lfse_03] (dane pobrane 7 kwietnia 2021 r.).

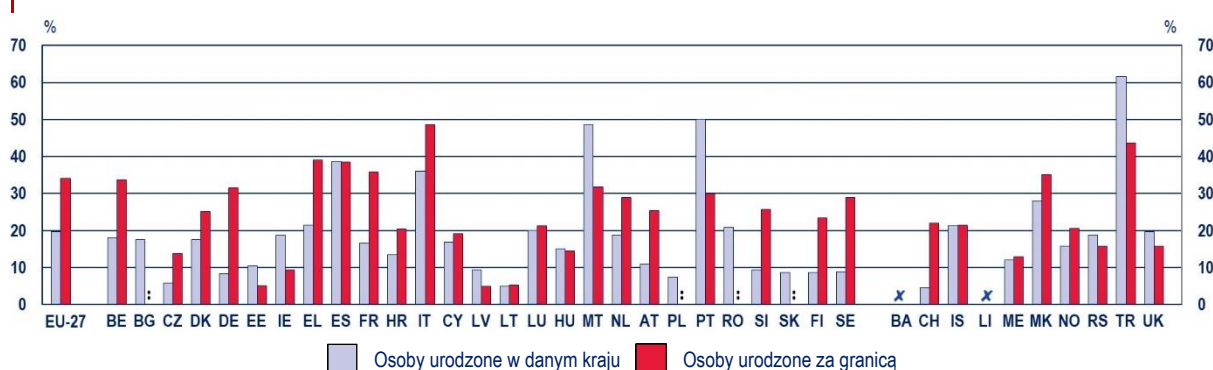
Jedenaście krajów – Irlandia, Grecja, Hiszpania, Chorwacja, Włochy, Cypr, Luksemburg, Malta, Portugalia, Macedonia Północna i Turcja – odnotowało szczególnie znaczący wzrost poziomu wykształcenia swoich obywateli (różnica ponad 20 punktów procentowych pomiędzy grupami wiekowymi 25–34 i 55–64 lata). Choć w niektórych z tych państw, w szczególności w kilku państwach Europy Południowej, nadal występuje wysoki odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (zob. rysunek 1.1), to poziom wykształcenia w poszczególnych pokoleniach wzrósł znacząco.

⁽²⁰⁾ Dane Eurostatu EU LFS [edat_lfse_03] (dane pobrane 23 kwietnia 2021 r.).

⁽²¹⁾ Eurostat EU LFS. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Innym istotnym aspektem, który należy wziąć pod uwagę podczas analiz, jest profil edukacyjny populacji migrantów. Dane UE LFS pokazują, że średnio w państwach członkowskich UE odsetek dorosłych (w wieku 25–64 lat), którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, jest wyższy wśród dorosłych urodzonych poza państwem zamieszkania (urodzonych za granicą) niż wśród dorosłych urodzonych w tym państwie (34,1% w porównaniu z 19,6% w 2019 r.) (rysunek 1.3). Wzorec ten jest szczególnie zauważalny (różnica ponad 15 punktów procentowych) w Belgii, Niemczech, Grecji, Francji, Słowenii, Szwecji i Szwajcarii. W kolejnych trzech państwach – na Malcie, w Portugalii i Turcji – również odnotowano znaczną różnicę w poziomie wykształcenia między osobami urodzonymi za granicą a ludnością miejscową; jednak w przeciwieństwie do wcześniej wymienionych państw, w tych przypadkach niski poziom wykształcenia dotyka w większym stopniu dorosłych urodzonych w kraju zamieszkania.

Rysunek 1.3: Dorośli (w wieku 25–64 lat) z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia (%), według kraju urodzenia, 2019

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Osoby urodzone w danym kraju	19,6	18,0	17,6	5,9	17,6	8,3	10,5	18,8	21,5	38,7	16,7	13,4	36,0	16,9	9,3	5,0	20,1	15,0	48,7
Osoby urodzone za granicą	34,1	33,7	:	13,8	25,2	31,6	5,1	9,4	39,1	38,5	35,9	20,4	48,6	19,2	4,9	5,3	21,2	14,5	31,7
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Osoby urodzone w danym kraju	18,8	11,0	7,4	50,0	21,0	9,3	8,6	8,7	8,9	×	4,6	21,3	×	12,1	28,1	15,8	18,8	61,6	19,7
Osoby urodzone za granicą	29,0	25,3	:	30,0	:	25,7	:	23,4	29,0	×	21,9	21,5	×	12,9	35,2	20,5	15,8	43,7	15,7

Źródło: Dane Eurostatu EU LFS [edat_lfs_9912] (dane pobrane 7 kwietnia 2021 r.).

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Dania: Dane dotyczące osób urodzonych za granicą mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Bułgaria, Polska, Rumunia i Słowacja: Dane dotyczące osób urodzonych za granicą nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Aby uzupełnić rysunek 1.3, przydatne jest obliczenie odsetka dorosłych (w wieku 25–64 lat) urodzonych za granicą wśród wszystkich dorosłych (w wieku 25–64 lat), którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia. W 2019 r. w UE-27 22,3% wszystkich dorosłych o niskim poziomie wykształcenia urodziło się poza granicami kraju zamieszkania ⁽²²⁾. Sytuacja w poszczególnych państwach jest jednak bardzo zróżnicowana. W niektórych państwach europejskich (państwa członkowskie UE i państwa spoza UE) ponad 50% wszystkich dorosłych o niskim poziomie wykształcenia urodziło się za granicą. Dotyczy to Szwajcarii (73,3%), Luksemburga (60,1%), Szwecji (51,9%) i Niemiec (51,5%). Z kolei są także państwa, w których odsetek osób urodzonych za granicą wśród osób dorosłych o niskim poziomie

⁽²²⁾ Na podstawie danych online Eurostatu EU LFS. W obliczeniach uwzględniono dane dotyczące dorosłej populacji (w wieku 25–64 lat) w podziale według kraju urodzenia ([lfsa_pgacws]; dane pobrane 18 lutego 2021 r.) oraz dane dotyczące dorosłej populacji (w wieku 25–64 lat) według poziomu wykształcenia i kraju urodzenia ([edat_lfs_9912]; dane pobrane 18 lutego 2021 r.). Dane dla BG, PL, RO i SK nie są dostępne dla tego wskaźnika (patrz objaśnienia dla poszczególnych państw dla rysunku 1.3).

wykształcenia nie przekracza 10% (Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Węgry, Portugalia, Czarnogóra, Macedonia Północna, Serbia i Turcja) ⁽²³⁾.

1.2. Umiejętności i kompetencje dorosłych

Poziom wykształcenia jest ważnym wskaźnikiem dotyczącym kapitału ludzkiego w danym społeczeństwie, ale nie zawsze jest on właściwym wskaźnikiem dla pomiaru umiejętności. Przykładowo podstawowe umiejętności nabyte w ramach systemu edukacji mogą stać się nieaktualne, jeśli nie są podtrzymywane – lub, z drugiej strony, dorośli mogą nabyć wiele umiejętności dzięki różnorodnym doświadczeniom życiowym i zawodowym, które nie znajdują odzwierciedlenia w ich formalnych kwalifikacjach. Ponadto w różnych państwach ten sam poziom wykształcenia może być powiązany z różnymi poziomami umiejętności ⁽²⁴⁾.

1.2.1. Umiejętność czytania, pisania i liczenia

Badanie OECD dotyczące umiejętności dorosłych (PIAAC) dostarcza unikalnego zestawu danych na temat różnic między poziomami podstawowych umiejętności wśród dorosłych w poszczególnych państwach. W ramach badania oceniono poziomy umiejętności dorosłych (w wieku 16–65 lat) w zakresie czytania, pisania, liczenia i zdolności rozwiązywania problemów w środowisku wyposażonym w nowe technologie. Pierwszy cykl PIAAC, obejmujący trzy edycje, został przeprowadzony w latach 2011–2018 ⁽²⁵⁾.

Rysunek 1.4 przedstawia odsetki dorosłych osiągających słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia, tj. tych, którzy uzyskali wynik na poziomie 1 lub poniżej (zob. objaśnienia dla rysunku 1.4) w państwach analizowanych w niniejszym raporcie, które wzięły również udział w badaniu PIAAC.

Jak wynika z rysunku, we wszystkich państwach (państwa członkowskie UE i państwa spoza UE) od około 8% do 39% dorosłych osiąga słabe wyniki zarówno w zakresie umiejętności czytania i pisania, jak i w odniesieniu do liczenia (średnia dla 20 uczestniczących państw członkowskich UE wynosi 16%). Odsetek ten jest najwyższy w Turcji (39%), w Hiszpanii, we Włoszech, w Grecji, Słowenii i Francji (w kolejności malejącej), w których to państwach od 18,1% do 22,5% dorosłych posiada niskie umiejętności zarówno w zakresie czytania i pisania, jak i w odniesieniu do liczenia. Na drugim krańcu spektrum plasują się Czechy, Finlandia, Cypr, Słowacja, Estonia, Niemcy i Norwegia (w kolejności rosnącej), czyli państwa, w których maksymalnie 10% dorosłych osiąga słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia.

Oprócz dorosłych osiągających słabe wyniki zarówno w zakresie umiejętności czytania i pisania, jak i w odniesieniu do liczenia, są również osoby osiągające słabe wyniki tylko w jednej dziedzinie (tj. albo umiejętności czytania i pisania, albo liczenia). Po zsumowaniu liczby tych dorosłych z wyżej omówionymi grupami (osiągającymi słabe wyniki w obu analizowanych dziedzinach), odsetek osób dorosłych o niskim poziomie umiejętności wynosi 57% w Turcji i od 30% do 40% w wielu państwach członkowskich UE (Włochy, Hiszpania, Grecja, Francja i Słowenia; w kolejności malejącej). Średnia dla

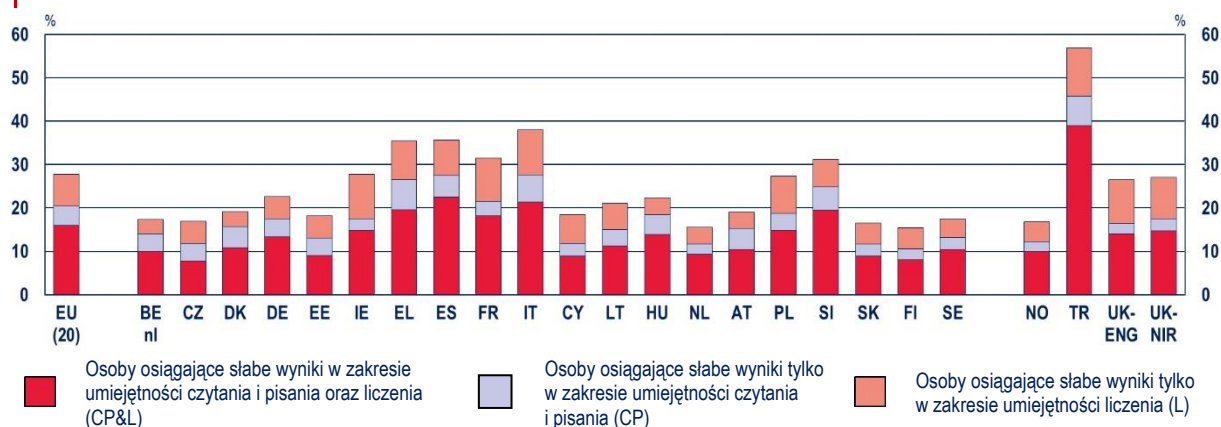
⁽²³⁾ Źródło danych znajduje się w poprzednim przypisie.

⁽²⁴⁾ W tym kontekście badania przeprowadzone przez Cedefop (2020a) sugerują, że liczba dorosłych w Europie, którzy mogą potrzebować poprawy umiejętności i zmiany kwalifikacji, jest znacznie wyższa niż liczba dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Szacuje się, że 128 mln dorosłych w Europie ma potencjał w zakresie poprawy umiejętności i zmiany kwalifikacji, co odpowiada około 46% dorosłej populacji europejskiej (dane odnoszą się do UE-28, przed wyjściem Zjednoczonego Królestwa, oraz Islandii i Norwegii). Liczba ta obejmuje dorosłych o niskim poziomie wykształcenia, a także osoby o średnim lub wysokim poziomie wykształcenia, które posiadają niski poziom umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi czy poznawczymi lub które są zagrożone utratą i dezaktualizacją umiejętności, ponieważ wykonują proste zawody. Jeśli chodzi o poszczególne państwa, szczególnie wysoki odsetek dorosłych z potencjałem w zakresie poprawy umiejętności i zmiany kwalifikacji (około 70%) obserwuje się na Malcie i w Portugalii. Szacunki są również wysokie w przypadku Grecji, Hiszpanii, Włoch i Rumunii – wszystkie te państwa odnotowują wartości powyżej 50%.

⁽²⁵⁾ Dodatkowe informacje na temat pierwszego cyklu PIAAC znajdują się na stronie internetowej OECD (www.oecd.org/skills/piaac/about/piaac1stcycle/). Rozpoczął się już drugi cykl badania. Jego wyniki zostaną opublikowane w 2024 r.

20 państw członkowskich UE wynosi około 28%. W żadnym z państw objętych niniejszym raportem nie odnotowano mniej niż 15% dorosłych osiągających słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania i pisania lub liczenia.

Rysunek 1.4: Dorośli (w wieku 16–65 lat) osiągający słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania i pisania i/lub liczenia (%), 2011–2017

UE (20): Zob. objaśnienia.

%	UE (20)	BE nl	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LT
Osoby osiągające słabe wyniki w zakresie (CP&L)	16,0	10,1	7,7	10,8	13,3	9,1	14,9	19,5	22,5	18,1	21,3	8,9	11,3
Osoby osiągające słabe wyniki tylko w zakresie (CP)	4,4	4,0	4,1	4,9	4,2	3,9	2,6	7,0	5,0	3,4	6,3	3,0	3,7
Osoby osiągające słabe wyniki tylko w zakresie (L)	7,3	3,3	5,1	3,4	5,1	5,2	10,3	9,0	8,2	9,9	10,3	6,6	6,1
	HU	NL	AT	PL	SI	SK	FI	SE		NO	TR	UK-ENG	UK-NIR
Osoby osiągające słabe wyniki w zakresie (CP&L)	13,9	9,3	10,5	14,9	19,5	8,9	8,1	10,4		10,0	39,0	14,0	14,7
Osoby osiągające słabe wyniki tylko w zakresie (CP)	4,6	2,4	4,8	3,9	5,4	2,7	2,6	2,8		2,3	6,7	2,4	2,7
Osoby osiągające słabe wyniki tylko w zakresie (L)	3,8	3,9	3,8	8,6	6,3	4,8	4,8	4,3		4,6	11,2	10,2	9,6

Źródło: Dane krajowe: OECD (2019a). Średnia ważona dla populacji 20 państw członkowskich UE jest oparta na danych Eurostatu z 2012 r. [demo_pjanbroad] i została obliczona przez Dyрекcyję Generalną ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans Komisji Europejskiej.

Objaśnienia

W badaniu PIAAC umiejętności dorosłych były oceniane na pięciostopniowej skali. Dane na rysunku odnoszą się do dorosłych, którzy osiągnęli co najwyżej poziom 1 (tj. poziom 1 i poniżej).

Na rysunku uwzględniono wyłącznie państwa objęte niniejszym raportem, które uczestniczyły w badaniu PIAAC. UE (20) odnosi się do średniej ważonej dla populacji 20 państw członkowskich UE, które wzięły udział w badaniu PIAAC.

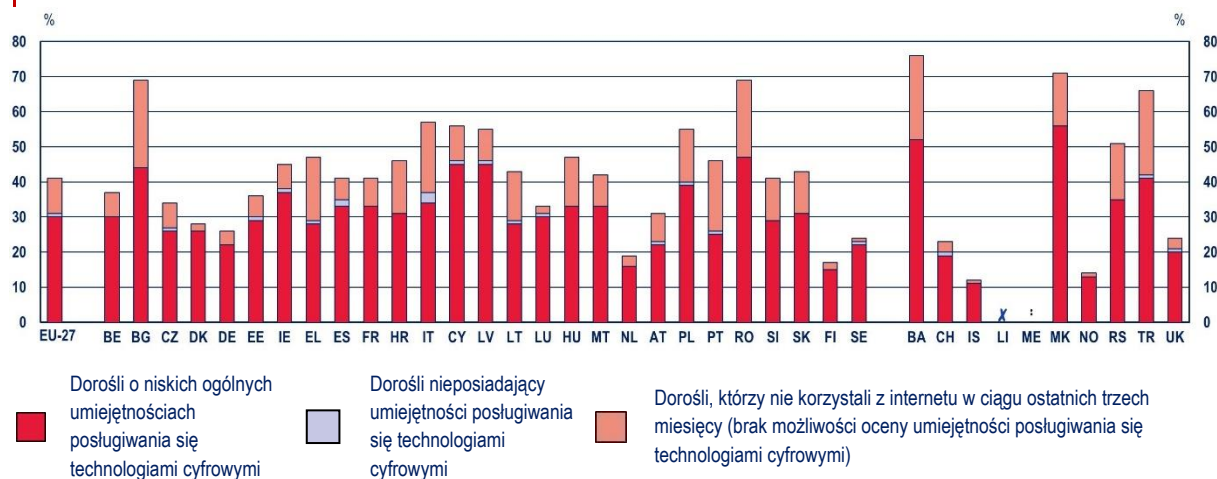
Rok odniesienia różni się w zależności od państwa. Większość państw objętych niniejszym raportem uczestniczyła w pierwszym cyklu badania (2011–2012), niektóre uczestniczyły w drugim cyklu (2014–2015), a jedno uczestniczyło w trzecim cyklu (2017). Zatem rysunek odnosi się do lat 2011–2017.

1.2.2. Umiejętność posługiwania się technologiami cyfrowymi

Badanie UE dotyczące wykorzystania TIK w gospodarstwach domowych i przez użytkowników indywidualnych dostarcza wskaźnika wyrażającego poziom umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi deklarowany przez ankietowanych. Według cyklu badania z 2019 r. (rysunek 1.5) w UE-27 średnio 30% dorosłych (w wieku 25–64 lat) ma niski poziom umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, a około 1% nie ma żadnych umiejętności w tym zakresie. Umiejętności kolejnych 10% dorosłych nie mogły zostać ocenione, ponieważ nie korzystali oni z internetu w ciągu trzech miesięcy przed badaniem. Biorąc pod uwagę, że ta ostatnia grupa prawdopodobnie obejmuje osoby o ograniczonych umiejętnościach posługiwania się technologiami cyfrowymi, około 40% dorosłych w UE może być ocenione jako grupa zagrożona wykluczeniem cyfrowym.

W poszczególnych państwach europejskich (państwa członkowskie UE i państwa spoza UE) najwyższy odsetek dorosłych o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi i nieposiadających żadnych umiejętności w tym zakresie – od 40% do 56% – obserwuje się w Macedonii Północnej, Bośni i Hercegowinie, Rumunii, na Cyprze, Łotwie, w Bułgarii, Turcji i Polsce (w kolejności malejącej). W większości z tych państw odnotowano również wysoki odsetek dorosłych, których umiejętności nie można było ocenić, ponieważ nie korzystali z internetu w ciągu trzech miesięcy poprzedzających badanie (10% lub więcej we wszystkich wyżej wymienionych państwach z wyjątkiem Łotwy). Uwzględniając wszystkie trzy analizowane kategorie, tj. dorosłych o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, nieposiadających żadnych umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi oraz tych, których umiejętności nie można było ocenić, najwyższy łączny wynik osób o niskim poziomie umiejętności odnotowują: Bośnia i Hercegowina (76%), Macedonia Północna, Bułgaria i Rumunia, w których ten odsetek wynosi około 70%, oraz Turcja, w której odsetek ten wynosi 66%.

Rysunek 1.5: Dorośli (w wieku 25–64 lat) o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi lub nieposiadający takich umiejętności, lub tacy, którzy nie korzystali z internetu w ciągu ostatnich trzech miesięcy (%), 2019

	%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Ogólna niska umiejętność posługiwania się technologiami cyfrowymi		30	30	44	26	26	22	29	37	28	33	33	31	34	45	45	28	30	33	33
Brak umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi		1	0	0	1	0	0	1	1	1	2	0	0	3	1	1	1	0	0	
Nie korzystali z internetu (ostatnie trzy miesiące)		10	7	25	7	2	4	6	7	18	6	8	15	20	10	9	14	2	14	9
		NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Ogólna niska umiejętność posługiwania się technologiami cyfrowymi		16	22	39	25	47	29	31	15	22	52	19	11	X	:	56	13	35	41	20
Brak umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi		0	1	1	1	:	0	0	0	1	0	1	0	X	:	0	0	0	1	1
Nie korzystali z internetu (ostatnie trzy miesiące)		3	8	15	20	22	12	12	2	1	24	3	1	X	:	15	1	16	24	3

Źródło: Badanie wspólnotowe Eurostatu dotyczące wykorzystania TIK w gospodarstwach domowych i przez użytkowników indywidualnych [isoc_sk_dskl_i] (dane pobrane 25 listopada 2020 r.).

Objaśnienia

Dane przedstawione na rysunku odnoszą się do złożonego wskaźnika bazującego na wybranych aktywnościach związanych z korzystaniem z internetu lub oprogramowania, wykonywanych przez jednostki w czterech konkretnych obszarach, tj. umiejętności informacyjnych, komunikacyjnych, rozwiązywania problemów i obsługi oprogramowania. Zakłada się, że jednostki, które wykonały określone czynności, posiadają odpowiednie umiejętności. W zależności od różnorodności lub złożoności wykonywanych czynności dla każdego z czterech wymiarów określa się dwa poziomy umiejętności (podstawowy i powyżej podstawowego). Na podstawie wskaźników składowych oblicza się złożony wskaźnik umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, który jest wyznacznikiem kompetencji i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi dla poszczególnych jednostek. Wyróżnia się cztery poziomy umiejętności: brak umiejętności, poziom niski, podstawowy lub powyżej

podstawowego. Na rysunku przedstawiono dorosłych o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi lub nieposiadających takich umiejętności, a także tych, których ogólnych umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi nie można było ocenić, ponieważ nie korzystali z internetu w ciągu trzech miesięcy przed badaniem.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia, Bułgaria, Dania, Niemcy, Francja, Chorwacja, Węgry, Malta, Niderlandy, Słowenia, Słowacja, Finlandia, Bośnia i Hercegowina, Islandia, Macedonia Północna, Norwegia i Serbia: W przypadku tych państw odsetek dorosłych, którzy nie posiadają ogólnych umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, jest nieznaczący.

Szwecja: Dane mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Czarnogóra: Dane nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Na drugim krańcu spektrum plasują się cztery państwa nordyckie (Finlandia, Szwecja, Islandia i Norwegia) oraz Niemcy, Niderlandy, Austria, Szwajcaria i Zjednoczone Królestwo, czyli państwa, w których odsetek osób o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi i nieposiadających żadnych umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi wynosi od 11% do 23%, czyli obejmuje mniej niż jedną czwartą dorosłej populacji. We wszystkich tych państwach odnotowano również stosunkowo niski odsetek dorosłych, których umiejętności nie można było ocenić, ponieważ nie korzystali z internetu w ciągu trzech miesięcy poprzedzających badanie (maksymalnie 4% we wszystkich tych państwach z wyjątkiem Austrii, w której odsetek ten wynosi 8%).

1.3. Udział dorosłych w edukacji i szkoleniach

Po sprawdzeniu poziomu wykształcenia i umiejętności wśród europejskich dorosłych skoncentrowano się na ich udziale w edukacji i szkoleniach, co prezentuje niniejsza sekcja. Rozpoczyna się ona od nakreślenia celów europejskiej strategii w tej dziedzinie. Następnie przedstawione są ogólne dane dotyczące uczestnictwa, jak również różnice w poziomach uczestnictwa pomiędzy różnymi grupami społeczno-ekonomicznymi. W ostatniej części analizowane są dane odnoszące się do zdobywania kwalifikacji średniego szczebla w okresie dorosłości.

1.3.1. Europejskie cele polityki publicznych

Europejska strategia uznaje wartość uczenia się przez całe życie, także w okresie dorosłości. Aby monitorować udział dorosłych w edukacji i szkoleniach oraz sterować procesem edukacji, w 2009 r. Rada przyjęła poziom odniesienia, zgodnie z którym do 2020 r. co najmniej 15% dorosłych w UE (w wieku 25–64 lat) powinno wziąć udział w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie ⁽²⁶⁾.

W lutym 2021 r. Rada wprowadziła nowy unijny cel dotyczący udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach, w którym analizuje się udział w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie – cel to wskaźnik udziału wynoszący co najmniej 47%, który ma być osiągnięty do 2025 r. ⁽²⁷⁾. Ten cel, znacznie wyższy od poprzedniego, idzie w parze z nowym systemem monitorowania, który od 2022 r. będzie polegał na regularnym gromadzeniu danych na temat udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach w 12-miesięcznym okresie odniesienia.

Dalsze wsparcie strategiczne dla edukacji i szkoleń dorosłych zostało zawarte w europejskim programie na rzecz umiejętności (Komisja Europejska 2020b), w którym określono cztery cele ilościowe, jakie mają zostać osiągnięte do 2025 r. Odnoszą się one do udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach (całkowitego udziału, udziału dorosłych o niskich kwalifikacjach oraz udziału bezrobotnych), a także do umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi wśród Europejczyków ⁽²⁸⁾.

⁽²⁶⁾ Konkluzje Rady z 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020), Dz.U. L 119 z 28.05.2009. Poziom odniesienia określony w tych ramach jest kontynuacją celu z 2003 r., który wynosił 12,5%.

⁽²⁷⁾ Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030), Dz.U. L 66 z 26.02.2021.

⁽²⁸⁾ Cele określone w europejskim programie na rzecz umiejętności (Komisja Europejska 2020b) to:

- udział 50% dorosłych (w wieku 25–64 lat) w kształceniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy,

W planie działania do Europejskiego filaru praw socjalnych (Komisja Europejska 2021) wyrażono jak dotąd najambitniejszy cel UE dotyczący udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach: do 2030 r. co najmniej 60% dorosłych powinno co roku uczestniczyć w edukacji i szkoleniach.

1.3.2. Wskaźniki uczestnictwa (dla okresu czterech tygodni i okresu jednego roku)

Obecnie wgląd w udział dorosłych w edukacji i szkoleniach zapewniają dwa źródła danych: unijne badanie aktywności ekonomicznej ludności (EU LFS) i badanie dotyczące edukacji dorosłych (AES). W badaniu EU LFS, które stanowiło źródło danych dla poziomu odniesienia UE 2020 w zakresie udziału dorosłych w kształceniu (ustalonego na 15%; zob. sekcja 1.3.1), uwzględnia się udział w kształceniu w okresie czterech tygodni poprzedzających badanie ⁽²⁹⁾. Z kolei badanie AES określa odsetek dorosłych, którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w okresie 12 miesięcy ⁽³⁰⁾.

Według EU LFS w 2019 r. w UE-27 10,8% dorosłych (w wieku 25–64 lat) uczestniczyło w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (rysunek 1.6).

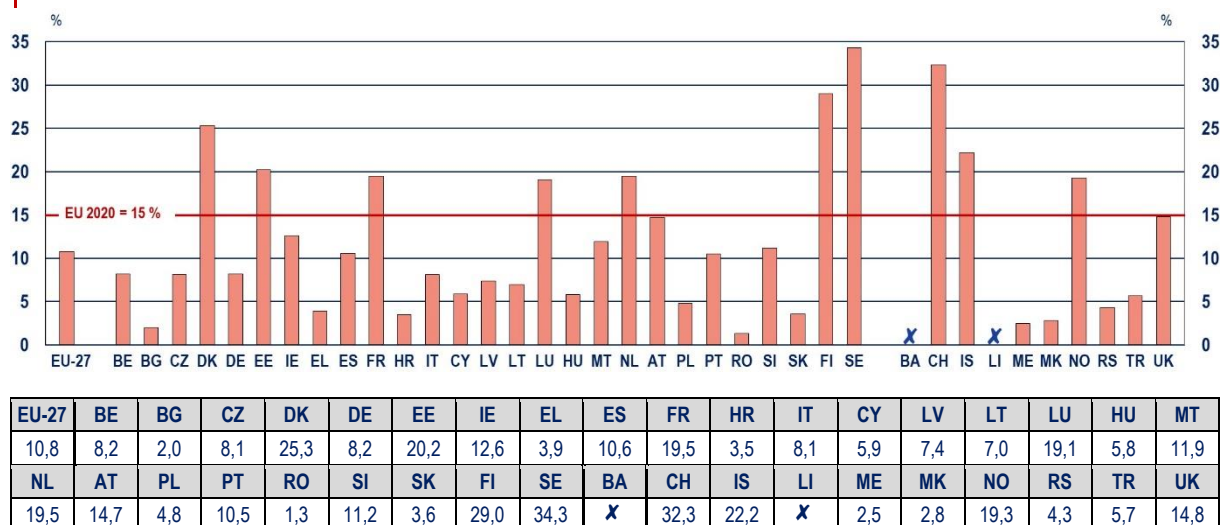
Z badania EU LFS wynika, że udział dorosłych w edukacji i szkoleniach jest nierównomierny w poszczególnych państwach europejskich (państwach członkowskich UE i państwach spoza UE). W 2019 r. dorośli w Szwecji i Szwajcarii najczęściej deklarowali uczestnictwo w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (odpowiednio 34,3% i 32,3%). Te dwa państwa oraz Finlandia, Dania, Islandia, Estonia, Francja, Niderlandy, Norwegia i Luksemburg (wymienione w kolejności malejącej) osiągnęły już poziom odniesienia UE 2020 w zakresie uczestnictwa. Ponadto w 2019 r. Zjednoczone Królestwo i Austria były bardzo blisko poziomu odniesienia (odpowiednio 14,8% i 14,7%). Na drugim krańcu spektrum plasują się Rumunia, Bułgaria, Czarnogóra i Macedonia Północna (w kolejności rosnącej), w których wskaźnik uczestnictwa w 2019 r. nie przekraczał 3%, a także Chorwacja, Słowacja, Grecja, Serbia i Polska, w których wskaźnik uczestnictwa mieścił się w przedziale od 3% do 5%.

-
- udział 30% dorosłych o niskich kwalifikacjach (w wieku 25–64 lat) w kształceniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy,
 - 20% bezrobotnych (w wieku 25–64 lat), którzy niedawno brali udział w kształceniu (w ciągu ostatnich czterech tygodni),
 - 70% dorosłych (w wieku 16–74 lat) posiadających co najmniej podstawowe umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi.

Postępy w osiąganiu tych celów będą monitorowane przy zastosowaniu nowego podejścia (zob. informacje podane w sekcji).

⁽²⁹⁾ Począwszy od 2022 r., po wprowadzeniu nowego systemu monitorowania (zob. sekcja 1.3.1), EU LFS umożliwi uchwycenie udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie.

⁽³⁰⁾ Chociaż badanie AES obejmuje udział w kształceniu w okresie 12 miesięcy, zakres wskaźników AES zaprezentowanych w niniejszej sekcji nie pokrywa się z zakresem nowych celów ilościowych UE nakreślonych w sekcji 1.3.1. Wynika to z faktu, że nowe unijne cele nie uwzględniają udziału w szkoleniach w miejscu pracy, podczas gdy przedstawione tu dane z badania AES obejmują ten rodzaj aktywności edukacyjnej. Szkolenia w miejscu pracy odnoszą się do szkoleń zaplanowanych z wyprzedzeniem z wyznaczonym nauczycielem/instrukctorem (tj. różnią się od nieformalnego zdobywania wiedzy od współpracowników) (Eurostat 2017).

Rysunek 1.6: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (%), 2019

Źródło: Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_01] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

Badanie EU LFS wskazuje na ogólny wzrost udziału dorosłych (w wieku 25–64 lat) w edukacji i szkoleniach w latach 2009–2019. Uściślając, średnia dla UE-27 wzrosła z 7,9% w 2009 r. do 10,1% w 2014 r. i 10,8% w 2019 r. ⁽³¹⁾. Jednak rok 2020, który upłynął pod znakiem pandemii COVID-19, przerwał tę tendencję wzrostową, a średnia dla UE-27 spadła do 9,2% ⁽³²⁾. Praktycznie wszystkie państwa objęte niniejszym raportem odnotowały spadek udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach w 2020 r. w porównaniu z rokiem poprzednim (jedyne wyjątki to Grecja, Hiszpania, Litwa, Czarnogóra i Turcja).

Rysunek 1.7 ukazuje dane z badania AES. Według badania AES w 2016 r. ⁽³³⁾ w UE-27 43,7% dorosłych (w wieku 25–64 lat) przynajmniej raz wzięło udział w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie ⁽³⁴⁾. Dwanaście państw objętych niniejszym raportem odnotowało udział na poziomie co najmniej 50%: Szwajcaria (blisko 70%), Niderlandy, Szwecja, Norwegia, Austria, Węgry, Finlandia, Irlandia, Zjednoczone Królestwo, Niemcy, Francja i Dania (wymienione w kolejności malejącej). Z kolei Rumunia oraz Bośnia i Hercegowina odnotowały najniższe wskaźniki uczestnictwa, odpowiednio 7% i 8,7%. Inne państwa, w których odnotowano stosunkowo niskie ogólne współczynniki uczestnictwa, o co najmniej 10 punktów procentowych niższe od średniej dla UE-27, to Macedonia Północna, Grecja, Serbia, Turcja, Bułgaria, Polska, Litwa i Chorwacja (wymienione w kolejności rosnącej).

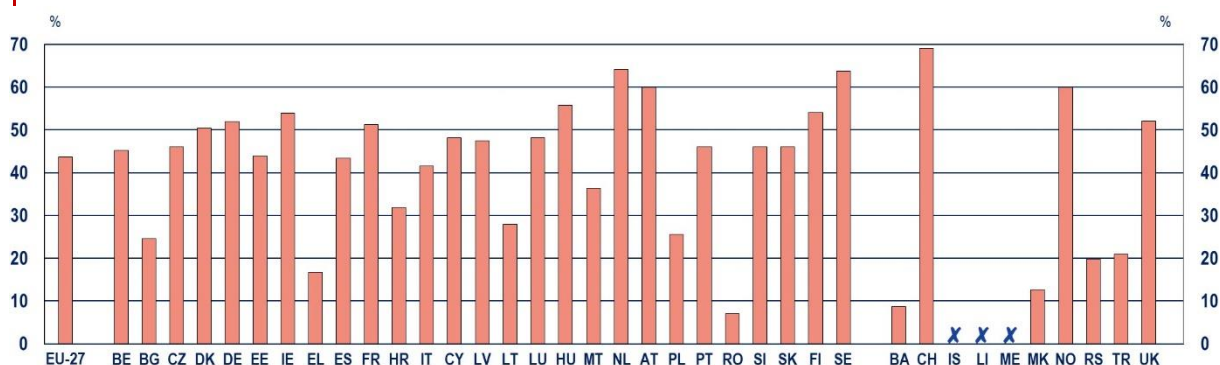
⁽³¹⁾ Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_01] (dane pobrane 6 lipca 2021 r.).

⁽³²⁾ Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_01] (dane pobrane 6 lipca 2021 r.).

⁽³³⁾ Ze względu na szczególne zainteresowanie edukacją i szkoleniami dorosłych badanie AES jest przeprowadzane rzadziej niż badanie LFS: co pięć lat do 2016 r. i co sześć lat od 2016 r. Ostatni cykl przeprowadzono w 2016 r., a następny ma być zrealizowany w 2022 r.

⁽³⁴⁾ Jak wyjaśniono powyżej, nowe cele UE odnoszące się do udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach nie uwzględniają udziału w szkoleniu w miejscu pracy. W przypadku wyłączenia szkoleń w miejscu pracy z danych AES z 2016 r. udział ten wynosił 38% (Komisja Europejska 2020b).

Rysunek 1.7: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016

EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
43,7	45,2	24,6	46,1	50,4	52,0	44,0	53,9	16,7	43,4	51,3	31,8	41,5	48,1	47,5	27,9	48,1	55,7	36,3
NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
64,1	59,9	25,5	46,1	7,0	46,1	46,1	54,1	63,8	8,7	69,1	X	X	X	12,7	60,0	19,8	20,9	52,1

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_100] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

Dostępne dane pozwalają również na rozróżnienie między udziałem w formalnej edukacji i szkoleniach a udziałem w pozaformalnej edukacji i szkoleniach. Formalna edukacja i szkolenia odnoszą się do zinstytucjonalizowanej, celowej i planowanej edukacji, która jest elementem formalnego systemu kształcenia w danym państwie. Zazwyczaj wymaga znacznych nakładów pracy⁽³⁵⁾ i prowadzi do uzyskania formalnych kwalifikacji. Z kolei edukacja pozaformalna zwykle przybiera formę krótszych kursów i najczęściej prowadzi do uzyskania kwalifikacji (lub certyfikatów), które nie są uznawane przez organy państwowe, lub nie prowadzi do uzyskania jakichkolwiek kwalifikacji. Oznacza to, że edukacja formalna i edukacja pozaformalna będą odnotowywać bardzo różne wskaźniki uczestnictwa. Jak pokazuje badanie AES z 2016 r. (rysunek 1.8), średnio wskaźnik uczestnictwa w edukacji pozaformalnej w UE-27 jest około ośmiokrotnie wyższy niż w przypadku edukacji formalnej (41,4% w porównaniu z 5,0%)⁽³⁶⁾.

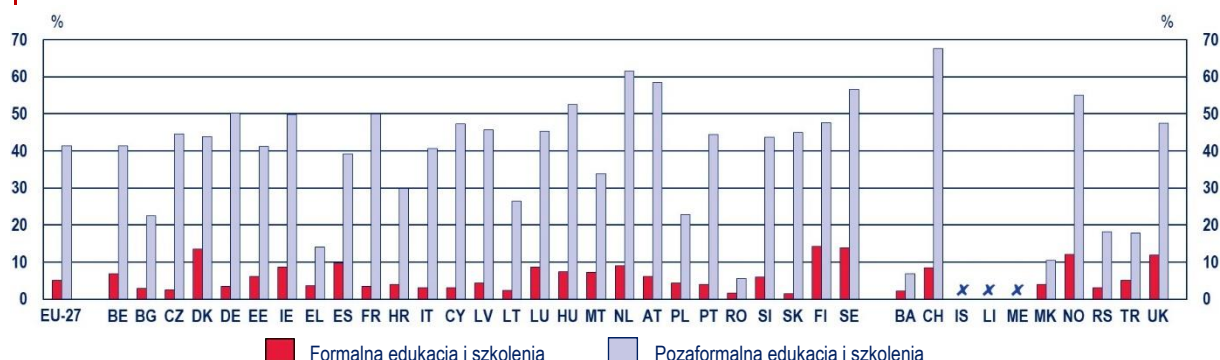
W odniesieniu do formalnej edukacji i szkoleń tylko pięć państw – cztery państwa nordyckie (Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia) oraz Zjednoczone Królestwo – odnotowują wskaźniki uczestnictwa powyżej 10%. Państwa, w których odnotowuje się stosunkowo wysoki wskaźnik udziału w formalnej edukacji i szkoleniach, między 8% a 10%, to Irlandia, Hiszpania, Luksemburg, Niderlandy i Szwajcaria. Większość z tych państw (wszystkie z wyjątkiem Hiszpanii) odnotowuje również wysoki ogólny współczynnik uczestnictwa (powyżej średniej dla UE-27). Jednak wśród państw o najwyższym ogólnym wskaźniku uczestnictwa (powyżej 50%) Niemcy i Francja odnotowują wskaźniki uczestnictwa w formalnej edukacji i szkoleniach poniżej średniej unijnej (odpowiednio 3,5% i 3,4%). Najniższy wskaźnik uczestnictwa w formalnej edukacji i szkoleniach odnotowuje się na Słowacji (1,5%), w Rumunii, Bośni i Hercegowinie, na Litwie, w Czechach i Bułgarii (wszystkie poniżej 3%).

Odnosnie do pozaformalnej edukacji i szkoleń najwyższe wskaźniki uczestnictwa odnotowują Szwajcaria i Niderlandy (odpowiednio 67,5% i 61,5%), Austria, Szwecja, Norwegia, Węgry, Niemcy i Francja (50% lub więcej). Na drugim krańcu spektrum plasują się, w porządku rosnącym, Rumunia, Bośnia i Hercegowina, Macedonia Północna i Grecja – ze wskaźnikami uczestnictwa między 5,6% a 14%.

⁽³⁵⁾ W badaniu AES formalne programy edukacyjne lub szkoleniowe muszą uwzględniać nakład pracy odpowiadający co najmniej jednemu semestrowi nauki (lub połowie roku szkolnego/akademickiego) w pełnym wymiarze godzin. Udział w krótszych programach jest liczony jako udział w pozaformalnej edukacji i szkoleniach.

⁽³⁶⁾ Poza formalną oraz pozaformalną edukacją i szkoleniami badanie AES obejmuje również kształcenie nieformalne (zob. *Glosariusz*). Dane dotyczące tego rodzaju kształcenia nie zostały ujęte na rysunku 1.8.

Rysunek 1.8: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), w podziale na typ edukacji i szkoleń (formalne i pozaformalne), 2016

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Formalna edukacja i szkolenia	5,0	6,8	2,9	2,5	13,5	3,5	6,2	8,6	3,7	9,8	3,4	4,0	3,0	3,0	4,4	2,4	8,6	7,3	7,2
Pozaformalna edukacja i szkolenia	41,4	41,4	22,5	44,6	43,8	50,2	41,2	49,7	14,0	39,1	50,0	29,8	40,6	47,2	45,7	26,5	45,3	52,5	33,8
%	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Formalna edukacja i szkolenia	9,0	6,2	4,4	4,0	1,7	6,0	1,5	14,2	13,8	2,2	8,5	X	X	X	4,0	12,1	3,0	5,0	11,9
Pozaformalna edukacja i szkolenia	61,5	58,4	22,9	44,4	5,6	43,6	45,0	47,7	56,5	6,9	67,5	X	X	X	10,4	54,9	18,2	17,8	47,5

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_100] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

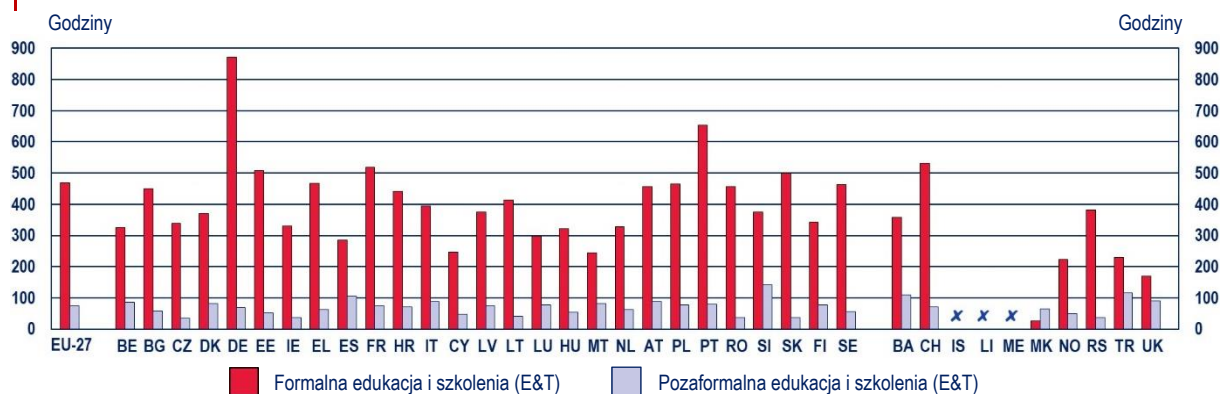
Objaśnienia dla poszczególnych państw

Słowacja: Dane dotyczące udziału w formalnej edukacji i szkoleniach mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Rysunek 1.9 pozwala na dalszy wgląd w różnice między działaniami z zakresu edukacji formalnej a działaniami z zakresu edukacji pozaformalnej. Pokazuje, że średnio w UE-27 przeciętny czas nauczania w ramach edukacji formalnej wynosi 469 godzin. Przeciętny czas nauczania w ramach edukacji formalnej jest najwyższy w Niemczech i Portugalii, gdzie wynosi odpowiednio 872 i 653 godziny. Z kolei w Zjednoczonym Królestwie i Macedonii Północnej przeciętny czas nauczania w ramach edukacji formalnej nie przekracza 200 godzin. Jak stwierdzono w poprzednich badaniach Eurydice (EACEA/Eurydice 2011, s. 21), może to odzwierciedlać pewne różnice pomiędzy systemami edukacyjnymi (np. stopień, w jakim funkcjonuje modułowy system nauki).

Kształcenie w ramach edukacji pozaformalnej jest znacznie mniej wymagające pod względem liczby godzin dydaktycznych niż kształcenie w ramach edukacji formalnej. Średnio w UE-27 przeciętny czas nauczania w ramach edukacji pozaformalnej wynosi 75 godzin. W Czechach, Irlandii, Rumunii, Słowacji i Serbii średni czas nauczania nie przekracza 40 godzin. Hiszpania, Słowenia, Bośnia i Hercegowina oraz Turcja odnotowują najwyższą średnią liczbę godzin dydaktycznych w edukacji pozaformalnej: od 106 do 142 godzin.

Rysunek 1.9: Przeciętna liczba godzin dydaktycznych spędzonych przez uczestników na nauce w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej, 2016

Godziny	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Formalna edukacja i szkolenia	469	325	449	338	370	872	507	329	468	284	519	442	394	247	375	414	298	322	245
Pozaformalna edukacja i szkolenia	75	85	59	35	82	68	52	36	63	106	75	72	89	48	76	42	78	54	82
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Formalna edukacja i szkolenia	328	457	464	653	457	375	499	342	462	357	532	X	X	X	25	224	381	229	169
Pozaformalna edukacja i szkolenia	62	87	78	80	37	142	36	78	56	110	71	X	X	X	64	50	36	116	91

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_151] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Litwa i Słowacja: Dane dotyczące przeciętnej liczby godzin dydaktycznych w ramach formalnej edukacji i szkoleń mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

1.3.3. Różnice w uczestnictwie w podziale na cechy społeczno-ekonomiczne

Udział w edukacji i szkoleniach wśród dorosłych różni się w zależności od ich cech społeczno-ekonomicznych.

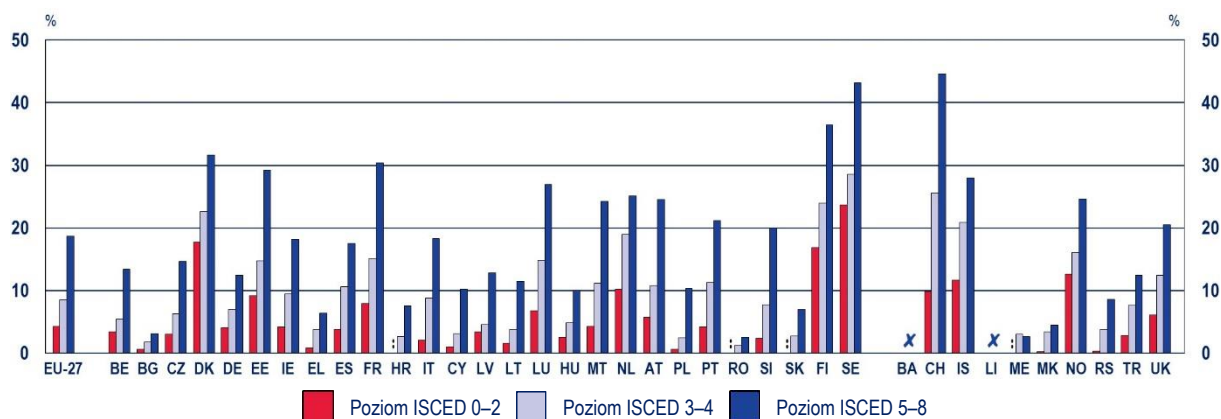
Z badania EU LFS wynika, że dorośli o niskich kwalifikacjach (tj. ci, którzy ukończyli co najwyżej szkołę średnią I stopnia) najrzadziej uczestniczą w edukacji i szkoleniach, podczas gdy osoby o najwyższym poziomie wykształcenia (z wykształceniem wyższym) są najbardziej skłonne do takiego uczestnictwa. Dokładniej rzecz ujmując, w 2019 r. w UE-27 średnio tylko 4,3% dorosłych o najniższych kwalifikacjach (poziom ISCED 0–2) uczestniczyło w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie, podczas gdy wskaźnik ten wśród osób z wyższym wykształceniem (poziom ISCED 5–8) wynosił 18,7% (rysunek 1.10). W przypadku osób o średnim poziomie kwalifikacji (poziom ISCED 3–4) średni wskaźnik uczestnictwa w UE-27 wynosił 8,5%.

Najniższy wskaźnik uczestnictwa w edukacji i szkoleniach wśród dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji, 1% lub mniej, odnotowano w Macedonii Północnej, Serbii, Polsce, Bułgarii, Grecji i na Cyprze (w kolejności rosnącej). Dla porównania w Szwecji 23,7% dorosłych o niskich kwalifikacjach uczestniczyło w edukacji i szkoleniach. Odsetek ten jest również stosunkowo wysoki, między 10% a 20%, w innych państwach nordyckich i w Niderlandach.

Poza poziomem wykształcenia na udział dorosłych w edukacji i szkoleniach mają wpływ inne cechy społeczno-ekonomiczne. Wiek jest jednym z istotnych czynników: młodszy dorośli są bardziej skłonni do udziału w edukacji i szkoleniach niż dorośli ze starszych grup wiekowych. W 2019 r. w UE-27 średnio 17,8% dorosłych z grupy wiekowej 25–34 lata wzięło udział w edukacji i szkoleniach, podczas gdy odsetek ten wyniósł 11% dla osób w wieku 35–44 lat, 9% dla osób w wieku 45–54 lat i 6,2% dla osób w wieku 55–64 lat⁽³⁷⁾. Można to częściowo wyjaśnić mniejszą aktywnością starszych dorosłych na rynku pracy, co wiąże się z brakiem dalszego kształcenia finansowanego przez pracodawców.

⁽³⁷⁾ Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_01] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

Rysunek 1.10: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, 2019

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Poziom ISCED 0–2	4,3	3,4	0,6	3,0	17,7	4,1	9,2	4,2	0,8	3,8	7,9	:	2,1	1,0	3,4	1,6	6,8	2,5	4,3
Poziom ISCED 3–4	8,5	5,4	1,8	6,3	22,6	7,0	14,7	9,5	3,8	10,6	15,1	2,6	8,8	3,1	4,6	3,8	14,8	4,8	11,2
Poziom ISCED 5–8	18,7	13,4	3,1	14,6	31,6	12,4	29,2	18,2	6,4	17,5	30,4	7,5	18,3	10,2	12,8	11,5	26,9	10,0	24,2
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poziom ISCED 0–2	10,2	5,7	0,6	4,2	:	2,3	:	16,8	23,7	×	9,8	11,7	×	:	0,2	12,6	0,3	2,8	6,1
Poziom ISCED 3–4	19,0	10,8	2,4	11,3	1,3	7,7	2,7	24,0	28,6	×	25,6	20,9	×	3,0	3,4	16,1	3,8	7,6	12,4
Poziom ISCED 5–8	25,1	24,5	10,3	21,2	2,5	20,0	7,0	36,4	43,2	×	44,6	28,0	×	2,6	4,5	24,6	8,6	12,4	20,5

Źródło: Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_03] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Bulgaria, Cypr, Litwa, Polska, Słowenia, Macedonia Północna i Serbia: Dane dla poziomu ISCED 0–2 mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Chorwacja, Rumunia, Słowacja i Czarnogóra: Dane dla poziomu ISCED 0–2 nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Status zatrudnienia również wydaje się mieć wpływ na udział dorosłych w edukacji i szkoleniach. Pracujący dorośli częściej uczestniczą w edukacji i szkoleniach niż dorośli bezrobotni lub osoby nieaktywne zawodowo (średnia dla UE-27 w 2019 r. dla tych trzech kategorii wynosiła odpowiednio 11,4%, 10,7% i 8,8%)⁽³⁸⁾.

Jeśli chodzi o kontekst migracyjny, migranci spoza UE (tj. dorośli urodzeni poza UE-27) odnotowują wyższe średnie współczynniki uczestnictwa (11,2% w 2019 r.) niż dorośli urodzeni w danym kraju (10,9%) i migranci z UE (8,8%)⁽³⁹⁾.

1.3.4. Możliwość uzyskania kwalifikacji na poziomie szkoły średniej II stopnia lub szkoły policealnej w okresie dorosłości

Po zbadaniu udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach można zadać pytanie o to, w jakim stopniu edukacja i szkolenia dorosłych przyczyniają się do podnoszenia poziomu wykształcenia w całej populacji europejskiej. Rysunek 1.11 analizuje to zagadnienie, pokazując proporcję dorosłych (w wieku 25–64 lat) w całej dorosłej populacji (w wieku 25–64 lat), którzy w okresie dorosłości uzyskali kwalifikacje na poziomie średnim, tj. kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3) lub szkoły policealnej (poziom ISCED 4).

Jak pokazuje rysunek 1.11, średnio w całej UE-27 3,2% dorosłych uzyskało kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia, stanowiące zarazem najwyższy poziom ich wykształcenia (zob. objaśnienia

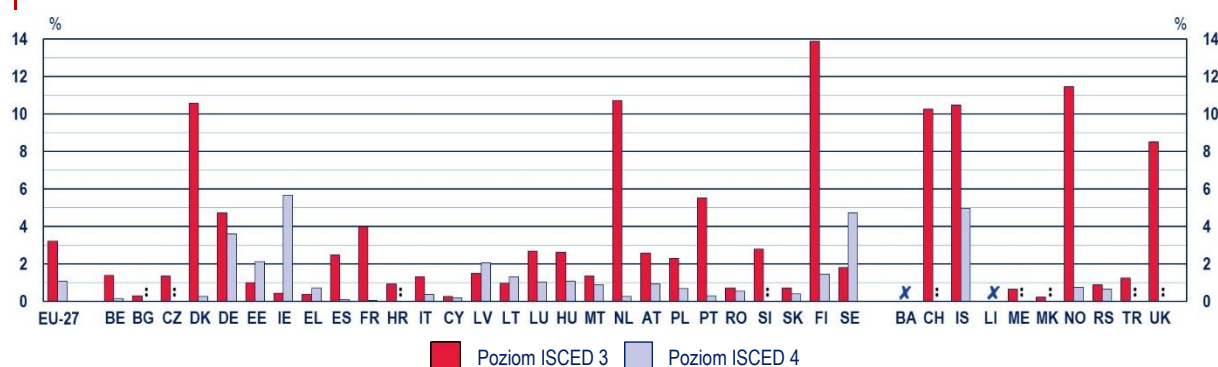
⁽³⁸⁾ Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfse_02] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

⁽³⁹⁾ Dane Eurostatu EU LFS [trng_lfs_13] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.).

odnoszące się do rysunku 1.11) w okresie dorosłości, tj. w wieku 25 lat lub później. W państwach objętych analizą sytuacja w tym zakresie jest bardzo zróżnicowana.

W przypadku blisko połowy wszystkich państw mniej niż 2% dorosłych uzyskało kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia w okresie dorosłości. Odsetek ten przekracza 10% w Finlandii (13,9%), Norwegii (11,5%), Niderlandach (10,7%), Danii (10,6%), Islandii (10,5%) i Szwajcarii (10,3%). Inne państwa, w których odnotowano stosunkowo wysoki odsetek dorosłych, którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia w okresie dorosłości (powyżej średniej UE-27), to Zjednoczone Królestwo (8,5%), Portugalia (5,5%), Niemcy (4,7%) i Francja (4%).

Rysunek 1.11: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej w okresie dorosłości (25 rok życia lub później), jako odsetek całej dorosłej populacji (w wieku 25–64 lat), 2019

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Poziom ISCED 3	3,2	1,4	0,3	1,4	10,6	4,7	1,0	0,4	0,4	2,5	4,0	1,0	1,3	0,3	1,5	1,0	2,7	2,6	1,3
Poziom ISCED 4	1,1	0,2	:	:	0,3	3,6	2,1	5,7	0,7	0,1	0,1	:	0,4	0,2	2,1	1,3	1,0	1,1	0,9
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poziom ISCED 3	10,7	2,6	2,3	5,5	0,7	2,8	0,7	13,9	1,8	X	10,3	10,5	X	0,7	0,2	11,5	0,9	1,2	8,5
Poziom ISCED 4	0,3	0,9	0,7	0,3	0,5	:	0,4	1,5	4,7	X	:	5,0	X	:	:	0,8	0,7	:	:

Źródło: Eurostat EU LFS. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Rysunek ten odnosi się do dorosłych, którzy w okresie dorosłości uzyskali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3) lub policealnej (poziom ISCED 4) i obecnie jest to najwyższy poziom ich wykształcenia. Rysunek nie uwzględnia przypadków, w których jednostki uzyskiwały więcej niż jeden poziom wykształcenia w okresie dorosłości, w szczególności przypadków, w których dorośli uzyskiwali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia, a następnie wykształcenie wyższe (np. ukończyli szkołę średnią II stopnia w wieku 27 lat i szkołę wyższą w wieku 32 lat). Wynika to z faktu, że w badaniu EU LFS zawarte są jedynie pytania o najwyższy poziom wykształcenia i wiek, w którym zostało ono uzyskane.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Bulgaria: Dane dla poziomu ISCED 3 mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Bulgaria, Czechy, Chorwacja, Słowenia, Szwajcaria, Czarnogóra, Macedonia Północna, Turcja i Zjednoczone Królestwo: Dane dla poziomu ISCED 4 nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Francja: Dane dla poziomu ISCED 4 mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Cypr: Dane dla poziomu ISCED 3 i 4 mają niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Niderlandy: Dane dla poziomu ISCED 3 i 4 mają niski poziom wiarygodności ze względu na dużą liczbę braków danych.

Szwajcaria i Zjednoczone Królestwo: Dane dla poziomu ISCED 3 mają niski poziom wiarygodności ze względu na dużą liczbę braków danych.

Jeśli chodzi o edukację policealną, zaledwie 1,1% dorosłych w EU-27 uzyskało tego typu kwalifikacje w okresie dorosłości. Ten niski odsetek można częściowo wyjaśnić faktem, że w większości państw europejskich edukacja policealna nie jest szczególnie powszechna⁽⁴⁰⁾. Dlatego też uzyskanie takich kwalifikacji przez dorosłych jest na ogół rzadkością. Jedynie w czterech państwach wskaźniki są znacznie wyższe od średniej UE-27, a mianowicie w Niemczech, Irlandii, Szwecji i Islandii. W państwach tych od 3,6% do 5,7% dorosłych uzyskało w okresie dorosłości kwalifikacje policealne.

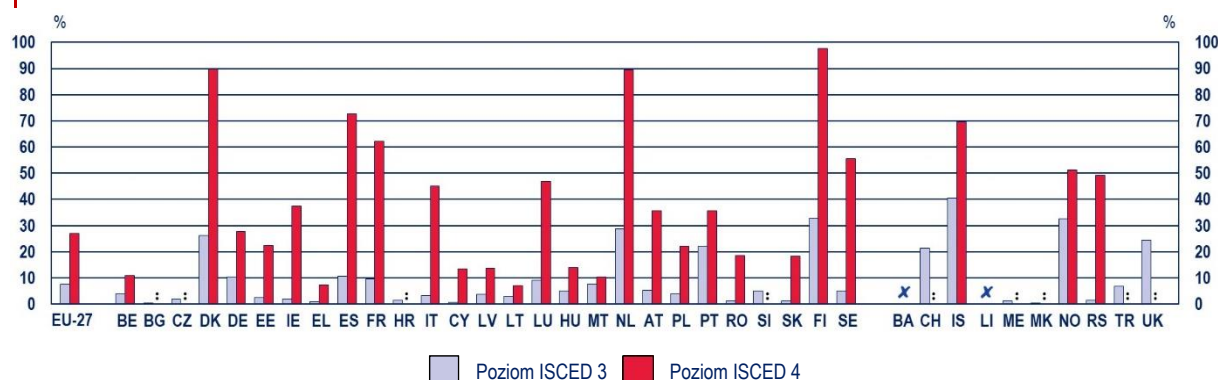
⁽⁴⁰⁾ W niektórych państwach europejskich nie ma programów/kwalifikacji sklasyfikowanych na poziomie ISCED 4.

Rysunek 1.12 uzupełnia rysunek 1.11, przedstawiając odsetek dorosłych (w wieku 25–64 lat), którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia (poziom ISCED 3) lub policealnym (poziom ISCED 4) w okresie dorosłości, w odniesieniu do odsetka dorosłych (w wieku 25–64 lat) posiadających te kwalifikacje (a nie w odniesieniu do wszystkich dorosłych). Pomaga to ocenić, w jakim stopniu w różnych państwach edukacja i szkolenia dorosłych przyczyniają się do zwiększenia liczby osób z kwalifikacjami na poziomie ISCED 3 i 4.

Jak pokazano na rysunku 1.12, w niektórych państwach od 20% do około 40% dorosłych posiadających kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia uzyskało je w okresie dorosłości (Dania, Niderlandy, Portugalia, Finlandia, Szwajcaria, Islandia, Norwegia i Zjednoczone Królestwo). Zatem w tych państwach edukacja i szkolenia dorosłych znacząco przyczyniają się do zwiększenia liczby osób z kwalifikacjami na poziomie średnim II stopnia. Dla porównania – są także państwa, w których co najwyżej 2% dorosłych posiadających kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia uzyskało je w okresie dorosłości (Bułgaria, Czechy, Irlandia, Grecja, Chorwacja, Cypr, Rumunia, Słowacja, Czarnogóra, Macedonia Północna i Serbia).

Dane dotyczące wykształcenia policealnego wskazują, że w wielu państwach ponad połowa osób posiadających kwalifikacje na poziomie ISCED 4 uzyskała je w okresie dorosłości (ponad 80% w Danii, Holandii i Finlandii; od 50% do 73% w Hiszpanii, Francji, Szwecji, Islandii i Norwegii). Sugeruje to, że wykształcenie policealne jest czasami zapewniane głównie w ramach edukacji i szkoleń skierowanych do dorosłych⁽⁴¹⁾.

Rysunek 1.12: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy uzyskali kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia lub szkoły policealnej w okresie dorosłości (25 rok życia lub później), jako odsetek populacji, która posiada kwalifikacje na tym poziomie (w wieku 25–64 lat), 2019

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Poziom ISCED 3	7,5	3,9	0,6	2,0	26,3	10,4	2,6	2,0	1,0	10,6	9,5	1,6	3,2	0,8	3,8	3,0	9,2	5,1	7,6
Poziom ISCED 4	27,0	10,9	:	:	89,9	27,7	22,4	37,4	7,4	72,7	62,1	:	45,0	13,4	13,7	7,2	46,8	13,9	10,3
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poziom ISCED 3	28,7	5,3	4,0	22,1	1,2	5,0	1,2	32,9	5,1	✗	21,3	40,6	✗	1,1	0,5	32,6	1,6	6,7	24,3
Poziom ISCED 4	89,6	35,7	22,0	35,7	18,6	:	18,3	97,8	55,5	✗	:	69,5	✗	:	:	51,1	49,2	:	:

Źródło: Eurostat EU LFS. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Zob. Rysunek 1.11.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Zob. Rysunek 1.11.

⁽⁴¹⁾ Nie wskazuje to jednak, jak powszechne lub rozpowszechnione są w danym państwie kwalifikacje na poziomie ISCED 4.

1.4. Podział państw na grupy na podstawie typów rozwiązań stosowanych w poszczególnych krajach

Po zbadaniu licznych danych dotyczących edukacji i szkoleń dorosłych, w tej sekcji połączono niektóre uprzednio przeanalizowane wskaźniki. Celem tego jest uzyskanie lepszego wglądu w różne typy państw i w wyzwania, przed którymi one stoją. Biorąc pod uwagę przedmiot zainteresowania niniejszego raportu, rozważane są dwie główne kwestie:

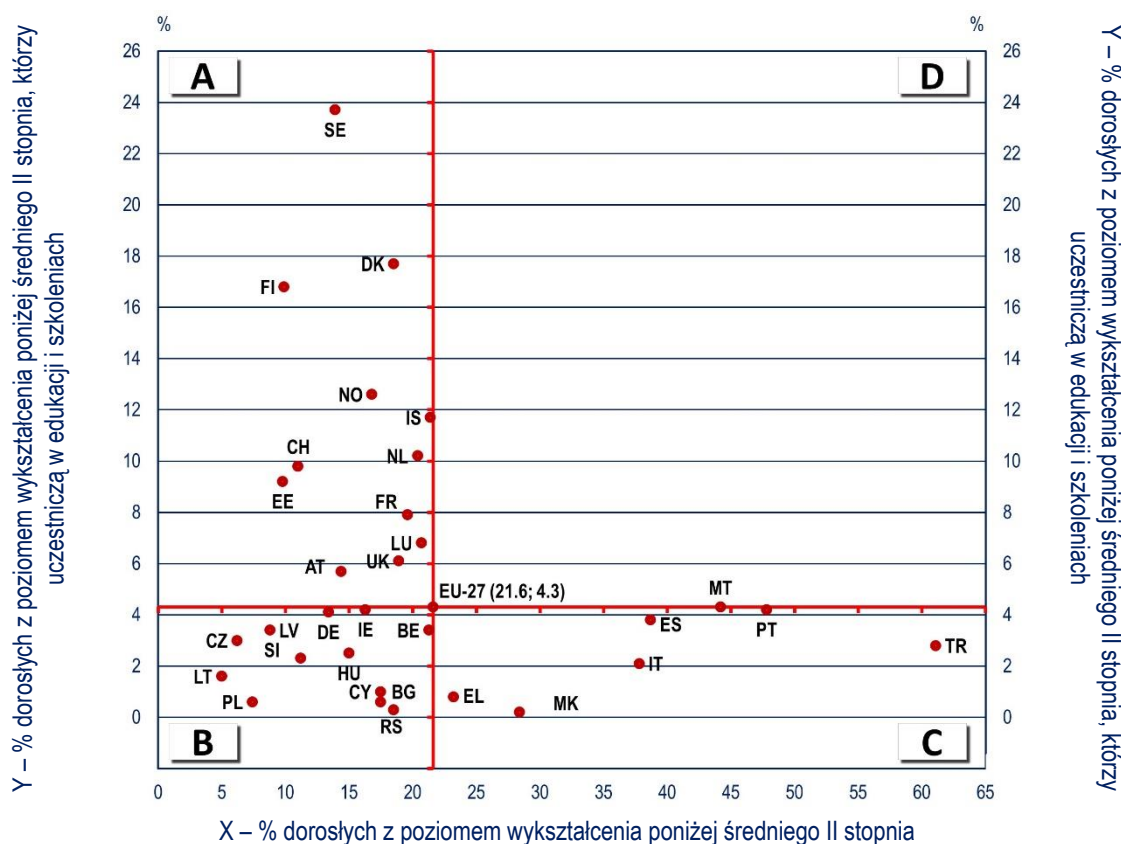
1. poziom wykształcenia dorosłych w różnych państwach europejskich;
2. stopień, w jakim dorośli o niskim poziomie wykształcenia uczestniczą w edukacji i szkoleniach.

Następujące wskaźniki obejmują powyższe aspekty:

- odsetek dorosłych z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia (zob. rysunek 1.1),
- odsetek dorosłych z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia, którzy uczestniczą w edukacji i szkoleniach (zob. rysunek 1.10).

W przypadku każdego z tych dwóch wskaźników w analizie uwzględniono średnią dla UE-27 i zbadano pozycję poszczególnych państw w stosunku do średniej unijnej. Rysunek 1.13 przedstawia państwa o stosunkowo porównywalnych pozycjach połączone w tej samej grupie (A, B, C lub D). W odniesieniu do każdego obszaru uwzględniono dalsze aspekty przedstawione w rozdziale, w szczególności dane dotyczące odsetka dorosłych, którzy uzyskali kwalifikacje na średnim poziomie w okresie dorobku, w odniesieniu do całej populacji dorosłych (rysunek 1.11).

Rysunek 1.13: Dorośli (w wieku 25–64 lata) z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia (%) ORAZ dorośli z poziomem wykształcenia poniżej średniego II stopnia, którzy uczestniczą w edukacji i szkoleniach (%), 2019

Źródło: Eurostat EU LFS [edat_lfse_03] (dane pobrane 7 kwietnia 2021 r.) oraz [trng_lfse_03] (dane pobrane 22 kwietnia 2021 r.). Zob. też rysunki 1.1 i 1.10.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Zob. rysunki 1.1 i 1.10.

Grupa A obejmuje Danię, Estonię, Francję, Luksemburg, Niderlandy, Austrię, Finlandię, Szwecję, Szwajcarię, Islandię, Norwegię i Zjednoczone Królestwo. We wszystkich tych państwach odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (tj. dorosłych o niskich kwalifikacjach), w populacji dorosłych jest stosunkowo niski (poniżej średniej dla UE-27), a jednocześnie wskaźnik uczestnictwa osób dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest stosunkowo wysoki (powyżej średniej dla UE-27). Poza tymi dwoma aspektami większość z tych państw odnotowuje również wysoki odsetek dorosłych (powyżej średniej dla UE-27), którzy w okresie dorosłości uzyskali kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia (wszystkie z wyjątkiem Estonii, Luksemburga, Austrii i Szwecji; jednakże Szwecja wraz z Islandią odnotowuje stosunkowo wysoki odsetek dorosłych, którzy w okresie dorosłości uzyskali wykształcenie policealne; zob. rysunek 1.11).

Grupa B obejmuje Belgię, Bułgarię, Czechy, Niemcy, Irlandię, Cypr, Łotwę, Litwę, Węgry, Polskę, Słowenię i Serbię. Wszystkie te państwa w swoich populacjach odnotowują stosunkowo niski odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (poniżej średniej dla UE-27), a jednocześnie wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest niski (poniżej średniej dla UE-27). W odniesieniu do innych wymiarów omawianych w tym rozdziale, prawie wszystkie państwa w tej grupie odnotowują relatywnie niskie odsetki dorosłych (poniżej średniej dla UE-27), którzy w okresie dorosłości uzyskali kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia (wszystkie z wyjątkiem Niemiec; co więcej, Niemcy wraz z Irlandią odnotowują relatywnie wysoki odsetek dorosłych, którzy w okresie dorosłości uzyskali wykształcenie policealne inne niż wyższe; zob. rysunek 1.11).

Chociaż rysunek 1.13 nie uwzględnia Chorwacji, Rumunii, Słowacji i Czarnogóry, ponieważ dane dotyczące uczestnictwa nisko wykwalifikowanych dorosłych w edukacji i szkoleniach nie są dostępne dla tych państw, nadal można je postrzegać jako część tej grupy. Wszystkie te państwa odnotowują stosunkowo niski odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (poniżej średniej dla UE-27), oraz bardzo niskie ogólne wskaźniki udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach (zob. rysunek 1.6).

Grupa C obejmuje Grecję, Hiszpanię, Włochy, Portugalię, Macedonię Północną i Turcję. W państwach tych odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji dorosłych jest wysoki, a jednocześnie wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach jest stosunkowo niski. Malta również może być zaliczana do tej grupy, ponieważ odnotowuje wysoki odsetek dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, a jednocześnie jej wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji nie przekracza średniej dla UE-27 (odpowiada on średniej dla UE-27). Jeśli chodzi o inne wymiary omawiane w tym rozdziale, niemal wszystkie państwa w tej grupie odnotowują stosunkowo niskie odsetki dorosłych, którzy w okresie dorosłości uzyskali wykształcenie średnie II stopnia (poniżej średniej dla UE-27; zob. rysunek 1.11). Portugalia jest pod tym względem wyjątkiem.

Grupa D odnosi się do państw o wysokim odsetku dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji, które jednocześnie odnotowują wysokie wskaźniki uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach. Jak pokazuje rysunek 1.13, żadnego z państw objętego niniejszym raportem nie można jednoznacznie zaliczyć do tej grupy.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przeanalizowano dane ilościowe dotyczące poziomu wykształcenia i umiejętności wśród europejskich dorosłych oraz dane dotyczące uczestnictwa dorosłych w edukacji i szkoleniach.

Poczynając od poziomów wykształcenia, w rozdziale tym wykazano, że 21,6% dorosłych w UE-27 nie ukończyło szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3), co obecnie jest uznawane za podstawowy wymóg w społeczeństwie opartym na wiedzy (zob. rysunek 1.1). Ponadto 5,3% dorosłych w UE-27 nie ukończyło szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2). Spośród wszystkich państw objętych niniejszym raportem państwa Europy Południowej są najsilniej obciążone niskim poziomem wykształcenia wśród

dorosłych. Dane wskazują również, że młodzi dorośli mają średnio wyższy poziom wykształcenia niż starsza populacja (zob. rysunek 1.2). Jednocześnie osoby dorosłe, które nie urodziły się w kraju, w którym obecnie mieszkają (migranci), częściej nie mają ukończonej szkoły średniej II stopnia niż osoby, które od urodzenia mieszkają w tym samym kraju (zob. rysunek 1.3).

Jeśli chodzi o umiejętności dorosłej populacji, rozdział ten wykazał, że wszystkie państwa objęte niniejszym raportem, które brały udział w badaniu PIAAC, odnotowują co najmniej 15% odsetek dorosłych osiągających słabe wyniki w zakresie umiejętności czytania i pisanie lub liczenia (zob. rysunek 1.4). W kilku państwach, położonych głównie w południowej części Europy, odsetek dorosłych o niskim poziomie umiejętności czytania, pisanie i liczenia przekracza 30% (osiąga maksymalnie 57%). Odnośnie do umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi badanie wspólnotowe dotyczące wykorzystania TIK w gospodarstwach domowych i przez użytkowników indywidualnych pokazuje, że około jednej trzeciej dorosłych w UE-27 wykazuje niski poziom umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, a kolejne 10% zasadniczo nie korzysta z internetu (tzn. nie korzystało z niego w ciągu trzech miesięcy poprzedzających badanie) (zob. rysunek 1.5). Tym samym około 40% dorosłych w UE można uznać za zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

Istnieją duże rozbieżności pomiędzy poszczególnymi państwami pod względem udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach. W obu rozpatrywanych badaniach (tj. EU LFS i AES) państwa nordyckie i niektóre państwa Europy Zachodniej (np. Francja, Niemcy i Szwajcaria) na ogół odnotowują wysokie wskaźniki udziału (zob. rysunki 1.6 i 1.7). Z kolei w kilku państwach, położonych głównie w Europie Południowo-Wschodniej, w obu badaniach odnotowano niskie wskaźniki uczestnictwa (np. w Bułgarii, Grecji, Rumunii, Macedonii Północnej, Serbii i Turcji).

Rozważając okres od 2009 r. do 2019 r., średnio w całej UE zauważalny jest wzrost wskaźnika udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach – z 7,9% w 2009 r. do 10,1% w 2014 r. i do 10,8% w 2019 r. (EU LFS). Jednak w 2020 r., naznaczonym pandemią COVID-19, średnia unijna spadła do 9,2%, a wskaźnik uczestnictwa zmniejszył się praktycznie we wszystkich państwach europejskich.

Jeśli chodzi o rodzaj edukacji i szkoleń, dane pokazują, że dorośli częściej uczestniczą w pozaformalnych aktywnościach edukacyjnych niż w formalnych programach edukacyjnych (zob. rysunek 1.8). Wiąże się to z faktem, że kształcenie formalne, które zazwyczaj prowadzi do uzyskania uznawanych kwalifikacji, wymaga znacznych nakładów czasu, podczas gdy kształcenie pozaformalne obejmuje na ogół krótsze kursy (zob. rysunek 1.9).

Udział dorosłych w edukacji i szkoleniach różni się w zależności od ich cech społeczno-ekonomicznych. Z badania EU LFS wynika, że dorośli o niskich kwalifikacjach (tj. ci, którzy ukończyli co najwyżej szkołę średnią I stopnia) mają mniejszą skłonność do udziału w edukacji i szkoleniach niż dorośli o wyższym poziomie wykształcenia (zob. rysunek 1.10). Ponadto wraz z wiekiem maleje wskaźnik uczestnictwa w edukacji i szkoleniach.

Omawiając uczestnictwo dorosłych w edukacji i szkoleniach, w rozdziale tym zbadano również odsetki dorosłych, którzy w okresie dorosłości uzyskali kwalifikacje na średnim poziomie (tj. poziomie ISCED 3 lub 4). Wykorzystując dane z badania EU LFS, wykazano, że 3,2% dorosłych w UE-27 uzyskało kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia (poziom ISCED 3) w późniejszym okresie życia, tj. w wieku 25 lat lub więcej. W kilku państwach wskaźniki są znacząco wyższe od średniej dla UE-27, a mianowicie w Danii, Niemczech, Finlandii, Islandii, Norwegii, Szwajcarii i Zjednoczonym Królestwie. Jeśli chodzi o edukację policealną (poziom ISCED 4), zaledwie 1% dorosłych w UE-27 uzyskał tego typu kwalifikacje w okresie dorosłości (zob. rysunek 1.11). Dane z badania EU LFS pokazują również, że wpływ edukacji i szkoleń dorosłych na zwiększenie poziomu wykształcenia na poziomie ISCED 3 lub 4 jest różny w poszczególnych państwach (zob. rysunek 1.12).

W sekcji 1.4 przedstawiono analizę opartą na połączeniu wybranych wskaźników, badającą w szczególności odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach w populacji oraz udział dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach (rysunek 1.13). W wyniku analizy zidentyfikowano kilkanaście

państw o relatywnie niskim odsetku dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, i zarazem relatywnie wysokim wskaźniku udziału dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach. Państwa tego typu położone są głównie w Europie Północnej i Zachodniej. Zbliżona liczba państw odnotowuje niski odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach i jednocześnie niski wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach. Większość państw tego typu położona jest w Europie Wschodniej, choć niektóre państwa Europy Zachodniej również należą do tej grupy. Wreszcie kilka państw Europy Południowej odnotowuje wysoki odsetek dorosłych o niskich kwalifikacjach i stosunkowo niski wskaźnik uczestnictwa dorosłych o niskich kwalifikacjach w edukacji i szkoleniach.

ROZDZIAŁ 2: ZARZĄDZANIE I POLITYKI PUBLICZNE W OBSZARZE EDUKACJI DOROSŁYCH

Kształcenie dorosłych obejmuje różne rodzaje działań stworzonych z myślą o realizacji różnych celów związanych z edukacją i szkoleniami. Dlatego też odpowiedzialność za kształcenie dorosłych jest zazwyczaj dzielona pomiędzy liczne zainteresowane strony, do których należą władze publiczne najwyższego szczebla (ministerstwa odpowiedzialne za edukację, zatrudnienie, sprawy społeczne, sprawy wewnętrzne itp. oraz różne agencje krajowe), władze na niższych poziomach decyzyjnych (np. regiony, gminy) oraz wiele innych podmiotów (np. partnerzy społeczni, podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń, organizacje pozarządowe).

Wprowadzenie dokumentów ramowych o charakterze zarządczym i strategicznym może sprawić, że różne strony zaangażowane w kształcenie dorosłych skoordynują swoje inicjatywy i prowadzone działania. W pierwszej sekcji tego rozdziału zbadano występowanie jednego szczególnego mechanizmu związanego z zarządzaniem edukacją, a mianowicie – obecność międzysektorowych organów koordynacyjnych, które mogą ułatwić zarówno horyzontalną, jak i wertykalną koordynację w procesie projektowania i wdrażania strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych.

W drugiej sekcji przeanalizowano inicjatywy strategiczne, takie jak te określone w strategiach krajowych i innych kluczowych strategiach lub wyrażone w formie celów krajowych, których zadaniem jest promowanie kształcenia dorosłych, a w szczególności udziału w nim dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

2.1. Mechanizmy zarządcze

W obszarze kształcenia dorosłych *zarządzanie* odnosi się do sposobu, w jaki w danym państwie odpowiedzialność za strategie i środki jest dzielona pomiędzy organy publiczne, agencje lub organizacje. Dane pochodzące z całej Europy pokazują, że kształcenie dorosłych jest dziedziną złożoną. Odpowiedzialność jest często dzielona nie tylko horyzontalnie, tj. pomiędzy różne obszary strategii krajowej (np. edukacja, zatrudnienie, sprawy społeczne), ale także wertykalnie, tj. pomiędzy różne poziomy decyzyjne (krajowe i terytorialne) z włączeniem zainteresowanych stron (Andriescu i in. 2019).

Różne podmioty zaangażowane w kształcenie dorosłych mają również odmienne cele i podejmują inne działania, nie zawsze też postrzegają siebie jako element jednego systemu kształcenia dorosłych. Ustanowienie mechanizmów koordynacji ma zatem zasadnicze znaczenie, aby zapewnić, że poszczególne strategie są opracowywane w sposób spójny i wzajemnie się uzupełniają (OECD 2019c).

Zalecenie w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r. ⁽⁴²⁾ uznaje znaczenie koordynacji w obszarze kształcenia dorosłych i podkreśla, że państwa członkowskie powinny zapewnić skuteczną koordynację oraz w stosownych przypadkach nawiązać współpracę partnerską z odpowiednimi podmiotami publicznymi i prywatnymi w dziedzinie edukacji i szkoleń, zatrudnienia, spraw społecznych, kulturalnych i innych odpowiednich obszarów strategicznych. W sprawozdaniu Komisji Europejskiej sporządzonym przez grupę roboczą ds. kształcenia dorosłych w ramach ET 2020 powtórzono to wskazanie i zalecono ustanowienie partnerstwa operacyjnego pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi stronami zajmującymi się kształceniem dorosłych, aby ich role i obowiązki zostały jasno określone i monitorowane (Komisja Europejska 2020c).

Jednym ze sposobów zapewnienia skutecznej koordynacji są międzysektorowe organy koordynujące, które działają na poziomie władz edukacyjnych najwyższego szczebla. Zadaniem takich organów jest zazwyczaj zapewnienie, aby strategie opracowane przez różne ministerstwa nie nakładały się na siebie, wypełniały wzajemnie swoje luki i wzajemnie się wzmacniały. Oprócz przedstawicieli (co najmniej

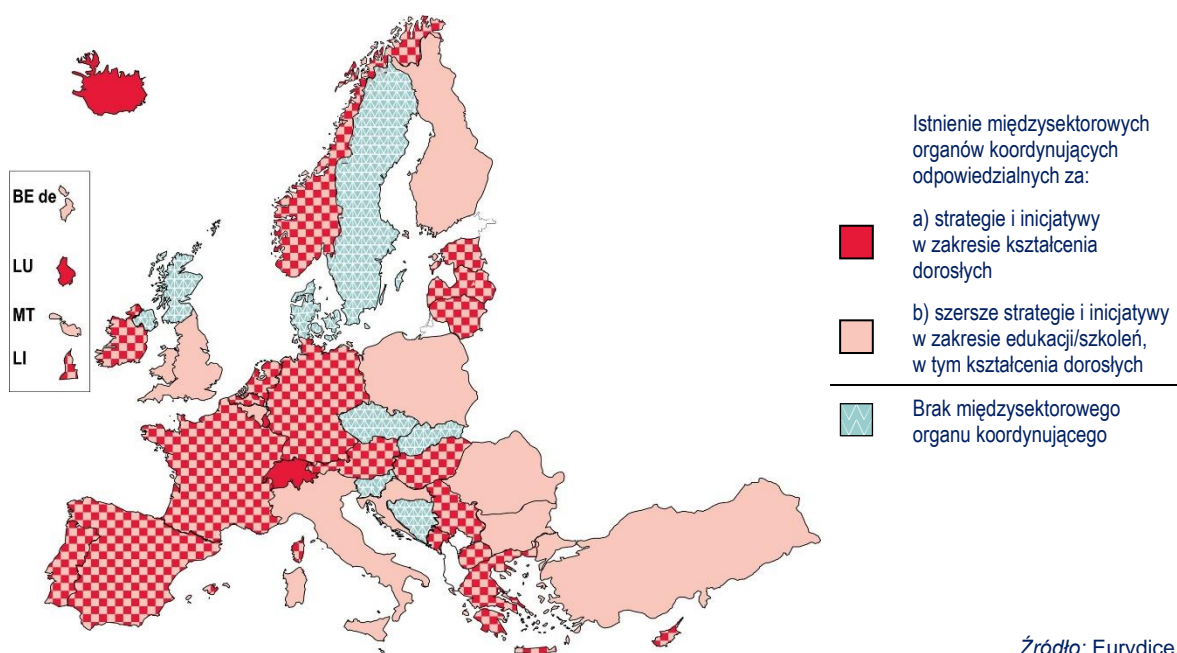
⁽⁴²⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484/1 z 24.12.2016.

dwóch) władz najwyższego szczebla udział w pracach takich organów mogą również brać zaangażowane inne poziomy decyzyjne (np. regiony) lub inne zainteresowane strony (np. partnerzy społeczni).

Należy jednak zauważyć, że państwa będą prawdopodobnie organizować zarządzanie swoimi strategiami oraz inicjatywami w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych zgodnie z szerszymi ustaleniami dotyczącymi zarządzania, obowiązującymi na szczeblu krajowym. Innymi słowy – w zależności od poziomu (de)centralizacji, władze edukacyjne najwyższego szczebla mogą ponosić większą lub mniejszą odpowiedzialność za kwestie dotyczące regulacji kształcenia dorosłych (Andriescu i in. 2019), co z kolei może oddziaływać na potrzebę utworzenia międzysektorowego organu koordynującego.

Analiza obecnej sytuacji w Europie pokazuje, że w większości państw istnieje co najmniej jeden organ międzysektorowy odpowiedzialny za koordynację strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych, utworzony na poziomie władz edukacyjnych najwyższego szczebla (zob. rysunek 2.1). Jedynie osiem państw lub regionów europejskich – Czechy, Dania, Słowenia, Słowacja, Szwecja, Bośnia i Hercegowina oraz Zjednoczone Królestwo (Irlandia Północna i Szkocja) – wskazało, że obecnie nie posiada takiego organu koordynującego.

Rysunek 2.1: Międzysektorowe organy koordynujące strategie i inicjatywy w zakresie kształcenia dorosłych, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Międzysektorowy organ koordynujący jest organem/podmiotem najwyższego szczebla odpowiedzialnym za koordynację horyzontalną (międzysektorową, międzyresortową). Jego zadaniem jest zazwyczaj nadzorowanie, aby strategie opracowane przez różne ministerstwa nie nakładały się, wypełniały nawzajem swoje luki i wzajemnie się wzmacniały. Oprócz przedstawicieli (co najmniej dwóch) władz na najwyższym szczeblu krajowym udział w pracach takich organów mogą również brać inne poziomy decyzyjne (np. regiony) lub zainteresowane strony (np. partnerzy społeczni).

Istnieją dwa rodzaje międzysektorowych organów koordynujących: a) organy, które skupiają się przede wszystkim na koordynowaniu opracowywania oraz wdrażania strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych; oraz b) organy odpowiedzialne za opracowywanie i wdrażanie szerszych strategii oraz inicjatyw w zakresie edukacji i szkoleń (np. uczenia się przez całe życie, krajowych systemów kwalifikacji), w tym też kształcenia dorosłych. W niespełna połowie państw lub regionów, w których istnieją międzysektorowe organy koordynujące, można znaleźć obydwa typy organów. W pozostałych państwach lub regionach można znaleźć tylko jeden rodzaj, który w większości przypadków skupia się na szerszej strategii i inicjatywach w zakresie edukacji i szkoleń, w tym na kształceniu dorosłych.

a) Państwa, w których istnieją międzysektorowe organy koordynujące skupiające się na opracowywaniu i wdrażaniu strategii oraz inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych

W blisko połowie wszystkich państw lub regionów europejskich istnieje międzysektorowy organ (lub organy) koordynujący, który koncentruje się w szczególności na opracowywaniu i wdrażaniu strategii oraz inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych. Organy te albo nadzorują całe spektrum strategii i inicjatyw w tej dziedzinie, albo koncentrują się na części strategii i inicjatyw związanych z kształceniem dorosłych, takich jak umiejętności podstawowe, edukacja drugiej szansy lub poradnictwo zawodowe bądź szkolenia.

Międzysektorowe organy koordynujące należące do tej drugiej kategorii, tj. organy, które koncentrują się na części strategii i inicjatyw związanych z kształceniem dorosłych (takich jak umiejętności podstawowe, edukacja drugiej szansy lub poradnictwo zawodowe bądź szkolenia), są najbardziej rozpowszechnione w całej Europie. Przykłady takich organów można znaleźć we Francji, Luksemburgu i Islandii.

We **Francji** agencja państwowa *France Compétences* ⁽⁴³⁾ utworzona w 2019 r. na mocy Ustawy o wolności wyboru przyszłości zawodowej (*Loi pour la liberté de choisir son avenir professionnel*) odpowiada za szkolenie zawodowe i praktyki zawodowe. Podlega ministerstwu odpowiedzialnemu za kształcenie zawodowe, a w jej działaniach zarządczych uczestniczą inne ministerstwa – odpowiedzialne za edukację, szkolnictwo wyższe i rolnictwo – a także partnerzy społeczni i organy regionalne. Rolą *France Compétences* jest zapewnienie właściwych kwalifikacji, doradztwo w zakresie rozwoju zawodowego, przeprowadzanie ocen, informowanie i pełnienie roli mediatora. *France Compétences* nie tylko zapewnia finansowanie, ale również rejestruje stopnie naukowe i kwalifikacje finansowane ze źródeł publicznych.

W **Luksemburgu** Departament ds. Edukacji Dorosłych (*Service de la formation des adultes*) ⁽⁴⁴⁾ podlega Ministerstwu Edukacji, Dzieci i Młodzieży. Odpowiada za koordynację i realizację ogólnego kształcenia dorosłych, w tym za ogólne pozaformalne kształcenie dorosłych, edukację obywatelską, podstawowe umiejętności i edukację drugiej szansy. Inne zaangażowane strony to społeczeństwo obywatelskie i gminy.

W **Islandii** Centrum Edukacji i Szkoleń (*ETSC; Fræðslumiðstöð atvinnulífsins*) ⁽⁴⁵⁾ jest ośrodkiem zapewniającym wsparcie dla rozwoju kształcenia dorosłych, umiejętności podstawowych i edukacji drugiej szansy. Pełni rolę forum współpracy pomiędzy Ministerstwem Finansów i Spraw Gospodarczych, Islandzką Konfederacją Pracowniczą, Islandzką Konfederacją Przedsiębiorczości, Islandzką Konfederacją Pracowników Państwowych i Komunalnych oraz Islandzkim Stowarzyszeniem Władz Lokalnych. Celem forum jest zwiększenie oferty edukacyjnej dla osób na rynku pracy, które posiadają niski poziom formalnego wykształcenia, a także imigrantów i innych, jak również podejmowanie działań w zakresie innych zagadnień edukacyjnych będących przedmiotem ogólnego zainteresowania społeczności. ETSC jest głównym ośrodkiem doradztwa i rozwoju pedagogicznego w tej dziedzinie.

Przykłady międzysektorowych organów koordynujących, które skupiają się na całym spektrum strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych, można znaleźć w Estonii, na Łotwie i w Norwegii.

W **Estonii** Rada ds. Edukacji Dorosłych powołana i regulowana przepisami Ustawy o edukacji dorosłych ⁽⁴⁶⁾ jest organem doradczym, w której skład wchodzi przedstawiciele kilku ministerstw, instytucji kształcenia ustawicznego, instytucji kształcenia formalnego oraz organizacji pracodawców i pracowników, a także inne osoby i organy zaangażowane w obszar kształcenia dorosłych. Jej zakres obowiązków jest zróżnicowany i obejmuje m.in. doradztwo Ministerstwu Edukacji i Badań Naukowych oraz innym podmiotom w sprawach związanych z planowaniem strategicznym, finansowaniem i organizacją kształcenia dorosłych; uczestniczenie w przygotowywaniu planów rozwoju dotyczących kształcenia dorosłych; oraz przeprowadzanie ocen i pośredniczenie w przekazywaniu opinii na temat kształcenia dorosłych ze strony organizacji reprezentowanych w Radzie ds. Edukacji Dorosłych.

Na **Łotwie** w skład Rady Zarządzającej ds. Edukacji Dorosłych ⁽⁴⁷⁾ wchodzi różne ministerstwa, partnerzy społeczni, gminy i organizacje zaangażowane w kształcenie dorosłych, takie jak Międzysektorowe Centrum Koordynacyjne, Łotewska Izba Handlowo-Przemysłowa, Konfederacja Wolnych Związków Zawodowych Łotwy oraz Łotewskie Stowarzyszenie Samorządów Lokalnych i Regionalnych. Celem Rady Zarządzającej ds. Edukacji Dorosłych jest ustanowienie kryteriów jakości dla edukacji dorosłych, ocena i analiza jakości programów edukacyjnych oraz podejmowanie decyzji w sprawie głównych grup docelowych i obszarów priorytetowych. Rada korzysta z informacji na temat sytuacji na rynku pracy oraz informacji od sektorowych rad eksperckich w celu dokonywania

⁽⁴³⁾ Zob.: www.francecompetences.fr/.

⁽⁴⁴⁾ Zob.: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/05/22/n1/jo>.

⁽⁴⁵⁾ Zob.: <https://frae.is/um-fa/about-us/>.

⁽⁴⁶⁾ Zob.: www.riigiteataja.ee/en/eli/523052019003/consolide.

⁽⁴⁷⁾ Zob.: www.izm.gov.lv/lv/pieauguso-izglitiba-parvaldibas-padome.

przeглядów i zatwierdzania priorytetów w zakresie edukacji, a także w celu zapewnienia regularnej oceny wyników kształcenia dorosłych.

W **Norwegii** Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności (*Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse*)⁽⁴⁸⁾ jest agencją wykonawczą Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych. Odpowiada na szczeblu krajowym za zapewnienie dorosłym podstawowych umiejętności i ustawicznego poradnictwa, walidację uprzedniego kształcenia, integrację imigrantów (studia norweskie i społeczne), analizy i badania, w tym analizy przyszłych potrzeb w zakresie umiejętności oraz zapewnienie programów szkoleniowych dla przedsiębiorstw. Organ ten pełni funkcję sekretariatu krajowej strategii na rzecz umiejętności, w której uczestniczą partnerzy społeczni i Norweski Komitet ds. Potrzebnych Umiejętności. Odpowiada również za nawiązanie współpracy międzynarodowej w zakresie kształcenia dorosłych, w tym w odniesieniu do Elektronicznej Platformy Kształcenia Dorosłych w Europie (*Electronic Platform for Adult Learning in Europe*), Nordyckiej Sieci na rzecz Kształcenia Dorosłych, Eurydice i europejskiej agencji w zakresie uczenia się dorosłych.

Większość międzysektorowych organów koordynacyjnych zajmujących się opracowywaniem i wdrażaniem strategii oraz inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych ma charakter stały, jednak niektóre państwa informują o istnieniu tymczasowych organów koordynacyjnych. Przykłady obejmują niemiecki Punkt Koordynacyjny dla krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisanie oraz kształcenia podstawowego na lata 2016–2026 (*Koordinierungsstelle Dekade für Alphabetisierung 2016–2026*)⁽⁴⁹⁾; niderlandzką międzyministerialną grupę roboczą nadzorującą wdrażanie programu działań w zakresie kształcenia dorosłych (2017–2021); oraz północnomacedoński organ koordynujący monitorowanie ustanawiania systemu walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego (jako część strategii edukacyjnej na lata 2018–2025).

b) Państwa, w których istnieją międzysektorowe organy koordynujące odpowiedzialne za opracowywanie i wdrażanie szerszych strategii oraz inicjatyw w zakresie edukacji i szkoleń, w tym także kształcenia dorosłych

Dwie trzecie wszystkich państw lub regionów europejskich poinformowało o istnieniu organu (lub organów) międzysektorowego, który zajmuje się szerszą strategią i inicjatywami w zakresie edukacji i szkoleń, w tym także kształceniem dorosłych. Te szersze zagadnienia z zakresu edukacji i szkoleń obejmują strategię oraz działania odnoszące się do uczenia się przez całe życie.

W **Polsce** celem Międzyresortowego Zespołu do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji⁽⁵⁰⁾ jest wspieranie przesunięcia perspektywy edukacyjnej w kierunku efektów kształcenia, przy jednoczesnym zapewnieniu szerokiego dostępu do wysokiej jakości edukacji; zapewnienie edukacji kierującej się interesem osób uczących się, dostępnej w różnych warunkach i dla różnych grup wiekowych; oraz równe traktowanie, uznawanie i promowanie kształcenia w różnych formach i na różnych etapach życia. W prace zespołu międzyresortowego zaangażowanych jest ponad 10 ministrów.

W **Turcji** Generalna Dyrekcja Kształcenia Ustawicznego (GDLL)⁽⁵¹⁾, działająca pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej, jest głównym organem najwyższego szczebla, który zarządza przepisami dotyczącymi uczenia się przez całe życie zarówno w ramach kształcenia obowiązkowego, jak i poza nim, w tym kształcenia dorosłych. GDLL ma charakter stały i odpowiada za planowanie, wdrażanie oraz monitorowanie usług kształcenia dorosłych. Współpracuje z różnymi instytucjami państwowymi i obywatelskimi, w tym z uczelniami wyższymi, niektórymi stowarzyszeniami obywatelskimi oraz partnerami międzynarodowymi (np. instytucjami UE).

Inne szersze zagadnienia z dziedziny edukacji i szkoleń, na których skupiają się międzysektorowe organy koordynujące w tej kategorii, obejmują uznawanie i walidację umiejętności, kompetencji i kwalifikacji oraz przewidywanie zapotrzebowania na kompetencje i umiejętności.

W **Finlandii** Krajowe Forum Przewidywania Umiejętności (*Osaamisen ennakointifoorumi*)⁽⁵²⁾ jest wspólnym organem eksperckim ds. przewidywania umiejętności przy Ministerstwie Edukacji i Kultury oraz Fińskiej Narodowej Agencji Edukacji. Forum składa się z grupy sterującej, grup przewidywania i sieci ekspertów. Jego zadaniem we współpracy z ministerstwem i agencją jest wykorzystywanie

⁽⁴⁸⁾ Do lipca 2021 r. Norweska Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności nosiła nazwę *Skills Norway*. Zob.: www.kompetansenorge.no oraz www.hkdir.no (w momencie publikacji strona w budowie).

⁽⁴⁹⁾ Zob.: www.alphadekade.de.

⁽⁵⁰⁾ Zob.: bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/organy-pomocnicze/organy-pomocnicze-preze/3658,Miedzyresortowy-Zespol-do-spraw-uczenia-sie-przez-cale-zycie-i-Zintegrowanego-Sy.html.

⁽⁵¹⁾ Zob.: https://hboqm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/11093946_MEB_HBO_KURUMLARI_YYNETMELYYYY.pdf.2.

⁽⁵²⁾ Zob.: www.opf.fi/fi/palvelut/osaamisen-ennakointifoorumi-oef.

prognoz do analizowania zmieniających się potrzeb w zakresie kompetencji i umiejętności oraz ich wpływu na rozwój edukacji, a także promowanie interakcji edukacji i szkoleń z życiem zawodowym. W skład forum wchodzi przedstawiciele pracodawców, pracowników i przedsiębiorców, podmiotów świadczących usługi w zakresie edukacji i szkoleń zawodowych, przedstawiciele instytucji szkolnictwa wyższego, kadry dydaktycznej, naukowców i pracowników administracji oświatowej.

W **Macedonii Północnej** Krajowa Rada ds. Północnomacedońskich Ram Kwalifikacji (MQF) ⁽⁵³⁾ powołana przez rząd składa się z przedstawicieli wszystkich właściwych ministerstw i agencji oraz izb handlowych, związków zawodowych na rzecz edukacji oraz instytucji szkolnictwa wyższego. Jej zadania to: ocena strategii w zakresie edukacji, zrównoważonego zatrudnienia i rozwoju regionalnego; rekomendowanie działań na rzecz lepszego powiązania systemu edukacji z potrzebami rynku pracy; podejmowanie decyzji w zakresie przypisania istniejących i nowych kwalifikacji do MQF; proponowanie właściwym instytucjom opracowania nowych lub poprawienia istniejących kwalifikacji; monitorowanie rozwoju MQF jako całości; opracowywanie i przyjmowanie dokumentów w zakresie metodologii dotyczących klasyfikacji kwalifikacji; powoływanie sektorowych rad ds. kwalifikacji oraz określanie kryteriów ich działania; decydowanie o podsektorach, obszarach i podobszarach w ramach kwalifikacji sektorowych; przyjmowanie raportów sektorowych rad ds. kwalifikacji, w tym rekomendacji dotyczących ich funkcjonowania.

Oprócz wyżej wymienionych typów międzysektorowych organów koordynacyjnych 10 państw europejskich ⁽⁵⁴⁾ poinformowało o stosowaniu innych podejść do koordynowania strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych. Obejmują one ogólne rozwiązania koordynacyjne, takie jak w przypadku włoskiej krajowej sieci regionalnych ośrodków badań, eksperymentów i rozwoju (*Centro regionale di ricerca, sperimentazione e sviluppo*) ⁽⁵⁵⁾, która rozwija badania i wspiera działania w różnych dziedzinach, w tym w dziedzinie kształcenia dorosłych. W Austrii działania koordynacyjne są realizowane konkretnie w dziedzinie kształcenia dorosłych, tj. różne ministerstwa ściśle współpracują przy wdrażaniu Europejskiego Funduszu Społecznego (oś priorytetowa 3: Inwestowanie w edukację, szkolenia oraz szkolenie zawodowe na rzecz umiejętności i uczenia się przez całe życie) ⁽⁵⁶⁾. W Szwajcarii działania koordynacyjne skupiają się wokół konkretnych inicjatyw, takich jak projekt VET 2030 (*Berufsbildung 2030*) ⁽⁵⁷⁾, który jest wspólnym przedsięwzięciem Konfederacji Szwajcarskiej, kantonów i organizacji środowisk pracy (pracodawców, przemysłu, związków zawodowych itp.).

W Słowenii, Szwecji oraz Bośni i Hercegowinie nie występuje żadne z wyżej wymienionych podejść koordynacyjnych, jednak międzysektorowa koordynacja strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych jest zapewniana w następujący sposób:

W **Słowenii** Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu ponosi główną odpowiedzialność za koordynację i nadzór nad rozwojem strategii i środków w obszarze kształcenia dorosłych. Rada Ekspertów ds. Edukacji Dorosłych, powołana przez rząd, nadzoruje proces opracowywania szerszego planu, programów edukacyjnych itp. Słoweński Instytut ds. Edukacji Dorosłych (SIAE) ⁽⁵⁸⁾ jest centralnym krajowym organem na rzecz rozwoju i badań w zakresie edukacji dorosłych oraz ważnym partnerem we wdrażaniu strategii uczenia się przez całe życie. Odpowiada również za opracowywanie raportów z realizacji rocznego planu kształcenia dorosłych i koordynuje swoje działania z decydentami na poziomie krajowym i międzynarodowym, z innymi zainteresowanymi stronami zajmującymi się kształceniem dorosłych, ze specjalistami w dziedzinie pedagogiki, koordynatorami i uczestnikami różnych projektów, instytucjami kształcenia dorosłych i uczniami w Słowenii oraz poza nią.

W **Szwecji** system administracyjny jest tak skonstruowany, że wszystkie obszary polityki są stale koordynowane. Rząd (a nie ministerstwo czy minister) podejmuje decyzje na podstawie wspólnego planowania zainteresowanych ministerstw, dzięki czemu zapewniona jest koordynacja pozioma. Pionowo odpowiedzialność jest regulowana przez ustawy i rozporządzenia oraz poprzez kontrolę organów publicznych, które muszą współpracować z innymi organami w ramach swojego obszaru działania.

W **Bośni i Hercegowinie** przepisy dotyczące kształcenia dorosłych na poziomie organów edukacyjnych wymagają współpracy pomiędzy właściwymi organami edukacyjnymi i pracodawcami przy opracowywaniu planów kształcenia dorosłych, określaniu potrzeby przyjęcia programów i ich wdrażaniu.

⁽⁵³⁾ Zob.: www.pravdiko.mk/zakon-za-natsionalnata-ramka-na-kvalifikatsii/.

⁽⁵⁴⁾ DE, FR, IT, NL, AT, PL, FI, CH, ME i MK.

⁽⁵⁵⁾ Zob. np.: www.crsstazio.it.

⁽⁵⁶⁾ Zob.: https://erwachsenenbildung.at/service/foerderungen/eu_foerderungen/europaeischer_sozialfonds.php.

⁽⁵⁷⁾ Zob.: <https://berufsbildung2030.ch>.

⁽⁵⁸⁾ Zob.: www.SIAE.si/en/about-us.

2.2. Ramy strategiczne

Aby promować kształcenie dorosłych, a w szczególności udział dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, państwa mogą rozwijać uzgodnione na szczeblu krajowym strategie, polityki i cele ilościowe jako uzupełnienie międzysektorowych mechanizmów zarządczych. Może to pomóc w wypracowaniu wspólnej wizji i promować wysoki poziom zaangażowania zainteresowanych stron, zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym, co tworzy solidną podstawę dla rozwoju ścieżek podnoszenia kwalifikacji (Cedefop 2020b). Może to również sprzyjać spójności strategii i wpływać na priorytetowe traktowanie oraz realizację kształcenia dorosłych w konkretnych kontekstach narodowych.

W poniższej sekcji przedstawiono najważniejsze dokumenty strategiczne wydane przez władze edukacyjne najwyższego szczebla w całej Europie w latach 2015–2020, wprost odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub niskim poziomie umiejętności podstawowych. Następnie zaprezentowano przegląd innych kluczowych inicjatyw strategicznych i krajowych celów ilościowych wspierających edukację i szkolenia dorosłych o niskim poziomie umiejętności podstawowych lub kwalifikacji.

2.2.1. Dokumenty strategiczne

Przez wiele lat Komisja Europejska zachęcała do tworzenia strategii na rzecz uczenia się przez całe życie lub podobnych strategii mających na celu dotarcie do dorosłych i promowanie ich kształcenia oraz rozwoju umiejętności. Wiele państw europejskich zaczęło wprowadzać takie strategie (Andriescu i in. 2019).

W konkluzjach Rady o wdrażaniu zalecenia Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2019 r. ⁽⁵⁹⁾ podkreślono zobowiązania państw członkowskich do wprowadzenia szerszego podejścia strategicznego wobec rozwijania umiejętności przez całe życie. Powinno ono obejmować spójne strategicznie podejście do zapewniania niezbędnych umiejętności dorosłym o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, opierające się na koordynacji i współpracy partnerskiej wszystkich właściwych podmiotów. W ramach nowego europejskiego programu na rzecz umiejętności ponownie podkreśla się wsparcie UE dla wysiłków państw członkowskich mających na celu opracowanie „całościowych krajowych strategii na rzecz umiejętności w ramach podejścia przewidującego zaangażowanie całej administracji rządowej” (Komisja Europejska 2020b).

W niniejszym raporcie dokumenty strategiczne należy rozumieć jako oficjalne strategie dotyczące ważnego obszaru, zwykle wydawane przez władze edukacyjne najwyższego szczebla i określające konkretne cele, które należy osiągnąć, lub szczegółowe kroki bądź działania, które należy podjąć w określonych ramach czasowych, aby osiągnąć pożądany cel bądź cele. Z zebranych danych wynika, że w latach 2015–2020 w większości państw europejskich organy najwyższego szczebla wydały co najmniej jeden dokument strategiczny, który jednoznacznie odnosi się do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji wśród dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub tych o niskim poziomie umiejętności podstawowych (zob. załącznik I). Pozostałe państwa mogą dysponować innymi stosownymi dokumentami strategicznymi, które nadal mają zastosowanie; jeśli jednak zostały one wydane przed 2015 r., nie zostały uwzględnione w niniejszym raporcie ⁽⁶⁰⁾.

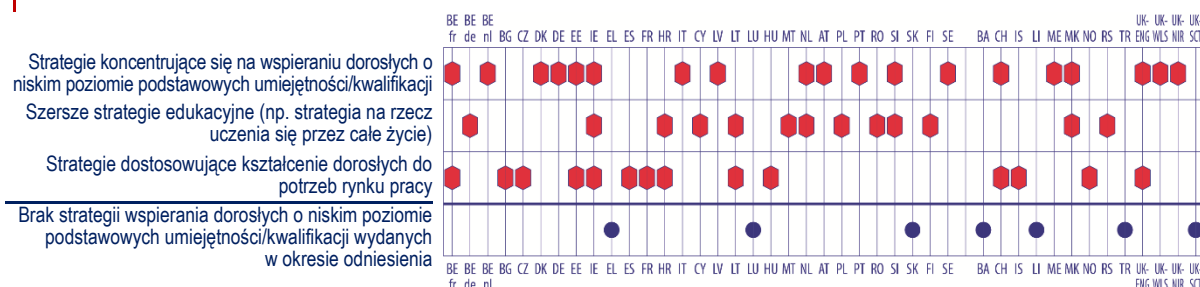
Dokumenty strategiczne wydane w latach 2015–2020 zasadniczo można zaliczyć do trzech kategorii (zob. rysunek 2.2): 1) dokumentów koncentrujących się głównie na promowaniu podstawowych umiejętności i kompetencji dorosłych; 2) dokumentów o szerszym zakresie tematycznym, np. dotyczących zapewnienia wysokiej jakości edukacji i szkoleń lub promowania uczenia się przez całe życie, w tym także podnoszenia umiejętności oraz kompetencji dorosłych o niskim poziomie

⁽⁵⁹⁾ Konkluzje Rady o wdrażaniu zalecenia Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 189 z 5.06.2019.

⁽⁶⁰⁾ Przegląd dokumentów strategicznych wydanych w latach 2009–2014 można znaleźć w raporcie Eurydice z 2015 r. dotyczącym edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015).

podstawowych umiejętności lub o niskich kwalifikacjach; 3) dokumentów koncentrujących się przede wszystkim na dostosowaniu systemów kształcenia dorosłych oraz zgodności poziomu ich umiejętności i kompetencji do aktualnych potrzeb rynku pracy.

Rysunek 2.2: Ukierunkowanie tematyczne głównych dokumentów strategicznych wydanych w latach 2015–2020, bezpośrednio odnoszących się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Dokument strategiczny to oficjalny dokument dotyczący ważnego obszaru strategicznego, zwykle wydawany przez organy najwyższego szczebla, określający konkretne cele, które należy osiągnąć lub szczegółowe kroki bądź działania, które należy podjąć w określonych ramach czasowych, aby osiągnąć pożądany cel bądź cele.

Dokumenty strategiczne ujęte w niniejszym raporcie (wydane w latach 2015–2020; do trzech dokumentów na państwo/region) zostały skategoryzowane zgodnie z ich głównym celem, aby przedstawić przegląd istniejących strategii. Strategie mogą jednak mieć również inne cele i zadania. Państwa mogą również posiadać więcej niż jeden dokument strategiczny o tej samej tematyce. Pełna lista dokumentów strategicznych zidentyfikowanych w kontekście niniejszego raportu znajduje się w załączniku I.

Dokumenty strategiczne ukierunkowane w szczególności na promowanie podstawowych umiejętności i kompetencji dorosłych obejmują także strategie, plany działania i inicjatywy w zakresie kształcenia dorosłych. Przykłady tego typu dokumentów strategicznych można znaleźć w Niemczech i Niderlandach.

Dwa dokumenty strategiczne wydane przez organy najwyższego szczebla w **Niemczech** mają na celu promowanie umiejętności czytania i pisania oraz podstawowych umiejętności wśród dorosłych. Umowa ogólna w sprawie krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego na lata 2016–2026 ma na celu zmniejszenie analfabetyzmu funkcjonalnego i podniesienie poziomu podstawowych umiejętności w Niemczech. Krajowa strategia na rzecz umiejętności zainicjowana w 2019 r. jest wspólną inicjatywą rządu federalnego Niemiec i krajów związkowych we współpracy z partnerami gospodarczymi, związkami zawodowymi i Federalną Agencją ds. Zatrudnienia. Strategia koncentruje się wyłącznie na kształceniu ustawicznym i rozwoju umiejętności. Dąży ona do tego, by kształcenie ustawiczne i szkolenia stały się bardziej przejrzyste i dostępne dla pracowników, przyczyniając się w ten sposób do powstania nowej kultury szkolenia zawodowego w coraz bardziej cyfrowym klimacie pracy.

W **Niderlandach** dokument strategiczny „Połączone siły na rzecz wyższego poziomu umiejętności w Niderlandach” (na lata 2020–2024) ma na celu promowanie podstawowych umiejętności. Dokument szczegółowo opisuje program *Stawiaj na umiejętności (Tel mee met Taal; 2020–2024)*, będący wspólną inicjatywą niderlandzkiego Ministerstwa Edukacji, Kultury i Nauki, Ministerstwa Zdrowia, Opieki Społecznej i Sportu, Ministerstwa Spraw Społecznych i Zatrudnienia oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Stosunków z Królestwem. Program ten ma na celu zapewnienie obywatelom podstawowych umiejętności (czytania, pisania, liczenia i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi) niezbędnych do uczestnictwa w życiu społecznym, zarówno online, jak i offline. Celem jest dotarcie do dorosłych poprzez porozumienia z rządami regionalnymi i lokalnymi, szkolenia dla partnerów do nauki języka (*language buddies*), centrum eksperckie na rzecz podstawowych umiejętności oraz dzielenie się wiedzą i prezentowanie dobrych przykładów dotyczących m.in. promowania podstawowych umiejętności (zob. również sekcja 2.2.2).

W niektórych innych państwach posiadających dokumenty strategiczne należące do tej kategorii, takich jak Estonia, szczególny nacisk kładzie się na dorosłych, którzy przedwcześnie kończą kształcenie i szkolenia, tj. tych, którzy ukończyli co najwyżej szkołę średnią I stopnia.

W **Estonii** cele Programu kształcenia dorosłych (na lata 2018–2021 i 2020–2023) obejmują przywrócenie dorosłych, którzy przedwcześnie zakończyli naukę, do formalnego systemu edukacji i wspieranie ich w jej ukończeniu; spowolnienie spadku liczby uczniów w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych; oraz zwiększenie odsetka dorosłych uczących się w ramach kształcenia i szkoleń zawodowych.

Drugi rodzaj dokumentów strategicznych dotyczy szerszych strategii edukacyjnych, których zasadniczym celem jest promowanie wysokiej jakości edukacji i szkoleń lub uczenia się przez całe życie, w tym również dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Przykłady tego typu dokumentów strategicznych można znaleźć w Irlandii i Chorwacji.

W **Irlandii** w Planie działania na rzecz edukacji (na lata 2016–2019) nakreślono cele dla całego systemu edukacji, w tym dalszej edukacji i szkoleń (FET), z zamiarem uczynienia do 2026 r. irlandzkiej oferty edukacyjnej i szkoleniowej najlepszą w Europie. Ma on zapewnić, że FET odpowie na konkretne potrzeby bezrobotnych i innych zagrożonych grup, a także wesprze dorosłych potrzebujących pomocy w zakresie podstawowych umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi oraz pracowników o niskim i podstawowym poziomie umiejętności.

W **Chorwacji** celem Planu strategicznego Ministerstwa Nauki i Edukacji (na lata 2019–2021) jest promowanie wysokiej jakości systemu edukacji, w tym poprawa kształcenia zawodowego i kształcenia dorosłych oraz zwiększenie odsetka dorosłych uczestniczących w kształceniu dorosłych.

Do ostatniej kategorii dokumentów strategicznych należą te, które koncentrują się na dostosowaniu edukacji i szkoleń dorosłych, w tym skierowanych do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, do aktualnych potrzeb rynku pracy. Przykłady tego typu dokumentów strategicznych można znaleźć na Litwie i w Szwajcarii.

Na **Litwie** Strategiczny plan działania Ministerstwa Zabezpieczenia Socjalnego i Pracy (na lata 2018–2020) ma na celu zwiększenie umiejętności osób poszukujących pracy i możliwości zatrudnienia; wspieranie zatrudnienia grup docelowych w przedsiębiorstwach społecznych; organizowanie informacji i konsultacji dla osób poszukujących pracy, w tym osób starszych; wdrażanie inicjatywy Gwarancja dla młodzieży i innych programów na rzecz zatrudnienia młodzieży; oraz koordynowanie popytu i podaży, aby wspierać integrację bezrobotnych na rynku pracy.

W **Szwajcarii** zgodnie z Deklaracją z 2019 r. w sprawie wspólnych celów polityki edukacyjnej dla szwajcarskiego systemu edukacji Konfederacja Szwajcarska i kantony wspierają dorosłych w wejściu i powrocie na rynek pracy poprzez zastosowanie jak najbardziej elastycznych rozwiązań strukturalnych oraz poprzez zapewnienie doradztwa zawodowego, edukacyjnego i zawodowego. Dorosli mają dostęp do podstawowego kształcenia zawodowego i dalszego kształcenia. Uwzględnia się posiadane przez nich umiejętności i kompetencje. Dotyczy to zarówno kompetencji nabytych w ramach systemu edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej oraz uczenia się nieformalnego.

W części innych państw posiadających dokumenty strategiczne należące do tej kategorii, takich jak Czechy, Francja i Węgry, szczególny nacisk położony jest na promowanie umiejętności cyfrowych dorosłych, aby mogli oni skuteczniej uczestniczyć w rynku pracy i społeczeństwie.

W **Czechach** celem Strategii na rzecz umiejętności cyfrowych (na lata 2015–2020) jest rozwijanie umiejętności cyfrowych obywateli, tak aby mogli wykorzystywać technologie cyfrowe do rozwoju osobistego, zwiększyć swoje szanse na zatrudnienie i zdolności adaptacyjne na rynku pracy, w celu poprawy jakości ich życia i włączenia społecznego. W strategii podkreślono również zwiększanie dostępności technologii cyfrowych lub wspieranie programów przekwalifikowania dla osób bezrobotnych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Na **Węgrzech** celem przyjętej w 2016 r. Strategii edukacji cyfrowej jest opracowanie systemu edukacji i szkoleń, który zapewni edukację, instruktaż i szkolenia zgodnie z zapotrzebowaniem społeczeństwa i gospodarki cyfrowej w zakresie infrastruktury, technologii, treści, organizacji pracy i zasobów ludzkich. Wszyscy obywatele Węgier powinni być częścią społeczności cyfrowej. Celem jest zatem zmniejszenie wykluczenia cyfrowego i liczby osób, które nie posiadają umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi lub które nie korzystają z nich bądź korzystają z nich rzadko (włączenie cyfrowe).

Aby zapewnić skuteczną realizację strategicznych zobowiązań i celów, organy publiczne mogą przeznaczyć określone środki finansowe na ich realizację (OECD 2019c). Zdecydowana większość państw posiadających dokument strategiczny wydany w latach 2015–2020, odnoszący się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, informuje, że ich strategie są finansowane z budżetu krajowego, a około połowy państw informuje, że ich strategie są również wspierane z funduszy europejskich (zob. załącznik I). Tylko Czechy i Zjednoczone Królestwo (Anglia i Irlandia Północna) poinformowały o braku specjalnego budżetu przypisanego do któregośkolwiek z ich dokumentów strategicznych.

Wdrożenie mechanizmów monitorowania może również pomóc w zapewnieniu, że rozwiązania strategiczne osiągają pożądane skutki (OECD 2019c). W całej Europie około dwóch trzecich państw

posiadających dokumenty strategiczne, odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, potwierdza, że przeprowadziło lub przewiduje przeprowadzenie działań w zakresie monitorowania i oceny (zob. załącznik I).

2.2.2. Inne kluczowe inicjatywy strategiczne

Poza wydaniem dokumentów strategicznych, opisanych w poprzedniej sekcji, ponad połowa wszystkich europejskich państw lub regionów⁽⁶¹⁾ zgłosiła, że w latach 2015–2020 ich organy najwyższego szczebla opracowały co najmniej jedną inną kluczową inicjatywę strategiczną, której celem jest promowanie dostępu do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji wśród dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Te inicjatywy strategiczne mogą nie określać konkretnych celów, które należy osiągnąć, ani szczegółowych kroków lub działań, które należy podjąć w określonym czasie, jak w przypadku dokumentów strategicznych; niemniej jednak stanowią one ważne ramy prawne wspierające edukację i szkolenia grup docelowych.

Do kluczowych inicjatyw strategicznych należą te, których celem jest zapewnienie ogólnego wsparcia edukacyjnego dorosłym o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, takie jak Decyzja w sprawie finansowania realizacji podstawowego programu edukacji i szkoleń dla dorosłych z 2019 r. w Chorwacji⁽⁶²⁾; program Stawiaj na umiejętności na lata 2020–2024 w Niderlandach⁽⁶³⁾, który m.in. wspiera gminy w rozwiązywaniu problemu niskiego poziomu umiejętności czytania i pisania; oraz Ustawa o kształceniu dorosłych z 2018 r. w Słowenii⁽⁶⁴⁾, będąca podstawą usług publicznych i wsparcia udzielanego dorosłym uczącym się, a w szczególności osobom o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Inne niedawno wdrożone inicjatywy strategiczne, na przykład w Grecji, we Włoszech, na Cyprze i na Węgrzech, promują dostęp do określonych form kształcenia dorosłych, takich jak szkoły drugiej szansy. W Szwecji wprowadzono „pakiety zawodowe”, które od niedawna są jednym z elementów edukacji dorosłych.

W Szwecji na prośbę rządu Szwedzka Narodowa Agencja ds. Edukacji opracowała „pakiety zawodowe” (lub „dotyczące ustawicznego szkolenia zawodowego”)⁽⁶⁵⁾. Pakiet zawodowy składa się z kursów na poziomie szkoły średniej II stopnia, odpowiadających wymaganiom w zakresie umiejętności, jakie rynek pracy stawia w odniesieniu do zatrudnienia w danym zawodzie. Powstało ponad 50 różnych pakietów zawodowych, a liczba ta może wzrosnąć, ponieważ coraz więcej branż zgłasza zapotrzebowanie na takie pakiety. Aby zapewnić, że krajowe pakiety zawodowe odpowiadają aktualnym wymaganiom branżowym dotyczącym zatrudnienia, Szwedzka Narodowa Agencja ds. Edukacji konsultowała się z ekspertami posiadającymi rozległą wiedzę branżową, wykorzystując pośrednictwo krajowych rad programowych ds. kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej II stopnia.

Kilka państw lub regionów zgłosiło, że w latach 2015–2020 wprowadziło zindywidualizowane środki wsparcia. Na przykład w Niemieckojęzycznej i Flamandzkiej Wspólnocie w Belgii, we Francji i w Austrii stworzono możliwości powiązania indywidualnych gwarancji szkoleniowych ze wsparciem finansowym lub zachętami finansowymi.

We Francji Ustawa o wolności wyboru przyszłości zawodowej (*Loi pour la liberté de choisir son avenir professionnel*) z 2018 r.⁽⁶⁶⁾ potwierdziła indywidualizację praw do szkoleń zapoczątkowaną w 2014 r. poprzez osobiste konta szkoleniowe (*Compte personnel de formation* – CPF). W ramach CPF osoby o najniższych kwalifikacjach otrzymują wyższą kwotę wsparcia finansowego (zob. szczegóły w rozdziale 4 oraz w załączniku IV).

⁽⁶¹⁾ BE fr, BE de, BE nl, EL, ES, FR, HR, IT, CY, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, CH, ME, NO, UK-ENG i UK-SCT.

⁽⁶²⁾ Zob.: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/ObrazovanjeOdraslih//Odluka%20o%20financiranju%20provedbe%20osnovnog%20obrazovanja%20odraslih%20i%20osposobljavanja%20za%20jednostavne%20poslove%20u%20zanimanjima%20u%202019.pdf>.

⁽⁶³⁾ Zob.: www.telmeemettaal.nl/.

⁽⁶⁴⁾ Zob.: www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-0222/zakon-o-izobrazevanju-odraslih-zio-1.

⁽⁶⁵⁾ Zob.: www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-gymnasial/aro-plan-for-vux-och-amnesplaner-for-komvux-gymnasial/nationella-yrkespaket-for-komvux#h-Nationellayrkespaket.

⁽⁶⁶⁾ Zob.: www.legifrance.gouv.fr/affichLoiPubliee.do?idDocument=JORFDOLE000036847202&type=general&legislature=15.

W **Austrii** w 2017 r. weszła w życie gwarancja na poziomie krajowym w zakresie edukacji i szkoleń dla młodych dorosłych do 25 roku życia (*Ausbildungsgarantie bis 25*)⁽⁶⁷⁾. Jej celem jest zapewnienie młodym bezrobotnym w wieku od 19 do 24 lat, którzy nie uzyskali wykształcenia powyżej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2), dostępu do odpowiedniej edukacji i szkoleń. Obejmuje to finansowane przez państwo praktyki (*Überbetriebliche Lehrausbildung*), intensywne kursy przyuczające do zawodu (*FacharbeiterInnen-Intensivausbildung*) oraz szkolenia umiejętności związanych z pracą (*Arbeitsplatznahe Qualifizierung*).

W ostatnich latach niektóre państwa lub regiony, takie jak Wspólnota Francuska w Belgii, Portugalia i Rumunia, wprowadziły kluczowe inicjatywy strategiczne mające wpływ na ramy kwalifikacyjne.

W **Rumunii** Krajowy Urząd ds. Kwalifikacji oraz Ministerstwo Pracy, Rodziny, Zabezpieczenia Socjalnego oraz Osób Starszych wprowadziły do krajowych ram kwalifikacyjnych poziom kwalifikacji 1. Następnie ministerstwo opracowało listę podstawowych zawodów, dla których można organizować programy kwalifikacji na poziomie 1 dla niewykwalifikowanych dorosłych⁽⁶⁸⁾.

Słowacja i Norwegia zgłosiły, że utworzyły kluczowe sieci eksperckie w celu promowania dostępu do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji wśród dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Są to Słowacka Krajowa Sieć Wdrażania Inicjatywy w zakresie Ścieżek Poprawy Umiejętności, która jest organem doradczym⁽⁶⁹⁾ oraz Norweski Komitet ds. Potrzebnych Umiejętności (*Kompetansebehovsutvalget*)⁽⁷⁰⁾.

2.2.3. Krajowe cele ilościowe

W kontekście swoich krajowych ram strategicznych państwa mogą ustalać mierzalne cele ilościowe związane z kształceniem dorosłych, w tym również w zakresie edukacji i szkoleń dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (zob. rysunek 2.3). Cele krajowe określają konkretne poziomy wskaźnika, które mają zostać osiągnięte w całym kraju w określonych ramach czasowych. Dzięki temu może powstać dodatkowy sposób wspierania różnych podmiotów współpracujących na rzecz osiągnięcia wspólnego celu i monitorowania postępów (OECD 2019c).

Raport Eurydice z 2015 r. dotyczący edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015) wykazał, że w dokumentach strategicznych wydanych w latach 2009–2014 rzadko wyznaczano wymierne cele związane z dorosłymi o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Na podstawie danych zebranych na potrzeby niniejszego raportu można stwierdzić, że sytuacja poprawiła się. Spośród 35 państw lub regionów w całej Europie posiadających dokumenty strategiczne wydane w latach 2015–2020, odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 20 państw zgłosiło, że w ich strategiach ujęte są cele ilościowe związane z tą grupą⁽⁷¹⁾ (zob. załącznik I). Ponadto w Luksemburgu i Macedonii Północnej krajowe cele ilościowe koncentrujące się na dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji zostały określone w latach 2015–2020 jako element innych kluczowych inicjatyw strategicznych

Przykład celów krajowych zakładających zwiększenie ogólnej liczby dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, uczestniczących w programach edukacyjnych i szkoleniowych, można znaleźć w Chorwacji.

W **Chorwacji** Plan strategiczny Ministerstwa Nauki i Edukacji (na lata 2019–2021) ma na celu m.in. zwiększenie liczby dorosłych w programach podstawowych umiejętności oraz liczby dorosłych, którzy otrzymują dotacje na udział w programach edukacyjnych w zakresie podstawowych umiejętności lub podstawowych kwalifikacji: z 10 531 do 13 350.

Przykłady celów ilościowych dotyczących zwiększenia liczby lub odsetka dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, które ukończyły programy szkoleniowe, można znaleźć na Litwie i w Portugalii.

⁽⁶⁷⁾ Zob.: www.bmafi.gv.at/Themen/Arbeitsmarkt/Arbeitsmarktforderungen/Jugendliche-und-junge-Erwachsene.html#Arbeitsmarktpolitik%20f%C3%BCr%20junge%20Erwachsene:%20%E2%80%9EAusbildungsgarantie%20bis%2025%E2%80%9C

⁽⁶⁸⁾ Zob.: www.anc.edu.ro/wp-content/uploads/2019/11/Lista-ocupatii-elementare-nivel-1-cf-Ordin-2495-2018-1.pdf.

⁽⁶⁹⁾ Zob.: <https://siov.sk/siov-sa-stal-sekretariatom-narodnej-siete-pre-implementaciu-iniciativy-cesty-zvysovania-zrucnosti/>.

⁽⁷⁰⁾ Zob.: <https://kompetansebehovsutvalget.no/>.

⁽⁷¹⁾ BE fr, BE de, BE nl, EE, IE, FR, HR, IT, CY, LT, HU, MT, NL, AT, PL, PT, RO, SI, ME i RS.

Na Litwie Plan działania na rzecz rozwoju uczenia się przez całe życie na lata 2017–2020 ma na celu między innymi zwiększenie liczby dorosłych z uznawanymi kwalifikacjami z 3 na 10 tys. mieszkańców w 2016 r. do 14 na 10 tys. mieszkańców w 2020 r.

W Portugalii program Qualifica ma na celu podniesienie poziomu kwalifikacji 600 tys. dorosłych w latach 2017–2020.

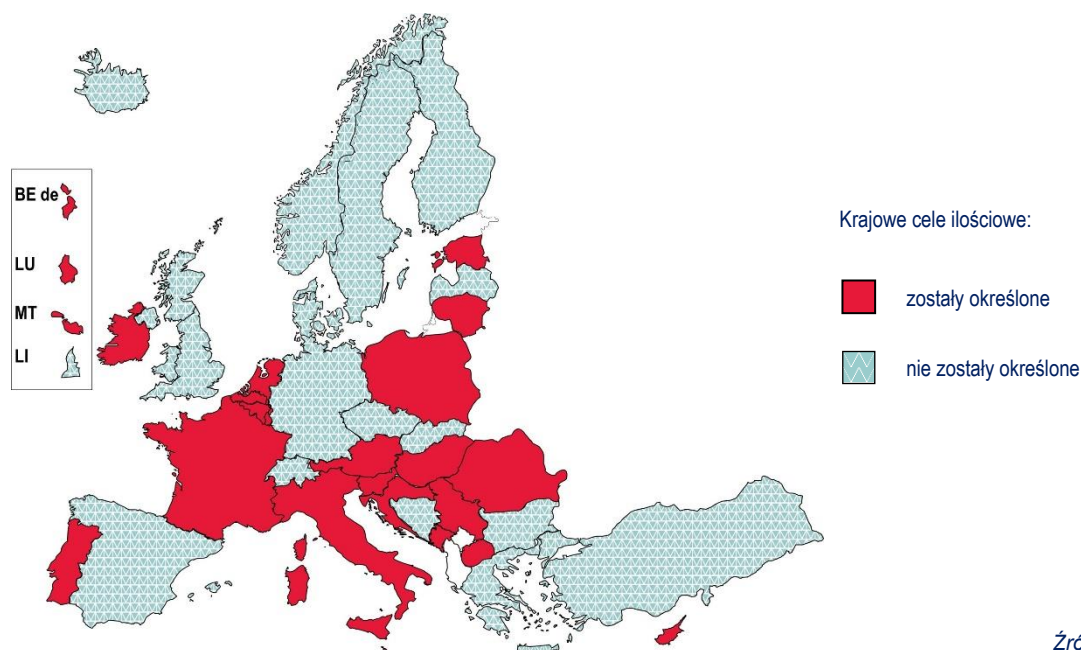
W niektórych państwach, np. w Estonii, krajowe cele, których zadaniem jest zmniejszenie odsetka dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, koncentrują się na osobach przedwcześnie kończących edukację i szkolenia; w innych państwach, np. na Węgrzech, nacisk kładzie się na dorosłych o niskim poziomie umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi.

W kontekście strategii edukacji cyfrowej Węgry wyznaczyły cel ilościowy polegający na zmniejszeniu odsetka osób w wieku produkcyjnym (25–64 lata), które nie posiadają żadnych umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi lub posiadają te umiejętności na niskim poziomie, z 60% (3,4 mln dorosłych w wieku produkcyjnym) do 30% do 2020 r.

Przykłady celów ilościowych koncentrujących się na promowaniu udziału dorosłych w programach edukacyjnych i szkoleniowych, aby poprawić ich umiejętności lub kwalifikacje związane z zatrudnieniem oraz zwiększyć możliwości zatrudnienia, można znaleźć w Luksemburgu i Słowenii.

W Słowenii Rezolucja w sprawie planu kształcenia dorosłych w Republice Słowenii na lata 2013–2020 określa cel dla jednego z obszarów priorytetowych, zgodnie z którym połowa wszystkich bezrobotnych dorosłych powinna uczestniczyć w programach edukacyjnych i szkoleniowych, co ma skutkować poprawą szans na zatrudnienie.

Rysunek 2.3: Krajowe cele ilościowe dotyczące dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji wyznaczone na lata 2015–2020

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Krajowe cele ilościowe odnoszą się do celów liczbowych wyznaczonych przez organy najwyższego szczebla w latach 2015–2020 w odniesieniu do edukacji i szkoleń dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Cele te mogą pojawiać się w kontekście dokumentów strategicznych poszczególnych państw (zob. rysunek 2.2 oraz załącznik I) lub w innych odpowiednich inicjatywach strategicznych.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale wykazano, że w zdecydowanej większości państw istnieje wiele mechanizmów zarządczych oraz ram strategicznych, które mają na celu promowanie edukacji i szkoleń dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji oraz zapewnienie koordynacji inicjatyw i podejść prezentowanych przez różne zainteresowane strony w odniesieniu do kształcenia dorosłych.

W większości państw europejskich funkcjonuje co najmniej jeden międzysektorowy organ koordynujący związany z kształceniem dorosłych, tj. mechanizm zarządczy, który może ułatwić zarówno horyzontalną, jak i wertykalną koordynację w zakresie opracowywania i wdrażania strategii oraz inicjatyw na rzecz kształcenia dorosłych (zob. rysunek 2.1). Uściślając – około połowy państw zgłosiło istnienie międzysektorowego organu koordynującego, który koncentruje się na opracowywaniu i wdrażaniu strategii oraz inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych, a dwie trzecie państw zgłosiło istnienie międzysektorowego organu zajmującego się szerszymi strategiami i inicjatywami w zakresie edukacji oraz szkoleń, w tym kształcenia dorosłych.

W rozdziale tym zbadano również istnienie ram strategicznych ustanowionych w latach 2015–2020, takich jak dokumenty strategiczne, inne kluczowe inicjatywy strategiczne i krajowe cele ilościowe. Dokumenty strategiczne dotyczące kształcenia dorosłych stanowią ważny instrument strategiczny dla wspierania osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, ponieważ mogą wspierać wypracowanie wspólnej wizji i zapewnić wysoki poziom zaangażowania zainteresowanych stron, zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym. Istnieją one we wszystkich państwach lub regionach z wyjątkiem siedmiu, a wiele z nich koncentruje się na wspieraniu dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub podstawowych umiejętności (zob. rysunek 2.2). Zdecydowana większość państw, w których istnieją dokumenty strategiczne, informuje, że ich strategie są finansowane z budżetu krajowego, a blisko połowa informuje, że opierają się one również na środkach europejskich. Około dwóch trzecich państw posiadających takie dokumenty strategiczne potwierdza, że zostały one poddane lub zostaną poddane monitorowaniu i ewaluacji.

Ponad połowa wszystkich państw europejskich informuje również, że w latach 2015–2020 władze najwyższego szczebla opracowały inne kluczowe inicjatywy strategiczne, których celem jest wspieranie dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Inicjatywy te mają różne cele, w tym ogólne promowanie edukacji i szkoleń dla dorosłych, zwiększenie dostępu do określonych form kształcenia dorosłych, takich jak szkoły drugiej szansy, zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia szkoleniowego, wsparcia finansowego lub zachęt finansowych, a także utworzenie ram kwalifikacji i sieci eksperckich w tej dziedzinie.

Chociaż wydaje się, że liczba krajowych celów ilościowych dotyczących edukacji i szkoleń dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji wzrosła w całej Europie od czasu opublikowania raportu Eurydice z 2015 r. na temat edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015), tylko blisko połowa wszystkich państw lub regionów zgłasza, że w latach 2015–2020 wyznaczyła krajowe cele – albo odnośnie do dokumentu strategicznego (dokumentów strategicznych), albo innych kluczowych inicjatyw strategicznych (zob. rysunek 2.3). Cele te koncentrują się na zwiększeniu liczby lub odsetka dorosłych uczestniczących w programach edukacyjnych i szkoleniowych albo na zwiększeniu liczby lub odsetka dorosłych, którzy ukończyli programy edukacyjne i szkoleniowe.

Biorąc pod uwagę wszystkie przeanalizowane dane, z tego rozdziału wyłania się ogólny obraz, z którego wynika, że większość państw europejskich dysponuje obecnie zarówno mechanizmem zarządczym w postaci międzysektorowego organu koordynującego, jak i odpowiednimi ramami strategicznymi, tj. jednym lub kilkoma dokumentami strategicznymi, innymi ostatnio podjętymi kluczowymi inicjatywami strategicznymi lub krajowymi celami ilościowymi (zob. rysunek 2.4).

W kilku państwach można znaleźć tylko niektóre z analizowanych rozwiązań. Liechtenstein i Turcja zgłosiły istnienie międzysektorowego organu koordynującego wdrażanie strategii kształcenia dorosłych; jednak w latach 2015–2020 nie opracowano tam dokumentów strategicznych, kluczowych inicjatyw strategicznych ani celów krajowych dotyczących dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Z kolei w Czechach, Danii, Słowenii, Słowacji, Szwecji oraz Zjednoczonym Królestwie (Irlandia Północna i Szkocja) nie ma międzysektorowych organów koordynujących wdrażanie strategii kształcenia dorosłych; jednak te państwa lub regiony informują, że dysponują dokumentami strategicznymi lub innymi kluczowymi inicjatywami strategicznymi albo celami krajowymi, które

pomagają zwiększać spójność polityk wspierających dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Ponadto w Słowenii i Szwecji międzysektorową koordynację strategii i inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych zapewniają inne podmioty systemu administracyjnego.

Żadne z analizowanych tu przykładów dokumentów zarządczych i strategicznych nie funkcjonują w Bośni i Hercegowinie. Koordynacja strategii i środków w zakresie kształcenia dorosłych jest jednak zapewniona poprzez prawodawstwo najwyższego szczebla określające wymóg współpracy między właściwymi organami edukacyjnymi a pracodawcami na etapie opracowywania i wdrażania odpowiednich inicjatyw i działań.

Rysunek 2.4: Podsumowanie istniejących dokumentów ramowych o charakterze zarządczym i strategicznym najwyższego szczebla promujących edukację i szkolenia dorosłych (o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji), 2019/20

	Międzysektorowe organy koordynujące strategię i inicjatywy w zakresie kształcenia dorosłych	Dokumenty strategiczne odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 2015–2020	Inne kluczowe inicjatywy strategiczne w zakresie kształcenia dorosłych, wspierające dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 2015–2020	Krajowe cele ilościowe odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 2015–2020
BE fr	●	●	●	●
BE de	●	●	●	●
BE nl	●	●	●	●
BG	●	●		
CZ		●		
DK		●		
DE	●	●		
EE	●	●		●
IE	●	●		●
EL	●		●	
ES	●	●	●	
FR	●	●	●	●
HR	●	●	●	●
IT	●	●	●	●
CY	●	●	●	●
LV	●	●		
LT	●	●		●
LU	●		●	●
HU	●	●	●	●
MT	●	●	●	●
NL	●	●	●	●
AT	●	●	●	●
PL	●	●	●	●
PT	●	●	●	●
RO	●	●	●	●
SI		●	●	●
SK			●	
FI	●	●	●	
SE		●	●	
BA				
CH	●	●	●	
IS	●	●		
LI	●			
ME	●	●	●	●
MK	●	●		●
NO	●	●	●	
RS	●	●		●
TR	●			
UK-ENG	●	●	●	
UK-WLS	●	●		
UK-NIR		●		
UK-SCT			●	

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Niniejszy rysunek stanowi podsumowanie danych przedstawionych na rysunkach 2.1–2.3 oraz informacji zaprezentowanych w sekcji 2.2.2. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach i w treści rozdziału.

ROZDZIAŁ 3: OFERTA EDUKACYJNA

Jak omówiono w rozdziale 1, blisko 22% dorosłych (w wieku 25–64 lat) w EU-27, czyli 51,5 mln osób, nie ukończyło szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3; poziom EQF 3 lub 4; zob. *Glosariusz*). Spośród nich około 12,5 mln opuściło system edukacji, nie ukończywszy szkoły średniej I stopnia (zob. rozdział 1, rysunek 1.1). Oprócz formalnego wykształcenia kwestią problematyczną jest również poziom umiejętności dorosłych, w tym umiejętność czytania i pisanie, liczenia i posługiwania się technologiami cyfrowymi (zob. rozdział 1, rysunki 1.4 i 1.5).

Rozdział 2 pokazał, że w większości państw europejskich istnieją (krajowe) ramy strategiczne zapewniające wsparcie dorosłym o niskich kwalifikacjach lub niskim poziomie podstawowych umiejętności (lub nieposiadających żadnych kwalifikacji). Ramy te kreują określoną wizję i zwiększają zaangażowanie zainteresowanych stron w odniesieniu do podnoszenia umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji dorosłych na poziomie krajowym.

Opierając się na dwóch poprzednich rozdziałach i biorąc pod uwagę cele strategii europejskiej związanej z edukacją i szkoleniami dorosłych (patrz: wstęp do niniejszego raportu), w tym rozdziale omówiono ofertę edukacyjną dostępną w państwach europejskich, która może przyczynić się do podnoszenia umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji przez dorosłych. Skupiono się na ofercie edukacyjnej realizowanej na szeroką skalę, dotowanej ze środków publicznych, tzn. na programach, które są ugruntowane i systematycznie realizowane.

Rozdział obejmuje trzy sekcje. Sekcja 3.1 prezentuje tło teoretyczne dla analizy systemów kształcenia dorosłych w poszczególnych państwach. W sekcji 3.2 nakreślono kluczowe cechy programów realizowanych w całej Europie, z których mogą korzystać dorośli o niskich kwalifikacjach lub nieposiadający żadnych kwalifikacji oraz osoby nieposiadające podstawowych umiejętności. W sekcji 3.3 omówiono ofertę edukacyjną z perspektywy dostawców usług edukacyjnych.

Dwa załączniki stanowią uzupełnienie analizy przedstawionej w tym rozdziale. Załącznik II zawiera przegląd głównych programów na rzecz poprawy umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji dostępnych dla dorosłych, realizowanych w państwach europejskich. Załącznik III przedstawia szczegóły dotyczące podmiotów realizujących programy.

Kolejne rozdziały rozwijają treść przeglądu zawartego w niniejszym rozdziale. Omawiają one zagadnienia związane z finansowaniem programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych (rozdział 4), sposoby dostosowania oferty edukacyjnej do ograniczeń dorosłych (rozdział 5) oraz zakres, w jakim uwzględnia się wcześniejsze osiągnięcia osób dorosłych w nauce (rozdział 6). Ostatnie dwa rozdziały analizują działania w zakresie podnoszenia świadomości i działania informacyjne (rozdział 7) oraz usługi poradnictwa (rozdział 8) będące elementem oferty edukacyjnej dla dorosłych.

3.1. Oferta edukacyjna dla dorosłych w Europie: rozważania teoretyczne

Porównywanie systemów edukacji i szkoleń w różnych państwach jest złożonym zadaniem, ale porównywanie systemów edukacji i szkoleń dla dorosłych, w tym oferty edukacyjnej dla dorosłych o niskim poziomie formalnego wykształcenia lub niskim poziomie podstawowych umiejętności, jest o wiele trudniejsze. Wynika to ze znacznego zróżnicowania struktur i programów odnoszących się do edukacji oraz szkoleń dorosłych w różnych państwach. W tej sekcji przedstawiono niektóre z wyzwań związanych z analizą systemów kształcenia dorosłych w perspektywie porównawczej.

3.1.1. Strukturyzacja obszaru edukacji i szkoleń dorosłych

Analizując systemy kształcenia dorosłych w perspektywie porównawczej, Richard Desjardins (2017, s. 19–20) odnosi się do czterech głównych typów (form) ustrukturyzowanej oferty kształcenia dorosłych:

1. kształcenie podstawowe dorosłych,
2. szkolnictwo wyższe dla dorosłych,
3. kształcenie zawodowe dorosłych,
4. edukacja humanistyczna dorosłych.

Pierwszy typ, kształcenie podstawowe i ogólne dorosłych, odnosi się do programów drugiej szansy i podstawowych umiejętności. Według autora ten typ oferty jest czasami włączany do formalnego systemu edukacji (na ogół na poziomach ISCED 1–3; zob. *Glosariusz*), ale może być również realizowany w ramach edukacji pozaformalnej. Drugi typ, szkolnictwo wyższe dla dorosłych, nie zawsze można odróżnić od systemu edukacji, tzn. ten typ oferty nie zawsze jest skierowany wyłącznie do dorosłych. Trzeci typ, kształcenie zawodowe dorosłych, może być opisywany na różne sposoby, w tym jako kształcenie ustawiczne, kształcenie i szkolenie zawodowe, kształcenie techniczne lub nauka w miejscu pracy. Również w tym przypadku stopień sformalizowania tego typu oferty różni się w poszczególnych państwach. Natomiast edukacja humanistyczna dorosłych obejmuje zazwyczaj sport, hobby i różne programy zorientowane na spędzanie wolnego czasu.

Rozważając możliwości podnoszenia kwalifikacji i zdobywania nowych umiejętności dorosłych o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, jasne jest, że obszar ten jest ściśle związany z pierwszym typem kształcenia dorosłych. W tym zakresie najmniej istotne jest szkolnictwo wyższe dla dorosłych. Jednak zarówno kształcenie zawodowe dorosłych, jak i edukacja humanistyczna dorosłych mogą obejmować ofertę edukacyjną, która jest istotna dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub niskich kwalifikacjach (lub ich braku). Desjardins (2017, s. 20) zauważa w tym kontekście, że „różne formy oferty niekoniecznie wzajemnie się wykluczają”. Na przykład „pozaformalna oferta edukacji humanistycznej dorosłych może być wykorzystywana do celów wyrównawczych, takich jak szkolenia w zakresie umiejętności czytania i pisanie oraz obejmować elementy zawodowe, aby zachęcać do działań, które pozwolą poprawić dochody osób uczestniczących w edukacji”.

Powyższe rozróżnienie wskazuje na potrzebę uwzględnienia różnych form oferty edukacyjnej podczas analizy możliwości podnoszenia umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji dorosłych dostępnych w różnych państwach. Kwestię jeszcze bardziej komplikuje fakt, że różne rodzaje kształcenia dorosłych mogą być w różnym stopniu sformalizowane. Typologia działań w zakresie kształcenia została przedstawiona w kolejnej sekcji.

3.1.2. Typologia działań edukacyjnych

Typologia różnych stopni sformalizowania działań edukacyjnych jest szeroko stosowana w strategii edukacyjnej i szkoleniowej od czasu Memorandum w sprawie kształcenia przez całe życie z 2000 r. (Komisja Europejska 2000). W tym dokumencie strategicznym określono trzy różne typy kształcenia – formalne, pozaformalne i uczenie się nieformalne – równocześnie podkreślając ich komplementarność. W ciągu ostatnich 20 lat te trzy terminy były definiowane na wiele sposobów, które do pewnego stopnia są porównywalne. Jednym z wiarygodnych źródeł definicji tych koncepcji jest klasyfikacja ISCED (UNESCO-UIS 2012).

Klasyfikacja ISCED definiuje formalną edukację jako edukację zinstytucjonalizowaną, celową i planowaną, będącą elementem formalnego systemu kształcenia w danym państwie. Edukacja formalna jest powszechnie kojarzona ze strukturą znaną jako *system edukacji*. Jednak kształcenie dorosłych może być również uznawane za część formalnego systemu kształcenia.

Edukacja pozaformalna jest również zinstytucjonalizowana, celowa i planowana, ale niekoniecznie ma charakter ciągły. Pojawia się raczej jako uzupełnienie lub alternatywa dla edukacji formalnej i zazwyczaj przybiera formę krótszych kursów, warsztatów bądź seminariów. Edukacja pozaformalna zwykle prowadzi do uzyskania kwalifikacji (lub certyfikatów), które nie są uznawane za formalne przez organy państwowe albo nie prowadzi do uzyskania jakichkolwiek kwalifikacji.

W przeciwieństwie do edukacji formalnej i pozaformalnej uczenie się nieformalne nie jest zinstytucjonalizowane, ale jest celowe i ukierunkowane. W związku z tym jest mniej zorganizowane i ustrukturyzowane niż edukacja formalna czy pozaformalna. Może obejmować działania edukacyjne w rodzinie, miejscu pracy, społeczności lokalnej albo jako część codziennego życia; może być organizowane samodzielnie, przez rodzinę lub społeczeństwo.

Oprócz powyższych trzech koncepcji klasyfikacja ISCED odnosi się do kształcenia okazjonalnego bądź przypadkowego. To (nieintencjonalne) kształcenie może być produktem ubocznym codziennych aktywności, wydarzeń lub komunikacji, które nie są zaprojektowane jako celowe działania edukacyjne czy dydaktyczne.

Powyższe definicje sugerują, że formalne kształcenie dorosłych jest najbardziej przystępnym przedmiotem badań dla analiz porównawczych pomiędzy państwami. Istotnie – edukacja formalna obejmuje większość zorganizowanych rodzajów kształcenia, koordynowanych przez organy państwowe. Badanie kształcenia pozaformalnego w różnych państwach jest do pewnego stopnia możliwe, w zależności od stopnia jego instytucjonalizacji. Z kolei uczenie się nieformalne i okazjonalne (lub przypadkowe) nie może być badane pod kątem swojej *oferty edukacyjnej*, ponieważ nie jest ono zinstytucjonalizowane. Dlatego w następnej sekcji omówiono tylko kształcenie formalne i pozaformalne.

3.1.3. Powiązania między kształceniem formalnym i pozaformalnym

Jak wskazano w poprzedniej sekcji, zarówno kształcenie formalne, jak i pozaformalne jest zinstytucjonalizowane, celowe i planowane, ale różnią się one pod względem ostatecznego rezultatu: kształcenie pozaformalne zwykle prowadzi do uzyskania kwalifikacji, które nie są uznawane za formalne przez organy państwowe, lub nie prowadzi do uzyskania jakichkolwiek kwalifikacji. Rozważając (stopień) uznawania kwalifikacji przez organy państwowe, konieczne jest nakreślenie zarówno roli krajowych ram kwalifikacji (NQF), jak i ich stanu rozwoju.

W latach 2008–2016 wdrażaniu krajowych ram kwalifikacji przyświecało zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie ⁽⁷²⁾. W tym okresie wszystkie państwa europejskie ⁽⁷³⁾ zaczęły dostosowywać swoje krajowe systemy kwalifikacji do poziomów EQF i zaczęły rozwijać lub kontynuowały rozwój krajowych ram kwalifikacji (NQF). W 2017 r. nowe zalecenie Rady ⁽⁷⁴⁾, uchylające zalecenie z 2008 r., wzmocniło europejską współpracę w tym obszarze. Zarówno zalecenie z 2008 r., jak i z 2017 r. definiują krajowe ramy kwalifikacji jako „narzędzie służące do klasyfikowania kwalifikacji na poziomy osiągnięć w uczeniu się wyszczególnione według przyjętego zespołu kryteriów, co ma na celu integrację i koordynację krajowych podsystemów kwalifikacji oraz poprawę przejrzystości, dostępności, rozwoju i jakości kwalifikacji w odniesieniu do rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego”.

Cedefop monitoruje rozwój związany z krajowymi ramami kwalifikacji i bada między innymi stopień ich kompleksowości, tj. rodzaje uwzględnionych w nich kwalifikacji. Jak pokazuje rysunek 3.1, prawie wszystkie państwa europejskie pracują nad stworzeniem kompleksowych krajowych ram kwalifikacji (Cedefop 2020c). Oznacza to, że „oprócz kwalifikacji zdobytych w ramach formalnej edukacji i szkoleń na wszystkich poziomach obecnie uwzględnionych w krajowych ramach kwalifikacji w większości państw w pełni kompleksowe ramy będą w coraz większym stopniu obejmować kwalifikacje przyznawane poza formalnym systemem edukacji i szkoleń przez podmioty prywatne, sektory, przedsiębiorstwa i organy międzynarodowe” (Cedefop 2020c, s. 2). Ograniczona liczba państw jest bliska osiągnięcia tego celu – otworzyły one swoje krajowe ramy kwalifikacji na kwalifikacje

⁽⁷²⁾ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 111 z 6.05.2008.

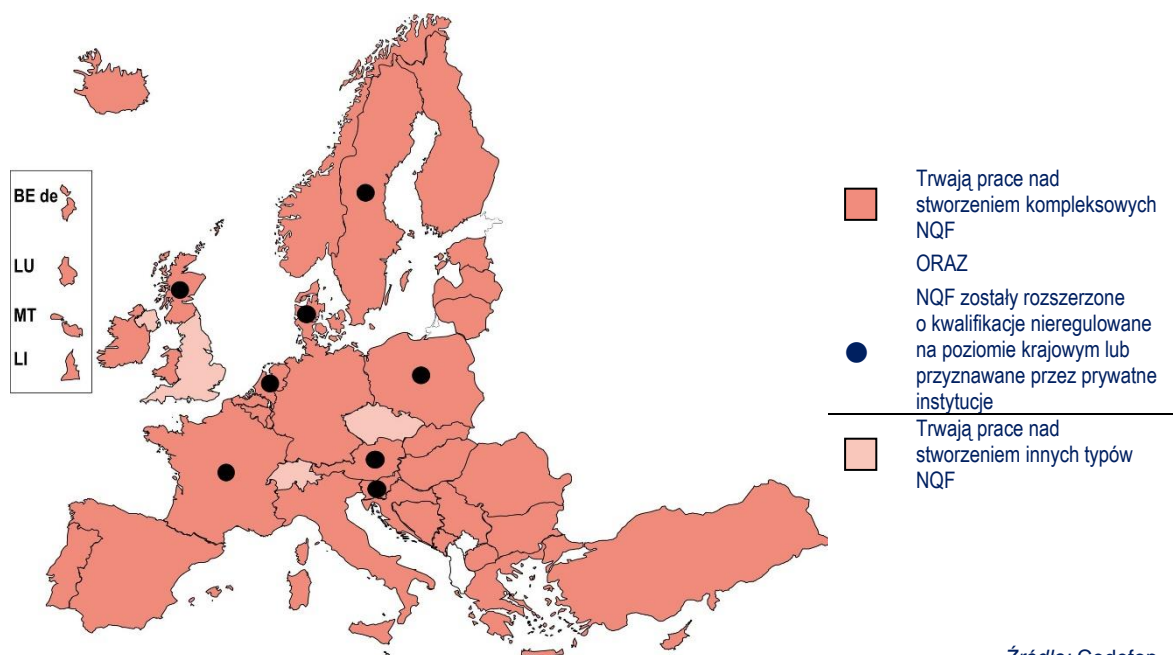
⁽⁷³⁾ Cedefop (2020c, s. 1) odnosi się do 39 państw uczestniczących w procesie EQF. Oprócz państw objętych niniejszym raportem w procesie EQF uczestniczą również Albania i Kosowo.

⁽⁷⁴⁾ Zalecenie Rady z 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylające zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 189 z 15.06.2017.

nieregulowane na poziomie krajowym i/lub nadawane przez instytucje prywatne (Dania, Francja, Niemcy, Austria, Polska, Słowenia, Szwecja i Zjednoczone Królestwo – Szkocja); zob. rysunek 3.1). Inne państwa włączyły do swoich NQF regulowane kwalifikacje przyznawane poza ogólnym formalnym systemem edukacji i szkoleń, na przykład przyznawane przez inne ministerstwa lub agencje krajowe. Przykłady obejmują kwalifikacje zawodowe bądź branżowe w Estonii, na Cyprze, w Słowenii, Słowacji, Czarnogórze i Turcji (Cedefop 2020c, s. 2).

Z tego wynika, że wdrożenie krajowych ram kwalifikacji dodaje kolejny poziom złożoności do relacji między kształceniem formalnym i pozaformalnym. Zależnie od stopnia rozwoju krajowych ram kwalifikacji państwa mogą się do pewnego stopnia różnić w zakresie sposobu uznawania działań edukacyjnych i szkoleniowych (formalnych lub pozaformalnych). W państwach, w których funkcjonują najbardziej kompleksowe krajowe ramy kwalifikacji, szeroki zakres działań edukacyjnych i szkoleniowych, w tym tych związanych z kształceniem dorosłych, jest formalnie uznawany na poziomie krajowym. Z kolei państwa o mniej kompleksowych krajowych ramach kwalifikacji mogą ograniczyć uznawane na poziomie krajowym kwalifikacje do tych, które są przyznawane w powszechnym systemie edukacji. Jak wynika z rysunku 3.1, obszar ten podlega ciągłemu rozwojowi, ponieważ niemal wszystkie państwa europejskie pracują nad stworzeniem kompleksowych krajowych ram kwalifikacji, tj. ram obejmujących różne podsystemy kwalifikacji.

Rysunek 3.1: Typy krajowych ram kwalifikacji (NQF), 2019

Źródło: Cedefop.

Objaśnienia

Rysunek został opracowany na podstawie danych opublikowanych w notatce informacyjnej Cedefop na temat rozwoju krajowych ram kwalifikacji (Cedefop 2020c).

Kompleksowe krajowe ramy kwalifikacji należy rozumieć jako ramy obejmujące kwalifikacje przyznawane poza formalnym systemem edukacji i szkoleń, na przykład przez podmioty prywatne, sektory, przedsiębiorstwa i organy międzynarodowe (na podstawie Cedefop 2020c, s. 2).

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Czechy i Szwajcaria: Te państwa stworzyły oddzielne ramy dla kwalifikacji zawodowych i kwalifikacji w szkolnictwie wyższym.

Zjednoczone Królestwo (Anglia/Irlandia Północna): Nowe ramy mają szerszy zakres niż poprzednie i obejmują wszystkie regulowane kwalifikacje na poziomie akademickim i zawodowym.

3.1.4. Analiza oferty edukacyjnej dla dorosłych w państwach europejskich

W poprzednich sekcjach zarysowano różne aspekty, które należy brać pod uwagę podczas analizy systemów edukacji i szkoleń dorosłych w perspektywie porównawczej. Podkreśliły one złożoność tej dziedziny, zwracając uwagę na brak wyraźnych granic pomiędzy różnymi formami zorganizowanego kształcenia dorosłych lub pomiędzy różnymi typami kształcenia. Mając to na uwadze, poniższa analiza bada ofertę edukacyjną w odniesieniu do dwóch (potencjalnie przenikających się) kategorii. W pierwszej kolejności skupiono się na programach o charakterze formalnym, prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji na poziomach do ISCED 3 lub EQF 4. Następnie zbadano programy podstawowych umiejętności, w szczególności te, które nie prowadzą do uzyskania uznawanych kwalifikacji.

Jeśli chodzi o pierwszą kategorię, rozważane programy mogą być związane z systemem edukacji (np. wyrównawcze kształcenie podstawowe) lub mogą być właściwe dla sektora kształcenia dorosłych. Mogą one mieć charakter ogólny bądź zawodowy. Jeśli chodzi o drugą kategorię (programy dotyczące podstawowych umiejętności), nacisk kładziony jest na programy ukierunkowane na funkcjonalny poziom umiejętności w różnych dziedzinach, w szczególności umiejętności czytania, pisania, liczenia, umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi oraz znajomości lokalnego języka dla osób mówiących innymi językami (z odniesieniem lub bez odniesienia do innych umiejętności).

W ramach obu kategorii nacisk położony jest na ofertę edukacyjną realizowaną na szeroką skalę, dotowaną ze środków publicznych, tj. ofertę edukacyjną, która jest ugruntowana i systematyczna (w przeciwieństwie do krótkoterminowych inicjatyw o charakterze projektowym). Szczególną uwagę poświęca się programom umożliwiającym znaczny postęp w kierunku podnoszenia kwalifikacji i/lub zdobywania nowych umiejętności. Oczekuje się, że programy te będą wymagały nakładu pracy rządu co najmniej 100 godzin (lub będą obejmowały bloki tematyczne wymagające łącznie takiego nakładu pracy).

W kolejnych sekcjach omówiono ofertę edukacyjną i szkoleniową dostępną dla dorosłych w państwach europejskich z uwzględnieniem analizy programów (sekcja 3.2) i podmiotów, które je oferują (sekcja 3.3). Informacje wykorzystane w tej analizie są przedstawione bardziej szczegółowo w załącznikach II i III.

3.2. Oferta edukacyjna dotowana ze środków publicznych dostępna dla dorosłych

3.2.1. Programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji

We wszystkich państwach europejskich istnieje możliwość uzyskania uznawanych kwalifikacji w późniejszym okresie życia, dostępna dla dorosłych o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji – dzięki dotacji ze środków publicznych. Ta oferta edukacyjna jest jednak zorganizowana w różny sposób i opisana przy użyciu różnych terminów.

Programy mające na celu podniesienie najniższego poziomu wykształcenia

W większości europejskich systemów edukacyjnych funkcjonują wyrównawcze lub kompensacyjne programy edukacyjne i szkoleniowe powiązane z najniższymi poziomami wykształcenia, a mianowicie z wykształceniem średnim I stopnia (poziom ISCED 2), a czasem nawet z wykształceniem podstawowym (poziom ISCED 1). Programy te są na ogół skierowane do osób powyżej wieku objętego obowiązkiem szkolnym – tj. zarówno do młodzieży, jak i dorosłych – które z różnych względów nie ukończyły nauki w porównywalnym zakresie w ramach systemu edukacji. Mają na celu umożliwienia osiągnięcia funkcjonalnego poziomu umiejętności w wielu dziedzinach, w tym w czytaniu, pisaniu, liczeniu i TIK. Zazwyczaj prowadzą do uzyskania certyfikatów bądź kwalifikacji wymaganych do dalszych postępów w ramach formalnego systemu edukacji i szkoleń. Tego typu ofertę edukacyjną

można znaleźć niemal w całej Europie, zarówno w państwach o wyższym odsetku dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, jak i w tych, w których problem ten jest mniej dotkliwy (zob. rozdział 1, rysunek 1.1).

W **Grecji** specjalne szkoły drugiej szansy (*Scholia Defferis Efkerias*) oferują dwuletnie programy dla dorosłych, którzy nie uzyskali świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego (poziom ISCED 2). To samo świadectwo można uzyskać, biorąc udział w trzyletnich programach wieczorowych w (wieczorowych) szkołach średnich I stopnia (*Esperino Gymnasio*). Te ostatnie są skierowane zarówno do dorosłych, jak i pracujących nieletnich.

W **Portugalii** kursy edukacyjne i szkoleniowe dla dorosłych (*Cursos de Educação e Formação de Adultos*) mają na celu podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji dorosłych. Dostępne są różne rodzaje kursów odpowiadające czterem, sześciu, dziewięciu i dwunastu latom nauki, a osiągnięty poziom kwalifikacji zależy od wybranego kursu.

W **Turcji** możliwe jest ukończenie szkoły średniej I stopnia w ramach systemu otwartej edukacji na poziomie szkoły średniej I stopnia (*AçıkÖğretim Ortaokulu*).

Cechą charakterystyczną wielu programów wyrównawczych związanych z poziomem ISCED 1 lub 2 jest ich związek z kształceniem i szkoleniem zawodowym. Choć w systemie edukacji poziomy te zwykle obejmują jedynie podstawy kształcenia ogólnego, programy drugiej szansy często zawierają elementy zawodowe i prowadzą do uzyskania uznawanych kwalifikacji zawodowych. Dzięki temu postęp w nauce jest ukierunkowany i zwiększa się perspektywa zatrudnienia uczestników takich programów.

W **Estonii** kształcenie i szkolenie zawodowe drugiego stopnia (*2. taseme kutseõpe*) odnosi się do programu kształcenia na poziomie średnim I stopnia skierowanego do osób uczących się w wieku 17+, które nie ukończyły kształcenia podstawowego (poziom ISCED 2). Program ten prowadzi do uzyskania kwalifikacji zawodowych i może być połączony z ukierunkowanym ogólnokształcącym kształceniem podstawowym dla dorosłych (*põhiharidus täiskasvanutele mittestatsionaarses õppevormis*).

W **Chorwacji** kształcenie podstawowe dla dorosłych (*osnovna škola za odrasle*) odnosi się do programu na poziomie ISCED 2. Program nauczania podzielony jest na sześć okresów edukacyjnych po 18 tygodni każdy. Pod koniec programu uczestnicy mogą również przystąpić do programu szkolenia przygotowującego ich do wykonywania zawodów niewymagających specjalnego wykształcenia, trwającego 150 godzin.

W **Rumunii** program drugiej szansy (*programul A doua sansă*) ma na celu wspieranie młodych ludzi i dorosłych, którzy nie ukończyli kształcenia obowiązkowego. Absolwenci uzyskują prawo do kontynuowania nauki na wyższym poziomie. Możliwy jest również udział w 720-godzinny szkoleniu praktycznym; uczestnicy, którzy pomyślnie przejdą szkolenie, otrzymują certyfikat kwalifikacji zawodowych na poziomie 3.

Na **Słowacji** dorośli, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, mogą uczestniczyć w dwuletnich programach kształcenia zawodowego z rozbudowanym komponentem praktycznym. Chociaż ukończenie tych programów nie zapewnia bezpośredniego dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia, uczestnicy, którzy pomyślnie ukończyli program, otrzymują świadectwo egzaminu końcowego i certyfikat kwalifikacji zawodowych. Po ukończeniu dodatkowego (nieobowiązkowego) kursu, który stanowi formalne zakończenie szkoły średniej I stopnia, uczestnicy mogą podjąć kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia.

W **Serbii** funkcjonalne kształcenie podstawowe dla dorosłych (*funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih*) odnosi się do formalnego programu edukacyjnego zorganizowanego w ramach trzech cykli, który trwa od trzech do pięciu lat. Obejmuje on osiem klas zwykłego kształcenia podstawowego w ramach jednej struktury (tj. poziomu ISCED 1 i 2). Pierwsze dwa cykle koncentrują się na kształceniu ogólnym, natomiast trzeci cykl łączy kształcenie ogólne ze szkoleniem zawodowym.

Jak pokazują niektóre z powyższych przykładów, wyrównawcze kształcenie podstawowe często wymaga znacznego nakładu pracy i zwykle trwa dłużej niż rok. Niektóre państwa organizują jednak ten rodzaj kształcenia w podziale na poszczególne przedmioty. W takim przypadku uczący się albo realizują poszczególne przedmioty w ramach krótszych pojedynczych kursów, albo łączą przedmioty w uprzednio ustalony sposób, co prowadzi do ukończenia edukacji na poziomie podstawowym (poziom ISCED 2). Innymi słowy – edukacja może być albo pozaformalna, albo formalna, w zależności od potrzeb i preferencji uczących się. Takie podejście jest powszechne w państwach nordyckich.

W **Danii** system ogólnego kształcenia dorosłych (*almen voksenuddannelsen*) jest skierowany do osób w wieku 25 lat i starszych. Program nauczania jest równoważny (ale nie identyczny) z programem szkoły podstawowej i średniej I stopnia (*folkeskole*). Kursy poświęcone pojedynczemu przedmiotowi mogą być realizowane oddzielnie lub łącznie i prowadzą do ogólnego egzaminu przygotowawczego dla dorosłych. Egzamin ten umożliwia dostęp do wyższych kursów przygotowawczych (szkoła średnia II stopnia).

W **Finlandii** kształcenie podstawowe dla dorosłych (*aikuisten perusopetus*) jest skierowane do osób, które chcą ukończyć kształcenie podstawowe po osiągnięciu wieku objętego obowiązkiem szkolnym. Ten rodzaj kształcenia realizowany jest w formie kursów. Uczniowie mogą realizować poszczególne przedmioty (np. języki) lub przygotowywać się do egzaminów z kilku przedmiotów kwalifikujących do przejścia do szkoły średniej II stopnia o profilu ogólnym.

W **Szwecji** w ramach gminnego programu edukacji dla dorosłych (*komvux grundläggande nivå*) kursy są analogiczne do kursów programu kształcenia obowiązkowego (lata 1–9), ale treści i program nauki są dostosowane do potrzeb dorosłych. Uczestnicy, którzy uzyskają ocenę pozytywną z co najmniej czterech podstawowych przedmiotów – języka szwedzkiego lub języka szwedzkiego jako języka obcego, języka angielskiego, matematyki i wiedzy o społeczeństwie – otrzymują świadectwo ukończenia kursu.

W **Norwegii** świadectwo kształcenia obowiązkowego dorosłych (*grunnskoleopplæring for voksne*) odnosi się do wykształcenia podstawowego i średniego I stopnia. Jest zakończone egzaminami z różnych przedmiotów.

Ogólnie rzecz biorąc, formalne wyrównawcze kształcenie podstawowe na poziomie ISCED 1 lub 2 funkcjonuje (przynajmniej w pewnym zakresie) w większości państw europejskich. Brak tego typu oferty jest na ogół związany z organizacją systemu edukacji, tzn. może nie być ona dostępna w państwach, w których świadectwo związane z ukończeniem szkoły średniej I stopnia nie jest wymagane do uzyskania dostępu do programów na poziomie szkoły średniej II stopnia (np. *diplôme national du brevet* we Francji). Wówczas programy obejmujące podstawową wiedzę i umiejętności przybierają na ogół formę kursów pozaformalnych. Jednak nawet w tym przypadku oferta edukacyjna może mieć charakter systematyczny i zinstytucjonalizowany. Na przykład w Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej system kształcenia podstawowego dla dorosłych (*basiseducatie*) zapewnia kursy w różnych dziedzinach i przedmiotach, w tym kursy języka niderlandzkiego, matematyki, języków obcych i TIK. Uczestnicy, którzy pomyślnie ukończyli kurs, otrzymują świadectwo jego ukończenia.

Przejście w kierunku kwalifikacji na poziomie szkolnictwa średniego II stopnia

Jak wskazano w rozdziale 1, strategia europejska uznaje wykształcenie średnie II stopnia za wymagany poziom edukacji dla społeczeństwa opartego na wiedzy. W 2019 r. 51,5 mln dorosłych (w wieku 25–64 lat) w UE-27 nie osiągnęło tego poziomu wykształcenia (zob. rozdział 1, rysunek 1.1). Choć uzyskanie kwalifikacji na poziomie szkoły średniej II stopnia w późniejszym okresie życia jest możliwe we wszystkich krajach europejskich, sposób organizacji związanej z tym oferty i zakres, w jakim jest ona dotowana ze środków publicznych, różnią się między państwami.

W niektórych krajach funkcjonują dotowane ze środków publicznych systemy kształcenia średniego II stopnia dla dorosłych. Są to specjalne programy kształcenia na poziomie szkoły średniej II stopnia, których program i sposób realizacji są dostosowane do potrzeb osób uczących się starszych niż przeciętni uczniowie szkół średnich II stopnia, jak przedstawiono w poniższych przykładach.

W **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej** na system kształcenia średniego dla dorosłych (*secundair volwassenenonderwijs*) składają się programy zawodowe i ogólne, których celem jest umożliwienie dorosłym uzyskania świadectwa szkoły średniej. Tego typu kształcenie jest dostępne w 48 ośrodkach kształcenia dla dorosłych, które zajmują się wyłącznie edukacją tej grupy wiekowej.

W **Austrii** szkoły dla pracujących (*Schulen für Berufstätige*) zapewniają kształcenie na poziomie średnim II stopnia (ogólne i zawodowe) dostosowane do potrzeb osób pracujących/dorosłych w wieku 17+.

W **Szwecji** gminne programy edukacji dla dorosłych zapewniają ogólne kursy na poziomie szkoły średniej II stopnia (*komvux gymnasial nivå – studieförberedande*) oraz kursy zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych (*komvux gymnasial nivå – yrkeskurser*). Kursy te odpowiadają kształceniu na poziomie szkoły średniej II stopnia, ale ich program dostosowano do potrzeb dorosłych.

W **Norwegii** osoby w wieku 23 lat lub starsze z co najmniej pięcioletnim doświadczeniem zawodowym mogą uczestniczyć w ogólnym programie kształcenia dorosłych na poziomie szkoły średniej II stopnia (*videregående opplæring, studieförberedende utdanningsprogram*), który trwa rok (a nie trzy lata, jak w systemie edukacji). Obejmuje on sześć przedmiotów wspólnych dla kształcenia ogólnego (język norweski, język angielski, matematyka, nauki przyrodnicze, nauki społeczne i historia).

Programy szkół średnich II stopnia dla dorosłych mogą być także realizowane w ramach szerszych programów drugiej szansy, które obejmują kilka poziomów kształcenia. Na przykład w Belgii: Wspólnocie Francuskiej ramy znane jako kształcenie na rzecz awansu społecznego (*enseignement de promotion sociale*) obejmują kształcenie podstawowe dla dorosłych, programy szkół średnich II stopnia

oraz programy szkolnictwa wyższego. Niderlandy stworzyły system znany jako VAVO (*voortgezet algemeen volwassenenonderwijs*), który obejmuje programy dla dorosłych uczących się, odpowiadające różnym ścieżkom edukacyjnym na poziomie szkoły średniej I i II stopnia.

W niektórych państwach nie ma programów kształcenia na poziomie szkoły średniej II stopnia skierowanych bezpośrednio do uczących się dorosłych (np. w Bułgarii, Czechach, Rumunii, Słowacji, Islandii i Zjednoczonym Królestwie). W państwach tych kształcenie na poziomie średnim II stopnia (ogólne lub zawodowe) odbywa się jednak w ramach różnych elastycznych rozwiązań, w tym kursów w niepełnym wymiarze godzin lub kursów wieczorowych. Są one dostępne dla wszystkich uczących się, którzy nie podlegają już obowiązkowi szkolnemu w pełnym wymiarze godzin.

Choć trudno jest ustalić, który model kształcenia na poziomie średnim II stopnia jest optymalny dla uczących się dorosłych, dane przedstawione w rozdziale 1 (zob. rysunek 1.11) dostarczają pewnych wskazówek co do zakresu, w jakim różne systemy kształcenia ułatwiają dorosłym dostęp do kwalifikacji na poziomie średnim, w tym kwalifikacji na poziomie ISCED 3 (tj. kształcenia średniego II stopnia).

Formalne wykształcenie a zdobywanie kwalifikacji

Po ukończeniu głównych formalnych programów edukacyjnych, takich jak kształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia, osoby uczące się zazwyczaj osiągają wyższy poziom wykształcenia i uzyskują uznawane kwalifikacje. Jak opisano w sekcji 3.1.3, większość państw europejskich pracuje nad stworzeniem kompleksowych krajowych ram kwalifikacji (NQF). Oznacza to, że poza głównymi kwalifikacjami krajowymi, które na ogół odzwierciedlają ścieżki kształcenia w ramach systemu edukacji i szkoleń, krajowe ramy kwalifikacji w coraz większym stopniu obejmują inne rodzaje kwalifikacji.

Uściślając: kilka państw stworzyło system kwalifikacji zawodowych uznawanych na poziomie krajowym, które mają na ogół mniejszy zakres niż główne programy kwalifikacji formalnych. Celem takich systemów jest zazwyczaj zapewnienie i certyfikacja umiejętności oraz kompetencji w konkretnym obszarze zawodowym, a w konsekwencji – poprawa perspektyw osób uczących się na rynku pracy, jak przedstawiono w poniższych przykładach.

W **Danii** szkolenia zawodowe dla dorosłych (*arbejdsmarkedssuddannelser* – AMU) obejmują krótkoterminowe kursy kształcenia zawodowego (trwające od jednego do sześciu tygodni), opracowane w celu zaspokojenia potrzeb pracowników. Kursy obejmują konkretne umiejętności związane z pracą, umiejętności ogólne i umiejętności zarządzania pracą. Każdy moduł AMU jest powiązany z poziomem kwalifikacji (odpowiadającym poziomowi EQF 2–5). Zaliczenie kilku modułów AMU może w niektórych przypadkach prowadzić do uzyskania pełnych kwalifikacji zawodowych na poziomie średnim.

W **Estonii** kształcenie zawodowe trzeciego stopnia (*3. taseme kutseõpe*) odnosi się do programu kształcenia zawodowego skierowanego do osób w wieku 17+, które ukończyły kształcenie podstawowe (poziom ISCED 2). Program ten prowadzi do uzyskania kwalifikacji zawodowych, które zapewniają dostęp do niektórych zawodów. Odpowiada to poziomowi 3 estońskich ram kwalifikacji.

Krajowe ramy kwalifikacji mogą również formalnie uznawać podstawowe umiejętności. Tak jest w przypadku Zjednoczonego Królestwa, gdzie istnieje kilka zestawów kwalifikacji podstawowych umiejętności – *Functional Skills* (Anglia), *Essential Skills Wales* (Walia), *Essential Skills* (Irlandia Północna) i *Core Skills* (Szkocja). Choć te zestawy kwalifikacji nieznacznie różnią się od siebie, to mają one ten sam cel: zapewnienie uczącym się podstawowych umiejętności wymaganych w życiu codziennym, w edukacji i w miejscu pracy. Podobna oferta istnieje w Irlandii, gdzie programy nauki czytania i pisanania dla dorosłych prowadzą do efektów kształcenia uznawanych na poziomie 1 lub 2 krajowych ram kwalifikacji (EQF 1).

Powyższe przykłady pokazują, że krajowe ramy kwalifikacji mogą działać jako narzędzie zapewniające formalne uznanie niższych osiągnięć w nauce niż te tradycyjnie kojarzone z formalnym systemem edukacji. Te mniejsze osiągnięcia mogą potencjalnie posłużyć jako kolejne etapy na drodze do dalszej nauki i dalszego zdobywania kwalifikacji.

Rola nauki w miejscu pracy w procesie uzyskiwania uznawanych kwalifikacji

Innym ważnym aspektem oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych umożliwiającym dostęp do uznawanych kwalifikacji jest jej ścisły związek z nauką w miejscu pracy. W kilku państwach europejskich (np. w Irlandii, Grecji, na Cyprze, w Niderlandach, Austrii, Szwecji, Szwajcarii, Norwegii i Zjednoczonym Królestwie) istnieją programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, w ramach których wykorzystuje się naukę w miejscu pracy lub praktyki zawodowe jako sposób realizacji kształcenia. Niektóre z tych programów są skierowane przede wszystkim do dorosłych i obejmują elastyczne opcje kształcenia, w tym możliwości przyspieszonego trybu nauki.

W Austrii dostępne są intensywne kursy przyuczające do zawodu (*FacharbeiterInnen-Intensivausbildung*) w wielu różnych obszarach. Umożliwiają one dorosłym o niskich kwalifikacjach posiadającym doświadczenie zawodowe zdobycie uznawanych kwalifikacji zawodowych (*Lehrabschluss*) w okresie krótszym niż wymagany w przypadku zwykłych programów praktyk.

W Szwecji praktyki zawodowe dla dorosłych (*lärlingsutbildning för vuxna*) mogą być organizowane w ramach gminnych programów edukacji dla dorosłych (*komvux*). Wymagania w zakresie wiedzy są takie same jak w przypadku analogicznego systemu edukacji szkolnej lub w szkołach średnich II stopnia. Uczniowie mogą uczestniczyć w kursach (co najmniej 70%) lub w części kursów w jednym lub kilku miejscach pracy.

W Norwegii w ramach programu uzyskiwania świadectwa kwalifikacji zawodowych w miejscu pracy (*fagbrev på jobb*) pracownicy nieposiadający formalnego wykształcenia związanego z wykonywaną pracą mogą uzyskać świadectwo kwalifikacji zawodowych w ramach płatnego zatrudnienia. Uczestnicy są zwolnieni z głównych przedmiotów objętych powszechnym krajowym programem nauczania (na poziomie średnim II stopnia). Wymagania kompetencyjne w ramach przedmiotu praktyk są jednak takie same jak w przypadku innych praktyk zawodowych. Szkolenie jest dostosowywane indywidualnie do uczących się oraz obejmuje walidację kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego.

W Szwajcarii skrócone praktyki zawodowe (*apprentissage raccourci/Verkürzte berufliche Grundbildung*) są dostępne dla dorosłych, którzy posiadają już pierwszy stopień kształcenia lub wcześniejszą wiedzę w obszarze danego zawodu.

Jak pokazano w dalszej części niniejszego raportu, organy publiczne w kilku państwach zapewniają pracodawcom zachęty finansowe związane ze szkoleniem praktykantów. Czasami oferują też rozszerzone wsparcie dla pracodawców w zakresie szkolenia dorosłych praktykantów (zob. rozdział 4).

Inne typy oferty edukacyjnej prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji

W kilku państwach europejskich organy publiczne zapewniają dotacje dla sektora edukacji humanistycznej ukierunkowanej dla dorosłych. Choć nazwa tego sektora różni się w zależności od państwa, ten rodzaj oferty edukacyjnej zwykle obejmuje kursy pozaformalne, które przyczyniają się do rozwoju różnorodnych umiejętności. Dlatego też dla tego sektora dostęp do kwalifikacji nie jest kwestią nadrzędną. Jednak w niektórych przypadkach zapewnia on uczącym się, w tym dorosłym, alternatywne ścieżki prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji. Na przykład w Szwecji kursy ogólne w powszechnych szkołach średnich (*folkhögskola allmänna kurser*) są alternatywą dla formalnych programów realizowanych w ramach gminnych programów edukacji dla dorosłych (*komvux*). Kursy te są porównywalne i umożliwiają dorosłym dostęp do dalszych możliwości kształcenia w taki sam sposób, jak kształcenie na poziomie szkoły średniej.

Z powyższego wynika, że granice między kształceniem formalnym a pozaformalnym czasami się zacierają, a osoby uczące się mogą mieć do dyspozycji różne ścieżki rozwoju. W tym kontekście Desjardins (2017, s. 20) zauważa, że „stopień powiązania oferty pozaformalnej z możliwością uzyskania uznawanych kwalifikacji może być traktowany jako wskaźnik *zaawansowania* ⁽⁷⁵⁾ systemu kształcenia dorosłych”.

3.2.2. Programy na rzecz podstawowych umiejętności

Wszystkie programy omówione w poprzedniej sekcji przyczyniają się do rozwoju podstawowych umiejętności. Innymi słowy – podstawowe umiejętności stanowią element wszystkich programów

⁽⁷⁵⁾ Kursywa zastosowana zgodnie z oryginalnym tekstem.

nauczania w ramach wyrównawczych lub kompensacyjnych programów edukacji podstawowej. Ponadto, jak omówiono wcześniej, niektóre państwa wiążą podstawowe umiejętności z kwalifikacjami na poziomie podstawowym w swoich krajowych ramach kwalifikacji. Niniejsza sekcja jest zatem uzupełnieniem poprzedniej, lecz szczegółowo opisano w niej niektóre wzorce dotyczące oferty kształcenia pozaformalnego w zakresie podstawowych umiejętności.

Zinstytucjonalizowana oferta pozaformalnych programów na rzecz podstawowych umiejętności

W całej Europie wiele programów pozaformalnego kształcenia dla dorosłych, dotowanych ze środków publicznych, ma na celu osiągnięcie przez nich funkcjonalnego poziomu umiejętności w takich dziedzinach jak czytanie, pisanie, liczenie oraz TIK. Programy te nie zawsze są jednak ujęte w ramy, które pozwalają na ich systematyczny opis. Zazwyczaj odnoszą się do wielu (często krótkich) kursów prowadzonych przez różne podmioty (zob. także sekcja 3.3.2). Jednak w niektórych państwach istnieją ramy programowe, które strukturyzują i instytucjonalizują tego rodzaju ofertę edukacyjną. Ramy takie zazwyczaj określają cele, zakres i przedmiot kursów podstawowych umiejętności, które mogą być finansowane ze środków publicznych. Kursy te mogą być następnie prowadzone na różne sposoby przez różne podmioty, które spełniają ustalone kryteria.

W **Austrii** kursy rozwijające podstawowe umiejętności (*Basisbildungskurse*) są ujęte w ramy inicjatywy na rzecz kształcenia dorosłych, która określa różne obszary kompetencji w kształceniu podstawowym: a) kompetencje w zakresie nauki (jak się uczyć), b) język niemiecki, c) podstawowe umiejętności w języku obcym, d) matematyka i e) umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi. Ten rodzaj oferty składa się zatem z szerokiej gamy kursów prowadzonych przez różne podmioty. Aby kwalifikować się do finansowania, kursy muszą uzyskać akredytację. Od 2012 r. oferta ta funkcjonuje w ramach kilku dokumentów sterujących.

W **Słowenii** Słoweński Instytut ds. Edukacji Dorosłych opracował krótkie programy nauki czytania i pisania dla dorosłych (około 120 godzin) związane z różnymi codziennymi sytuacjami (*pismenost odraslih – več programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost*). Ich celem jest poprawa podstawowych umiejętności przy jednoczesnym uwzględnieniu różnych potrzeb i sytuacji życiowych wśród dorosłych (np. rodzice pomagający dzieciom w nauce szkolnej). Tego typu programy mogą realizować liczne podmioty, ale muszą one być zarejestrowane w Ministerstwie Edukacji, Nauki i Sportu.

W **Norwegii** prowadzony jest program UmiejętnościPlus (*KompetansePluss*) (dawniej *Basiskompetanse i arbeidslivet*), który koncentruje się na nauce czytania, pisania i liczenia, a także posługiwania się technologiami cyfrowymi i na umiejętnościach wypowiedzania się. Program został utworzony w 2006 r. Początkowo skierowano go do pracowników, następnie umożliwiono powszechny udział w nim. O dofinansowanie w ramach programu może ubiegać się każdy prywatny lub państwowy przedsiębiorca w Norwegii, a także organizacje wolontariackie. Za program odpowiada Norweska Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności.

Programy podstawowych umiejętności mogą również balansować na granicy między ofertą formalną a pozaformalną. Jednym z przykładów jest uprzednio wspomniany system kształcenia podstawowego dla dorosłych (*basiseducatie*), który funkcjonuje w Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej i składa się z różnych kursów podstawowych umiejętności (zob. sekcja 3.2.1). Kursy te nie prowadzą do uzyskania formalnych kwalifikacji, ale za pomyślne ukończenie każdego obszaru nauki/przedmiotu przyznawany jest certyfikat.

Programy na rzecz integracji migrantów

Publicznie dotowana oferta w zakresie podstawowych umiejętności obejmuje również programy na rzecz integracji migrantów. W kilku państwach programy te stanowią integralną część systemowej oferty edukacyjnej dostępnej dla dorosłych. Zazwyczaj komponent językowy jest kluczowym elementem tych programów, lecz ich tematyka może wykraczać poza nauczanie języka. Czasami obejmują dodatkowe wsparcie w zakresie umiejętności czytania i pisania lub inne elementy ułatwiające integrację migrantów z inną kulturą i społeczeństwem.

W **Luksemburgu** intensywne kursy integracyjne w zakresie podstawowych umiejętności i języków obcych (*parcours d'instruction de base et d'intégration linguistique*) są skierowane do osób, które nigdy nie uczęszczały do szkoły lub nie znają alfabetu łacińskiego. Kursy nauki czytania i pisania prowadzone są w języku francuskim. Dla osób umiejących czytać i pisać język francuski jest natomiast nauczany jako język obcy. Ścieżka kształcenia jest zindywidualizowana.

W Finlandii szkolenia językowe odbywają się w ramach szkoleń integracyjnych dla migrantów (*maahanmuuttajien kielikoulutus*). Grupą docelową są migranci, którzy ukończyli już wiek objęty obowiązkiem szkolnym. Szkolenia obejmują naukę języka fińskiego lub szwedzkiego oraz, jeśli to konieczne, umiejętności czytania i pisanie oraz innych elementów ułatwiających dostęp do rynku pracy i dalszej edukacji. Mogą również obejmować uznawanie uprzedniego kształcenia i stopni naukowych oraz planowanie kariery zawodowej i doradztwo zawodowe.

Warto również zauważyć, że programy ukierunkowane na integrację migrantów czasami są włączane do innych typów zinstytucjonalizowanej oferty edukacyjnej. Na przykład w Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej programy takie są realizowane w ramach systemu kształcenia podstawowego dla dorosłych (*basiseducatie*).

Ponadto kursy na rzecz integracji migrantów nie zawsze mają charakter pozaformalny. Na przykład Szwecja włącza tego typu ofertę do gminnego programu edukacji dla dorosłych (*komvux*) i uznaje ją za edukację językową na poziomie ISCED 1 i EQF 2. Podobnie jak Szwecja, Norwegia również posiada formalny program edukacyjny (poziom ISCED 2) na rzecz integracji migrantów. Obejmuje on komponent językowy, moduł podstawowej umiejętności czytania i pisanie oraz kursy związane z naukami społecznymi.

3.3. Podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń dla dorosłych dotowane ze środków publicznych

Jednym ze sposobów analizy dotowanej ze środków publicznych oferty edukacyjnej dla dorosłych w państwach europejskich jest zbadanie podmiotów zajmujących się edukacją i szkoleniami dorosłych. Mogą to być różne organizacje. Na przykład organy publiczne mogą powoływać instytucje zajmujące się wyłącznie edukacją i szkoleniami dorosłych. Mogą one wykorzystywać istniejącą infrastrukturę systemu edukacji (np. szkoły podstawowe i średnie) w celu zorganizowania programów dla dorosłych. Obok instytucji publicznych, również podmioty prywatne typu for-profit i non-profit mogą otrzymywać dotacje ze środków publicznych na świadczenie usług w zakresie edukacji i szkoleń dla dorosłych. Wszystkie te rozwiązania, potencjalnie zorganizowane w odmienny sposób, mogą współistnieć w ramach jednego systemu.

W niniejszej sekcji przedstawiono kilka istniejących kluczowych rozwiązań w zakresie oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych, dotowanej ze środków publicznych. Zgodnie ze strukturą tego rozdziału, analiza skupia się w pierwszej kolejności na podmiotach oferujących programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji (do poziomu ISCED 3 / EQF 4), a następnie bada podmioty oferujące pozaformalne programy w zakresie podstawowych umiejętności.

3.3.1. Podmioty oferujące programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji

W większości państw europejskich programy dotowane ze środków publicznych prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji (na poziomach do ISCED 3 / EQF 4) mogą być realizowane w publicznych instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych, które kierują swoją ofertę przede wszystkim do dorosłych. Chociaż instytucje te nie są na ogół jedynymi podmiotami oferującymi programy kwalifikacyjne dla dorosłych, są one na ogół jednymi z głównych podmiotów w tej dziedzinie. Tylko około jednej trzeciej badanych państw nie wskazuje na publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się na dorosłych jako na kluczowe podmioty realizujące takie programy ⁽⁷⁶⁾.

Niektóre z państw zgłaszających funkcjonowanie publicznych instytucji edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych wskazują na jeden kluczowy typ instytucji. Przykładem są szkoły dla pracujących w Austrii i szkoły kształcenia otwartego w Turcji.

⁽⁷⁶⁾ CZ, NL, SK, BA, LI i MK zgłosiły, że publiczne instytucje edukacyjne/szkoleniowe, które kierują swoją ofertę przede wszystkim do dorosłych, nie są zaangażowane w realizację programów prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji (do poziomu ISCED 3 / EQF 4) dotowanych ze środków publicznych. LV, HU, FI, CH i IS poinformowały, że instytucje te odgrywają niewielką rolę w realizacji takich programów. Wszystkie pozostałe państwa zgłosiły, że kluczową rolę w tym obszarze odgrywają publiczne instytucje edukacyjne/szkoleniowe, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych (zob. załącznik III, rysunek A1).

W **Austrii** szkoły dla pracujących (*Schulen für Berufstätige*) odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu edukacji drugiej szansy dla dorosłych na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3). Obejmują one zarówno ścieżki kształcenia ogólnego, jak i zawodowego. Należą do nich akademickie szkoły średnie (*Allgemeinbildende Höhere Schulen*), wyższe szkoły inżynierskie, szkoły artystyczne i rzemieślnicze (*Höhere Technische Lehranstalten*), wyższe szkoły administracji biznesowej (*Handelsakademien*) oraz średnie szkoły zawodowe (*Berufsbildende Mittlere Schulen*).

W **Turcji** szkoły kształcenia otwartego są jedynymi instytucjami, w których dorośli mogą uzyskać formalne kwalifikacje do poziomu ISCED 3. Oferta jest realizowana w formie nauki zdalnej. Istnieją trzy typy szkół kształcenia otwartego: 1) otwarte szkoły średnie kształcenia ogólnego; 2) otwarte szkoły średnie kształcenia technicznego/zawodowego; oraz 3) otwarte szkoły średnie kształcenia religijnego.

W innych państwach różne publiczne instytucje kształcenia dorosłych zapewniają różne rodzaje edukacji i szkoleń. Przykładowo we Francji dwie główne publiczne instytucje kształcenia dorosłych zapewniają formalne programy dla dorosłych: *groupements d'établissements* (GRETA) oraz Krajowa Agencja ds. Kształcenia Zawodowego Dorosłych (AFPA) ⁽⁷⁷⁾. Pierwsza podlega Ministerstwu Edukacji Narodowej, natomiast druga działa w ramach Ministerstwa Pracy. Programy realizowane przez każdą z tych instytucji mają nieco inne cele.

We **Francji** GRETA to sieć 136 placówek edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, które są powiązane z publicznymi szkołami średnimi. Oferta GRETA obejmuje programy i kwalifikacje zawodowe od poziomu szkoły średniej II stopnia do krótkiego cyklu kształcenia na poziomie wyższym zawodowym. Nauczyciele i instruktorzy to przede wszystkim specjaliści pracujący w ramach systemu edukacji, ale każda placówka GRETA posiada również własny personel, który jest odpowiedzialny za planowanie, organizację i ogólną koordynację działań edukacyjnych. Formalne kwalifikacje zawodowe są również oferowane przez AFPA. W tym przypadku nacisk kładziony jest na osoby poszukujące pracy i inne osoby zagrożone wykluczeniem z rynku pracy.

Jak pokazuje powyższy przykład (GRETA), w Europie za instytucjami edukacyjnymi i szkoleniowymi dla dorosłych kryją się czasem dość złożone struktury o charakterze sieciowym. Włochy i Portugalia dostarczają kolejnych przykładów instytucji edukacyjnych dla dorosłych, które są zorganizowane na zasadzie struktur sieciowych.

We **Włoszech** regionalne centra kształcenia dorosłych (*centri provinciali per l'istruzione degli adulti*) są strukturami zorganizowanymi w terytorialne sieci usług, zazwyczaj na poziomie regionalnym (posiadające siedzibę główną i różne podmioty świadczące usługi edukacyjne). Centra te (130 w 2020 r.) mają własny personel oraz niezależność w zakresie nauczania i administracji.

W **Portugalii** centra *Qualifica* są strukturami, które koncentrują się na zapewnieniu dostępu do kwalifikacji dla dorosłych. Są one powiązane z różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, w tym: szkołami powszechnymi, ośrodkami kształcenia zawodowego Instytutu ds. Zatrudnienia i Kształcenia Zawodowego, przedsiębiorstwami, gminami oraz lokalnymi i regionalnymi agencjami ds. rozwoju.

Obok instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, które swoją ofertę kierują przede wszystkim do dorosłych, szkoły kształcące młodzież często oferują formalne programy dla dorosłych. W większości państw europejskich w tym obszarze działają zarówno publiczne instytucje kształcenia dorosłych, jak i szkoły powszechne (zob. załącznik III, rysunek A1). Nie wszystkie programy są jednak realizowane w obu rodzajach placówek. Na przykład w Estonii i Szwajcarii istnieją różnice między programami kształcenia ogólnego a programami kształcenia zawodowego.

W **Estonii** szkoły średnie II stopnia dla dorosłych są instytucjami finansowanymi ze środków publicznych, które zapewniają (w niepełnym wymiarze godzin) kształcenie ogólne na poziomie średnim II stopnia. W Estonii istnieje 14 takich instytucji. Ponadto kursy ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia są również oferowane w specjalnych oddziałach w szkołach o profilu ogólnym oraz w szkołach zawodowych. Kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia jest prowadzone (w niepełnym wymiarze godzin) w powszechnych szkołach zawodowych.

W **Szwajcarii** niewielka liczba instytucji publicznych skupiających się na kształceniu dorosłych zapewnia ogólne programy kształcenia na poziomie szkoły średniej II stopnia (*Maturitätsschulen für Erwachsene*) lub kształcenie o profilu ogólnym na poziomie szkoły średniej I stopnia. Kształcenie o profilu ogólnym dla dorosłych oferują przede wszystkim podmioty prywatne. Kształcenie i szkolenie zawodowe dla dorosłych jest zapewniane głównie przez instytucje publiczne oferujące kształcenie dla młodzieży.

⁽⁷⁷⁾ Oprócz GRETA i AFPA *Conservatoire national des arts et métiers* (CNAM) również koncentruje się na zapewnianiu programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych. Chociaż CNAM jest instytucją szkolnictwa wyższego, oferuje programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach do ISCED 3 / EQF 4 (zob. załącznik III).

Istnieją również inne rozwiązania instytucjonalne w zakresie realizacji programów kwalifikacyjnych dotowanych ze środków publicznych, ale są one mniej powszechne. Jak pokazano w załączniku III (zob. rysunek A1), w wielu państwach rolę w tym obszarze odgrywają podmioty prywatne (non-profit lub for-profit), a także inne organizacje. Przykładowo w Szwecji podmioty niebędące instytucjami publicznymi są często zaangażowane w prowadzenie programów kwalifikacyjnych dla dorosłych.

W **Szwecji** gminne programy edukacji dla dorosłych (*komvux*) są dostępne na poziomie podstawowym, średnim II stopnia oraz jako kursy języka szwedzkiego dla imigrantów. Gmina może samodzielnie realizować tego typu ofertę edukacyjną lub zlecić ją podmiotom zewnętrznym. Odnośnie do kształcenia dorosłych na poziomie podstawowym i średnim II stopnia w 2018 r. połowa uczestników korzystała z oferty podmiotów zewnętrznych.

Na koniec warto zauważyć, że role, jakie różne podmioty odgrywają w zakresie realizacji programów dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji, mogą zmieniać się w czasie. Na przykład w Finlandii w ciągu ostatnich dwóch dekad nastąpiły zmiany w zakresie realizacji programów kształcenia zawodowego dla dorosłych.

W ciągu ostatnich 20 lat sieć dostawców usług edukacyjnych w **Finlandii** ewoluowała w kierunku większej neutralności wiekowej. Dawne ośrodki kształcenia zawodowego dorosłych (około 40 instytucji) zostały połączone z innymi, większymi instytucjami kształcenia zawodowego oferującymi kształcenie i szkolenie zawodowe osobom młodym i dorosłym. Obecnie istnieje tylko kilka ośrodków kształcenia zawodowego dorosłych.

3.3.2. Podmioty oferujące programy na rzecz podstawowych umiejętności

Podobnie jak w przypadku programów prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji, pozaformalne programy podstawowych umiejętności dotowane ze środków publicznych również są realizowane przez różnych dostawców. W około połowie państw do kluczowych podmiotów działających w tym obszarze należą publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które kierują swoją ofertę przede wszystkim do osób dorosłych⁽⁷⁸⁾. W niektórych państwach te same typy publicznych instytucji kształcenia dorosłych realizują zarówno programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji, jak i pozaformalne programy umiejętności podstawowych.

W **Chorwacji** publiczne uniwersytety otwarte (*pučka otvorena učilišta*) oferują różne formalne programy edukacyjne, w tym kształcenie podstawowe i średnie dla dorosłych (poziom ISCED 1–3), szkolenia, kursy przekwalifikowujące i kursy rozwoju zawodowego. Około 40 uniwersytetów otwartych jest zarządzanych przez organy publiczne (a około 50 kolejnych stanowi własność prywatną). Oprócz formalnych programów edukacyjnych publiczne uniwersytety otwarte oferują szeroki zakres kursów pozaformalnych, w tym kursy języków obcych, sztuki, rzemiosła oraz TIK.

W **Słowenii** ośrodki kształcenia dorosłych utworzone przez gminy zapewniają różne rodzaje programów, w tym program „szkoła podstawowa dla dorosłych” (poziom ISCED 2; zob. załącznik II), programy kształcenia średniego II stopnia dla dorosłych i programy kształcenia pozaformalnego, a także poradnictwo w zakresie edukacji dorosłych.

W innych państwach programy formalnego i pozaformalnego kształcenia dorosłych są realizowane przez różne typy placówek kształcenia dorosłych. Na przykład w Niemczech istnieje sieć publicznych ośrodków kształcenia dorosłych, które prowadzą kursy pozaformalne w różnych dziedzinach, oraz system szkół, w których dorośli mogą uzyskać formalne kwalifikacje.

W **Niemczech** *Volkshochschulen* są ośrodkami kształcenia dorosłych zarządzanymi/wspieranymi przez samorządy lokalne. Oferują one programy z szerokiej gamy (głównie pozazawodowych) przedmiotów, w tym naukę języków oraz edukację ogólną i kulturową. Kursy te mają na celu wyjście naprzeciw różnorodnym oczekiwaniom społecznym i zaspokojenie indywidualnych potrzeb. Obok tych ośrodków istnieją instytucje kształcenia dorosłych, których celem jest umożliwienie uzyskania formalnych kwalifikacji (*Abendhauptschulen, Abendrealschulen, Abendgymnasien, Kollegs*).

⁽⁷⁸⁾ Państwa wskazujące, że publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe kierujące swoją ofertę głównie do dorosłych odgrywają kluczową rolę w realizacji pozaformalnych programów umiejętności podstawowych to: BE nl, DE, IE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LU, MT, PL, SI, FI, SE, ME, NO, RS, TR oraz UK-ENG i UK-WLS. Niewielką rolę publicznych instytucji edukacyjnych i szkoleniowych skupiających się głównie na dorosłych wskazały EE, FR, CH i UK-SCT. Żadnego znaczenia w tym zakresie nie wskazały: BE fr, BG, CZ, DK, LT, HU, NL, AT, PT, RO, SK, BA, IS, LI, MK i UK-NIR (zob. załącznik III, rysunek A2).

Obok publicznych instytucji kształcenia dorosłych ważną rolę w realizacji (pozaformalnych) programów na rzecz rozwoju podstawowych umiejętności, dotowanych ze środków publicznych, odgrywają podmioty prywatne świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń, zwłaszcza instytucje typu non-profit (zob. załącznik III, rysunek A2). Ponadto w realizację programów na rzecz rozwoju podstawowych umiejętności często zaangażowane są organizacje (publiczne lub prywatne) prowadzące działania w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych równoległe z innymi rodzajami działalności (np. biblioteki, organizacje wolontariackie i przedsiębiorstwa), jak w poniższych przykładach.

Na **Litwie** ogólnodostępne programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez organizacje i instytucje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową, na przykład biblioteki publiczne.

W **Niderlandach** ogólnodostępne programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności są oferowane głównie przez podmioty prywatne typu non-profit zajmujące się edukacją i szkoleniami, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych, oraz przez organizacje i instytucje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową, w tym biblioteki publiczne lub organizacje opieki społecznej. Podmioty te mogą otrzymywać dotacje publiczne na ogół za pośrednictwem gmin, które organizują procedury przetargowe.

Zasadniczo publiczne instytucje kształcenia (w edukacji głównego nurtu) odgrywają mniej istotną rolę w realizacji pozaformalnych programów na rzecz rozwoju podstawowych umiejętności niż w realizacji programów prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji (zob. załącznik III, rysunki A1 i A2). W realizację programów na rzecz rozwoju umiejętności podstawowych zaangażowane są głównie podmioty prowadzące działalność edukacyjną i szkoleniową skupiające się przede wszystkim na dorosłych oraz organizacje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową. Za tym ogólnym wzorcem stoi wiele rozwiązań krajowych.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przeanalizowano dotowaną ze środków publicznych ofertę edukacyjną dla dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadających żadnych kwalifikacji oraz dla osób o niskim poziomie umiejętności podstawowych. Zaczynając od rozważań teoretycznych, w rozdziale nakreślono niektóre kluczowe formy oferty edukacyjnej dla dorosłych i różne rodzaje działań w zakresie kształcenia dorosłych. W części poświęconej koncepcjom teoretycznym podkreślono zmiany związane z krajowymi ramami kwalifikacji (zob. rysunek 3.1) oraz rolę, jaką krajowe ramy kwalifikacji odgrywają w budowaniu pomostu między kształceniem formalnym a pozaformalnym.

Uwzględniając powyższe kwestie, w rozdziale przeanalizowano ofertę edukacyjną dla dorosłych dotowaną ze środków publicznych w podziale na dwie kategorie. W pierwszej kolejności skupiono się na programach prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji na poziomach do ISCED 3 lub EQF 4 (włącznie). Następnie skupiono się na zinstytucjonalizowanej ofercie pozaformalnych programów na rzecz rozwoju umiejętności podstawowych. W ramach obydwu tych kategorii skoncentrowano się na ofercie edukacyjnej o ugruntowanym i systematycznym charakterze, w szczególności na programach umożliwiających znaczące postępy w podnoszeniu kwalifikacji lub zdobywaniu nowych umiejętności.

Z przeglądu wynika, że większość państw europejskich zapewnia wyrównawcze lub kompensacyjne kształcenie podstawowe, tj. programy związane z systemem edukacji aż do kształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2). Programy te często dotyczą umiejętności funkcjonalnych w różnych obszarach, w tym czytania, pisania, liczenia oraz TIK. W różnych państwach mogą one również zawierać elementy kształcenia zawodowego. Pod względem organizacyjnym programy te często wiążą się ze znacznym nakładem pracy. Niektóre państwa, szczególnie państwa nordyckie, organizują takie programy w podziale o konkretne przedmioty, umożliwiając dorosłym uczestnictwo w krótszych kursach w określonych obszarach tematycznych. W tym przypadku oferta edukacyjna może mieć charakter formalny lub pozaformalny, w zależności od potrzeb uczących się.

W kontekście kwalifikacji na poziomie średnim rozdział nakreślił rozwiązania organizacyjne, w ramach których dorośli mogą podejmować naukę w szkołach średnich II stopnia (poziom ISCED 3 lub

EQF 3–4). Pokazano, że choć niektóre państwa opracowały ramy programowe specjalnie na potrzeby kształcenia średniego II stopnia dla dorosłych, w innych przypadkach kształcenie dorosłych odbywa się w ramach powszechnego kształcenia średniego II stopnia. Niektóre państwa opracowały ramy dla dorosłych uczących się obejmujące kilka poziomów kwalifikacji, od bardzo podstawowych po dyplomy ukończenia studiów wyższych.

W rozdziale omówiono również związek między poziomem wykształcenia a zdobywaniem kwalifikacji, pokazując, że podnoszenie kwalifikacji nie musi oznaczać zdobycia określonego poziomu wykształcenia (np. wykształcenia średniego II stopnia). Część państw opracowała systemy kwalifikacji stanowiące uzupełnienie powszechnego systemu kształcenia. Kwalifikacje objęte tymi systemami zwykle wymagają mniejszego nakładu pracy, zatem mogą stanowić bardziej dostępną opcję dla dorosłych, także tych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji w przeszłości. Po oficjalnym uznaniu przez organy krajowe (np. w ramach NQF) takie alternatywne kwalifikacje mogą stanowić krok w kierunku dalszych osiągnięć w edukacji, w tym w zdobywaniu kwalifikacji związanych z systemem edukacji.

W kontekście kształcenia i szkolenia zawodowego w niektórych państwach istnieją programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, w ramach których jako sposób realizacji wykorzystuje się naukę w miejscu pracy lub praktyki zawodowe. Niektóre z tych programów są skierowane przede wszystkim do dorosłych uczących się i oferują elastyczne opcje kształcenia, w tym możliwości przyspieszonego trybu nauki.

Oprócz opisanych powyżej typów oferty edukacyjnej ścieżki prowadzące do uzyskania kwalifikacji można czasem znaleźć w sektorach, które tradycyjnie kojarzone są z edukacją pozaformalną. Na przykład sektor edukacji humanistycznej dorosłych w Szwecji zapewnia kwalifikacje porównywalne z tymi, jakie można uzyskać w ramach formalnego systemu edukacji (dla dorosłych). Może to pozwolić na zaangażowanie uczących się, którzy nie są w stanie lub nie są gotowi na udział w programach formalnego systemu edukacji.

Poza możliwościami edukacyjnymi i szkoleniowymi, prowadzącymi do uzyskania uznawanych kwalifikacji, organy publiczne dotują również inne rodzaje oferty edukacyjnej, w tym programy, które mogą pomóc dorosłym podnieść ich umiejętności podstawowe. Ten rodzaj oferty edukacyjnej obejmuje zatem szeroką gamę (zwykle krótkich) kursów prowadzonych przez różne podmioty. Z tego względu są one na ogół mniej ustrukturyzowane niż programy prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji. Niemniej jednak w całej Europie istnieją pewne ramy, które strukturyzują i instytucjonalizują prowadzenie pozaformalnych kursów umiejętności podstawowych.

W ramach oferty edukacyjnej związanej z umiejętnościami podstawowymi państwa czasami oferują programy realizowane na szeroką skalę, skierowane do migrantów. Choć umiejętności językowe stanowią centralny element tych programów, mogą one obejmować także inne umiejętności (np. umiejętność czytania i pisanie w ogóle) lub nawet szersze aspekty integracyjne (np. walidacja efektów kształcenia). Ponadto, jeśli istnieją zinstytucjonalizowane programy dla migrantów, są one w różnym stopniu sformalizowane: niektóre państwa oferują te programy w ramach swoich systemów kształcenia pozaformalnego, podczas gdy w innych państwach programy takie stanowią integralną część formalnej oferty edukacyjnej i szkoleniowej.

Jeśli chodzi o podmioty oferujące programy edukacyjne i szkoleniowe dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, zaznaczają się pewne różnice między programami prowadzącymi do uzyskania uznawanych kwalifikacji a pozaformalnymi programami umiejętności podstawowych. Pierwszy typ kształcenia realizowany jest głównie w publicznych instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych skupiających się przede wszystkim na dorosłych lub w szkołach publicznych oferujących edukację i szkolenia dla młodzieży. Z kolei pozaformalne programy umiejętności podstawowych dotowane ze środków publicznych rzadziej realizowane są w szkołach zapewniających edukację i szkolenia dla młodzieży. Tego typu oferta jest zazwyczaj dostępna w publicznych lub prywatnych instytucjach (zwłaszcza non-profit) zajmujących się edukacją i szkoleniami dorosłych. Inne podmioty (np. biblioteki,

organizacje wolontariackie i przedsiębiorstwa) również często realizują programy w zakresie umiejętności podstawowych.

Podsumowując, w całej Europie wiele programów i instytucji dotowanych ze środków publicznych zapewnia wsparcie dorosłym o niskim poziomie umiejętności podstawowych oraz osobom o niskich kwalifikacjach lub nieposiadającym żadnych kwalifikacji. Załączniki II i III zawierają więcej szczegółów na temat tego, w jaki sposób funkcjonuje to w poszczególnych państwach w odniesieniu do programów kształcenia i podmiotów oferujących takie usługi edukacyjne.

ROZDZIAŁ 4: WSPARCIE FINANSOWE

Ograniczenia finansowe są jedną z przeszkód, które mogą uniemożliwić dorosłym uczestnictwo w edukacji i szkoleniach. W szczególności dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz ci o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadający żadnych kwalifikacji są najbardziej narażeni na niepewną sytuację na rynku pracy, co zwykle idzie w parze z niskimi dochodami. Dlatego też strategie i działania w zakresie kształcenia dorosłych powinny zapewniać rozwiązania dla tych osób, które w najmniejszym stopniu mogą sobie pozwolić na udział w edukacji i szkoleniach mimo potrzeby podnoszenia kwalifikacji lub poprawy umiejętności.

Wspieranie jednostek w rozwijaniu dodatkowych i lepszych umiejętności jest głównym wątkiem niedawno przyjętego europejskiego programu na rzecz umiejętności (Komisja Europejska 2020b), w którym wzywa się do znacznego zwiększenia prywatnych i publicznych inwestycji w umiejętności oraz kapitał ludzki. Oczekuje się, że określony w programie nadrzędny cel udziału w kształceniu dorosłych, zakładający osiągnięcie wskaźnika uczestnictwa na poziomie 50% do 2025 r., będzie wymagał dodatkowych inwestycji szacowanych na 48 mld EUR rocznie (Komisja Europejska 2020b). Te dodatkowe fundusze mają pochodzić z różnych źródeł, w tym z budżetu UE, funduszy publicznych państw członkowskich i źródeł prywatnych.

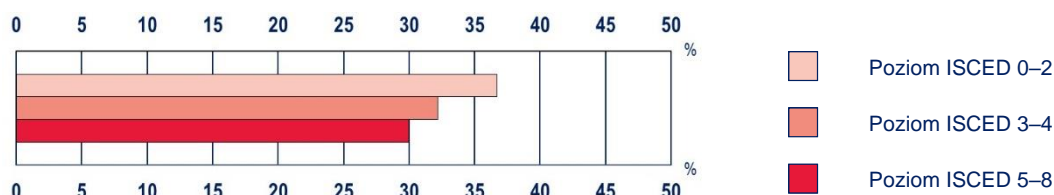
Dyskusja na temat finansowej dostępności dotyczącej edukacji i szkoleń dla dorosłych zawarta w niniejszym rozdziale podzielona jest na trzy sekcje. W pierwszej przedstawiono dane ilościowe pokazujące, w jakim stopniu kwestie finansowe stanowią barierę dla udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach. W drugiej przeanalizowano zasady finansowania programów dostępnych dla dorosłych i dotowanych ze środków publicznych, a także działania oferujące wsparcie finansowe, które mogą pomóc w pokryciu bezpośrednich lub pośrednich kosztów edukacji i szkoleń. Trzecia sekcja zawiera rozważania na temat roli funduszy unijnych w tworzeniu możliwości kształcenia dla dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadających żadnych kwalifikacji.

4.1. Koszty jako bariera dla udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach

Badanie dotyczące edukacji dorosłych (AES) z 2016 r. pozwala ocenić znaczenie kwestii finansowania jako bariery dla udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach. W badaniu tym respondenci, którzy chcieli uczestniczyć w edukacji i szkoleniach (lub chcieli uczestniczyć w większym stopniu), ale napotkali trudności, zostali poproszeni o określenie napotkanych przeszkód. Wśród zgłaszanych przeszkód znalazły się koszty nauki.

Średnio w całej UE-27 blisko jeden na trzech dorosłych, którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach (32,2%)⁽⁷⁹⁾, wskazał koszty jako jedną z przeszkód, która go przed tym powstrzymywała. Dane uwzględniające poziom wykształcenia pokazują (rysunek 4.1), że koszty częściej stanowią przeszkodę dla dorosłych o najniższym poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2) (36,7%) niż dla osób posiadających kwalifikacje na poziomie średnim (32,2% dla poziomu ISCED 3–4) lub dyplom ukończenia studiów wyższych (30,0% dla poziomu ISCED 5–8).

Rysunek 4.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie i wskazali na związane z nimi koszty jako jeden z powodów rezygnacji (%), według poziomu wykształcenia (średnia dla UE-27), 2016

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_178] (dane pobrane 9 lutego 2021 r.).

⁽⁷⁹⁾ Dane Eurostatu AES [trng_aes_178] (dane pobrane 9 lutego 2021 r.).

Objaśnienia do rysunku 4.1

Kod danych AES online [trng_aes_178] odnosi się do następujących przeszkód: odległość, koszty, powody rodzinne, inne powody osobiste, powody związane ze zdrowiem lub wiekiem, brak odpowiedniej oferty edukacyjnej bądź szkoleniowej, brak wsparcia ze strony pracodawcy lub służb publicznych, nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy oraz inne (powody). Na rysunku 4.1 pokazano tylko jedną z powyższych przeszkód: koszty.

Badanie AES z 2016 r. pozwala również przeanalizować, w jakim stopniu koszty są najważniejszą przeszkodą uniemożliwiającą dorosłym udział w edukacji i szkoleniach. Problem ten został uwzględniony w specjalnym pytaniu, w którym respondenci mogli wskazać tylko jedną główną przeszkodę. Średnio w UE-27 18,1% dorosłych, którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach, stwierdziło, że głównym powodem rezygnacji były koszty⁽⁸⁰⁾. Kwestie finansowe, nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy (23,9%) oraz względy rodzinne (19,0%) były najczęściej wymienianymi głównymi przeszkodami⁽⁸¹⁾. Koszty jako główny powód rezygnacji z nauki były częściej wskazywane przez dorosłych o niskim lub średnim poziomie kwalifikacji (18,9% dla poziomu ISCED 0–2 i 19,0% dla poziomu ISCED 3–4) niż przez osoby posiadające wyższe wykształcenie (16,5% dla poziomu ISCED 5–8)⁽⁸²⁾.

4.2. Finansowanie edukacji i szkoleń dorosłych

Wydatki publiczne na edukację i szkolenia dorosłych obejmują dwa kluczowe wymiary: finansowanie po stronie podaży i finansowanie po stronie popytu. Finansowanie po stronie podaży ma na celu wspieranie podmiotów świadczących usługi w zakresie edukacji i szkoleń, a tym samym wpływa na ofertę i koszt kursów. Z kolei finansowanie po stronie popytu wspiera osoby uczące się, umożliwiając im pokrycie kosztów kształcenia (Dohmen i Timmermann 2010; OECD 2017). Finansowanie po stronie popytu może być również skierowane do pracodawców, aby zachęcić ich do inwestowania w edukację i szkolenia.

Przy omawianiu edukacji i szkoleń dorosłych pod względem dostępności finansowej należy zwrócić uwagę zarówno na finansowanie po stronie podaży, jak i na finansowanie po stronie popytu. Jest to spowodowane tym, że nawet jeśli organy publiczne bezpośrednio dotują programy kształcenia dorosłych i ich organizatorów (strona podaży), to nadal uczący się mogą ponosić pewne koszty. W związku z tym finansowanie po stronie popytu może uzupełniać finansowanie po stronie podaży, na przykład poprzez zapewnianie wsparcia dla różnych wydatków pobocznych (np. podróży) lub pokrycie kosztów utrzymania w przypadku wstrzymania lub ograniczenia pracy zarobkowej na czas udziału w kształceniu.

W poniższych sekcjach zwrócono uwagę na aspekty związane zarówno z finansowaniem po stronie podaży, jak i finansowaniem po stronie popytu. Ich celem nie jest zbadanie szczegółów relacji pomiędzy tymi dwoma rodzajami finansowania, ponieważ wymagałoby to znacznych nakładów na badania, które wykraczają poza zakres niniejszego raportu. Skupiono się raczej na wybranych aspektach, które mogą odegrać rolę w angażowaniu dorosłych w edukację i szkolenia, zwłaszcza dorosłych o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji.

4.2.1. Finansowanie po stronie podaży

Finansowanie po stronie podaży odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu możliwości kształcenia dorosłym o niskim poziomie kwalifikacji oraz innym grupom, które mogą napotykać trudności w pokrywaniu kosztów edukacji i szkoleń. Może oznaczać pełne finansowanie bądź współfinansowanie publicznych lub prywatnych instytucji, które oferują możliwości edukacyjne i szkoleniowe dla dorosłych. Pełne finansowanie oznacza pokrycie wszystkich wydatków instytucji, podczas gdy współfinansowanie oznacza obecność innych podmiotów finansujących daną instytucję (Dohmen i Timmermann 2010).

Jak omówiono w rozdziale 3 i wskazano w załączniku II, wszystkie państwa europejskie dotują przynajmniej niektóre rodzaje oferty dla dorosłych, którzy chcą zdobyć nowe kwalifikacje lub podnieść

⁽⁸⁰⁾ Dane Eurostatu AES [trng_aes_181] (dane pobrane 9 lutego 2021 r.).

⁽⁸¹⁾ Tamże.

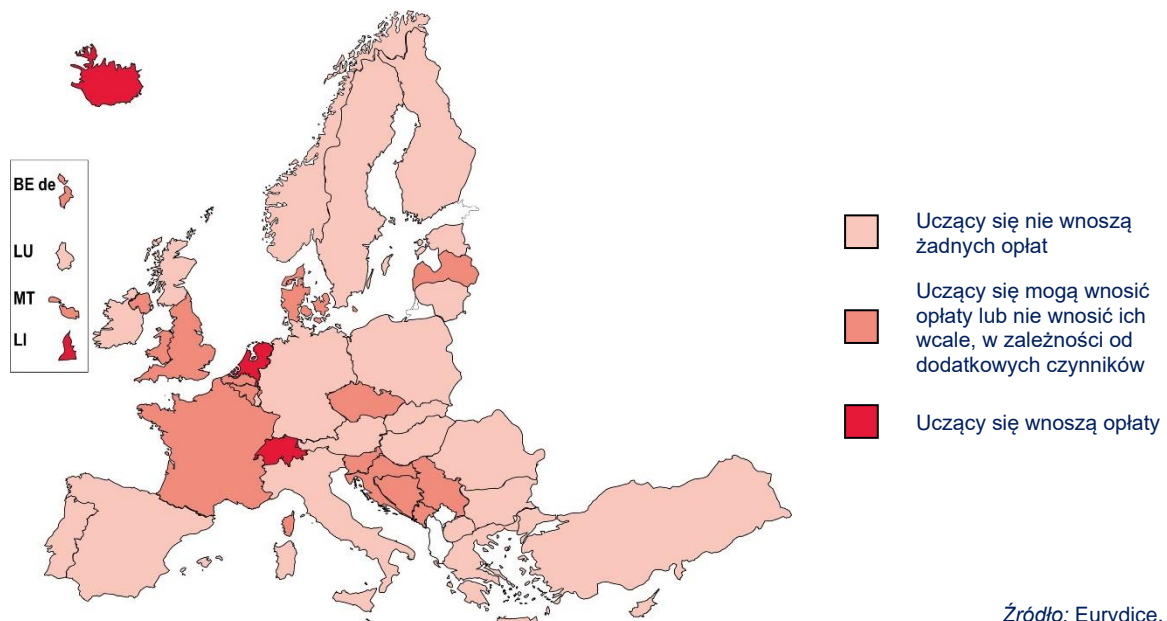
⁽⁸²⁾ Tamże.

swoje (podstawowe) umiejętności. Ten sam rozdział, wraz z załącznikiem III, pokazuje również, że programy kształcenia dostępne dla dorosłych często są organizowane w instytucjach publicznych, tj. instytucjach, które zazwyczaj otrzymują regularne dotacje publiczne. W innych przypadkach programy kształcenia dostępne dla dorosłych są realizowane przez zatwierdzonych usługodawców (często organizacje non-profit), którzy również mogą systematycznie otrzymywać dotacje publiczne. Innym podejściem jest umożliwienie podmiotom prywatnym (non-profit lub for-profit) ubiegania się o finansowanie ze środków publicznych, jeśli oferują programy zgodne z pewnymi uprzednio określonymi standardami i kryteriami. Te różne mechanizmy finansowania (po stronie podaży) zazwyczaj współistnieją w jednym systemie edukacji (zob. rysunki A1 i A2 w załączniku III).

4.2.2. Opłaty w programach dotowanych ze środków publicznych

Rozpatrując programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, można zastanowić się, czy właściwe jest oczekiwanie, aby uczący się, zwłaszcza ci o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadający żadnych kwalifikacji, współfinansowali kształcenie. Rysunek 4.2 odnosi się do tego zagadnienia, analizując programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 (tj. ukończone wykształcenie średnie II stopnia lub równoważne).

Rysunek 4.2: Zakres finansowania udziału w programach dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomie włącznie do ISCED 3 / EQF 4 przez uczących się dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Dorośli o niskich kwalifikacjach to osoby, które ukończyły edukację lub uzyskały kwalifikacje odpowiadające co najwyżej poziomom ISCED 0–2. Oznacza to, że nie ukończyli oni szkoły średniej II stopnia lub jej odpowiednika (zob. *Glosariusz*).

Rysunek prezentuje ogólne zasady dotyczące opłat. Oznacza to, że w państwach, w których uczący się na ogół nie wnoszą opłat, mogą występować niewielkie opłaty (np. opłaty administracyjne) lub inne wyjątki.

Rysunek nie uwzględnia rzeczywistej skali sektora edukacji i szkoleń dorosłych dotowanego ze środków publicznych (np. gdy wszystkie programy dotowane ze środków publicznych są oferowane bezpłatnie, ale ich liczba jest bardzo ograniczona, uczący się mogą być zmuszeni do korzystania z prywatnej płatnej oferty edukacyjnej i szkoleniowej).

Jak pokazuje rysunek 4.2, w ponad połowie państw objętych badaniem dorośli o niskich kwalifikacjach na ogół nie wnoszą opłat, gdy uczestniczą w programach dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania kwalifikacji. Często towarzyszą temu przepisy zawarte w kluczowych aktach prawnych ustanawiających (powszechne) prawo do udziału w niektórych typach edukacji i szkoleń. Na przykład na Litwie konstytucja stanowi, że każdy obywatel ma prawo do bezpłatnego kształcenia na poziomie średnim I i II stopnia (poziom ISCED 2 i 3). W Norwegii istnieje prawo

gwarantujące edukację włącznie do poziomu szkoły średniej II stopnia. Podejście to jest jeszcze szersze w Szwecji, gdzie wszystkie główne programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych (zob. załącznik II) są uważane za integralną część publicznego systemu edukacji i są objęte Ustawą o edukacji. Stanowi ona o tym, że edukacja publiczna jest bezpłatna dla wszystkich, a co za tym idzie, programy dla dorosłych są również bezpłatne (dozwolone są jedynie niewielkie opłaty).

Szereg innych państw bez odnoszenia się do przepisów wskazuje, że udział w różnego rodzaju programach edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych na różnych poziomach (do poziomu ISCED 3 / EQF 4) zasadniczo nie wiąże się z żadnymi opłatami.

W **Hiszpanii** programy wyrównawcze dla dorosłych odpowiadające ścieżkom edukacyjnym na poziomie szkoły podstawowej i średniej I stopnia (poziom ISCED 1 i 2) są na ogół bezpłatne dla uczestników. Kształcenie na poziomie średnim II stopnia (poziom ISCED 3), choć leży w gestii wspólnot autonomicznych, zazwyczaj jest również bezpłatne.

Na **Cyprze** programy edukacyjne i szkoleniowe dotowane ze środków publicznych prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 są bezpłatne dla uczestników. Wchodzą one w zakres szerszej strategii Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży, która obejmuje zapewnienie bezpłatnej edukacji zarówno na poziomie podstawowym, jak i średnim (I i II stopnia). Ponadto bezpłatne są technika wieczorowe i zawodowe szkoły wieczorowe oraz system praktyk zawodowych (zob. załącznik II). Wszystkie programy szkoleniowe oferowane przez Cypryjskie Centrum Produktowności są również bezpłatne dla uczestników o niskim poziomie kwalifikacji.

W **Portugalii** udział w programie *Qualifica* (zob. załącznik II) koordynowanym przez Krajową Agencję ds. Kwalifikacji, Edukacji i Szkoleń Zawodowych nie wiąże się z żadnymi opłatami. Szkolenia, które podlegają Instytutowi Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych (tj. portugalskiemu urzędowi pracy), na ogół są również bezpłatne dla uczestników.

Jeżeli istnieje kilka rodzajów programów dotowanych ze środków publicznych, ogólna zasada zakładająca brak opłat może obejmować pewne wyjątki, tj. w przypadku niektórych programów mogą być pobierane niewielkie opłaty. Przykłady w tym zakresie pochodzą z Irlandii, Austrii, Polski i Finlandii.

W **Irlandii** dorośli o niskich kwalifikacjach na ogół nie wnoszą opłat, gdy biorą udział w programach edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych, prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4. Wyjątkiem jest świadectwo ukończenia szkoły średniej (*Post Leaving Certificate*; zob. załącznik II), za które kandydaci na ogół uiszczają opłatę w wysokości 200 EUR w chwili rozpoczęcia kursu. W zależności od sytuacji ekonomicznej uczący się mogą zostać zwolnieni z opłaty.

W **Austrii**, w ramach inicjatywy na rzecz kształcenia dorosłych, dorośli o niskich kwalifikacjach są uprawnieni do bezpłatnego uczestnictwa w kursach, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomie ISCED 2 (wykształcenie średnie I stopnia). Dorośli mogą również uzyskać kwalifikacje do poziomu ISCED 3 włącznie (w niektórych szkołach do poziomu ISCED 5), uczęszczając nieodpłatnie do szkół dla pracujących (*Schulen für Berufstätige*). Istnieje też wiele programów dotowanych ze środków publicznych ułatwiających drogę do uzyskania uznawanych kwalifikacji w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego (*Lehrabschluss*), które są zazwyczaj bezpłatne dla osób fizycznych. Należą do nich intensywne kursy przyuczające do zawodu (*FacharbeiterInnen-Intensivausbildung*) oraz modułowy program edukacyjny/szkoleniowy Kompetencje z systemem (*Kompetenz mit System*; zob. załącznik II). Wyjątki dotyczą kursów przygotowawczych do egzaminu końcowego w celu uzyskania uznawanego świadectwa ukończenia kształcenia zawodowego (*außerordentliche Lehrabschlussprüfung*), które nie zawsze są bezpłatne.

W **Polsce** edukacja i szkolenia dorosłych prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji są zasadniczo bezpłatne w szkołach publicznych. Wyjątkiem od tej zasady są niektóre kursy pozaszkolne, w tym kursy kompetencji ogólnych (zob. załącznik II), za które pobierana jest opłata. Opłata nie może jednak przekraczać kosztów kursu, a zwolnienia i ulgi są dostępne dla osób o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.

W **Finlandii** kształcenie prowadzące do uzyskania kwalifikacji, na przykład wykształcenie średnie ogólne lub zawodowe II stopnia, jest bezpłatne. Niewielkie opłaty mogą być pobierane za udział w programach prowadzących do uzyskania dalszych kwalifikacji zawodowych.

W prawie jednej trzeciej badanych państw dorośli o niskich kwalifikacjach uczestniczący w programach dotowanych ze środków publicznych (do poziomu ISCED 3 / EQF 4) wnoszą za nie opłaty lub są z nich zwolnieni, w zależności od dodatkowych czynników. Jednym z takich czynników jest status zatrudnienia osoby uczącej się. Osoby poszukujące pracy często są albo zwolnione z opłat, albo wnoszą niższe opłaty. Również inne grupy uznane za zagrożone mogą korzystać ze zniżek lub zwolnień z opłat.

W **Belgii: Wspólnocie Francuskiej** w ramach systemu kształcenia na rzecz awansu społecznego (*enseignement de promotion sociale*; zob. załącznik II) opłata wpisowa zaczyna się od 27 EUR, a całkowita opłata zależy od czasu trwania programu (0,24 EUR za godzinę dydaktyczną). Maksymalna wysokość opłaty wpisowej wynosi 219 EUR rocznie, niezależnie od czasu trwania programu i liczby odbytych kursów. Kilka grup jest zwolnionych z opłaty wpisowej lub korzysta z ulgi w opłacie, w tym osoby bezrobotne, z niepełnosprawnościami i osoby otrzymujące dochód z tytułu integracji społecznej.

Porównywalny system funkcjonuje w **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej**, gdzie opłata wpisowa w ramach szkolnictwa średniego dla dorosłych (*secundair volwassenenonderwijs*; zob. załącznik II) wynosi 1,5 EUR za godzinę dydaktyczną, przy czym maksymalna opłata za semestr wynosi 300 EUR za kurs. Różne grupy są zwolnione z opłat lub korzystają ze zniżki, w tym osoby poszukujące pracy, które uczestniczą w szkoleniu uznanym przez Flamandzkie Służby Zatrudnienia za część ścieżki prowadzącej do uzyskania zatrudnienia; więźniowie; nowo przybyli migranci uczestniczący w kursach językowych w ramach programu integracji oraz osoby uczące się otrzymujące dochód z tytułu integracji społecznej. Ponadto uczestnicy, którzy nie uzyskali jeszcze świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia, są zwolnieni z opłaty wpisowej za moduły kształcenia ogólnego lub uzupełniającego kształcenia ogólnego.

Innym czynnikiem różnicującym jest typ oferty dotowanej ze środków publicznych: niektóre programy mogą być oferowane bezpłatnie, podczas gdy inne mogą wiązać się z opłatami. Na przykład w Danii oferta edukacyjna dotowana ze środków publicznych składa się z kilku programów (zob. załącznik II), które mają nieco odmienne systemy opłat.

W **Danii** opłaty pobierane od uczestników zależą od rodzaju programu i dodatkowych czynników. Kształcenie zawodowe dorosłych (*erhvervsuddannelser for voksne*) jest bezpłatne. Symboliczne opłaty należy uiścić za udział w programach przygotowawczych i edukacji pozaformalnej. Osoby bezrobotne mogą bezpłatnie uczestniczyć w szkoleniu zawodowym dla dorosłych przez okres sześciu tygodni (*arbejdsmarkedsuddannelser*).

Poziom osiągniętej kwalifikacji końcowej może być również czynnikiem wpływającym na wysokość opłat. Z reguły edukacja i kwalifikacje na najniższych poziomach są oferowane za darmo, natomiast kwalifikacje na wyższych poziomach (np. poziom ISCED 3 lub EQF 4) mogą być płatne.

W **Słowenii** szkoła podstawowa dla dorosłych (poziom ISCED 2; patrz załącznik II) jest bezpłatna. Szkoła średnia II stopnia jest bezpłatna tylko dla dorosłych, którzy nigdy nie uczęszczali do szkoły średniej II stopnia. W tym przypadku muszą oni jednak przestrzegać regularnego rozkładu zajęć szkolnych i uczyć się razem z uczniami w systemie edukacji. We wszystkich innych przypadkach nauka w szkole średniej II stopnia jest dla dorosłych płatna. Po ukończeniu nauki mogą oni jednak ubiegać się o zwrot kosztów.

W **Serbi**, zgodnie z Ustawą o kształceniu dorosłych, dorośli nie wnoszą opłat za uczestnictwo w funkcjonalnym kształceniu podstawowym dla dorosłych, które obejmuje również podstawowe szkolenie zawodowe (zob. załącznik II). Jednakże mogą być zobowiązani do wnoszenia opłat za inne programy kształcenia dorosłych.

W **Zjednoczonym Królestwie (Anglia i Irlandia Północna)** dorośli, którzy nie posiadają kwalifikacji na pełnym poziomie 2 lub pełnym poziomie 3 (krajowych ram kwalifikacji) są uprawnieni do pełnego finansowania w celu osiągnięcia tych poziomów, niezależnie od wieku. W pozostałych przypadkach wiek, status zatrudnienia, uprzednio zdobyte kwalifikacje i planowany poziom kształcenia decydują o tym, w jakim stopniu dany program jest finansowany ze środków publicznych. Dorośli praktykanci nie ponoszą opłat za naukę niezależnie od wieku i poziomu kształcenia.

Tylko cztery państwa (Niderlandy, Szwajcaria, Islandia i Liechtenstein) poinformowały, że dorośli o niskich kwalifikacjach na ogół wnoszą opłaty, gdy uczestniczą w programach dotowanych ze środków publicznych.

Obok programów prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji organy publiczne zazwyczaj udzielają dotacji na programy ukierunkowane na nabywanie podstawowych umiejętności (zob. rozdział 3). Struktura opłat mająca zastosowanie do tych programów jest podobna do tej przedstawionej na rysunku 4.2, przy czym nieco większa liczba państw oferuje programy za darmo. Na przykład w Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej opłaty są powszechnie pobierane za kształcenie średnie dorosłych (patrz powyżej), ale kursy oferowane przez ośrodki kształcenia podstawowego są bezpłatne dla dorosłych, których udział w formalnym kształceniu był ograniczony lub którzy nie uczestniczyli w formalnym kształceniu. W Słowenii kształcenie średnie II stopnia jest płatne dla dorosłych (patrz powyżej), ale programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności są bezpłatne. Zasada ta wiąże się z tym, że programy ukierunkowane na funkcjonalne poziomy umiejętności w dziedzinach takich jak czytanie, pisanie lub liczenie zazwyczaj obejmują (lub są ukierunkowane na) grupy najbardziej zagrożone.

4.2.3. Wsparcie finansowe dla osób fizycznych i pracodawców (finansowanie po stronie popytu)

Jak pokazano w sekcji 4.2.2, dorośli mogą być zobowiązani do pokrywania części kosztów edukacji i szkoleń, nawet jeśli uczestniczą w programach dotowanych ze środków publicznych. Jednakże w przypadku braku opłat za uczestnictwo nadal mogą pokrywać pewne koszty (np. koszty materiałów dydaktycznych, podróży, zakwaterowania lub koszty związane z przerwaniem pracy zarobkowej na rzecz udziału w edukacji bądź szkoleniach). Innym aspektem, który należy rozważyć, jest fakt, że oferta

edukacyjna dotowana ze środków publicznych stanowi jedynie część opcji edukacyjnych i szkoleniowych dostępnych na rynku. Dorośli, w tym osoby o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadające żadnych kwalifikacji oraz osoby nieposiadające podstawowych umiejętności, mogą być zainteresowani kursami i programami, które nie są finansowane ze środków publicznych. W tym przypadku zachęty finansowe po stronie popytu mogą odegrać (kluczową) rolę w zmniejszeniu obciążeń finansowych uczących się.

Przegląd ogólny

Instrumenty wsparcia finansowego skierowane do osób fizycznych mogą przybierać różne formy. Organy publiczne mogą dotować bezpośrednio koszty edukacji i szkoleń, takie jak opłaty za kurs, poprzez udzielanie dotacji bezpośrednich (np. w formie płatności bezpośrednich, stypendiów, grantów, dodatków i bonów) lub poprzez zachęty podatkowe, takie jak ulgi podatkowe (OECD 2019c). Państwa mogą również udzielać pożyczek, aby zachęcać osoby fizyczne do udziału w edukacji i szkoleniach dorosłych, które następnie osoby uczące się spłacają po ukończeniu szkolenia lub osiągnięciu określonego poziomu dochodów (OECD 2017). Istnieją również pośrednie rodzaje wsparcia finansowego, takie jak płatny urlop na cele szkoleniowe (OECD 2017).

Wsparcie finansowe może być skierowane nie tylko do osób fizycznych, ale także do pracodawców, aby zachęcić ich do inwestowania w szkolenia pracowników. Podobnie jak w przypadku instrumentów finansowych skierowanych do osób fizycznych, instrumenty finansowe dla pracodawców, mające na celu zachętę do wsparcia szkoleń dla pracowników, również występują głównie w formie dotacji i ulg podatkowych (OECD 2019c). Dotacje dla pracodawców mogą obejmować na przykład wsparcie finansowe na szkolenia pracowników w miejscu pracy, a także na szkolenia bezrobotnych. Zachęty podatkowe obejmują obniżenie lub zwolnienie ze składek na ubezpieczenie społeczne, gdy przedsiębiorstwa oferują szkolenia dla pracowników lub osób poszukujących pracy. Zarówno dotacje, jak i zachęty podatkowe mogą również pomóc w pokryciu kosztów pośrednich ponoszonych przez pracodawców, takich jak stałe koszty wynagrodzeń w okresie szkolenia (OECD 2017).

Baza danych prowadzona przez Cedefop ⁽⁸³⁾, w której gromadzone są informacje na temat instrumentów współfinansowania kształcenia dorosłych po stronie popytu, pokazuje, że w całej Europie stosuje się szeroki zakres wyżej wymienionych instrumentów finansowania.

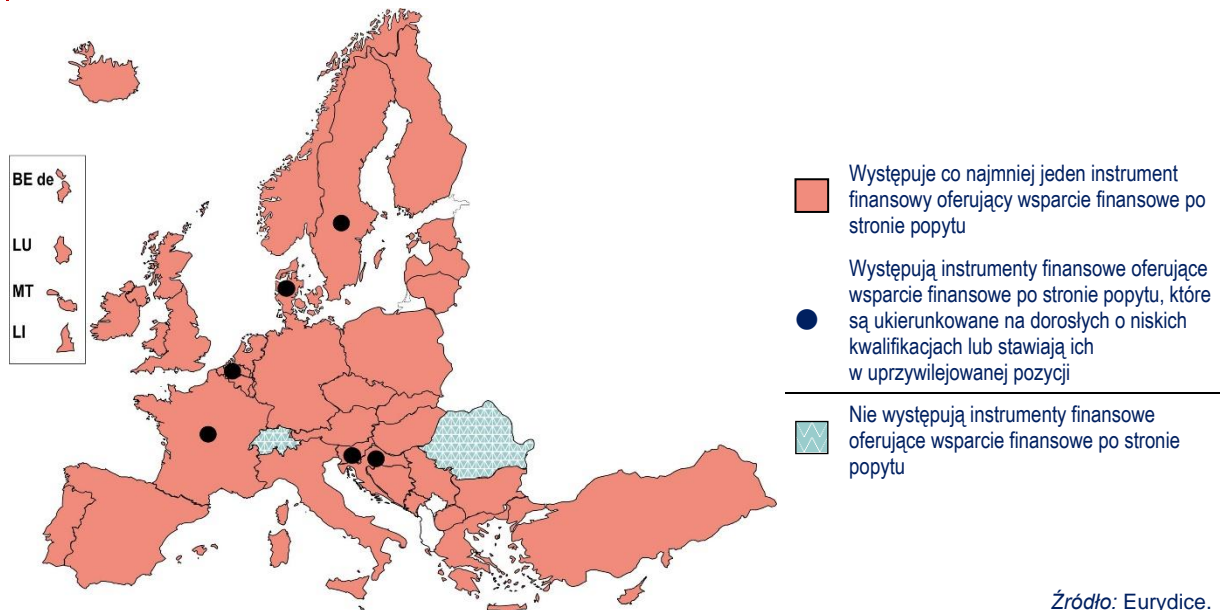
Wsparcie finansowe dla osób fizycznych

Zgodnie z głównym przedmiotem zainteresowania niniejszego raportu państwa uczestniczące w zbieraniu danych zapytano o dostępność instrumentów wsparcia finansowego po stronie popytu, z których mogą korzystać dorośli o niskim poziomie kwalifikacji. Instrumenty finansowe, o których mowa, albo mogą być dostępne dla szerszej grupy beneficjentów, w tym dla dorosłych o niskich kwalifikacjach, albo mogą kłaść wyraźny nacisk na osoby o niskich kwalifikacjach lub nieposiadające żadnych kwalifikacji.

Jak pokazuje rysunek 4.3, większość państw europejskich zgłosiła istnienie co najmniej jednego instrumentu wsparcia finansowego dostępnego na dużą skalę, z którego mogą korzystać dorośli o niskich kwalifikacjach uczestniczący w edukacji i szkoleniach. Niewiele jest jednak instrumentów finansowych wyraźnie ukierunkowanych na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiających ich w uprzywilejowanej pozycji.

⁽⁸³⁾ Baza danych Cedefop dotycząca finansowania kształcenia dorosłych (zob.: www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/tools/financing-adult-learning-db) zawiera informacje na temat systemów finansowania, których celem jest promowanie udziału i prywatnych inwestycji w edukację oraz szkolenia dorosłych w państwach członkowskich UE. Obecnie baza danych obejmuje systemy, w których co najmniej dwie strony partycypują w kosztach (rządy, w tym fundusze UE, przedsiębiorstwa/pracodawcy i osoby fizyczne/pracownicy). Rokiem odniesienia jest rok 2015. Kolejna aktualizacja bazy danych ma być dostępna w 2022 r. Zakres zostanie poszerzony o instrumenty po stronie popytu, w których środki publiczne pokrywają 100% kosztów szkoleń.

Rysunek 4.3: Występowanie realizowanych na dużą skalę instrumentów finansowych oferujących wsparcie finansowe po stronie popytu, które mogą być wykorzystane do dotowania edukacji i szkoleń dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Dorośli o niskich kwalifikacjach to osoby, które ukończyły edukację lub uzyskały kwalifikacje odpowiadające co najwyżej poziomom ISCED 0–2. Oznacza to, że nie ukończyli oni szkoły średniej II stopnia lub jej odpowiednika (zob. *Glosariusz*).

Państwa zostały poproszone o wskazanie, czy w ich systemie istnieją realizowane na szeroką skalę instrumenty finansowe oferujące wsparcie finansowe na edukację i szkolenia, z których mogą korzystać dorośli o niskich kwalifikacjach. Państwa mogły wskazać do trzech przykładów instrumentów finansowych, które pozwalają na pokrycie bezpośrednich kosztów edukacji/szkoleń i do trzech przykładów instrumentów finansowych, które pozwalają na pokrycie kosztów pośrednich (zob. terminy: 'bezpośrednie koszty edukacji/szkoleń' i 'pośrednie koszty edukacji/szkoleń' w *Glosariuszu*). Jeśli państwo zgłosiło co najmniej jeden instrument, zostało ujęte w kategorii *występuje co najmniej jeden instrument finansowy*. Rysunek nie uwzględnia liczby zgłoszonych instrumentów i tego, czy obejmują one wsparcie na pokrycie bezpośrednich, czy pośrednich kosztów edukacji/szkoleń.

Instrumenty finansowe ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach należy rozumieć jako instrumenty, w których dorośli o niskich kwalifikacjach są albo jedynymi możliwymi beneficjentami, albo są wyraźnie wymienieni wśród ograniczonej liczby możliwych beneficjentów. Instrumenty finansowe oferujące wsparcie finansowe stawiające dorosłych o niskich kwalifikacjach w uprzywilejowanej pozycji należy rozumieć jako instrumenty finansowe, które zapewniają preferencyjne traktowanie dorosłych o niskich kwalifikacjach (np. wyższa kwota wsparcia niż w przypadku innych grup). Wszystkie instrumenty finansowe ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji przedstawione na rysunku zostały opisane w załączniku IV.

W odniesieniu do instrumentów finansowych ukierunkowanych na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiających ich w uprzywilejowanej pozycji rysunek nie uwzględnia wsparcia finansowego dostępnego wyłącznie dla młodych dorosłych o niskich kwalifikacjach (np. zachęt dostępnych wyłącznie dla nieuczących się, niepracujących ani nieuczestniczących w szkoleniach – NEET).

Instrumenty finansowe, które należą do pierwszej kategorii, tj. te, które nie są ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach, różnią się znacznie pod wieloma względami. Chociaż na rysunku 4.3 nie przedstawiono tych różnic, opisano je w poniższym przeglądzie.

Po pierwsze, niektóre z takich instrumentów mają na celu pomóc uczącym się w pokryciu bezpośrednich kosztów edukacji i szkoleń, tj. bezpośrednich wydatków związanych edukacyjną lub szkoleniami, takich jak opłaty za kurs lub egzamin. W tym celu stosuje się różne sposoby współfinansowania, w tym dotacje, bony, konta edukacyjne lub ulgi podatkowe.

W **Czechach** podatnicy mogą odliczyć od podatku 10 tys. CZK (około 400 EUR) za wydatki związane z uzyskaniem kwalifikacji zawodowych wpisanych do Krajowego Rejestru Kwalifikacji. Kwota ta jest nieco wyższa dla osób z niepełnosprawnościami.

W **Niemczech** wspiera się ustawiczne kształcenie zawodowe poprzez premię edukacyjną (*Bildungsprämie*). Premia edukacyjna składa się głównie z bonu (*Prämiengutschein*) zapewniającego dotację w wysokości 50% kosztów – maksymalnie 500 EUR.

W **Estonii** fundusz ubezpieczeń na wypadek bezrobocia zapewnia bezrobotnym lub dorosłym znajdującym się w niepewnej sytuacji na rynku pracy możliwość uczestniczenia w szkoleniach w zakresie poruszania się po rynku pracy, oferując bon szkoleniowy zwany

kartą szkoleniową. Karta szkoleniowa może pokryć do 2,5 tys. EUR opłat i może być wykorzystana do sfinansowania jednego lub kilku (ukierunkowanych na pracę) kursów.

W **Zjednoczonym Królestwie (Szkocja)** indywidualne konta szkoleniowe mogą dofinansować do 200 GBP ceny za zatwierdzone szkolenie. Program jest otwarty dla osób uczących się w wieku od 16 lat i zapewnia wsparcie umożliwiające bezrobotnym lub zarabiającym nie więcej niż 22 tys. GBP dostęp do szkoleń w wielu dziedzinach. Głównym celem jest poprawa perspektyw zatrudnienia osób uczących się.

Bezpośrednie wsparcie finansowe dla uczących się może również obejmować dotacje mające na celu pomoc w pokryciu różnych wydatków dodatkowych związanych z edukacją i szkoleniami, takich jak koszty podróży (do obiektów szkoleniowych) lub zakwaterowania. Ten rodzaj wsparcia może być zapewniany oddzielnie (w ramach osobnego finansowania) lub w ramach instrumentów finansowych oferujących wsparcie finansowe na pokrycie kosztów programu.

W **Hiszpanii** Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego przyznaje dotacje na naukę, które mogą być wykorzystane do udziału w różnych programach edukacyjnych i szkoleniowych (np. *Bachillerato*, szkolenia zawodowe, kursy przygotowawcze do szkoleń zawodowych). Dotacje te mogą pokryć koszt nauki w ośrodkach niedotowanych przez organy publiczne, a także koszty dojazdu, zakwaterowania, materiałów dydaktycznych oraz dodatków miejskich (czyli rekompensatę za wyższe wydatki w niektórych miastach). W 2019 r. kwota, jaką mógł otrzymać uczeń, wynosiła od 200 do 1,6 tys. EUR, w zależności od dochodów. Dla uczących się, którzy muszą zmienić miejsce zamieszkania, dostępne jest również dodatkowe wsparcie w wysokości do 1,5 tys. EUR.

W **Austrii** publiczne służby zatrudnienia pokrywają bezpośrednie koszty edukacji i szkoleń dorosłych, którzy uczestniczą w kursach mających na celu poprawę ich perspektyw na rynku pracy. Obejmuje to dotacje na wydatki związane z kursem (np. opłaty za program, koszty materiałów dydaktycznych i opłaty egzaminacyjne) oraz powiązane wydatki dodatkowe (np. koszty podróży do placówek szkoleniowych, koszty zakwaterowania i koszty utrzymania). W przypadku osób zarejestrowanych jako bezrobotne (z pewnymi ograniczeniami) koszty kursów i koszty dodatkowe są zazwyczaj pokrywane w całości. Dorośli posiadający zatrudnienie mogą również być uprawnieni do (częściowych) dopłat na pokrycie bezpośrednich kosztów edukacji i szkoleń w szczególnych okolicznościach, pod warunkiem że ich miesięczny dochód brutto nie przekracza 2,3 tys. EUR.

Istnieją również instrumenty finansowe uwzględniające fakt, że dorośli, zwłaszcza ci, którzy decydują się na udział w formalnych programach edukacyjnych i szkoleniowych, mogą być zmuszeni do ograniczenia lub przerwania pracy zarobkowej. Udział w edukacji i szkoleniach może zatem pociągać za sobą koszty pośrednie: zmniejszenie lub nawet utratę dochodów. Płatne urlopy na cele szkoleniowe oraz dotacje bądź pożyczki na pokrycie kosztów utrzymania należą do instrumentów pomagających w rozwiązaniu tego problemu.

W **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej** system flamandzkiego urlopu edukacyjnego (*Vlaams opleidingsverlof*) ma na celu zachęcenie pracowników do udziału w szkoleniach w celu reorientacji zawodowej lub aktualizacji swoich umiejętności. Pozwala on pracownikom na wzięcie urlopu w celu odbycia uznawanych kursów bez utraty dochodu (lub przy utracie jedynie niewielkiej części dochodów). Koszty związane z urlopami edukacyjnymi mogą zostać zwrócone pracodawcy po złożeniu wniosku. Oprócz tego programu dostępny jest inny środek. Kredyt szkoleniowy / konto edukacyjne (*Opleidingskrediet*) zapewnia wsparcie finansowe (100%, 50% lub 20%) dla pracowników, którzy chcą przerwać pracę zawodową, aby wziąć udział w szkoleniu. Kredyt szkoleniowy zapewniany przez rząd Flandrii stanowi uzupełnienie świadczenia federalnego, które rekompensuje utratę dochodów z powodu tymczasowej przerwy w pracy zawodowej.

W **Irlandii** organizacja Powszechne Wsparcie dla Uczniów zapewnia dotacje celowe pokrywające koszty utrzymania uczniów podczas nauki. Mogą być one wykorzystane na kształcenie na różnych poziomach, w tym do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej (*Post Leaving Certificate*; poziomy EQF 4 i 5).

We **Francji** 11 podmiotów zajmujących się szkoleniami w zakresie umiejętności (*Opérateurs de compétences*) będących organizacjami sektorowymi oferuje pracownikom możliwość wzięcia płatnego urlopu na cele szkoleniowe (za zgodą pracodawcy). Dotyczy to szkoleń na różnych poziomach kwalifikacji, w tym na poziomie niskim.

W **Austrii** pracownicy, którzy za zgodą pracodawcy biorą urlop na cele szkoleniowe (*Bildungskarenz*) lub urlop długoterminowy (*Freistellung gegen Entfall der Bezüge*), aby uczestniczyć w programach edukacyjnych lub szkoleniowych, mogą ubiegać się o zasiłek kwalifikacyjny (*Weiterbildungsgeld*) z publicznego urzędu pracy. Przy kwalifikowaniu do zasiłku brane są pod uwagę różne czynniki, a wysokość przyznanego wsparcia jest zazwyczaj równa zasiłkowi dla bezrobotnych (55% ostatniego dochodu netto). Wynosi on co najmniej 14,53 EUR dziennie.

W **Luksemburgu** pracownicy, osoby samozatrudnione i przedstawiciele wolnych zawodów mogą wnioskować o indywidualny urlop na cele szkoleniowe (*congé individuel de formation*), czyli specjalny płatny urlop, który może trwać do 80 dni w trakcie pracy zawodowej. Od 2008 r. pracownicy korzystający z urlopu na cele szkoleniowe mają prawo do rekompensaty za każdy dzień urlopu, wypłacanej przez pracodawcę, równej średniemu dziennemu wynagrodzeniu określone w Kodeksie Pracy.

W **Szwecji** dotacje i pożyczki na naukę są dostępne dla dorosłych do 57 roku życia. Wysokość wsparcia dla nauki w pełnym wymiarze godzin (na różnych poziomach) odpowiada 823 SEK tygodniowo w przypadku dotacji i 1 892 SEK tygodniowo w przypadku pożyczki (2020 r.).

Jak pokazują zaprezentowane przykłady, stosowane instrumenty finansowe różnią się znacznie pod względem kwoty oferowanego wsparcia. W niektórych przypadkach pokrywane są tylko mniejsze wydatki (np. opłaty za kurs i koszty dodatkowe), podczas gdy w innych przypadkach wsparcie zastępuje (przynajmniej częściowo) dochody uczących się podczas dłuższego udziału w edukacji i szkoleniach. Te różne typy instrumentów finansowych czasami współistnieją w ramach jednego systemu, co oznacza, że dotacje publiczne są dostępne na pokrycie zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich kosztów edukacji i szkoleń. Takie rozwiązanie w zakresie wsparcia finansowego funkcjonuje w Finlandii.

W **Finlandii** dorośli uczestniczący w edukacji i szkoleniach, w tym dorośli o niskich kwalifikacjach, mogą skorzystać z następujących środków wsparcia publicznego:

- pomoc finansowa dla uczniów przyznawana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Finlandii (KELA) dostępna w przypadku nauki w pełnym wymiarze godzin, trwającej co najmniej dwa miesiące: w szkole średniej II stopnia, powszechnej szkole średniej, szkole zawodowej lub instytucji szkolnictwa wyższego;
- pomoc w samodzielnym kształceniu się dla osób bezrobotnych (przyznawana przez KELA), która może być wykorzystana do zdobycia kwalifikacji zawodowych;
- dotacja na dojazdy do szkoły, której celem jest zapewnienie rekompensaty dziennych kosztów dojazdu do i z instytucji edukacyjnej;
- system bonów na naukę, który ma na celu pokrycie kosztów kursów w ramach systemu edukacji humanistycznej dla dorosłych;
- stypendium dla wykwalifikowanych osób pracujących, które jest formą wsparcia (400 EUR) dla pracowników z co najmniej pięcioletnim stażem pracy. Stypendium przysługuje po ukończeniu szkoły średniej zawodowej II stopnia, uzyskaniu dalszych kwalifikacji lub kwalifikacji specjalistycznych.

Przedstawione przykłady z różnych państw pokazują również, że instrumenty oferujące wsparcie finansowe różnią się pod względem grup beneficjentów. Niektóre są dostępne dla wszystkich, inne tylko dla zatrudnionych dorosłych, a jeszcze inne mają na celu wspieranie bezrobotnych lub poszukujących pracy. Ten ostatni typ wsparcia jest szczególnie widoczny, gdy weźmie się pod uwagę wszystkie zgłoszone systemy funkcjonujące w różnych państwach. Oznacza to, że organy publiczne często koncentrują się na współfinansowaniu edukacji i szkoleń dla tych, którzy są najbardziej zagrożeni na rynku pracy. Oczywiście dorośli napotykający trudności na rynku pracy to zazwyczaj, choć nie wyłącznie, osoby o niskich kwalifikacjach lub nieposiadające żadnych kwalifikacji.

Jak pokazuje rysunek 4.3, w ograniczonej liczbie państw istnieją instrumenty wsparcia finansowego, które kładą nacisk na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach. Takie wsparcie jest albo ukierunkowane na tych dorosłych, albo zapewnia im preferencyjne traktowanie w porównaniu z innymi grupami. Jeśli takie wsparcie istnieje, przybiera ono różne formy, w tym indywidualnych programów szkoleniowych (takich jak bony lub indywidualne konta edukacyjne), dotacji i zwrotów opłat za kursy.

W **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej** osoby uczące się, które uzyskały świadectwo ukończenia szkoły średniej I stopnia w ramach kształcenia dorosłych, kwalifikują się do zwrotu opłat. Ponadto pracownicy mogą wносить opłaty za niektóre szkolenia (w tym kursy podstawowych umiejętności, programy o profilu ogólnym lub zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia oraz programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na stanowiska w zawodach, które uznaje się za deficytowe, określone przez publiczne służby zatrudnienia) za pośrednictwem systemu bonów szkoleniowych (*Opleidingscheques*). Bony te pokrywają 50% lub 100% opłat za kurs, a wysokość dotacji zależy od poziomu wykształcenia dorosłych uczących się. W przypadku uczących się o niskim poziomie kwalifikacji (osób, które nie ukończyły szkoły średniej II stopnia) pokrywanych jest 100% kosztów szkolenia.

W **Danii** państwowe wsparcie edukacyjne dla dorosłych (SVU) zapewnia dotacje lub płatny urlop szkoleniowy. Program ten jest skierowany do dorosłych (z reguły od 25 roku życia) czasowo zwolnionych z pracy, o niskim poziomie wykształcenia lub nieposiadających żadnego wykształcenia formalnego (tj. poniżej poziomu ISCED 3).

We **Francji** w ramach systemu osobistego konta szkoleniowego (*Compte personnel de formation – CPF*) osoby o najniższych kwalifikacjach (tj. kwalifikacjach poniżej poziomu ISCED 3) otrzymują dofinansowanie na udział w szkoleniach w wysokości 800 EUR rocznie zamiast 500 EUR przyznawanych innym osobom, przy czym limit wynosi 8 tys. EUR zamiast 5 tys. EUR. Ponadto CPF umożliwia finansowanie wsparcia na rzecz walidacji zdobytego doświadczenia (*validation des acquis de l'expérience*).

Słowenia zapewni wsparcie w zakresie zwrotu kosztów kształcenia na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3) osobom dorosłym, które ukończyły ten poziom edukacji. Grupami traktowanymi priorytetowo są dorośli posiadający jedynie wykształcenie podstawowe (poziom ISCED 2) oraz osoby powyżej 45 roku życia.

Czasami wsparcie skierowane bezpośrednio do dorosłych o niskich kwalifikacjach ma dodatkowe kryteria kwalifikowalności. Na przykład niektóre programy są dostępne tylko dla dorosłych bezrobotnych o niskich kwalifikacjach. Zatem status zatrudnienia jest dodatkowym warunkiem, który należy spełnić, aby uzyskać wsparcie.

Od 2017 r. w **Szwecji** wprowadzono program wsparcia skierowany do dorosłych bezrobotnych nieposiadających wykształcenia podstawowego (poziom ISCED 2) lub średniego II stopnia (poziom ISCED 3). Celem jest wsparcie osób, które w ograniczonym stopniu uczestniczyły w edukacji, a tym samym zwiększenie ich szans na rynku pracy. W przypadku nauki w trybie stacjonarnym wsparcie może być przyznane na 50 tygodni (2 246 SEK tygodniowo).

Istnieją również zachęty mające zastosowanie do określonych typów programów kształcenia dorosłych, dotowanych ze środków publicznych, a mianowicie do programów skierowanych do dorosłych o niskich kwalifikacjach. Oznacza to, że organy publiczne dotują dane świadczenie (finansowanie po stronie podaży), a ponadto pokrywają koszty udziału uczących się (np. koszty podróży). Chorwacja stanowi tu dobry przykład takiego rozwiązania.

W **Chorwacji** istnieje procedura polegająca na dotowaniu programu kształcenia podstawowego dla dorosłych (*osnovna škola za odrasle*; zob. załącznik II). Działa ona w następujący sposób: Ministerstwo Nauki i Edukacji ponosi koszty danego programu, przekazuje listę osób zapisanych do programu Chorwackiemu Urzędowi Pracy (CES), a CES ponosi koszty podróży wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych uczestników.

Rysunek 4.3 przedstawia jedynie instrumenty finansowe o charakterze systemowym, tj. długoterminowe instrumenty finansowe, jednak występują również krótsze inicjatywy oparte na projektach (często współfinansowane z funduszy UE), które zapewniają dotacje na edukację i szkolenia dla dorosłych o niskich kwalifikacjach. Na Węgrzech realizowany jest krótkoterminowy (2020–2022) program wsparcia finansowego promujący edukację i szkolenia dla rodziców z małymi dziećmi. Grupa priorytetowa obejmuje rodziców o niskich kwalifikacjach i niewykwalifikowanych (poniżej poziomu ISCED 3). Mogą oni otrzymać zachętę finansową (stypendium), jeśli wezmą udział w kształceniu na poziomie średnim lub w programach kształcenia zawodowego.

Wsparcie finansowe dla pracodawców

Oprócz osób uczących się także pracodawcy oferujący pracownikom możliwości edukacji i szkoleń mogą korzystać z publicznych programów wsparcia finansowego. Jak pokazuje rysunek 4.4, większość państw europejskich zgłosiła istnienie co najmniej jednej zachęty finansowej dla pracodawców, którzy wspierają edukację i szkolenia dorosłych. Jednak, podobnie jak w przypadku wsparcia finansowego dla osób uczących się, instrumenty finansowe dla pracodawców rzadko jednoznacznie promują edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach. Zamiast tego wsparcie to może być wykorzystywane do współfinansowania edukacji i szkoleń szerszych grup, w tym dorosłych o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji.

Niektóre ze wszystkich zgłoszonych instrumentów finansowych mają na celu dotowanie bezpośrednich kosztów edukacji i szkoleń ponoszonych przez pracodawców, które mogą obejmować opłaty za program lub trenerów, koszty obiektów szkoleniowych, koszty materiałów szkoleniowych, koszty podróży pracowników itp. W tym celu stosuje się ulgi podatkowe oraz inne zachęty finansowe (np. dotacje).

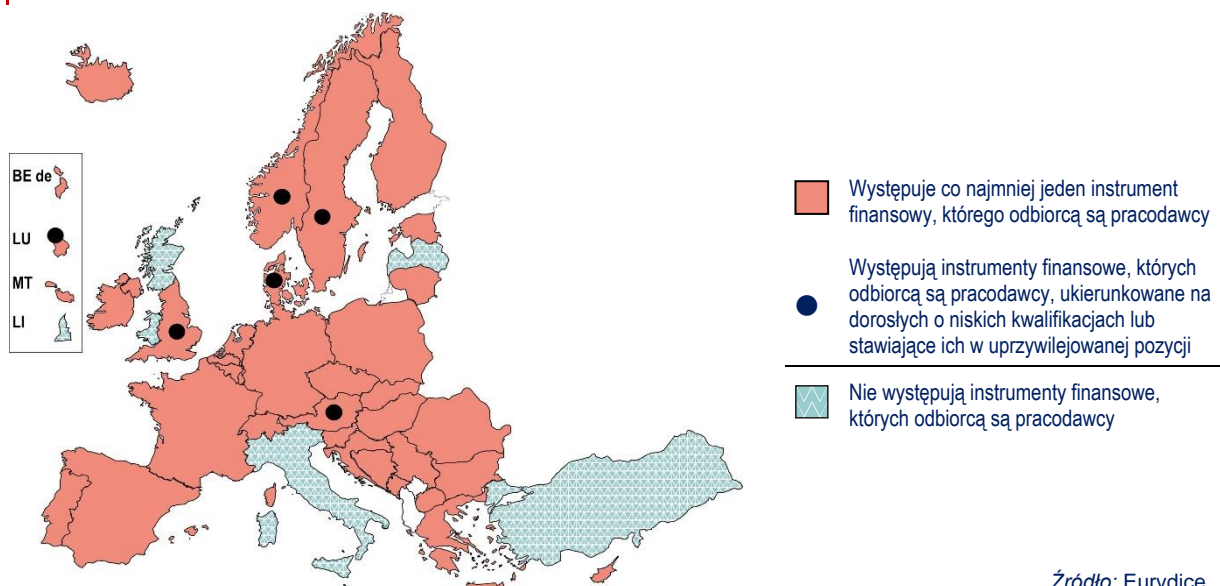
W **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej** środek wsparcia o nazwie 'portfolio dla małych i średnich przedsiębiorstw' (*KMO portefeuille*) ma na celu poprawę wiedzy i umiejętności pracowników małych i średnich przedsiębiorstw. Kwalifikowalne koszty obejmują szkolenia i doradztwo zakupione od uznanych podmiotów świadczących usługi szkoleniowe. Zwrotowi może podlegać maksymalnie 30% kosztów świadczonej usługi, a maksymalna kwota dotacji wynosi 7,5 tys. EUR rocznie.

W **Austrii** koszty edukacji i szkoleń można odliczyć od podatku jako koszty działalności gospodarczej pracodawcy. Dotyczy to kosztów poniesionych na edukację i szkolenia pracowników, w tym opłat za programy i kosztów materiałów dydaktycznych, a także kosztów

dojazdu na kursy i zakwaterowania. Możliwość odliczenia podatku wymaga od pracodawców/pracowników uzasadnienia, że edukacja lub szkolenia, w których uczestniczyli, były istotne dla ich rozwoju zawodowego.

W Polsce pracodawcy (przedsiębiorcy) mogą zaliczyć do kosztów różnego rodzaju programy podnoszące kwalifikacje pracowników (np. studia wieczorowe, zaoczne, podyplomowe, egzaminy prowadzące do uzyskania tytułu kwalifikacyjnego, naukę języków obcych). Kosztem uzyskania przychodu są również inne wydatki związane ze szkoleniem pracowników, takie jak koszty zakwaterowania, dojazdu oraz materiałów do nauki (jeśli są wymagane). Pracodawca musi jednak wykazać związek poniesionego kosztu (tj. szkolenia) z działalnością opodatkowaną wykonywaną w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

Rysunek 4.4: Występowanie instrumentów finansowych realizowanych na dużą skalę, przeznaczonych dla pracodawców, które mogą być wykorzystane do dotowania edukacji i szkoleń dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Dorośli o niskich kwalifikacjach to osoby, które ukończyły edukację lub uzyskały kwalifikacje odpowiadające co najwyżej poziomom ISCED 0–2. Oznacza to, że nie ukończyli oni szkoły średniej II stopnia lub jej odpowiednika (zob. *Glosariusz*).

Państwa zostały poproszone o wskazanie, czy w ich systemie istnieją realizowane na szeroką skalę instrumenty finansowe zapewniające kształcenie dla dorosłych o niskich kwalifikacjach. Państwa mogły wskazać do trzech instrumentów finansowych na pokrycie bezpośrednich lub pośrednich kosztów edukacji/szkoleń (zob. *Glosariusz*). Jeśli państwo zgłosiło co najmniej jeden taki instrument, zostało ujęte w kategorii *występuje co najmniej jeden instrument finansowy*. Rysunek nie uwzględnia liczby zgłoszonych instrumentów i tego, czy obejmują one wsparcie na pokrycie bezpośrednich, czy pośrednich kosztów edukacji/szkoleń.

Instrumenty finansowe ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach należy rozumieć jako zachęty, w przypadku których dorośli o niskich kwalifikacjach są albo jedynymi możliwymi beneficjentami, albo są wyraźnie wymienieni wśród ograniczonej liczby możliwych beneficjentów. Instrumenty finansowe stawiające dorosłych o niskich kwalifikacjach w uprzywilejowanej pozycji należy rozumieć jako zachęty zapewniające preferencyjne traktowanie dorosłych o niskich kwalifikacjach (np. wyższa kwota wsparcia niż w przypadku innych grup). Wszystkie instrumenty finansowe ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji, uwzględnione na rysunku, zostały opisane w załączniku IV.

Wśród instrumentów finansowych ukierunkowanych na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiających ich w uprzywilejowanej pozycji, przedstawionych na rysunku, nie uwzględniono wsparcia finansowego dostępnego wyłącznie dla młodych dorosłych o niskich kwalifikacjach (np. zachęt dostępnych wyłącznie dla pracodawców zapewniających kształcenie dla osób niepracujących ani nieuczestniczących w szkoleniach – NEET).

Oprócz dotowania bezpośrednich kosztów edukacji i szkoleń udzielane wsparcie może obejmować świadczenia z tytułu wynagrodzenia, tj. rekompensatę wynagrodzeń wypłacanych pracownikom, którzy są nieobecni w pracy z powodu udziału w edukacji lub szkoleniach.

W Niemczech, w większości krajów związkowych, ustawodawstwo zezwala pracownikom na udział w szkoleniach doszkalających przez kilka dni roboczych w roku (zwykle pięć dni) bez utraty zarobków (płatny urlop na cele szkoleniowe – *Bildungsurlaub*, *Bildungsfreistellung* lub *Bildungszeit*), o ile spełnione są pewne warunki. Aby ograniczyć lub zamortyzować koszty ponoszone przez pracodawców, niektóre kraje związkowe przewidują pokrycie kosztów wynagrodzeń w formie ryczałtu dla małych i średnich przedsiębiorstw.

W **Estonii** pracodawcy mogą ubiegać się o wsparcie na szkolenia pracowników z funduszu ubezpieczeń na wypadek bezrobocia. Wsparcie dotyczy szkoleń dla różnych kategorii pracowników, w tym pracowników w obszarach, w których wzrasta zapotrzebowanie na siłę roboczą, a także pracowników doświadczających zmian sytuacji życiowej lub pracowników, którzy muszą poprawić znajomość języka estońskiego czy umiejętności w zakresie TIK. Łączna liczba szkoleń planowanych dla pracownika musi wynosić co najmniej 50 godzin (realizowanych w ciągu jednego roku). Dodatek szkoleniowy zwraca pracodawcom koszty szkolenia, koszty podróży związane z udziałem w szkoleniu oraz koszty wynagrodzenia (minimalna stawka godzinowa) za czas, w którym pracownicy uczestniczą w szkoleniu. Z reguły zwracane jest do 80% całkowitych kosztów, ale nie więcej niż 2,5 tys. EUR na pracownika.

Istnieją również instrumenty finansowe przeznaczone dla pracodawców i związane ze szkoleniem praktykantów. Około jednej czwartej państw objętych badaniem (Belgia: Wspólnota Francuska, Grecja, Francja, Litwa, Węgry, Austria, Rumunia, Finlandia, Szwecja, Norwegia i Zjednoczone Królestwo) włączyło ten typ wsparcia do zgłoszonych instrumentów finansowych. Niektóre ze zgłoszonych instrumentów, zob. Francja i Austria, kładą nacisk na dorosłych praktykantów.

Od 2019 r. we **Francji** przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 250 pracowników, które przyjmują praktykantów, korzystają z publicznego wsparcia finansowego. Wsparcie to przedstawia się następująco: do 4 125 EUR na pierwszy rok trwania umowy, do 2 tys. EUR na drugi rok i do 1,2 tys. EUR na trzeci rok. W okresie od lipca 2020 r. do lutego 2021 r. wysokość dotacji wzrosła do 5 tys. EUR na pierwszy rok umowy dla praktykantów w wieku do 18 lat oraz do 8 tys. EUR dla osób powyżej 18 roku życia. Dofinansowanie ma zastosowanie wobec wszystkich umów o przyuczenie do zawodu w przypadku kwalifikacji na poziomach od *certificat d'aptitude professionnelle* (tj. krótkich programów zawodowych na poziomie ISCED 3) do poziomu licencji zawodowej (poziom ISCED 6).

Na **Litwie** pracodawcy oferujący szkolenia praktykantów mogą otrzymać dotację pokrywającą 70% wynagrodzenia określonego w umowie o przyuczenie do zawodu (z pewnymi ograniczeniami odnoszącymi się do krajowej płacy minimalnej).

W **Austrii** istnieje program finansowy promujący podwójny system kształcenia i szkolenia zawodowego dorosłych (*Lehrstellenförderung Lehre für Erwachsene*). W ramach tego programu pracodawcy otrzymują dodatkowe wsparcie finansowe, jeśli zatrudniają praktykantów, którzy w momencie rozpoczęcia szkolenia mają co najmniej 18 lat. Kwalifikujący się pracodawcy otrzymują miesięczny ryczałt w wysokości do 900 EUR przez cały okres trwania programu praktyk na pokrycie kosztów edukacji, szkoleń i plac. Beneficjenci są następnie zobowiązani do wypłacania praktykantom wynagrodzenia zgodnie z porozumieniem zbiorowym, tj. zapewnienia znacznie wyższego wynagrodzenia niż zwykle wynagrodzenie za praktykę.

W **Rumunii** pracodawcy otrzymują dotację dla praktykantów przez okres sześciu miesięcy, jeśli szkolenie prowadzi do uzyskania kwalifikacji na poziomie 1 (zob. załącznik II) lub przez okres 12 miesięcy, jeśli prowadzi do uzyskania kwalifikacji na poziomie 2. Umowy o przyuczenie do zawodu są finansowane z budżetu ubezpieczeń na wypadek bezrobocia i są współfinansowane z funduszy unijnych.

Jak pokazuje rysunek 4.4, tylko kilka państw wprowadziło zachęty finansowe dla pracodawców ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiających takich dorosłych w uprzywilejowanej pozycji. Jeśli takie wsparcie finansowe istnieje, przybiera ono różne formy, w tym formę dotacji do opłat za program i kosztów wynagrodzenia.

W **Danii** program SVU (zob. rysunek 4.3 i powiązana analiza) wspiera nie tylko dorosłych o niskich kwalifikacjach, ale także ich pracodawców. Jeśli pracownik otrzymuje pełne wynagrodzenie, jego pracodawca może otrzymać SVU jako rekompensatę wynagrodzenia.

W **Luksemburgu** przedsiębiorstwa sektora prywatnego mogą uzyskać wsparcie finansowe na szkolenia w wysokości 15% rocznych nakładów na szkolenia (podlegających opodatkowaniu). Kwota współfinansowania zostaje zwiększona o 20% w odniesieniu do kosztów wynagrodzeń uczestników spełniających jedno z następujących kryteriów: 1) brak kwalifikacji uznawanych przez organy publiczne i staż pracy krótszy niż 10 lat lub 2) wiek powyżej 45 lat.

W **Austrii** program wspierania kwalifikacji pracowników (*Qualifizierungsförderung für Beschäftigte*) obejmuje edukację i szkolenia trzech grup docelowych: 1) pracowników o niskim poziomie kwalifikacji, tj. osób, które nie ukończyły edukacji na poziomie powyżej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2); 2) zatrudnionych kobiet, które ukończyły szkolenie w zakresie przyuczenia do zawodu lub trzyletnią szkołę średnią zawodową (*Berufsbildende Mittlere Schule*) oraz 3) pracowników o wyższym poziomie kwalifikacji, jeśli ukończyli co najmniej 45 rok życia. Program zapewnia wsparcie finansowe dla pracodawców, pokrywa 50% opłat za udział w programie i 50% kosztów nieobecności personelu, do maksymalnej kwoty 10 tys. EUR na osobę i wniosek.

W **Zjednoczonym Królestwie (Anglia)** budżet na kształcenie dorosłych, który jest programem finansowanym przez rząd, może być wykorzystywany do dotowania pracodawców, jak również innych podmiotów świadczących usługi w zakresie edukacji i szkoleń dla dorosłych. Program ten finansuje edukację i szkolenia różnych zagrożonych grup, w tym dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Nacisk kładziony jest na następujące grupy: dorośli w wieku 19–23 lat przygotowujący się do uzyskania pierwszych kwalifikacji na poziomie 2 lub 3; dorośli o niskich zarobkach powyżej 24 roku życia przygotowujący się do uzyskania pierwszych kwalifikacji na poziomie 2 lub 3;

bezrobotni dorośli podejmujący jakikolwiek kurs lub uczący się w celu uzyskania kwalifikacji do poziomu 2; oraz osoby o niskich zarobkach, których językiem ojczystym nie jest angielski (a chcą podnieść swoje umiejętności językowe do poziomu 2).

Wprawdzie rysunek 4.4 wskazuje, że liczba środków z instrumentów finansowych koncentrujących się na dorosłych o niskich kwalifikacjach jest ograniczona, to jednak rozważyć należy następujące kwestie. Choć niektóre instrumenty finansowe nie odnoszą się bezpośrednio do dorosłych o niskich kwalifikacjach, to zapewniają one dotacje w zakresie kształcenia i tym samym mogą mieć wpływ również na tę grupę odbiorców. Na przykład niektóre państwa stosują bodźce finansowe dla pracodawców, którzy zachęcają swoich pracowników do udziału w programach rozwijających umiejętności podstawowe. Prawdopodobnie wśród uczących się uczestniczących w tych programach są dorośli o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadający żadnych kwalifikacji. Niderlandy i Szwajcaria dostarczają przykładów takich programów wsparcia.

W **Niderlandach** doroczny program dotacji Stawiaj na umiejętności (*Tel mee met Taal subsidieregeling*) oferuje pracodawcom wsparcie finansowe na szkolenia pracowników. Działania realizowane w ramach tego programu powinny przyczynić się do podniesienia podstawowych umiejętności pracowników, a mianowicie czytania, pisania, liczenia lub umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi.

Od 2018 r. w **Szwajcarii** zapewnia się dotacje na kursy szkoleniowe nakierowane na zdobywanie podstawowych umiejętności związanych z pracą (*Förderschwerpunkt Grundkompetenzen am Arbeitsplatz*). Kursy te muszą być ściśle powiązane z codzienną pracą i związanymi z nią wyzwaniami. Obejmują one takie tematy, jak: czytanie i pisanie, matematyka w życiu codziennym, umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi i umiejętności wypowiadania się w języku ojczystym.

Z tego względu ograniczony zakres wsparcia przedstawiony na rysunku 4.4 (a także na rysunku 4.3) należy interpretować z pewną ostrożnością. Istnieją instrumenty finansowe, które nie odnoszą się do podnoszenia poziomu kwalifikacji, ale nadal stanowią zachętę do zwiększania dostępu do umiejętności podstawowych (ten drugi aspekt nie jest przedstawiony na rysunkach 4.3 i 4.4). Niemniej jednak z ogólnego przeglądu wynika, że państwa rzadko stosują instrumenty finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub instrumenty finansowe stawiające tę grupę w uprzywilejowanej pozycji.

4.3. Znaczenie funduszy europejskich

Publiczne wsparcie finansowe dla instytucji, uczących się lub pracodawców (zob. sekcja 4.2) może pochodzić z budżetów krajowych, a także z innych źródeł, w szczególności z funduszy UE.

W niedawno przeprowadzonym przeglądzie wykorzystania jednego z funduszy UE (Europejskiego Funduszu Społecznego – EFS) na edukację i szkolenia (Donlevy i in. 2020) uznano kształcenie dorosłych za obszar, który szczególnie korzysta ze środków EFS. W przeglądzie zauważa się, że „wiele państw członkowskich i regionów wykorzystało środki z EFS na inwestycje w uczenie się przez całe życie / kształcenie dorosłych, często ze szczególnym uwzględnieniem dorosłych o niskich kwalifikacjach lub dorosłych o przestarzałych umiejętnościach. W przypadku tych państw inwestycje w uczenie się przez całe życie nie mogłyby zostać zrealizowane na taką skalę wyłącznie ze środków krajowych, zatem inwestycje EFS przyniosły znaczną wartość dodaną” (Donlevy i in. 2020, s. 205). Innymi słowy – w wielu państwach europejskich oferta edukacyjna i szkoleniowa dla dorosłych byłaby znacznie mniej rozwinięta bez inwestycji z EFS.

Zgodnie z powyższym ustaleniem dane zgromadzone przez Eurydice na potrzeby niniejszego raportu sugerują, że fundusze unijne są szeroko wykorzystywane do wspierania edukacji i szkoleń dorosłych, w tym kształcenia dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub osób o niskim poziomie kwalifikacji bądź nieposiadających żadnych kwalifikacji. W kwestionariuszu Eurydice tylko pięć państw członkowskich UE (Dania, Niemcy, Luksemburg, Niderlandy i Finlandia) wskazało, że żadne lub prawie żadne programy dotowane ze środków publicznych dostępne dla dorosłych i prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 lub EQF 4 nie korzystają z finansowania unijnego. Wszystkie pozostałe państwa członkowskie UE zgłosiły większy udział finansowania UE w tego rodzaju świadczeniach (tj. albo niektóre programy korzystają z finansowania UE, albo wszystkie / prawie

wszystkie programy korzystają z finansowania UE). Porównywalny obraz wyłania się w odniesieniu do programów dotyczących podstawowych umiejętności⁽⁸⁴⁾.

Załącznik II potwierdza powyższe ustalenia, przedstawiając informacje na temat źródeł finansowania głównych programów edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych, z których mogą korzystać dorośli o niskim poziomie umiejętności podstawowych oraz osoby o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadające żadnych kwalifikacji (zob. kolumna *Źródła finansowania* w załączniku II). Chociaż załącznik ten obejmuje tylko najbardziej zinstytucjonalizowane typy oferty dostępnej dla dorosłych (tj. nie odnosi się do wszystkich programów dotowanych ze środków publicznych funkcjonujących w Europie), to jednak przyczynia się on do zrozumienia roli finansowania unijnego. Dane po raz kolejny wskazują na to, że finansowanie UE odgrywa istotną rolę w tworzeniu możliwości kształcenia dorosłych w wielu państwach europejskich.

Rolę finansowania unijnego można również ocenić, analizując zakres, w jakim przyczynia się ono do osiągnięcia celów strategicznych związanych z kształceniem dorosłych. Jak zostało to omówione w rozdziale 2, w latach 2015–2020 prawie wszystkie państwa europejskie opracowały dokumenty strategiczne, które odnoszą się do poprawy umiejętności lub podnoszenia kwalifikacji dorosłych. Zdecydowana większość państw posiadających takie dokumenty poinformowała, że ich strategie przewidują specjalne finansowanie. W około połowie państw obejmuje to również finansowanie ze środków europejskich (zob. kolumna *Źródła finansowania* w załączniku I).

Ogółem dane Eurydice potwierdzają, że fundusze unijne pomagają w zapewnieniu finansowania edukacji i szkoleń dorosłych w Europie. Nasuwa się pytanie, czy i w jaki sposób można wzmocnić krajowe źródła finansowania, aby zapewnić stabilność finansową strategii i środków zainicjowanych przy wsparciu finansowym UE.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przeanalizowano publiczne interwencje finansowe mające na celu wspieranie dostępu do edukacji i szkoleń oraz udziału w nich, zwłaszcza wśród dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub nieposiadających żadnych kwalifikacji bądź o niedostatecznych umiejętnościach podstawowych. Rozdział rozpoczęła analiza danych z badania AES z 2016 r., z której wynika, że dla około jednej trzeciej dorosłych, chcących uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach, kwestie finansowe stanowią jedną z przeszkód stojących na ich drodze (zob. rysunek 4.1). Dla około jednego na pięciu dorosłych główną przeszkodą w uczestnictwie jest finansowanie. Badanie AES pokazuje również, że dorośli o niższym poziomie kwalifikacji częściej wskazują na barierę związaną z kosztami kształcenia niż osoby o wyższym poziomie kwalifikacji.

W rozdziale tym przeanalizowano następnie dwa wymiary wydatków publicznych na edukację i szkolenia dorosłych: finansowanie po stronie podaży (tj. finansowanie wspierające dostawców usług edukacyjnych i szkoleniowych) oraz finansowanie po stronie popytu (tj. finansowanie bezpośrednio wspierające osoby fizyczne lub pracodawców). W rozdziale podkreślono, że przy rozważaniu na temat dostępności finansowej oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych należy przeanalizować zarówno finansowanie po stronie podaży, jak i finansowanie po stronie popytu.

W odniesieniu do finansowania po stronie podaży w analizie przywołano dane przedstawione w innych częściach raportu, które pokazują, że wszystkie państwa europejskie zapewniają dotowanie przynajmniej niektórych typów oferty edukacyjnej dla dorosłych chcących zdobyć nowe kwalifikacje lub podnieść (podstawowe) umiejętności. Programy dotowane ze środków publicznych dostępne dla

⁽⁸⁴⁾ Spośród państw UE, które zgłosiły istnienie programów w zakresie podstawowych umiejętności dotowanych ze środków publicznych, jedynie Belgia (Wspólnota Flamandzka), Dania, Luksemburg i Niderlandy wskazały, że udział finansowania UE w tego rodzaju świadczeniach jest ograniczony (tj. żadne / prawie żadne z programów nie korzystają z finansowania UE). Wszystkie pozostałe państwa członkowskie UE poinformowały, że finansowanie UE w większym stopniu przyczynia się do oferowania programów w zakresie umiejętności podstawowych (tj. albo niektóre programy korzystają z finansowania UE, albo wszystkie / prawie wszystkie programy korzystają z finansowania UE).

dorośli są oferowane w ramach różnych rozwiązań instytucjonalnych, zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje prywatne, przy czym te ostatnie otrzymują dotacje publiczne albo w formie systematycznych dotacji, albo na zasadzie odrębnych projektów.

W odniesieniu do programów dotowanych ze środków publicznych na poziomach włącznie do ISCED 3 lub EQF 4 w rozdziale tym zbadano, czy od dorosłych, zwłaszcza tych o niskim poziomie kwalifikacji, wymaga się wkładu w koszty nauki. W większości państw europejskich korzystanie z omawianej oferty z reguły nie wiąże się z żadnymi stałymi opłatami (zob. rysunek 4.2). Mniej więcej w jednej trzeciej badanych państw dorośli mogą wносить opłaty lub nie muszą wносить ich wcale, w zależności od dodatkowych czynników (np. statusu zatrudnienia, rodzaju lub poziomu programu). Tylko kilka państw zgłosiło regularne pobieranie opłat (Niderlandy, Szwajcaria, Islandia i Liechtenstein). Podobnie wygląda to w przypadku programów rozwijających umiejętności podstawowe, przy czym nieco większa liczba państw zapewnia tego typu świadczenia nieodpłatnie.

Biorąc pod uwagę, że dorośli mogą być zainteresowani udziałem w programach, które nie są finansowane ze środków publicznych (lub nie są w pełni finansowane ze środków publicznych), w rozdziale tym przeanalizowano zachęty finansowe, które mogą zmniejszyć obciążenie finansowe ze strony uczących się (finansowanie po stronie popytu). Z analizy wynika, że w większości państw europejskich istnieje co najmniej jeden instrument finansowy, z którego mogą korzystać dorośli o niskich kwalifikacjach uczestniczący w edukacji i szkoleniach (zob. rysunek 4.3). Istniejące instrumenty finansowe różnią się znacznie pod wieloma względami. Niektóre mają na celu dofinansowanie bezpośrednich wydatków związanych z kształceniem, takich jak opłaty za kurs lub egzamin, lub innych wydatków (np. koszty podróży i zakwaterowania), podczas gdy inne zapewniają rekompensaty z tytułu utraty lub zmniejszenia dochodów w wyniku udziału w edukacji i w szkoleniu. Ponadto instrumenty finansowe są zróżnicowane pod względem uprawnionych beneficjentów: niektóre są dostępne dla wszystkich dorosłych, inne są skierowane do pracowników, a jeszcze inne mają na celu wsparcie różnych zagrożonych grup, w szczególności dorosłych napotykaających trudności na rynku pracy. Jeśli chodzi o dorosłych o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji, grupa ta rzadko jest wprost objęta publicznymi instrumentami finansowymi. Oznacza to, że dorośli o niskich kwalifikacjach mogą korzystać z licznych programów oferujących wsparcie finansowe, ale rzadko funkcjonują instrumenty finansowe, które w sposób jednoznaczny skupiają się na tej grupie.

Oprócz osób uczących się również pracodawcy oferujący możliwości edukacyjne i szkoleniowe mogą często korzystać z publicznych instrumentów finansowych (zob. rysunek 4.4). W tym obszarze również występują znaczne różnice pod względem dopuszczalnych wydatków i beneficjentów. Podobnie jak w przypadku instrumentów finansowych skierowanych do osób fizycznych, instrumenty finansowe dla pracodawców rzadko wyraźnie odnoszą się do edukacji i szkoleń dorosłych o niskich kwalifikacjach. Wsparcie jest częściej skierowane do szerszych kategorii uczących się (np. wszystkich pracowników) albo do innych grup docelowych (np. osób w niepewnej sytuacji na rynku pracy, pracowników o niskich kwalifikacjach).

Podsumowanie przedstawione na rysunku 4.5 uwzględnia wyżej wymienione obszary. Pokazuje, że w ponad połowie badanych państw dorośli o niskich kwalifikacjach, którzy uczestniczą w programach dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji, zasadniczo nie wnoszą opłat, a w tych samych państwach istnieją instrumenty finansowe dla uczących się lub pracodawców, mające na celu współfinansowanie edukacji i szkoleń. Niektóre z państw w tej grupie zapewniają wsparcie finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające tę grupę w uprzywilejowanej pozycji (zob. Luksemburg, Austria, Szwecja i Norwegia). Rysunek 4.5 wskazuje również, że we wszystkich państwach, w których zastosowanie mają systematyczne opłaty względem (przynajmniej niektórych) programów dotowanych ze środków publicznych, istnieją przynajmniej pewne zachęty finansowe dla uczących się lub pracodawców, które mogą wspierać edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach. Niektóre z tych państw zapewniają wsparcie finansowe ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich

w uprzywilejowanej pozycji (zob. Belgia: Wspólnota Flamandzka, Dania, Francja, Chorwacja, Słowenia i Zjednoczone Królestwo – Anglia).

Powyższy przegląd powinien być jednak interpretowany z ostrożnością i należy rozważyć dalsze aspekty powiązane z tym tematem. Jednym z dodatkowych aspektów jest rzeczywisty rozmiar sektora edukacji i szkoleń dorosłych, dotowanego ze środków publicznych. Przykładowo, w przypadku gdy wszystkie programy dotowane ze środków publicznych są bezpłatne, ale ich liczba jest ograniczona, uczący się mogą być zmuszeni do korzystania z prywatnego, płatnego systemu edukacji i szkoleń. Innym aspektem, który należy rozważyć, jest wysokość dostępnego wsparcia finansowego (po stronie popytu). Jak pokazano w niniejszym rozdziale, niektóre instrumenty finansowe zapewniają stosunkowo niewielkie wsparcie (np. niewielkie wpłaty na poczet opłat za kurs lub różnych dodatkowych wydatków), podczas gdy inne umożliwiają dotowanie większych kosztów, w tym kosztów utrzymania w przypadku dłuższego udziału w edukacji i szkoleniach. Kolejnym istotnym zagadnieniem wymagającym rozważenia jest łatwość, z jaką osoby uczące się mogą uzyskać wsparcie finansowe. Niniejsze podsumowanie przedstawia zatem jedynie częściowy obraz wysiłków podejmowanych przez organy publiczne na rzecz dotowania oferty edukacyjnej dla grup docelowych będących przedmiotem niniejszego raportu. Aby uwzględnić wszystkie istotne obszary, konieczne byłoby przeprowadzenie odpowiednich badań.

Na koniec w rozdziale omówiono zakres, w jakim finansowanie UE przyczynia się do tworzenia oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych, w szczególności tych o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji. Z analizy wynika, że w większości państw członkowskich UE finansowanie unijne ma udział w realizacji tego celu, co oznacza, że przynajmniej niektóre programy dotowane ze środków publicznych, mogące umożliwić dorosłym o niskich kwalifikacjach podniesienie kwalifikacji, korzystają z finansowania unijnego. Tylko kilka państw członkowskich UE wskazuje, że żadne lub prawie żadne programy dostępne dla dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji nie korzystają z finansowania UE.

Rysunek 4.5: Podsumowanie wsparcia finansowego ze środków publicznych na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach, 2019/20

	Brak opłat za udział w programach dotowanych ze środków publicznych prowadzących do uzyskania kwalifikacji do poziomu ISCED 3 / EQF 4	Zachęty finansowe dla uczących się		Zachęty finansowe dla pracodawców	
		Co najmniej jeden instrument finansowy, który obejmuje dorosłych o niskich kwalifikacjach	Instrumenty finansowe, które są ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji	Co najmniej jeden instrument finansowy, który obejmuje dorosłych o niskich kwalifikacjach	Instrumenty finansowe, które są ukierunkowane na dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji
BE fr		●		●	
BE de		●		●	
BE nl		●	●	●	
BG	●	●		●	
CZ		●		●	
DK		●	●	●	●
DE	●	●		●	
EE	●	●		●	
IE	●	●		●	
EL	●	●		●	
ES	●	●		●	
FR		●	●	●	
HR		●	●	●	
IT	●	●			
CY	●	●		●	
LV		●			
LT	●	●		●	
LU	●	●		●	●
HU	●	●		●	
MT		●		●	
NL		●		●	
AT	●	●		●	●
PL	●	●		●	
PT	●	●		●	
RO	●			●	
SI		●	●	●	
SK	●	●		●	
FI	●	●		●	
SE	●	●	●	●	●
BA		●		●	
CH				●	
IS		●		●	
LI		●			
ME		●		●	
MK	●	●		●	
NO	●	●		●	●
RS		●		●	
TR	●	●			
UK-ENG		●		●	●
UK-WLS		●			
UK-NIR		●		●	
UK-SCT	●	●			

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek ten jest podsumowaniem danych przedstawionych na rysunkach 4.2–4.4. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach.

ROZDZIAŁ 5: ELASTYCZNE ŚCIEŻKI KSZTAŁCENIA

Przy omawianiu oferty edukacyjnej dla dorosłych kwestia elastyczności ma znaczenie zasadnicze. Wynika to z faktu, że dorośli często muszą godzić wiele zobowiązań, w tym pracę, obowiązki rodzinne i inne zadania. Potrzebują zatem większej elastyczności w odniesieniu do edukacji i szkoleń, co oznacza większy wybór pod względem czasu, miejsca, tempa, treści i trybu uczenia się. Zatem koncepcja elastyczności w edukacji i szkoleniach dorosłych idzie w parze z indywidualizacją procesu uczenia się.

Zalecenie Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r. ⁽⁸⁵⁾ kładzie nacisk na elastyczność w edukacji i szkoleniach dorosłych, odnosząc się do trzyetapowego podejścia obejmującego 1) ocenę umiejętności, 2) zapewnienie dostosowanej, elastycznej oferty edukacyjnej wysokiej jakości oraz 3) walidację i uznawanie nabytych umiejętności. W dokumencie roboczym Komisji z 2019 r., w którym podsumowano środki wdrożone przez państwa członkowskie w odpowiedzi na zalecenie w sprawie ścieżek poprawy umiejętności, podkreśla się, że „oferowanie dorosłym odpowiednich ścieżek kształcenia zależy od elastyczności systemu oraz od tego, w jaki sposób umożliwiałoby on dorosłym godzenie nauki z pracą lub życiem rodzinnym” (Komisja Europejska 2019b, s. 15).

Dyskusja na temat elastyczności edukacji i szkoleń dorosłych w niniejszym rozdziale podzielona jest na sześć sekcji. Na początku opisano niektóre przeszkody stojące na drodze do udziału dorosłych w kształceniu. Następnie przeanalizowano różne sposoby realizacji kształcenia i rozwiązania organizacyjne, które mogą mieć pozytywny wpływ na zmniejszenie tych przeszkód. Druga sekcja poświęcona jest realizacji programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych poprzez kształcenie zdalne. Sekcja trzecia analizuje stan rzeczy w odniesieniu do programów modułowych, a czwarta koncentruje się na rozwoju programów i kwalifikacji opartych na punktach zaliczeniowych. W sekcji piątej zbadano perspektywy kształcenia dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji, analizując możliwości przechodzenia między poziomami kształcenia. W ostatniej sekcji przeanalizowano różne podejścia pod względem dostosowywania oferty edukacyjnej i szkoleniowej do potrzeb dorosłych. Rozważania zawarte w niniejszym rozdziale są kontynuowane w rozdziale 6, w którym omówiono inny obszar tematyczny związany z elastycznością w edukacji i szkoleniach dorosłych: uznawanie i walidację wiedzy i umiejętności nabytych w drodze kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego.

5.1. Dlaczego elastyczność w kształceniu dorosłych ma znaczenie

W badaniu dotyczącym edukacji dorosłych (AES) z 2016 r. respondenci, którzy chcieli uczestniczyć (lub chcieli uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach, ale napotkali trudności, zostali poproszeni o określenie przeszkód, które im to utrudniały. Możliwe odpowiedzi na to pytanie obejmowały powody rodzinne, nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy, brak odpowiedniej oferty edukacyjnej bądź szkoleniowej lub odległość, tj. przeszkody, które potencjalnie można pokonać dzięki elastyczności edukacji i szkolenia.

Na rysunku 5.1 przedstawiono średnie dane dla UE-27 dotyczące tych przeszkód w zależności od poziomu wykształcenia respondentów. Jak pokazują dane, niezależnie od poziomu wykształcenia powody rodzinne i nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy były częściej wymieniane jako przeszkody niż odległość lub brak odpowiedniej oferty edukacyjnej czy szkoleniowej.

We wszystkich grupach wydzielonych ze względu na poziom wykształcenia respondentów powody rodzinne jako przeszkodę w udziale w edukacji i szkoleniach podawano prawie dwa razy częściej niż odległość; około jednej trzeciej (34,4%) dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 0–2) i którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach, wskazywało na tę przeszkodę. Jeśli chodzi o nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy, zauważalne były różnice pomiędzy grupami o różnym poziomie wykształcenia: około jednej

⁽⁸⁵⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484/1 z 24.12.2016.

trzeciej (33%) dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2), którzy chcieli uczestniczyć w edukacji i szkoleniach, wskazywało na tę przeszkodę, z kolei na powód ten wskazała blisko połowa (47,3%) osób z wykształceniem wyższym (poziom ISCED 5–8).

Brak odpowiedniej oferty edukacyjnej i szkoleniowej został uznany za przeszkodę w uczestnictwie przez 22,4% dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2), którzy chcieli wziąć udział w edukacji i szkoleniach, a także przez 18,4% dorosłych o średnim poziomie kwalifikacji (poziom ISCED 3–4) i 17% osób z wyższym wykształceniem (poziom ISCED 5–8). Z kolei o odległości wspomniało odpowiednio 18,7%, 14,7% i 15,2% dorosłych w tych trzech grupach.

Rysunek 5.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy chcieli uczestniczyć (lub uczestniczyć w większym stopniu) w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według powodów rezygnacji z uczestnictwa w nauce i poziomów wykształcenia (średnia dla UE-27), 2016

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_178] (dane pobrane 19 kwietnia 2020 r.).

Objaśnienia

Kod danych AES online [trng_aes_178] odnosi się do następujących przeszkód: odległość, koszty, powody rodzinne, inne powody osobiste, powody związane ze zdrowiem lub wiekiem, brak odpowiedniej oferty edukacyjnej bądź szkoleniowej, brak wsparcia ze strony pracodawcy lub służb publicznych, nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy i inne (powody). Rysunek 5.1 obejmuje tylko cztery z tych powodów.

Dane są uporządkowane według poziomu ISCED 0–2.

Rysunek 5.1 pokazuje, że dla około jednego na trzech dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2) chcących uczestniczyć w edukacji i szkoleniach przeszkodę, która im to uniemożliwia, stanowią względy rodzinne lub nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy. Blisko jeden na pięciu dorosłych o tym samym poziomie wykształcenia jako jedną z przeszkód podaje odległość lub brak odpowiedniej oferty edukacyjnej czy szkoleniowej.

W dalszej części niniejszego rozdziału analizowane są sposoby realizacji kształcenia i rozwiązania organizacyjne w zakresie edukacji oraz szkoleń dorosłych, które mogą potencjalnie wyeliminować te przeszkody.

5.2. Kształcenie zdalne

Kształcenie zdalne jest powszechnie postrzegane jako rozwiązanie, które może przyczynić się do zwiększenia elastyczności edukacji i szkoleń. W przeciwieństwie do tradycyjnego sposobu nauczania, który wymaga od uczących się dostosowania swoich zobowiązań osobistych lub zawodowych do toku zajęć, kształcenie zdalne pozwala na dostosowanie toku zajęć do zobowiązań osób uczących się.

W tej sekcji omówiono kształcenie zdalne; jest ona podzielona na dwie części. W pierwszej przedstawiono główne rozwiązania w zakresie kształcenia zdalnego oraz inicjatywy realizowane na szeroką skalę, które zostały wdrożone w Europie, natomiast w drugiej omówiono wpływ pandemii COVID-19 na ofertę kształcenia zdalnego. Zgodnie z założeniami niniejszego raportu obydwie części koncentrują się na kształceniu zdalnym na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, tj. do ukończenia szkoły średniej II stopnia lub jej odpowiednika. Nie jest brane pod uwagę kształcenie zdalne obejmujące tylko sektor szkolnictwa wyższego.

W niniejszym raporcie kształcenie zdalne jest rozumiane jako ogólny termin obejmujący działania edukacyjne prowadzone zdalnie z wykorzystaniem różnych mediów, niekoniecznie mediów elektronicznych; działania edukacyjne prowadzone z wykorzystaniem TIK (e-learning); oraz działania edukacyjne łączące kształcenie zdalne lub e-learning z niektórymi formami kształcenia twarzą w twarz w instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych (mieszane metody uczenia).

5.2.1. Krajowe podmioty oferujące kształcenie zdalne i środki wsparcia

Jak pokazuje rysunek 5.2, w niewielkiej liczbie państw główne publiczne lub dotowane ze środków publicznych podmioty oferujące kształcenie zdalne oferują kwalifikacje na poziomie włącznie do szkoły średniej II stopnia. Zazwyczaj podmioty te nie koncentrują się na dorosłych, ale kierują swoją ofertę do wszystkich, którzy z różnych powodów nie mogą uczestniczyć w programach tradycyjnych. Innymi słowy – dorośli mogą korzystać z tej oferty edukacyjnej w taki sam sposób, jak młodsi uczniowie. Takie rozwiązania zapewniane są w Hiszpanii, Francji i Turcji.

W **Hiszpanii** kształcenie zdalne dla dorosłych jest koordynowane i organizowane na szczeblu centralnym przez Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego za pośrednictwem Centrum Innowacji i Rozwoju Kształcenia Zdalnego (CIDEAD) ⁽⁸⁶⁾, które powstało w 1992 r. W ramach swoich usług CIDEAD oferuje programy formalne na różnych poziomach, zarówno ogólne, jak i zawodowe. W zależności od programu, zakres jest zorganizowany w obszary wiedzy lub moduły. Oprócz CIDEAD, które funkcjonuje w całej Hiszpanii, w kilku wspólnotach autonomicznych istnieją instytucje specjalnie ukierunkowane na zapewnianie kształcenia zdalnego dla dorosłych.

We **Francji** Krajowe Centrum Kształcenia Zdalnego (CNED) ⁽⁸⁷⁾ założone w 1939 r. zapewnia edukację i szkolenia na wszystkich poziomach kształcenia (od edukacji przedszkolnej do studiów wyższych). Oprócz programów formalnych instytucja ta oferuje pozaformalne szkolenia zawodowe w wielu dziedzinach, a także kursy przygotowujące do udziału w rekrutacjach do sektora publicznego. CNED posiada oddziały w ośmiu dużych miastach na terenie Francji. Kształcenie realizowane jest w trybie korespondencyjnym, online oraz twarzą w twarz. W 2018 r. z oferty CNED (formalnej i pozaformalnej) skorzystało około 84 tys. uczniów.

W **Turcji** od lat 90. Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi sieć szkół kształcenia otwartego ⁽⁸⁸⁾. Oferują one programy kształcenia ogólnego i zawodowego na poziomie średnim I i II stopnia (poziomy ISCED 2 i 3) wszystkim tym, którzy z różnych powodów nie mogą uczestniczyć w tradycyjnym systemie edukacji lub chcą ją ukończyć po wcześniejszym opuszczeniu systemu edukacji. Istnieje około 770 ośrodków egzaminacyjnych i 3,5 tys. biur kontaktowych (dodatkowo około 30 ośrodków egzaminacyjnych znajduje się za granicą).

Oprócz powyższych państw, w których funkcjonuje jedna kluczowa instytucja lub sieć instytucjonalna zajmująca się kształceniem zdalnym, w Norwegii działa kilka podmiotów finansowanych ze środków publicznych, które zajmują się kształceniem zdalnym i podlegają Norweskiej Dyrekcji ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności. Wszystkie te instytucje oferują programy edukacyjne online na poziomie szkoły średniej II stopnia.

W niektórych państwach dostęp do formalnych kwalifikacji uzyskiwanych w drodze kształcenia zdalnego jest zapewniany raczej przez duże platformy e-learningowe niż przez instytucje kształcenia zdalnego. Tak jest w przypadku Irlandii, w której programy oferowane przez platformę eCollege prowadzą do uzyskania uznawanych kwalifikacji w zakresie dalszej edukacji i szkoleń, oraz w Luksemburgu, gdzie platforma eCampus umożliwia uczącym się zdobycie wykształcenia średniego II stopnia.

W **Irlandii** platforma eCollege ⁽⁸⁹⁾ jest wiodącą platformą edukacyjną dla dalszej edukacji i szkoleń. Jest finansowana przez SOLAS, państwową agencję odpowiedzialną za dalszą edukację i szkolenia. Oferuje ona liczne programy online prowadzące do uzyskania uznawanych kwalifikacji w wielu dziedzinach (biznes, zarządzanie projektami, technologie informacyjne, projektowanie graficzne, projektowanie stron internetowych, marketing cyfrowy, rozwój oprogramowania i podstawowe umiejętności komputerowe).

⁽⁸⁶⁾ Zob.: www.educacionyfp.gob.es/educacion/mc/cidead/portada.html.

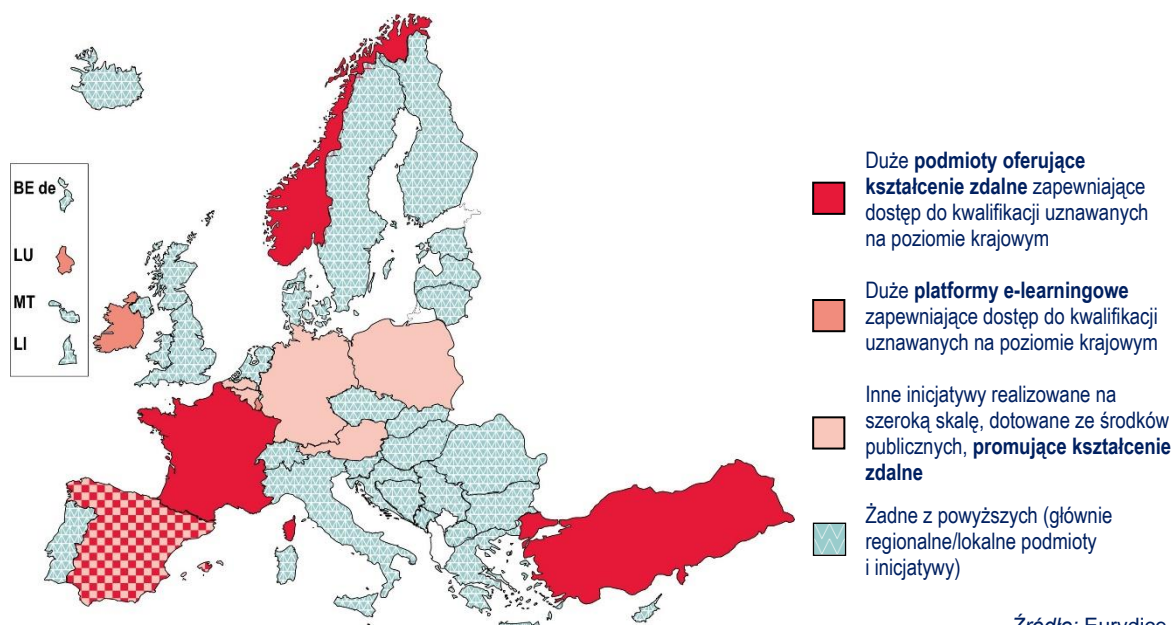
⁽⁸⁷⁾ Zob.: www.cned.fr/.

⁽⁸⁸⁾ Zob.: www.hbo.gov.tr/.

⁽⁸⁹⁾ Zob.: www.ecollege.ie/.

Od 2005 r. w **Luksemburgu** organy najwyższego szczebla prowadzą platformę e-learningową eCampus⁽⁹⁰⁾, która umożliwia uczącym się zdobycie wykształcenia średniego II stopnia w drodze kształcenia zdalnego. Każdego roku z usługi tej korzysta od 100 do 150 słuchaczy.

Rysunek 5.2: Rozwiązania w zakresie kształcenia zdalnego obejmujące edukację i szkolenia dorosłych realizowane na szeroką skalę i dotowane ze środków publicznych, 2019/20

Objaśnienia

Niniejszy Rysunek skupia się na rozwiązaniach w zakresie kształcenia zdalnego zainicjowanych przez władze edukacyjne najwyższego szczebla. Kształcenie zdalne jest tu rozumiane jako kształcenie, w którym ponad 50% czasu nauczania odbywa się zdalnie. Gdy mowa o podmiotach oferujących kształcenie zdalne, rysunek odnosi się do podmiotów, dla których kształcenie zdalne jest głównym przedmiotem działalności lub głównym zadaniem.

Rysunek nie uwzględnia kształcenia zdalnego w sektorze szkolnictwa wyższego. Ponadto nie uwzględnia też inicjatyw dotowanych ze środków publicznych realizowanych w odpowiedzi na kryzys COVID-19. Te ostatnie zostały przedstawione w sekcji 5.2.2.

Oprócz powoływania instytucji lub platform kształcenia zdalnego, zapewniających dostęp do kwalifikacji uznawanych w danym państwie, władze edukacyjne najwyższego szczebla mogą zapewniać inne rodzaje wsparcia dla rozwoju zdalnego kształcenia. Jednym z kluczowych przykładów inicjatywy realizowanej na dużą skalę, dotowanej ze środków publicznych, jest program Aula Mentor w Hiszpanii, który obejmuje całą infrastrukturę służącą prowadzeniu kursów pozaformalnego kształcenia zdalnego dla dorosłych.

W **Hiszpanii** Aula Mentor⁽⁹¹⁾ jest internetowym otwartym systemem edukacyjno-szkoleniowym, który oferuje około 170 kursów kształcenia pozaformalnego. Obejmuje dwie infrastruktury: ponad 500 sal lekcyjnych wyposażonych w sprzęt komputerowy i połączenie z internetem oraz platformę internetową zaprojektowaną i opracowaną przez Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego. Uczestnicy mogą swobodnie wybierać kursy (nie ma żadnych wymagań wstępnych), a wsparcie zapewniają im prowadzący. Po pomyślnym ukończeniu programu uczestnicy otrzymują świadectwo wydawane przez ministerstwo. W okresie od września 2019 r. do czerwca 2020 r. do systemu zapisało się blisko 16 tys. osób.

Inne środki wsparcia skierowane na kształcenie zdalne obejmują inicjatywy mające na celu poprawę jakości oferty, wdrażanie kształcenia zdalnego w całym sektorze edukacji i szkoleń (dorośli) oraz podnoszenie kompetencji personelu prowadzącego kształcenie zdalne.

W **Belgii: Wspólnocie Francuskiej** Centrum Zasobów Edukacyjnych (*Centre de Ressources Pédagogiques – CRP*) zapewnia wsparcie dla włączenia kształcenia cyfrowego w sektorze kształcenia na rzecz awansu społecznego (*enseignement de promotion*

⁽⁹⁰⁾ Zob.: <https://sites.google.com/ebac.lu/ecampus/accueil>.

⁽⁹¹⁾ Zob.: www.aulamentor.es/.

sociale; zob. załącznik II). W praktyce oznacza to, że instytucje prowadzące kształcenie na rzecz awansu społecznego poprzez e-learning mogą korzystać z porad i wskazówek CRP.

W **Niemczech** kursy kształcenia zdalnego, które wchodzą w zakres niemieckiej Ustawy o ochronie kształcenia zdalnego, mogą być prowadzone przez podmioty prywatne, ale wymagają one zatwierdzenia na poziomie krajowym. Procedura zatwierdzania prowadzona przez Centralne Biuro ds. Kształcenia Zdalnego (*Staatliche Zentralstelle für Fernunterricht*) weryfikuje nie tylko prawidłowość i jakość materiałów dydaktycznych, ale także treść umów dotyczących kształcenia zdalnego zawieranych między uczestnikami a instytucjami kształcenia zdalnego.

W **Austrii** krajowy portal poświęcony edukacji dorosłych⁽⁹²⁾, prowadzony przez Federalne Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych, od 2019 r. obejmuje sekcję poświęconą cyfrowemu rozwojowi zawodowemu nauczycieli osób dorosłych (DigiProf). Celem jest udostępnianie aktualnych informacji i usług na temat cyfrowego nauczania i kształcenia, z zapewnieniem jednoczesnego wsparcia dla całego obszaru edukacji dorosłych. DigiProf obejmuje moduły informacyjne na temat narzędzi cyfrowych, kursów online i webinarów, a także bibliotekę medialną zapewniającą zasoby i informacje ogólne (wszystkie skierowane do nauczycieli osób dorosłych).

W **Polsce** Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE), który jest krajową instytucją doskonalenia nauczycieli, wspiera rozwój i wdrażanie kształcenia zdalnego w instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych. ORE prowadzi internetową bazę danych zawierającą prawie 170 kursów z zakresu kształcenia zawodowego⁽⁹³⁾. Instytucje edukacyjne i szkoleniowe mogą bezpłatnie pobrać te kursy i zamieścić je na własnych platformach e-learningowych. Ponadto w 2019 r. ORE zainicjował projekt dotyczący tworzenia e-zasobów do kształcenia zawodowego. Jego głównym celem jest zwiększenie wykorzystania TIK w kształceniu zawodowym.

Oprócz wsparcia technicznego i metodologicznego organy najwyższego szczebla mogą również udzielać systematycznego, bezpośredniego wsparcia finansowego (tradycyjnym) podmiotom świadczącym usługi edukacyjne i szkoleniowe, które wdrażają kształcenie zdalne. Taka sytuacja ma miejsce w belgijskiej Wspólnocie Flamandzkiej, w której od 2009 r. centra kształcenia dorosłych (*Centra voor Volwassenenonderwijs – CVO*; zob. załącznik III) mogą ubiegać się o dodatkowe finansowanie, jeśli oferują programy, w których co najmniej 50% treści przekazywanych jest w formie kształcenia zdalnego. Obecnie większość z 48 CVO oferuje kilka programów obejmujących kształcenie zdalne.

W około dwóch trzecich wszystkich państw europejskich nie istnieją rozwiązania lub inicjatywy w zakresie kształcenia zdalnego na dużą skalę, dotowane ze środków publicznych (rysunek 5.2). Stan ten nie oznacza jednak, że kształcenie zdalne jest słabo rozwinięte lub nie istnieje. Może być ono dobrze ugruntowane za sprawą innych inicjatyw, w tym inicjatyw na poziomie lokalnym i instytucjonalnym. Na przykład w Szwecji kształcenie zdalne jest szeroko rozpowszechnione, a jednocześnie organizowane głównie na poziomie lokalnym.

W **Szwecji** kształcenie zdalne w edukacji dorosłych jest stosunkowo powszechne. Decyzje w tej sprawie podejmowane są na szczeblu lokalnym przez gminne centra kształcenia dorosłych lub przez podmioty niezależne. Przyjęte rozwiązanie polega na umożliwieniu gminom zakupu usług w zakresie kształcenia zdalnego, co pozwoliło rynkowi na wypracowanie różnych rozwiązań. Odsetek uczniów kształcących się zdalnie gwałtownie wzrósł w ciągu ostatnich 10 lat, z kilku procent do nieco ponad 27% w 2018 r.

W Danii, podobnie jak w Szwecji, kształcenie zdalne jest rozpowszechnione: większość lokalnych ośrodków kształcenia dorosłych (zob. załącznik III) prowadzi kształcenie zdalne. W Finlandii zarówno szkoły średnie II stopnia o profilu ogólnym, jak i instytucje kształcenia zawodowego oferują możliwość kształcenia zdalnego.

Ponadto w państwach, w których nie ma dużych krajowych dostawców usług w zakresie kształcenia zdalnego, może istnieć jedna lub kilka lokalnych instytucji oferujących kształcenie zdalne. Birotechnika, publiczna instytucja kształcenia zdalnego w Chorwacji powołana przez samorząd lokalny (miasto Zagrzeb), koncentruje się na zapewnieniu kształcenia na poziomie średnim II stopnia. Na Węgrzech szkoła średnia II stopnia oferująca kształcenie zdalne (*Földes Ferenc Gimnázium Digitális Középiskola tagozat*) funkcjonuje w okręgu szkolnym Miskolc (*Miskolci Tankerületi Központ*). Na Litwie dwie lokalne instytucje prowadzą edukację dorosłych poprzez kształcenie zdalne (Gimnazjum Ozo w Wilnie i Centrum Edukacji Młodzieży i Dorosłych Gminy Okmiany).

⁽⁹²⁾ Zob.: www.erwachsenenbildung.at.

⁽⁹³⁾ Zob.: <https://kno.ore.edu.pl>.

Elementy kształcenia zdalnego mogą być również włączone do tradycyjnych form edukacji i szkoleń. Tak jest w przypadku Cypru, gdzie od 2019 r. uczniowie szkół wieczorowych (zob. załączniki II i III) uczestniczą w zajęciach twarzą w twarz i online – odpowiednio przez cztery dni w tygodniu i jeden dzień w tygodniu. We Włoszech podobna sytuacja ma miejsce w regionalnych centrach kształcenia dorosłych (*centri provinciali per l'istruzione degli adulti*; zob. załącznik III): przepisy zezwalają tym ośrodkom na realizację do 20% programu kursu w drodze kształcenia zdalnego.

Chociaż w analizie nie uwzględniono kształcenia zdalnego w szkolnictwie wyższym, niektóre inicjatywy w tym sektorze mogą zwiększyć możliwości kształcenia dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Na przykład we Francji od 2013 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Badań Naukowych i Innowacji dotuje platformę *France université numérique* ⁽⁹⁴⁾, która rozpowszechnia kursy prowadzone przez wykładowców we francuskich instytucjach szkolnictwa wyższego. Nie ma formalnych wymogów wstępnych, a zatem dorośli o niskich kwalifikacjach mogą uczestniczyć w programie bez żadnych ograniczeń. We Francji ministerstwo dotuje również sieć cyfrowych kampusów (*Campus connectés*) ⁽⁹⁵⁾. To placówki umożliwiające uczącym się podjęcie kształcenia zdalnego w pobliżu domu, w ramach nauczania w trybie indywidualnym i zbiorowym. Może to prowadzić do uzyskania kwalifikacji: od świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia (*baccalauréat*) po tytuł magistra. Celem jest utworzenie 100 cyfrowych kampusów w miastach średniej wielkości do 2022 r. (na początku roku akademickiego 2020/21 było ich 31).

5.2.2. Kształcenie zdalne w czasach pandemii COVID-19

Nie można dziś mówić o kształceniu zdalnym bez odniesienia się do pandemii COVID-19. Kryzys zdrowotny wywołany przez pandemię spowodował, że wszystkie sektory edukacyjne znalazły się pod bezprecedensową presją, aby otworzyć się na kształcenie zdalne. Na początku 2020 r. na całym świecie w ciągu kilku tygodni zainteresowane strony na wszystkich szczeblach musiały opracować i wdrożyć innowacyjne oraz kreatywne rozwiązania, aby zapewnić dalsze funkcjonowanie systemów edukacji i szkoleń. Podobnie jak inne sektory edukacji i szkoleń, sektor kształcenia dorosłych zareagował, wykorzystując różnorodne środki skierowane zarówno do podmiotów oferujących usługi w zakresie kształcenia, jak i do uczących się. Poniższe przykłady ilustrują niektóre z wdrożonych inicjatyw ⁽⁹⁶⁾.

Na **Cyprze** w odpowiedzi na kryzys COVID-19 w marcu 2020 r. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (HRDA) podjęło decyzję o promowaniu wykorzystania e-learningu przez podmioty prowadzące dotowane programy szkoleniowe, tj. ośrodki szkolenia zawodowego i przedsiębiorstwa. Zmiana ta jest postrzegana nie tylko jako odpowiedź na kryzys zdrowotny, ale także jako impuls do szybszego przyjęcia TIK w kształceniu zawodowym.

Na **Łotwie** w odpowiedzi na pandemię COVID-19 opublikowano dodatkowe zaproszenie do składania wniosków w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Wybranych zostało około 300 programów, które zapewniły możliwość kształcenia zdalnego w okresie kryzysu. Finansowane świadczenia obejmują ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe, programy szkoleń w miejscu pracy oraz programy obejmujące część kwalifikacji (moduły i grupy modułów).

W kwietniu 2020 r. na **Węgrzech** Ministerstwo Innowacji i Technologii uruchomiło portal zawierający zbiór cyfrowych treści z zakresu kształcenia zawodowego (*Szakképzési Tananyagtár*) ⁽⁹⁷⁾. Celem tej inicjatywy było promowanie przejścia na technologię cyfrową w początkowej i ustawicznej edukacji i szkoleniach zawodowych – w odpowiedzi na kryzys COVID-19. Portal nie zapewnia edukacji ani szkoleń, ale pozwala nauczycielom kształcenia i szkolenia zawodowego na dzielenie się treściami cyfrowymi z innymi nauczycielami i uczniami.

W **Norwegii** w wyniku kryzysu COVID-19 i w ramach reformy umiejętności *Uczenie się przez całe życie* (*Lære hele livet*) organy państwowe przeznaczyły specjalne fundusze na cyfryzację dalszej edukacji na wszystkich poziomach, w szczególności na programy, które mają znaczenie dla życia zawodowego i są skierowane do osób bezrobotnych oraz tych, które straciły pracę.

⁽⁹⁴⁾ Zob.: www.fun-mooc.fr.

⁽⁹⁵⁾ Zob.: www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid39023/les-lieux-labellises-campus-connecte.html.

⁽⁹⁶⁾ Wybór przykładów opiera się na danych zgromadzonych przez Eurydice. Bardziej szczegółowy wykaz środków związanych z kryzysem COVID-19 można znaleźć w raporcie UE poświęconym temu tematowi (Komisja Europejska 2020a).

⁽⁹⁷⁾ Zob.: <https://box.edu.hu/>.

Jak zauważono w unijnym raporcie przedstawiającym reakcję sektora kształcenia dorosłych na kryzys COVID-19 (Komisja Europejska 2020a), podmioty oferujące usługi w zakresie kształcenia dorosłych zostały dotknięte kryzysem, ale znalazły sposoby, aby nadal służyć uczącym się. Niektóre podmioty, zwłaszcza te, które uprzednio oferowały kursy online, były w stanie szybciej zareagować i łatwiej dostosować się do nowej sytuacji. Kryzys COVID-19 dotknął jednak nie tylko usługodawców, ale także samych uczących się. Był wyzwaniem zarówno pod względem posiadanego sprzętu TIK, jak i możliwości uczenia się online. Kwestie te są szczególnie niepokojące w przypadku grup zagrożonych, w tym dorosłych o niskich kwalifikacjach, które są najbardziej narażone na zniechęcenie do nauki i izolację. Dlatego też, jak sugeruje powyższy raport, dotarcie do zagrożonych grup uczących się ma pierwszorzędne znaczenie.

Dyskusja ta przywołuje potencjalne wady kształcenia zdalnego, a mianowicie ryzyko wykluczenia populacji dorosłych o niskim poziomie czy braku umiejętności w zakresie TIK (zob. rozdział 1, rysunek 1.5) albo tych, którzy nie mają dostępu do komputera lub internetu. Innymi słowy – podczas gdy kształcenie zdalne może stanowić jedną z metod, za pomocą których dorośli uczący się mogą ponownie podjąć edukację i szkolenia, jego skuteczność zawsze będzie zależała od potrzeb i możliwości każdego uczącego się.

5.3. Programy i kwalifikacje modułowe

Programy modułowe to efekt procesu, w ramach którego kwalifikacje bądź programy edukacyjne i szkoleniowe są dzielone na mniejsze części lub jednostki. Tworzenie programów modułowych jest powszechnie postrzegane jako sposób na zapewnienie uczącym się szerszych możliwości przechodzenia do kolejnych etapów edukacji i szkoleń oraz uzyskania uznawanych kwalifikacji w dłuższym okresie⁽⁹⁸⁾. Podział na moduły lub jednostki kształcenia ułatwia także dostosowanie kursów do potrzeb różnych osób bądź grup uczących się, ponieważ zapewnia tylko te elementy, które są potrzebne tym osobom. Może to wspierać i uzupełniać proces walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego.

Niniejsza sekcja analizuje zakres, w jakim systemy modułowe mają zastosowanie do dostępnych dla dorosłych programów i kwalifikacji włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4. Oprócz omówienia stopnia wdrożenia systemów modułowych w tej sekcji przeanalizowano również reformy, które miały miejsce w tym obszarze w latach 2015–2020.

Jak pokazuje rysunek 5.3, mniej więcej jedna trzecia państw objętych badaniem zgłasza, że wszystkie lub prawie wszystkie programy i kwalifikacje dostępne dla dorosłych włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 mają strukturę modułową. W niektórych państwach idzie to w parze z ogólną elastycznością systemu kształcenia i indywidualizacją ścieżek kształcenia. Zazwyczaj jednak oznacza to, że podział na jednostki dydaktyczne można znaleźć we wszystkich typach oferty edukacyjnej: w kształceniu ogólnym oraz kształceniu zawodowym, a także w kształceniu początkowym oraz edukacji i szkoleniach dorosłych.

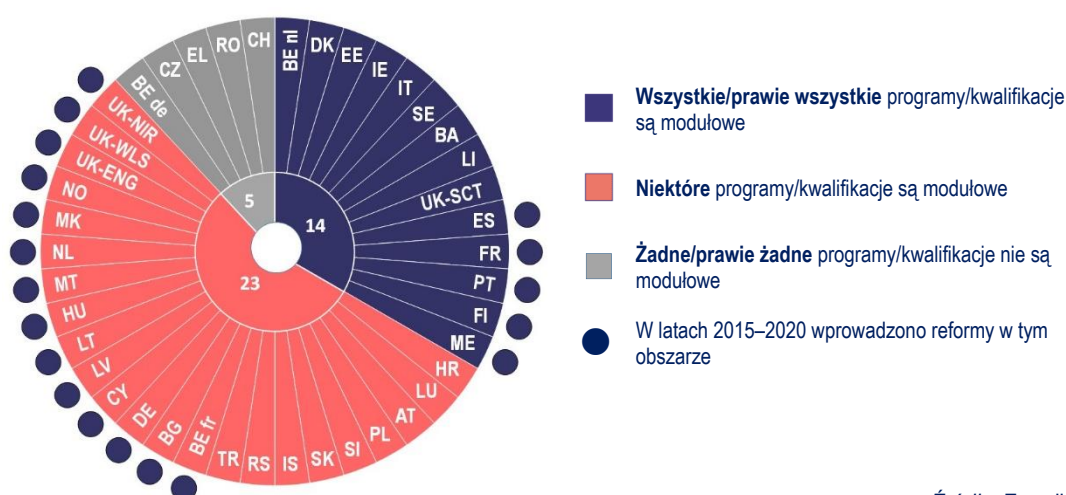
W **Estonii** wszystkie programy kształcenia zawodowego mają strukturę modułową, a w szkołach średnich II stopnia o profilu ogólnym dla dorosłych stosowany jest system kursowy. Uczący się mogą wybierać pojedyncze kursy odpowiednio do swoich potrzeb. Nakłady pracy uczniów są ustalane w ich indywidualnych programach nauczania. Chociaż od 2015 r. nie wprowadzono w tym obszarze żadnych zmian w przepisach, systemy modułowe nadal zyskują na znaczeniu zarówno w kształceniu i szkoleniu zawodowym, jak i w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych o profilu ogólnym. Na przykład w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych nastąpił postęp we wdrażaniu uznawania uprzedniego kształcenia i doświadczenia, co z kolei przyczyniło się do rozwoju modułowego podejścia do programu nauczania.

⁽⁹⁸⁾ Systemy modułowe są ściśle związane z trwającymi dyskusjami i rozwojem strategii w zakresie tzw. mikroreferencji. Koncepcja ta odnosi się do niższych efektów kształcenia osiąganych w wyniku krótkiego okresu nauki (np. krótkiego kursu). Zgodnie z działaniem 10. zawartym w komunikacie Komisji w sprawie europejskiego programu na rzecz umiejętności służącemu zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności (Komisja Europejska 2020b), celem na poziomie UE jest opracowanie wspólnych standardów, aby zapewnić jakość i przejrzystość mikroreferencji, co powinno ostatecznie przyczynić się do ich przenoszenia i uznawania w całej UE. W pracach nad mikroreferencjami rozważa się zarówno ich potencjalne włączenie do krajowych ram kwalifikacji, jak i możliwość ich wskazywania i prezentowania za pośrednictwem Europass i jego cyfrowych poświadczeń.

W **Finlandii** zarówno ogólne, jak i zawodowe kwalifikacje/programy szkół średnich II stopnia składają się z modułów (jednostek). W kształceniu i szkoleniu zawodowym indywidualna ścieżka nauki jest projektowana dla wszystkich uczniów z uwzględnieniem ich uprzedniego kształcenia, potrzeb i sposobów uczenia się. Dla każdego ucznia sporządza się indywidualny plan rozwoju kompetencji, szczególnie określający zakres zajęć dydaktycznych, doradztwa i nauki w miejscu pracy. W szkolnictwie średnim II stopnia o profilu ogólnym program nauczania dla dorosłych jest zazwyczaj węższy niż w szkolnictwie dla młodzieży, a nauczanie jest bardziej elastyczne. Kilka reform wprowadzonych od 2015 r. miało wpływ na system modułowy. Na przykład reforma kształcenia podstawowego dla dorosłych z 2017 r. położyła nacisk na elastyczne i indywidualne ścieżki nauki. W ramach reformy kształcenia zawodowego z 2018 r. wzmocniono modułową strukturę systemu kształcenia zawodowego. Ponadto nowy program nauczania dla szkolnictwa średniego II stopnia o profilu ogólnym, który ma zostać wdrożony w 2021 r., będzie kładł nacisk na strukturę modułową.

W **Szwecji** większość programów jest podzielona na kursy, moduły i przedmioty i nie są one traktowane jako zestaw programów, które wszyscy uczniowie muszą poznać od a do z. Elastyczność i indywidualizacja od dawna stanowią podstawowe wartości w szwedzkiej edukacji dorosłych. Musi być ona dostosowana do potrzeb i indywidualnych uwarunkowań, a jej długość i tematyka mogą się różnić.

Rysunek 5.3: Występowanie programów i kwalifikacji modułowych do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (włącznie), które są otwarte dla dorosłych, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Niektóre państwa, które informują o powszechnym stosowaniu systemów modułowych, wiążą to rozwiązanie z koncepcją lub zakresem krajowych ram kwalifikacji i związanych z nimi rejestrów bądź zbiorów. W ten sposób formalnie uznaje się efekty kształcenia, które są niższe niż pełne kwalifikacje.

W **Portugalii** Krajowy Katalog Kwalifikacji określa standardy edukacji i szkoleń dla większości kwalifikacji uznawanych na poziomie krajowym. Standardy te zazwyczaj obejmują moduły (małe jednostki szkoleniowe). Programy nauczania w ramach kształcenia zawodowego dla dorosłych są powiązane z tymi standardami.

W **Zjednoczonym Królestwie (Szkocja)** krajowe ramy kwalifikacji zawierają około 11,5 tys. kwalifikacji, z których wszystkie są oparte na wynikach i mają charakter modułowy. Kwalifikacje te różnią się pod względem wielkości, ale krajowe ramy kwalifikacji są w stanie uznać kształcenie o wartości 1 punktu (co odpowiada 10 godzinom nauki).

System modułowy może także ułatwić walidację kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. Jest to możliwe dzięki powiązaniu krótkiego okresu nauki z formalnie uznanymi efektami kształcenia. Francja, w której walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego jest już dobrze ugruntowana, podjęła ostatnio kroki w tym kierunku.

We **Francji** wszystkie kwalifikacje uznawane na poziomie krajowym, w tym te do poziomu ISCED 3 / EQF 4, umożliwiają walidację kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego (*validation des acquis de l'expérience* – VAE). Każdy, kto pracował zarobkowo, prowadził własną działalność gospodarczą lub działalność wolontariacką bezpośrednio związaną z zakresem kwalifikacji przez co najmniej jeden rok, może ubiegać się o VAE w celu uzyskania pełnych lub częściowych kwalifikacji. Chociaż VAE nie jest nowym rozwiązaniem (istnieje od 2002 r.), zostało wzmocnione w 2018 r. na mocy Ustawy o wolności wyboru przyszłości zawodowej (*Loi pour la liberté de choisir son avenir professionnel*). Te ramy prawne stanowią, że kwalifikacje składają się z jednorodnych i spójnych bloków kompetencji, które mogą być oceniane i walidowane oddzielnie. Dlatego też uczący się mogą stopniowo gromadzić bloki kompetencyjne (i w konsekwencji uzyskiwać kwalifikacje) za pomocą różnych środków, takich jak VAE, edukacja oraz kształcenie

ustawiczne. To podejście oparte na blokach jest również stosowane w systemie finansowania znanym jako osobiste konto szkoleniowe (*Compte personnel de formation*).

W około jednej trzeciej państw objętych badaniem niektóre dostępne dla dorosłych programy i kwalifikacje włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 mają strukturę modułową. Zazwyczaj oznacza to, że wybrany podsektor edukacji i szkoleń objęto systemem modułowym, podczas gdy w innych obszarach stosowanie takiego systemu jest bardziej ograniczone.

W **Belgii: Wspólnocie Francuskiej** sektor kształcenia na rzecz awansu społecznego (*enseignement de promotion sociale*; zob. załącznik II) oferuje dostosowane do potrzeb kursy o strukturze modułowej, które uwzględniają możliwość walidacji uprzedniego kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. Kształcenie zawodowe oferowane przez dwa główne podmioty publiczne, Le Forem i Bruxelles Formation, do pewnego stopnia jest oparte na systemie modułowym.

W **Austrii** programy dla dorosłych prowadzące do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia (*Erwachsenengerechter Pflichtschulabschluss*) mają strukturę modułową (przedmioty obowiązkowe i fakultatywne w różnych obszarach kompetencji). Programy mające na celu ułatwienie dorosłym przejścia do uznawanych kwalifikacji zawodowych (*Lehrabschluss*) są również do pewnego stopnia oparte na strukturze modułowej. W przypadku intensywnych kursów przyuczających do zawodu (*FacharbeiterInnen-Intensivausbildung*) uczący się uczęszczają tylko na te moduły, które są im potrzebne, ponieważ uwzględnia się uprzednio zdobyte kwalifikacje oraz doświadczenie. Program Kompetencje z systemem (*Kompetenz mit System*; zob. załącznik II) również obejmuje trzy różne bloki, zapewniając różne punkty zaliczeniowe wstępu do programu w zależności od uprzednio zdobytych kwalifikacji i doświadczenia osób uczących się.

W **Słowenii** programy kształcenia zawodowego i technicznego na poziomie szkoły średniej II stopnia obejmują przedmioty podstawowe oraz moduły techniczne lub zawodowe. W zależności od programu są one opcjonalne lub obowiązkowe. Jednak decyzja o tym, jak realizować programy dla dorosłych, leży w gestii szkół. Dorosli o niskich kwalifikacjach mogą również przystąpić do programu nauczania podstawowego, finansowanego przez państwo (poziom ISCED 2), w ramach którego uczą się we własnym tempie, zgodnie ze swoimi możliwościami.

Tylko pięć państw lub regionów (Belgia: Wspólnota Niemieckojęzyczna, Czechy, Grecja, Rumunia i Szwajcaria) zgłosiło, że żadne lub prawie żadne programy bądź kwalifikacje włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4, które są dostępne dla dorosłych, nie mają struktury modułowej. Oznacza to na ogół, że system modułowy nie jest stosowany w istotnym zakresie. Jednak nawet te państwa wprowadziły inicjatywy oparte na projektach lub zapewniają uczącym się pewne możliwości realizacji programów na zasadzie modułowej. Na przykład w Grecji różne projekty prowadzone przez publiczne służby zatrudnienia skierowane do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji rozwijają podejście modułowe. W Szwajcarii niektóre programy kształcenia zawodowego mają strukturę modułową, choć nie są skierowane wyłącznie do dorosłych. Ponadto, w kontekście walidacji uprzedniego kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, kompetencje, które nie zostały jeszcze uzyskane, można nabyć poprzez ukończenie różnych modułów. Walidacja uprzedniego kształcenia jest jednak możliwa tylko w przypadku kilku zawodów.

Rysunek 5.3 wskazuje również, że około połowy badanych krajów wprowadziło od 2015 r. reformy lub duże inicjatywy na poziomie krajowym w dziedzinie systemów modułowych. Często te reformy i inicjatywy nie odnoszą się konkretnie do edukacji i szkoleń dorosłych, ale mimo to mają na nie wpływ. Gdy programy i kwalifikacje związane z systemem edukacji mają strukturę modułową, dorosłym łatwiej jest (ponownie) zaangażować się w edukację i szkolenia.

W **Bułgarii** w 2015 r. wdrażanie systemu modułowego było raczej ograniczone. Ramy prawne przyjęte w 2016 r. (Ustawa o edukacji przedszkolnej i szkolnej oraz powiązane dokumenty sterujące) zapewniły podstawę do wprowadzenia modułów i punktów zaliczeniowych w systemie edukacji. Na poziomie szkoły średniej II stopnia funkcjonują obecnie moduły obowiązkowe i opcjonalne. System modułowy jest również obecny w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Umożliwia on uczącym się uzyskanie jednostkowych efektów kształcenia i zdobycie pełnych lub częściowych kwalifikacji. Z możliwości tej mogą korzystać wszyscy uczący się, w tym dorośli.

Łotwa opracowała programy modułowe w kontekście reformy kształcenia i szkolenia zawodowego realizowanej od 2017 r. Przewidywane zmiany regulacyjne powinny umożliwić stosowanie programów modułowych do oceny umiejętności dorosłych.

Na **Litwie** od 2018 r. wszystkie programy kształcenia i szkolenia zawodowego muszą mieć strukturę modułową i być oparte na punktach zaliczeniowych. Oznacza to, że organy najwyższego szczebla mogą zatwierdzać tylko programy kształcenia i szkolenia zawodowego, które wykorzystują moduły i punkty zaliczeniowe. W szkolnictwie średnim ogólnym (do poziomu ISCED 3) nie istnieje jednak system modułowy ani system oparty na punktach zaliczeniowych.

Oprócz reform związanych z systemem edukacji, które mają pewien wpływ na edukację i szkolenia dorosłych, istnieją również inicjatywy, które koncentrują się konkretnie na kształceniu dorosłych. Norwegia stanowi odpowiedni przykład.

W **Norwegii** Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności odpowiada za trzy pilotażowe inicjatywy w zakresie systemów modułowych, które rozpoczęły się w 2017 r. i potrwać do połowy 2023 r. Jedną z tych inicjatyw dotyczy kształcenia przygotowawczego dla dorosłych (*forberedende voksenopplæring*), tj. edukacji dorosłych na poziomie poniżej szkoły średniej II stopnia. W ramach tego pilotażu opracowano modułowe programy nauczania dla języka norweskiego (jako języka obcego), nauk społecznych, matematyki, nauk przyrodniczych i języka angielskiego. Istnieje również program nauczania dla osób, które potrzebują szkolenia w zakresie czytania i pisanie. Druga inicjatywa koncentruje się na kształceniu zawodowym dorosłych, którzy ukończyli szkołę średnią I stopnia (lub podobną). Jej celem jest zapewnienie elastycznych sposobów uzyskania przez dorosłych świadectwa przyuczenia do zawodu. Trzecią inicjatywą jest pilotażem kombinowanym (*Kombinasjonsforsøket*), w ramach którego kształcenie przygotowawcze dorosłych łączy się z kształceniem zawodowym w jednym wspólnym programie. Adresatami są dorośli, którzy chcą uzyskać świadectwo przyuczenia do zawodu, ale jednocześnie potrzebują szkolenia na poziomie poniżej szkoły średniej II stopnia.

Ogólnie rzecz biorąc, systemy modułowe w edukacji i szkoleniach dorosłych wydają się być dynamiczną dziedziną z potencjałem do dalszego rozwoju. Jest to częściowo związane z faktem, że systemy modułowe są powiązane z innymi zmianami w edukacji i szkoleniach (dorosłych), w tym z wdrażaniem krajowych ram kwalifikacji i rejestrów (zob. również rozdział 3), stosowaniem efektów kształcenia oraz zwiększaniem możliwości walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego (zob. również rozdział 6).

5.4. Programy i kwalifikacje oparte na punktach zaliczeniowych

Systemy oparte na punktach zaliczeniowych są kolejnym instrumentem obok systemów modułowych, który może przyczynić się do zwiększenia elastyczności i indywidualizacji kształcenia dorosłych. Jednym z kluczowych celów programów opartych na punktach zaliczeniowych jest wspieranie ciągłego gromadzenia efektów kształcenia, co z kolei może pozwolić uczącym się na zdobywanie kwalifikacji we własnym tempie. Punkty zaliczeniowe mogą również przyczynić się do większej przejrzystości programów i kwalifikacji, a tym samym do zwiększenia wzajemnego zaufania między systemami kształcenia i podmiotami świadczącymi usługi w zakresie edukacji i szkoleń. Mogą zatem przyczynić się do zwiększenia dostępności i atrakcyjności edukacji oraz szkoleń dla dorosłych.

Na szczeblu europejskim prace nad programami opartymi na punktach zaliczeniowych w edukacji i szkoleniach prowadzone są w ramach europejskiego systemu transferu i akumulacji punktów (ECTS) w szkolnictwie wyższym⁽⁹⁹⁾, stanowiącego część procesu bolońskiego, oraz w ramach europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET)⁽¹⁰⁰⁾. Choć te dwa systemy transferu i akumulacji punktów zaliczeniowych nie dotyczą konkretnie kształcenia dorosłych, są z nim powiązane. Gdy rozważa się krajowe systemy kwalifikacji w perspektywie uczenia się przez całe życie, zarówno ECTS, jak i ECVET mają duże znaczenie dla edukacji i szkoleń dorosłych.

Niniejsza sekcja koncentruje się na wykorzystaniu punktów zaliczeniowych w edukacji i szkoleniach dorosłych. Zgodnie z głównym przedmiotem zainteresowania niniejszego raportu zbadano w niej zakres, w jakim istniejące programy i kwalifikacje włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 dostępne dla dorosłych opierają się na punktach zaliczeniowych.

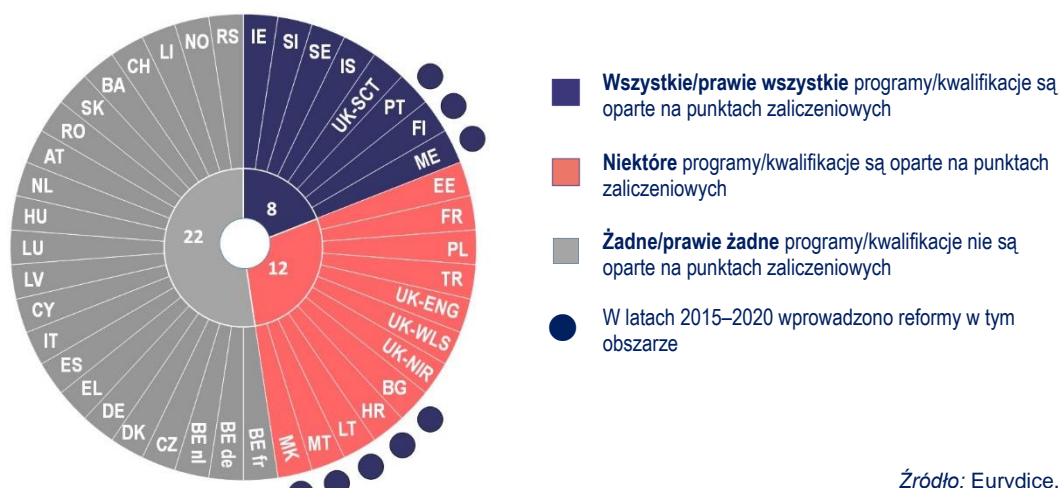
Jak pokazuje rysunek 5.4 w niemal połowie badanych państw żadne lub prawie żadne programy i kwalifikacje włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 dostępne dla dorosłych nie są oparte na punktach

⁽⁹⁹⁾ System ECTS został pierwotnie utworzony w 1989 r. jako program pilotażowy w ramach programu Erasmus w celu ułatwienia uznawania okresów studiów odbytych przez studentów uczelni wyższych za granicą.

⁽¹⁰⁰⁾ W latach 2009–2020 rozwój systemu ECVET odbywał się zgodnie z zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET), Dz.U. L 155 z 8.07.2009. Obecnie jest on zgodny z zaleceniem Rady z 24 listopada 2020 r. w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności, Dz.U. L 417 z 2.12.2020.

zaliczeniowych. Oznacza to, że programy oparte na punktach zaliczeniowych są wyraźnie mniej rozpowszechnione w edukacji i szkoleniach dorosłych niż programy modułowe (rysunek 5.3).

Rysunek 5.4: Występowanie programów i kwalifikacji opartych na punktach zaliczeniowych, otwartych dla dorosłych, do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (łącznie), 2019/20

Źródło: Eurydice.

Mniej niż jedna czwarta państw objętych badaniem zgłosiła, że wszystkie lub prawie wszystkie programy i kwalifikacje łącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 dostępne dla dorosłych są oparte na punktach zaliczeniowych. W państwach tych programy oparte na punktach zaliczeniowych są powszechnie powiązane nie tylko z kształceniem i szkoleniem zawodowym, ale także z kształceniem ogólnym, jak w poniższych przykładach.

W **Słowenii** programy oparte na punktach zaliczeniowych można znaleźć zarówno w kształceniu ogólnym, jak i zawodowym. W ramach programu szkoły średniej II stopnia o profilu ogólnym (*gimnazija*) przyznaje się 240 punktów, a w ramach kształcenia maturalnego (tj. kształcenia prowadzącego do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia) przyznaje się 60 punktów. W kształceniu i szkoleniu zawodowym liczba punktów zaliczeniowych waha się od 60 w przypadku krótszych kursów do 240–300 w przypadku programów kształcenia technicznego na poziomie szkoły średniej II stopnia.

W **Finlandii** od 2015 r. wszystkie kwalifikacje w kształceniu i szkoleniu zawodowym wykorzystują punkty zaliczeniowe, tj. system oparty na punktach zaliczeniowych, równoważny punktom ECVET. Ponadto w ramach trwającej reformy wprowadzane są punkty zaliczeniowe w kształceniu na poziomie szkoły średniej II stopnia o profilu ogólnym. Zastąpi to wcześniejszą strukturę opartą na kursach.

Warto zauważyć, że nawet w państwach informujących o szerokim stosowaniu punktów zaliczeniowych istnieje wiele programów (w zakresie badanym w niniejszym raporcie), które nie stosują podejścia opartego na punktach zaliczeniowych. Przykładowo w Słowenii formalne i pozaformalne programy podstawowych umiejętności nie stosują punktów zaliczeniowych. Jest to zgodne z ustaleniami raportu Eurydice z 2015 r. dotyczącego kształcenia i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015), który wykazał, że programy ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności rzadko opierają się na punktach zaliczeniowych. We wspomnianym raporcie zidentyfikowano jedynie ograniczoną liczbę programów podstawowych umiejętności opartych na punktach zaliczeniowych, na przykład niektóre programy funkcjonujące w Islandii (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015, s. 85). Inny przykład można znaleźć w Irlandii, w której większość programów dalszej edukacji opiera się na punktach zaliczeniowych, z wyjątkiem praktyk zawodowych. W Zjednoczonym Królestwie (Szkocja) punkty zaliczeniowe mają zastosowanie do wszystkich 11,5 tys. kwalifikacji w Szkockich Ramach Kwalifikacji i Punktów (SCQF), ale poza SCQF niektóre typy programów nie są oparte na punktach zaliczeniowych (np. programy przygotowawcze mające na celu zwiększenie zaangażowania uczących się).

Z przekazanych informacji wynika również, że trudno jest oddzielić wdrażanie systemów opartych na punktach zaliczeniowych od zmian związanych z krajowymi ramami kwalifikacji i rejestrami. Wynika to z faktu, że przepisy związane z powyższymi instrumentami czasami wyraźnie przewidują podejście oparte na punktach zaliczeniowych.

W **Portugalii** od 2017 r. wszystkie standardy szkoleniowe dla kwalifikacji w Krajowym Katalogu Kwalifikacji zostały powiązane z punktami zaliczeniowymi. Biorąc pod uwagę fakt, że prawie wszystkie programy szkoleniowe są powiązane z katalogiem, który jest zorganizowany na zasadzie krótkoterminowych jednostek szkoleniowych, większość istniejących programów można uznać za oparte na punktach zaliczeniowych.

W **Czarnogórze**, zgodnie z Ustawą w sprawie krajowych ram kwalifikacji i powiązanych dokumentów sterujących z 2010 r., wszystkie kwalifikacje uznawane na poziomie krajowym i powiązane programy muszą zawierać efekty kształcenia oraz wartość punktową. Rzeczywista weryfikacja programów/kwalifikacji rozpoczęła się w 2016 r.

W okolo jednej czwartej wszystkich państw europejskich niektóre programy i kwalifikacje włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 dostępne dla dorosłych są oparte na punktach zaliczeniowych. W takim przypadku punkty zaliczeniowe są związane wyłącznie z programami kształcenia i szkolenia zawodowego. Często państwa odnoszą się do systemów opartych na punktach zaliczeniowych, które zostały wdrożone w ramach systemu kształcenia i szkolenia zawodowego. Dlatego też programy te nie są skierowane specjalnie do dorosłych, ale mają do nich zastosowanie w taki sam sposób, jak do młodych ludzi w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego.

W **Bułgarii** kształcenie modułowe w kształceniu i szkoleniu zawodowym oparte jest na systemie punktów zaliczeniowych. System punktowy został udoskonalony w 2016 r., kiedy do Ustawy o kształceniu i szkoleniu zawodowym wprowadzono nową sekcję dotyczącą punktów zaliczeniowych w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Krajowy projekt realizowany w latach 2017–2019 miał na celu wprowadzenie i stosowanie punktów zaliczeniowych w kształceniu i szkoleniu zawodowym.

W **Estonii** w kształceniu i szkoleniu zawodowym stosuje się podejście oparte na punktach zaliczeniowych zgodnie z ECVET. Jeden punkt odpowiada 26 godzinom nauki.

Na **Litwie** od 2018 r. wszystkie programy kształcenia i szkolenia zawodowego muszą mieć strukturę modułową i być oparte na punktach zaliczeniowych. Formalne programy kształcenia i szkolenia zawodowego muszą mieć nie mniej niż 30 i nie więcej niż 110 punktów zaliczeniowych. Pozaformalne programy kształcenia i szkolenia zawodowego nie mogą mieć więcej niż 30 punktów zaliczeniowych. Na jeden punkt przypada 27 godzin nauki, z czego 18 godzin to godziny zajęć dydaktycznych, a 9 godzin to nauka własna.

Jak pokazują niektóre z poprzednich przykładów, wykorzystanie punktów zaliczeniowych w programach do poziomu ISCED 3 / EQF 4 jest czasami związane z niedawno wprowadzonymi reformami, tj. w latach 2015–2020. Jednakże, jak zauważa kilka państw, formalne przyjęcie systemu opartego na punktach zaliczeniowych w dokumentach sterujących nie musi oznaczać powszechnego ich stosowania ani zwiększonej elastyczności dla uczących się dorosłych. Wiele zmian związanych z punktami zaliczeniowymi zostało zapoczątkowanych w systemie edukacji, w którym elastyczność nie jest jednym z głównych postulatów. Dlatego też poza sprawdzeniem, czy istnieją punkty zaliczeniowe, należy również zbadać, czy system oparty na takich punktach zapewnia dorosłym uczącym się wymierne korzyści w zakresie indywidualizacji programów.

W 2018 r. **Chorwacja** przyjęła nową klasyfikację pełnych i częściowych kwalifikacji oraz powiązała je z poziomami krajowych ram kwalifikacji. System punktowy został formalnie wdrożony, a wszystkie programy kształcenia dorosłych powinny być oparte na punktach zaliczeniowych. Jednak stosowanie tego systemu jest nadal dość ograniczone i musi on jeszcze zostać dopracowany w sposób umożliwiający indywidualizację oraz dostosowanie programów.

W **Macedonii Północnej** w wyniku reformy z lat 2017/18 kwalifikacje w trzyletnim i czteroletnim kształceniu zawodowym są oparte na punktach zaliczeniowych i ujęte w macedońskich ramach kwalifikacji (odpowiednio na poziomie 3 i 4). Jednak uczniowie i dorośli mogą uzyskać wykształcenie średnie tylko poprzez realizację tego samego programu. Zatem nie rozwiązano jeszcze kwestii dostosowania programów i kwalifikacji do potrzeb oraz interesów dorosłych.

Ogólnie rzecz biorąc, punkty zaliczeniowe są w mniejszym stopniu niż moduły powiązane z programami i kwalifikacjami włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4. Ponadto, nawet jeśli punkty zaliczeniowe są stosowane, nie zawsze są instrumentem zwiększającym elastyczność programów realizowanych przez dorosłych. Niemniej jednak punkty zaliczeniowe przyczyniają się do większej przejrzystości i porównywalności kwalifikacji poprzez kwantyfikację nakładu pracy włożonej w realizację programu.

Możliwe, że z czasem zaczną się one również przyczyniać do przenikania się kluczowych kwalifikacji krajowych i pomniejszych kwalifikacji pozaformalnych lub częściowych. Umożliwi to połączenie mniejszych efektów kształcenia z jasno określonymi wartościami punktowymi w ramach pełnych kwalifikacji. Jest to również celem toczących się w UE debat i działań związanych z mikroreferencjami ⁽¹⁰¹⁾.

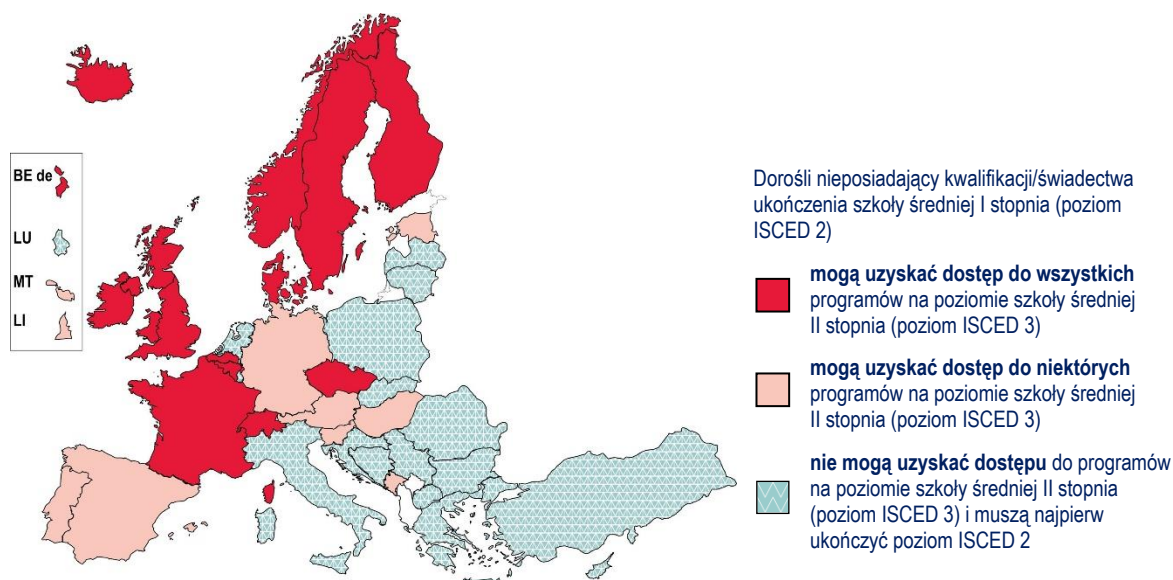
5.5. Przechodzenie pomiędzy poziomami edukacji

Ścieżki edukacyjne dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji nie są zazwyczaj ani proste, ani ciągłe. Zwykle występują na nich luki, przerwy lub zmiany kierunku. W tym sensie sposób organizacji systemu edukacji i zarządzanie przejściem do następnego etapu ma konsekwencje dla dorosłych, którzy chcą ponownie dołączyć do systemu edukacji na późniejszym etapie życia. Konsekwencje mogą być większe w przypadku dorosłych, którzy porzucili edukację, osiągnąwszy niski poziom kwalifikacji lub nie uzyskawszy ich wcale.

W niniejszej sekcji przeanalizowano perspektywy edukacyjne dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji i którzy mogą chcieć kontynuować naukę na poziomie szkoły średniej II stopnia. Jak omówiono w rozdziale 1 (zob. rysunek 1.1), 12,5 miliona dorosłych w UE-27 (5,3% dorosłej populacji UE-27) opuściło system edukacji bez wykształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia. W niniejszej sekcji zbadano, czy zgodnie z ramami prawnymi dorośli w tej sytuacji mogą podjąć naukę na poziomie szkoły średniej II stopnia.

Jak wynika z rysunku 5.5, w przypadku blisko połowy wszystkich badanych państw, w większości zlokalizowanych we wschodniej części Europy, ukończenie szkoły średniej I stopnia jest warunkiem koniecznym dla przejścia do II stopnia. Dotyczy to nie tylko młodzieży, ale również dorosłych, co potencjalnie uniemożliwia kontynuowanie nauki osobom, które nie ukończyły szkoły średniej I stopnia. Niemniej jednak państwa stosujące to podejście zazwyczaj zapewniają ustrukturyzowane programy kompensacyjne lub wyrównawcze (programy edukacji podstawowej), pozwalające uczącym się, którzy wykraczają poza przedział wiekowy właściwy dla szkoły średniej I stopnia, na ukończenie tego poziomu edukacji. Programy takie często zawierają elementy zawodowe (zob. rozdział 3 oraz załącznik II).

Rysunek 5.5: Ukończenie kształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) przez dorosłych jako warunek dostępu do programów na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3), 2019/20

Źródło: Eurydice.

⁽¹⁰¹⁾ Aby uzyskać więcej informacji na temat mikroreferencji, zob. uwaga w sekcji 5.3.

W około jednej czwartej badanych państw ramy prawne pozwalają dorosłym, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, na dostęp do niektórych programów na poziomie szkoły średniej II stopnia. Jeśli istnieje taka częściowa elastyczność prawna, dotyczy ona na ogół kształcenia i szkolenia zawodowego, zwłaszcza krótszych, ukierunkowanych na praktykę programów kształcenia na poziomie średnim II stopnia (np. programów dualnego kształcenia zawodowego).

W **Niemczech**, aby uczęszczać na zajęcia wieczorowe w celu uzyskania kwalifikacji wstępnych na studia wyższe (*Abendgymnasien*), kandydaci muszą posiadać *Mittlerer Schulabschluss* (tj. kwalifikacje na poziomie ISCED 2). Kandydaci, którzy nie posiadają świadectwa *Mittlerer Schulabschluss* lub równoważnego, muszą ukończyć co najmniej sześciomiesięczny kurs wstępny, obejmujący przede wszystkim język niemiecki, język obcy i matematykę. W systemie dualnym nie ma jednak formalnych wymogów kwalifikacyjnych, aby rozpocząć naukę w *Berufsschule*.

W **Estonii**, na podstawie standardu kształcenia zawodowego, który wszedł w życie w 2013 r., dorośli powyżej 22 roku życia nieposiadający świadectwa ukończenia szkoły podstawowej (poziom ISCED 2) mogą przystąpić do programów kształcenia zawodowego na poziomie średnim. Jednakże, aby przystąpić do innych typów kształcenia średniego II stopnia, na przykład programów w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych, wymagane jest świadectwo ukończenia szkoły podstawowej.

W **Hiszpanii** dostęp do kształcenia zawodowego na poziomie średnim (poziom ISCED 3) bez ukończenia szkoły średniej I stopnia jest możliwy pod następującymi warunkami: kandydaci muszą mieć ukończone 17 lat i pomyślnie ukończyć specjalne szkolenie przygotowawcze lub zdać egzamin wstępny. Aby możliwe było przyjęcie do programów ogólnych na poziomie średnim II stopnia, wymagane jest ukończenie szkoły średniej I stopnia. Okresowo administracja oświatowa organizuje egzaminy, aby uczniowie, którzy mają co najmniej 20 lat, mogli uzyskać kwalifikacje w zakresie wykształcenia średniego II stopnia o profilu ogólnym.

W **Austrii** większość programów/kwalifikacji na poziomie szkoły średniej II stopnia wymaga świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia. Jednak rozpoczęcie kształcenia zawodowego w systemie dualnym formalnie nie wymaga takiego świadectwa. Ponadto wiele programów dotowanych ze środków publicznych umożliwia dorosłym uzyskanie uznawanego świadectwa kształcenia zawodowego (*Lehrabschluss*) w ramach edukacji drugiej szansy, są to: intensywne kursy przyuczenia do zawodu (*FacharbeiterInnen-Intensivausbildung*) oraz program Kompetencje z systemem (*Kompetenz mit System*; zob. załącznik II).

W **Słowenii** każdy, kto wypełnił obowiązek w zakresie kształcenia podstawowego (tj. uczęszczał do szkoły przez dziewięć lat) i ukończył co najmniej 7 klasę szkoły podstawowej (tj. szkoły o pojedynczej strukturze obejmującej poziomy ISCED 1 i 2), a także osoby, które ukończyły kształcenie podstawowe zgodnie z dostosowanym programem szkoły podstawowej o niższym standardzie kształcenia, mają dostęp do krótkiego (dwuletniego) programu kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej II stopnia.

W **Portugalii** niektóre programy/kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia realizowane pod nadzorem Krajowej Agencji ds. Kwalifikacji, Edukacji i Szkoleń Zawodowych (*Agência Nacional para a Qualificação e o Ensino Profissional*) są otwarte dla dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia. Programy na poziomie szkoły średniej II stopnia koordynowane przez Instytut Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych (*Instituto de Emprego e Formação Profissional*), a mianowicie kursy przyuczenia do zawodu, są dostępne wyłącznie dla osób posiadających kwalifikacje na poziomie ISCED 2.

W **Czarnogórze** dorośli, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia, ale ukończyli co najmniej 7 klasę szkoły podstawowej (tj. szkoły o pojedynczej strukturze obejmującej poziomy ISCED 1 i 2) oraz regularnie uczęszczali na zajęcia do 15 roku życia, mogą dołączyć do dwuletniego programu w celu uzyskania świadectwa na poziomie ISCED 3.

W 16 z badanych systemów ustawodawstwo nie ogranicza dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla dorosłych, którzy nie ukończyli kształcenia na poziomie średnim I stopnia. Zazwyczaj oznacza to, że podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń ustalają, czy kandydaci są w stanie realizować wybrany przez siebie program, tj. czy posiadają wystarczającą wiedzę, umiejętności i kompetencje.

W **Danii** dorośli, którzy nie ukończyli szkoły średniej I stopnia i chcą dołączyć do programu na poziomie szkoły średniej II stopnia, są zazwyczaj zapraszani na test lub rozmowę kwalifikacyjną w celu ustalenia ich kwalifikacji.

W **Irlandii** państwo na ogół nie określa wymagań dotyczących dostępu do edukacji i szkoleń dla dorosłych. Są one określane w ramach poszczególnych programów przez organizatorów kształcenia.

Finlandia stosuje ogólne podejście, zgodnie z którym „droga [do dalszej nauki] nie jest zamknięta”, jeśli kandydaci w ograniczonym stopniu uczestniczyli w poprzedniej formalnej edukacji. Podmioty oferujące usługi edukacyjne mogą w poszczególnych przypadkach ocenić, czy kandydaci są zdolni do podjęcia nauki, i mogą ich przyjąć nawet bez formalnego świadectwa.

W **Szwecji** Ustawa o edukacji określa, że uczeń musi posiadać wystarczające kompetencje, aby móc skorzystać z edukacji. Dyrektorzy szkół stosują różne metody, aby ustalić, czy kandydaci spełniają warunki wstępne. Podejście to dotyczy mieszkańców Szwecji powyżej 20 roku życia.

Przepisy mogą również określać pewne powszechne oczekiwania wobec kandydatów i dodatkowo odnosić się do alternatywnych dróg dostępu do edukacji. Taka sytuacja ma miejsce w Norwegii, gdzie dorośli (powyżej 25 roku życia), którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, są prawnie upoważnieni do podjęcia nauki na tym poziomie. Zgodnie z Ustawą o edukacji, kształcenie na poziomie średnim II stopnia jest co do zasady otwarte tylko dla osób, które ukończyły kształcenie na poziomie średnim I stopnia. Ta sama ustawa określa jednak, że dorośli mogą być przyjmowani do kształcenia na poziomie średnim II stopnia na podstawie uprzedniego kształcenia i doświadczenia, tj. bez formalnych kwalifikacji wstępnych.

Trzeba jednak zauważyć, że mało restrykcyjne przepisy w zakresie dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia niekoniecznie oznaczają powszechne stosowanie elastycznego podejścia. W rzeczywistości to podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń, a nie władze edukacyjne najwyższego szczebla, mogą ustanawiać stosunkowo surowe wymogi dotyczące dostępu, co w praktyce może prowadzić do wykluczenia dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji, jak to przedstawiono w poniższym przykładzie.

W Islandii Ustawa o szkolnictwie średnim II stopnia stanowi, że wszystkie osoby, które ukończyły kształcenie obowiązkowe (poziom ISCED 2) lub otrzymały równoważne kształcenie podstawowe, lub ukończyły 16 lat, mają prawo wstępu do szkoły średniej II stopnia. Szkoły średnie II stopnia opracowują własne programy nauczania, ścieżki kształcenia i specjalności, które podlegają zatwierdzeniu przez Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury. Wymagania dotyczące rekrutacji określa umowa między ministerstwem a szkołami. Niektóre szkoły, zwłaszcza te specjalizujące się w kształceniu ogólnym na poziomie szkoły średniej II stopnia, przy wyborze kandydatów zwracają uwagę na uprzednie formalne kształcenie. Kandydaci z niezadowolającymi wynikami lub ocenami mają niewielkie szanse na spełnienie wymagań wstępnych. Dlatego niektóre szkoły średnie II stopnia nie są otwarte dla dorosłych, którzy nie ukończyli poziomu ISCED 2 lub którzy ukończyli poziom ISCED 2, ale uzyskali niezadowolające wyniki.

Z powyższej analizy wynika, że opis ram prawnych wymagałby uzupełniających danych ilościowych na temat dorosłych, którzy dostali się do programów szkół średnich II stopnia bez wcześniejszego ukończenia szkoły średniej I stopnia. Zapewniłoby to bardziej adekwatny obraz tego, jak elastyczne jest przechodzenie pomiędzy poziomami edukacji w różnych państwach. Takie dane nie są niestety dostępne.

Jak wynika z dyskusji i przykładów przedstawionych w tej sekcji, dorośli, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji, często mają ograniczone możliwości dalszej nauki w ramach formalnego systemu edukacji. Oficjalne możliwości kształcenia, które są dla nich dostępne na poziomie ISCED 3 (jeśli w ogóle są dostępne), obejmują przede wszystkim programy zawodowe, zwłaszcza krótkie, zorientowane na praktykę programy kształcenia i szkolenia zawodowego. Niemniej jednak, jak omówiono w rozdziale 3 (i szczegółowo opisano w załączniku II), istnieją różne programy kompensacyjne lub wyrównawcze na poziomie ISCED 2, opracowane specjalnie dla osób, które w ograniczonym stopniu uczestniczyły w uprzedniej formalnej edukacji. Ponadto wraz z rozwojem krajowych ram kwalifikacji czasami możliwe jest uzyskanie przez dorosłych niektórych typów kwalifikacji uznawanych na poziomie krajowym, w tym kwalifikacji na poziomie EQF 3 lub 4⁽¹⁰²⁾. Choć nie zawsze umożliwiają one dalsze postępy w ramach powszechnego systemu edukacji, przyczyniają się do poprawy sytuacji osób o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji, w szczególności ich perspektyw na rynku pracy (zob. szczegóły w rozdziale 3).

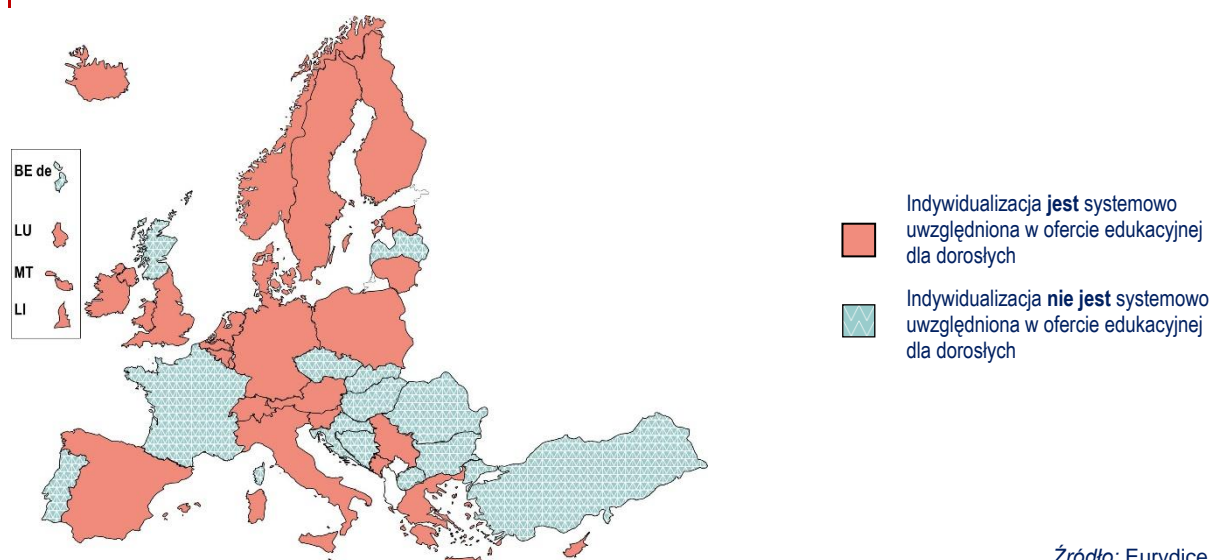
⁽¹⁰²⁾ W tym kontekście należy zauważyć, że zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (Dz.U. L 484 z 24.12.2016) nie odnosi się wyraźnie do ukończenia kształcenia na poziomie średnim II stopnia. Zachęca ono organy krajowe do „oferowania dorosłym o niskich umiejętnościach, wiedzy i kompetencjach, na przykład osobom, które porzuciły kształcenie lub szkolenie nie uzyskawszy wykształcenia średniego II stopnia lub kwalifikacji na równoważnym poziomie [...] dostępu do ścieżek poprawy umiejętności umożliwiających im, w zależności od ich indywidualnych potrzeb: a) osiągnięcie minimalnego poziomu umiejętności czytania i pisanie oraz rozumowania matematycznego, a także kompetencji cyfrowych; lub b) osiągnięcie szerszego zestawu umiejętności, wiedzy i kompetencji, odpowiednich dla rynku pracy i aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie [...] poprzez postępy w kierunku kwalifikacji na poziomie 3 lub 4 EQF w zależności od uwarunkowań krajowych”.

5.6. Indywidualizacja oferty edukacyjnej

Wszystkie podejścia omówione do tej pory w tym rozdziale, tj. kształcenie zdalne, systemy modułowe, programy i kwalifikacje oparte na punktach zaliczeniowych oraz przechodzenie między poziomami kształcenia, przyczyniają się do większej elastyczności edukacji i szkoleń, a tym samym do lepszego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb uczących się dorosłych. W tej sekcji zbadano, czy indywidualizacja programów, tj. dostosowanie ich do potrzeb dorosłych, jest systemowo uwzględniana w ofercie edukacyjnej i szkoleniowej. Celem jest rozpoznanie dodatkowych podejść, które potencjalnie mogą przyczynić się do rozwoju elastycznych i zindywidualizowanych ścieżek kształcenia.

Jak pokazano na rysunku 5.6, około dwóch trzecich badanych państw zgłasza stosowanie systemowego podejścia do indywidualizacji oferty edukacyjnej i szkoleniowej. Ponieważ jednak pojęcie to może być interpretowane na różne sposoby, ważne jest, aby zrozumieć, jakie środki i podejścia są w poszczególnych państwach kojarzone z indywidualizacją. Kwestia ta została podsumowana z załączniku V.

Rysunek 5.6: Systemowe wprowadzenie indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych, 2019/20

Objaśnienia

Państwa zostały poproszone o wskazanie, czy w ich systemie edukacji indywidualizacja programów, tj. dostosowanie ich do potrzeb każdego dorosłego (np. w wyniku oceny umiejętności), jest systemowo uwzględniona w ofercie edukacyjnej i szkoleniowej. Państwa, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej (jak przedstawiono na rysunku 5.6), poproszono o wskazanie najważniejszych rozwiązań o charakterze indywidualizacji stosowanych w ich systemie edukacji. Załącznik V zawiera szczegóły dotyczące zgłoszonych rozwiązań.

Jak wynika z załącznika V, niektóre państwa stosują zasadę, zgodnie z którą wszystkie programy edukacyjne i szkoleniowe, w tym te skierowane do dorosłych, są zindywidualizowane. Zasada ta jest niekiedy zapisana w kluczowych dokumentach prawnych i może pociągać za sobą zobowiązanie podmiotów świadczących usługi edukacyjne i szkoleniowe do opracowania indywidualnego planu nauki dla każdego uczącego się. Do tego podejścia odwołuje się kilka państw nordyckich (np. Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia).

W wielu państwach indywidualizacja idzie w parze ze wstępną oceną umiejętności i kompetencji uczących się. Na podstawie tej wstępnej oceny uczący się są kierowani do odpowiednich programów. Programy mogą być nawet skrócone, jeśli uczący się posiadają już niektóre z umiejętności i kompetencji objętych daną ofertą. Ta wstępna ocena i ewentualne dostosowanie czasu trwania programu są bezpośrednio związane z zagadnieniem uznawania oraz walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, które omówiono szerzej w rozdziale 6.

Oferta edukacyjna i szkoleniowa może być także tworzona specjalnie dla indywidualnych osób uczących się lub grup osób uczących się. Na przykład w systemie kształcenia dorosłych w Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej możliwe jest organizowanie modułów otwartych, które zapewniają zdobycie kompetencji zgodnie z indywidualnymi potrzebami uczniów. W ramach tego samego systemu możliwe jest również zapewnienie kształcenia podstawowego dostosowanego do potrzeb, które oznacza kształcenie przeznaczone dla konkretnych grup docelowych. Niektóre państwa oferują podobne programy (np. Luksemburg i Malta).

Z przekazanych informacji wynika ponadto, że poza kształceniem zdalnym, programami modułowymi i kwalifikacjami opartymi na punktach stosuje się wiele innych podejść, aby dostosować edukację i szkolenia do przeszkód napotykanych przez dorosłych. Przykłady obejmują kursy w niepełnym wymiarze godzin, kursy wieczorowe lub weekendowe, kursy obejmujące jeden przedmiot oraz programy o elastycznych terminach rozpoczęcia.

Ponadto indywidualizacja edukacji i szkoleń jest niekiedy uwzględniana w instrumentach finansowania, takich jak bony szkoleniowe. Na przykład w Niemczech system bonów szkoleniowych stosuje się w ramach środków mających na celu integrację bezrobotnych na rynku pracy. Dorośli chcący kontynuować naukę mogą wykorzystać bony szkoleniowe, aby wybrać programy szkoleniowe spośród tych, które spełniają pewne oficjalne kryteria. Również Estonia posiada podobny system kart szkoleniowych.

Należy zauważyć, że niektóre z państw, które nie zgłosiły żadnego systemowego podejścia do indywidualizacji oferty edukacyjnej, wprowadziły zarazem mechanizmy ściśle związane z tym zagadnieniem. Na przykład w Portugalii programy edukacyjne i szkoleniowe nie przewidują szkoleń zindywidualizowanych. Niemniej jednak dorośli mogą dokonać walidacji swoich umiejętności i kompetencji w ramach systemu uznawania, walidacji i certyfikacji kompetencji promowanego przez centra *Qualifica* (zob. załącznik III). Po walidacji mogą oni wziąć udział w jednej z kilku jednostek szkoleniowych o krótkim czasie trwania w celu uzyskania uznawanej kwalifikacji.

Podsumowanie

W tym rozdziale przeanalizowano sposoby realizacji kształcenia i rozwiązania organizacyjne, które mogą niwelować istniejące bariery przeszkadzające dorosłym w udziale w edukacji i szkoleniach. Aby opisać kontekst tej analizy, w rozdziale przedstawiono omówienie wyników badania AES z 2016 r., a mianowicie przeszkód, które utrudniają dorosłym uczestnictwo w uczeniu się przez całe życie. Jak pokazuje badanie AES, dla blisko jednego na trzech dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2) chcących uczestniczyć w edukacji i szkoleniach (lub uczestniczyć w nich w większym stopniu) przeszkody, które to uniemożliwiają, to względy rodzinne lub nakładanie się godzin szkolenia i godzin pracy. Mniej więcej jeden na pięciu dorosłych o takim poziomie wykształcenia podał jako jedną z przeszkód odległość lub brak odpowiedniej oferty edukacyjnej (zob. rysunek 5.1). W dalszej kolejności w rozdziale przeanalizowano sposoby realizacji kształcenia i ustalenia organizacyjne, które mogą potencjalnie rozwiązać problemy omówione powyżej.

Uznaje się, że kształcenie zdalne zapewnia uczącym się większą elastyczność, zwłaszcza poprzez zmniejszenie ograniczeń czasowych. Jednakże, jak wykazała analiza, rzadko spotyka się ofertę kształcenia zdalnego realizowaną na dużą skalę i dotowaną ze środków publicznych lub także środki wsparcia odnoszące się do edukacji i szkoleń dorosłych. Tylko w niewielkiej liczbie państw istnieją duże, dotowane ze środków publicznych instytucje lub platformy e-learningowe (otwarte dla dorosłych) oferujące formalne programy kształcenia zdalnego na poziomie włącznie do wykształcenia średniego II stopnia (zob. rysunek 5.2). Inne sposoby kształcenia realizowane na szeroką skalę zgłoszone przez państwa obejmują rozbudowaną infrastrukturę do prowadzenia pozaformalnych kursów kształcenia zdalnego, wsparcie dla wdrażania kształcenia zdalnego w (tradycyjnych) placówkach edukacyjnych i szkoleniowych, kontrolę jakości kształcenia zdalnego oraz rozwój kompetencji personelu prowadzącego kształcenie zdalne.

Oprócz systemowych działań w zakresie kształcenia zdalnego często ten sposób realizacji kształcenia promują także lokalne instytucje lub inicjatywy. Zatem brak krajowego dostawcy usług w zakresie kształcenia zdalnego lub brak inicjatyw na dużą skalę w tym obszarze nie oznacza, że kształcenie zdalne jest słabo rozwinięte bądź że nie istnieje. Po wybuchu epidemii COVID-19 organy publiczne w całej Europie wspierały różne inicjatywy związane z kształceniem zdalnym we wszystkich sektorach edukacji i szkoleń, w tym w sektorze edukacji i szkoleń dorosłych. Niektóre z tych inicjatyw mogą potencjalnie przekształcić się w trwałe i zinstytucjonalizowane składowe systemów edukacji dorosłych.

Drugie zagadnienie poruszane w tym rozdziale, systemy modułowe, wydaje się stosunkowo dobrze rozwiniętym obszarem. W większości państw europejskich systemy modułowe dotyczą części lub (prawie) wszystkich programów i kwalifikacji dostępnych dla dorosłych włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (zob. rysunek 5.3). Systemy modułowe były również przedmiotem licznych reform w latach 2015–2020. Wynika to częściowo z faktu, że systemy modułowe są powiązane z innymi zmianami w edukacji i szkoleniach (dorosłych), w tym ze stosowaniem efektów kształcenia, wdrażaniem krajowych ram kwalifikacji oraz możliwości walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego.

Wykorzystanie punktów zaliczeniowych jest znacznie mniej rozpowszechnione w porównaniu z systemem modułowym. Tylko w około połowie badanych państw systemy oparte na punktach zaliczeniowych dotyczą części lub (prawie) wszystkich programów i kwalifikacji dostępnych dla dorosłych włącznie do poziomu ISCED 3 / EQF 4 (zob. rysunek 5.4). Liczba państw, które podjęły reformy w tej dziedzinie w ciągu ostatnich kilku lat (2015–2020), jest również stosunkowo niewielka. Ponadto, nawet jeśli punkty zaliczeniowe są stosowane, nie zawsze są instrumentem zwiększającym elastyczność oferty edukacyjno-szkoleniowej dla dorosłych.

Analiza dotyczyła również perspektyw edukacyjnych dla dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji i którzy mogą chcieć kontynuować naukę. Skupiono się na wymogach prawnych dotyczących przechodzenia ze szkoły średniej I stopnia do szkoły średniej II stopnia. W przypadku blisko połowy wszystkich państw europejskich, w większości zlokalizowanych we wschodniej części Europy, ukończenie szkoły średniej I stopnia jest warunkiem koniecznym, aby kontynuować naukę w ramach formalnego systemu edukacji (zob. rysunek 5.5). W niektórych innych państwach dostęp do kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla osób, które w ograniczonym stopniu uczestniczyły w formalnej edukacji, jest możliwy, ale jest zawężony do kilku krótkich programów zawodowych. W pozostałych systemach ustawodawstwo nie ogranicza dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla dorosłych, którzy nie ukończyli kształcenia na poziomie średnim I stopnia.

W ostatniej sekcji zbadano, czy indywidualizacja programów, tj. dostosowanie ich do potrzeb dorosłych, jest systemowo uwzględniana w ofercie edukacyjnej i szkoleniowej. Około dwóch trzecich państw zgłosiło, że taka sytuacja ma miejsce w ich systemie. Stosują one różne środki i podejścia na rzecz indywidualizacji programów, w tym indywidualne plany nauki, wstępne oceny umiejętności i kompetencji, elastyczne sposoby realizacji programów oraz zachęty finansowe po stronie popytu, pozwalające uczącym się na wybór instytucji oferującej kształcenie lub szkolenie (zob. rysunek 5.6 oraz załącznik V).

Patrząc na elementy omawiane w tym rozdziale z perspektywy poszczególnych państw (rysunek 5.7), okazuje się, że w około połowie badanych państw są obecne wszystkie lub prawie wszystkie badane elementy (tzn. brakuje co najwyżej jednego elementu). Oznacza to, że na poziomie systemowym wprowadzono różne rozwiązania, które mogą potencjalnie prowadzić do elastycznej oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla dorosłych. Z kolei w ograniczonej liczbie państw nie występuje żaden lub prawie żaden z badanych elementów (Belgia: Wspólnota Niemieckojęzyczna, Czechy, Grecja, Łotwa, Rumunia, Słowacja oraz Bośnia i Hercegowina). W tych państwach dorośli mogą mieć większe trudności ze znalezieniem oferty edukacyjnej i szkoleniowej, która byłaby dostosowana do ich potrzeb i ograniczeń.

Rysunek 5.7: Podsumowanie sposobów realizacji kształcenia i rozwiązań organizacyjnych w edukacji i szkoleniach dorosłych, 2019/20

	Kształcenie zdalne lub wsparcie dotowane ze środków publicznych i realizowane na szeroką skalę	Przynajmniej częściowo wdrożona struktura modułowa programów/kwalifikacji	Przynajmniej częściowo wdrożone programy/kwalifikacje oparte na punktach zaliczeniowych	Przynajmniej częściowo elastyczne przechodzenie pomiędzy poziomami edukacji ISCED 2 i ISCED 3	Systemowo wprowadzona indywidualizacja oferty kształcenia dorosłych
BE fr	●	●		●	●
BE de				●	
BE nl	●	●		●	●
BG		●	●		
CZ				●	
DK		●		●	●
DE	●	●		●	●
EE		●	●	●	●
IE	●	●	●	●	●
EL					●
ES	●	●		●	●
FR	●	●	●	●	
HR		●	●		
IT		●			●
CY		●			●
LV		●			
LT		●	●		●
LU	●	●			●
HU		●		●	
MT		●	●	●	●
NL		●			●
AT	●	●		●	●
PL	●	●	●		●
PT		●	●	●	
RO					
SI		●	●	●	●
SK		●			
FI		●	●	●	●
SE		●	●	●	●
BA		●			
CH				●	●
IS		●	●	●	●
LI		●		●	●
ME		●	●	●	●
MK		●	●		
NO	●	●		●	●
RS		●			●
TR	●	●	●		
UK-ENG		●	●	●	●
UK-WLS		●	●	●	●
UK-NIR		●	●	●	●
UK-SCT		●	●	●	

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek ten stanowi podsumowanie danych przedstawionych na rysunkach 5.2–5.6. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach.

Rysunek odnosi się do elastyczności w edukacji i szkoleniach dorosłych poza sektorem szkolnictwa wyższego. Oznacza to, że niektóre podejścia, które mogą być szeroko rozpowszechnione w sektorze szkolnictwa wyższego, na przykład stosowanie punktów, nie zostały uwzględnione w tej analizie.

W przypadku systemów modułowych i programów/kwalifikacji opartych na punktach zaliczeniowych, które są *przynajmniej częściowo wdrożone*, oznacza to, że albo niektóre programy/kwalifikacje są modułowe (lub oparte na punktach zaliczeniowych), albo wszystkie/prawie wszystkie programy/kwalifikacje są modułowe (lub oparte na punktach zaliczeniowych) (zob. rysunki 5.3 i 5.4).

W przypadku przechodzenia pomiędzy poziomami edukacji ISCED 2 i ISCED 3, które jest *przynajmniej częściowo elastyczne* (rysunek 5.7), oznacza to, że dorośli nieposiadający kwalifikacji/świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) mogą uzyskać dostęp do wszystkich programów na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3) lub niektórych programów na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3).

ROZDZIAŁ 6: UZNAWANIE I WALIDACJA EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Codzienne czynności w życiu dorosłych, w tym ich praca zarobkowa, stanowią kluczowe źródło ich umiejętności i kompetencji. Dlatego też niedostatecznie wykwalifikowani dorośli mogą dysponować umiejętnościami i kompetencjami, które przewyższają ich rzeczywiste formalne poziomy kwalifikacji. Potwierdza to europejskie badanie kwalifikacji i zawodów (*European skills and jobs – ESJ*) z 2014 r., które wykazało, że jeden na pięciu starszych pracowników posiada niezbędne umiejętności zawodowe, mimo że nie posiada dostatecznych kwalifikacji (Cedefop 2018). Uznawanie i walidacja efektów kształcenia ma na celu pomóc jednostkom w zidentyfikowaniu ich osiągnięć w nauce nabytych w warunkach pozaformalnych i nieformalnych (np. w pracy), sprawić, aby były one bardziej widoczne, i potencjalnie – bardziej cenione.

Niniejszy rozdział składa się z trzech sekcji. W pierwszej przedstawiono informacje dotyczące kontekstu współpracy europejskiej w dziedzinie uznawania i walidacji efektów kształcenia. W drugiej przeanalizowano audyty umiejętności, tj. obszar ściśle powiązany z walidacją kształcenia. W trzeciej sekcji omówiono faktyczną walidację kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, koncentrując się na rozwiązaniach stosowanych w sektorze edukacji i szkoleń.

Analiza opiera się przede wszystkim na danych zebranych w 2018 r. na potrzeby aktualizacji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego⁽¹⁰³⁾. Badanie dotyczące edukacji dorosłych (AES) dostarczyło informacji uzupełniających.

6.1. Nacisk na kształcenie pozaformalne i uczenie się nieformalne

O ile kształcenie formalne zazwyczaj prowadzi do uzyskania kwalifikacji, o tyle kształcenie pozaformalne i uczenie się nieformalne często pozostają niewidoczne i nieuznawane. Ten rodzaj kształcenia może obejmować krótsze kursy, które nie wiążą się z uzyskaniem żadnych certyfikatów, oraz kształcenie, które wynika z codziennych aktywności, np. w miejscu pracy. W ramach strategii europejskiej promuje się uznawanie i walidację wszystkich rodzajów kształcenia, w tym kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego⁽¹⁰⁴⁾.

Od 2012 r. europejska współpraca w tej dziedzinie jest regulowana przez zalecenie Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego⁽¹⁰⁵⁾. Choć zalecenie to nie jest prawnie wiążące, zwrócono się w nim do państw członkowskich o wdrożenie, nie później niż w 2018 r., krajowych rozwiązań w zakresie walidacji. Określono w nim również kilka zasad, które należy stosować w odniesieniu do rozwiązań w zakresie walidacji, w tym powiązanie walidacji z krajowymi ramami kwalifikacji, zapewnianie informacji i wskazówek dotyczących walidacji, wdrażanie środków zapewniania jakości, koncentrowanie się na grupach zagrożonych i tworzenie przepisów dotyczących rozwoju zawodowego osób zajmujących się walidacją. Ponadto w zaleceniu promowane są konkretne kroki, które należy podjąć w ramach procesu walidacji, a mianowicie 1) identyfikacja efektów kształcenia uzyskanych w wyniku kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, 2) dokumentacja tych efektów, 3) ich ocena i wreszcie 4) certyfikacja wyników tej oceny. Jednostki powinny mieć możliwość podjęcia tych kroków oddzielnie lub łącznie, w zależności od potrzeb.

⁽¹⁰³⁾ Sieć Eurydice nie była zaangażowana w gromadzenie danych na potrzeby aktualizacji w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego. Zatem źródło wskaźników jakościowych w tym rozdziale nie jest wskazane jako Eurydice. Niemniej jednak niektóre krajowe biura Eurydice przekazały uwagi dotyczące konkretnych danych liczbowych (Słowenia i Zjednoczone Królestwo – Szkocja): rysunek 6.1; Chorwacja i Słowenia: rysunek 6.3; Czechy: rysunek 6.5). Zgodnie z metodologią niniejszego rozdziału na omawianych rysunkach przedstawiono dane zebrane w ramach aktualizacji w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (tzn. zmiany sugerowane przez krajowe biura Eurydice nie są przedstawione na rysunkach).

⁽¹⁰⁴⁾ Zob. definicje kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w *Glosariuszu*.

⁽¹⁰⁵⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

Oprócz zalecenia Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego wiele innych dokumentów i procesów z zakresu strategii europejskich stymuluje i promuje rozwiązania w zakresie walidacji. Na przykład europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie⁽¹⁰⁶⁾ mają na celu m.in. stworzenie lepszych powiązań pomiędzy kształceniem formalnym, pozaformalnym i uczeniem się nieformalnym, a w związku z tym wspierają walidację efektów kształcenia uzyskanych w różnych okolicznościach. Inne ramy strategiczne, które wyraźnie odnoszą się do walidacji efektów kształcenia, to zalecenie Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r.⁽¹⁰⁷⁾. Zalecenie to wspiera dostęp do poprawy umiejętności dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji i przewiduje ścieżkę poprawy umiejętności jako proces łączący trzy etapy: 1) ocenę umiejętności, 2) zapewnienie dostosowanej, elastycznej oferty edukacyjnej wysokiej jakości oraz 3) walidację i uznanie nabytych umiejętności. Dalsze wsparcie w zakresie wdrażania ustaleń dotyczących walidacji zostało wyrażone w zaleceniu Rady w sprawie wzmocnienia gwarancji dla młodzieży z 2020 r.⁽¹⁰⁸⁾.

Ogólnie rzecz biorąc, w europejskiej strategii politycznej uznaje się, że zdobywanie wiedzy i umiejętności wykracza poza formalną edukację i szkolenia. Kluczowym założeniem jest to, że jednostki powinny mieć dostęp do rozwiązań umożliwiających im identyfikację, wykazanie i walidację wiedzy oraz umiejętności nabytych w drodze kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego.

6.2. Audyty umiejętności

Audyty umiejętności (lub oceny umiejętności) i walidacja efektów kształcenia to pojęcia ściśle ze sobą powiązane: o obu jest mowa w zaleceniu Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r.⁽¹⁰⁹⁾. Audit umiejętności zdefiniowano w nim jako „proces służący zidentyfikowaniu i przeanalizowaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji jednostki [...] po to, by opracować plan rozwoju zawodowego lub plan reorientacji zawodowej lub projekt szkolenia”. W zaleceniu stwierdza się również, że „audit umiejętności ma pomóc danej osobie przeanalizować swoje doświadczenie zawodowe, samodzielnie ocenić swoją pozycję w otoczeniu zawodowym oraz zaplanować ścieżkę kariery lub w niektórych przypadkach przygotować się do walidacji efektów uczenia się pozaformalnego lub nieformalnego”. Innymi słowy – audit umiejętności jest sam w sobie oceną formatywną, a w niektórych przypadkach stanowi podstawę walidacji efektów kształcenia, tj. procesu pomiaru efektów kształcenia w stosunku do uprzednio zdefiniowanego standardu.

Odnosząc się do audytów umiejętności, zalecenie Rady z 2012 r. kładzie nacisk na osoby bezrobotne lub zagrożone bezrobociem. Określono w nim, że te grupy powinny mieć możliwość poddania się audytowi umiejętności w odpowiednim czasie, najlepiej w ciągu sześciu miesięcy od zidentyfikowania potrzeby.

Innym europejskim dokumentem strategicznym promującym oceny i audyty umiejętności jest zalecenie Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r.⁽¹¹⁰⁾. W zaleceniu tym stwierdza się, że dorośli, zwłaszcza ci o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, powinni mieć „możliwość przejścia oceny, np. auditu umiejętności, w celu określenia posiadanych przez nich umiejętności i potrzeb dotyczących poprawy umiejętności”. W zależności od wyniku tego procesu jednostki powinny mieć możliwość uczestniczenia w programie edukacyjnym lub szkoleniowym albo wziąć udział w procesie walidacji, aby ocenić i poświadczyć zdobytą wiedzę, umiejętności i kompetencje.

⁽¹⁰⁶⁾ Zalecenie Rady z 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylające zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 189 z 15.06.2017.

⁽¹⁰⁷⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484/1 z 24.12.2016.

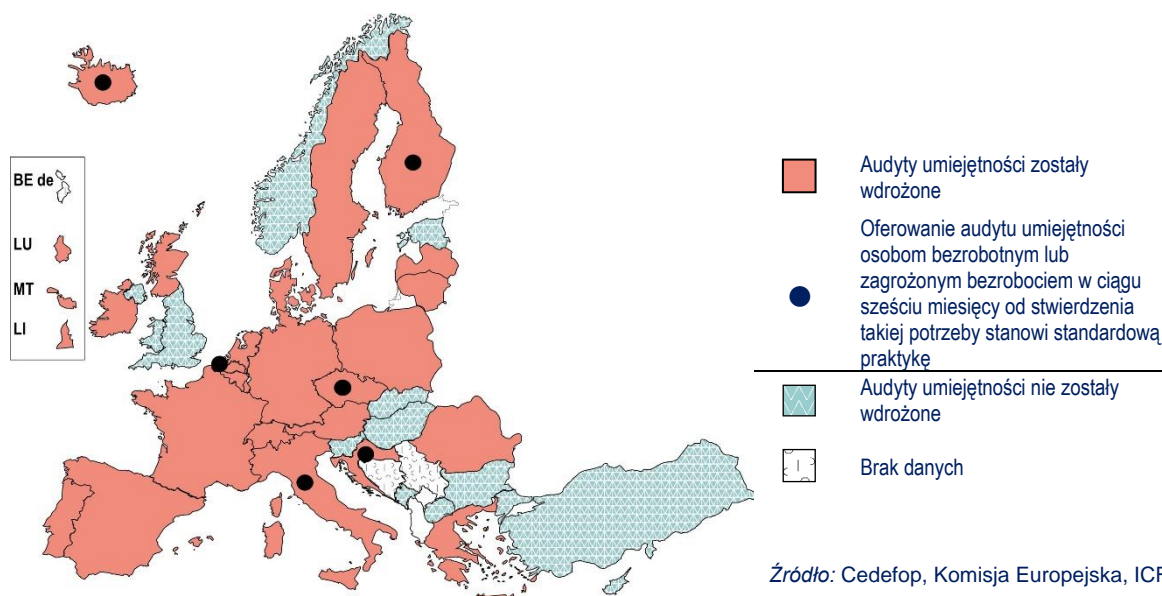
⁽¹⁰⁸⁾ Zalecenie Rady z 30 października 2020 r. w sprawie pomostu do zatrudnienia – wzmocnienia gwarancji dla młodzieży oraz zastępujące zalecenie Rady z 22 kwietnia 2013 r. w sprawie ustanowienia gwarancji dla młodzieży, Dz.U. L 372 z 4.11.2020.

⁽¹⁰⁹⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

⁽¹¹⁰⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 1 z 24.12.2016.

Na podstawie powyższych dokumentów strategicznych i priorytetów, w szczególności zalecenia Rady z 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego ⁽¹¹¹⁾, audyty umiejętności były regularnie monitorowane w ramach europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego ⁽¹¹²⁾. Według najnowszego raportu podsumowującego związanego z tym spisem (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019) w około dwóch trzecich państw europejskich wprowadzono audyty umiejętności zgodne z definicją zawartą w zaleceniu Rady z 2012 r. (rysunek 6.1). Porównując to z sytuacją w latach 2014 i 2016, w raporcie podsumowującym zauważono tendencję do częstszego wdrażania audytów umiejętności w Europie (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 37).

Rysunek 6.1: Wdrożenie audytów umiejętności, 2018 r.

Objaśnienia

Rysunek opiera się na danych opublikowanych w raporcie podsumowującym aktualizację w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 37–38). Kwestionariusz, który został wykorzystany do zebrania danych do spisu, zawierał dwa pytania dotyczące audytów umiejętności. Pierwsze z nich było pytaniem ogólnym: Czy przeprowadzane są audyty umiejętności, których definicja jest zgodna z zaleceniem Rady lub oparta na nim? Drugie pytanie było bardziej szczegółowe: Czy oferowanie bezrobotnym lub zagrożonym bezrobociem możliwości przeprowadzenia audytu umiejętności stanowi standardową praktykę? (drugie pytanie zawierało odniesienia do ram czasowych, w których oferowano przeprowadzenie audytu umiejętności).

Kwestionariusz został wypełniony przez ekspertów krajowych wybranych przez wykonawcę przygotowującego spis (ICF International). Ci sami eksperci sporządzili również raporty krajowe, które są dostępne na stronie internetowej Cedefop ⁽¹¹³⁾.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (BE de), Bośnia i Hercegowina oraz Serbia: Nieobjęte raportem źródłowym.

Dania i Francja: Raport źródłowy wskazuje, że państwa te prowadzą audyty umiejętności, ale precyzuje, że nie ma dostępnych informacji na temat tego, czy standardową praktyką jest oferowanie audytu umiejętności osobom bezrobotnym lub zagrożonym bezrobociem.

Słowenia: Raport źródłowy nie wskazuje na obecność audytów umiejętności, w raporcie krajowym opracowanym w ramach aktualizacji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2018 r. (Pavkov 2019b, s. 8–10) przedstawiono działania w tym obszarze.

Macedonia Północna i Czarnogóra: Zostały objęte osobnym sprawozdaniem (ETF 2019), w którym stwierdza się, że chociaż państwa te nie przeprowadzają audytów umiejętności jako takich, inicjatywy w zakresie orientacji zawodowej / planu zawodowego są realizowane przez publiczne służby zatrudnienia.

Zjednoczone Królestwo (Szkocja): Raport źródłowy wskazuje, że Szkocja przeprowadza audyty umiejętności, lecz raport

⁽¹¹¹⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

⁽¹¹²⁾ Europejski spis dotyczący walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego jest regularnie aktualizowany od 2004 r. Dodatkowe informacje znajdują się na stronie internetowej Cedefop (www.cedefop.europa.eu/validation/inventory). Wraz z aktualizacjami europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, badanie Besic i in. (2018) również dostarcza danych na temat audytów umiejętności w państwach europejskich.

⁽¹¹³⁾ Zob.: www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory#Country.

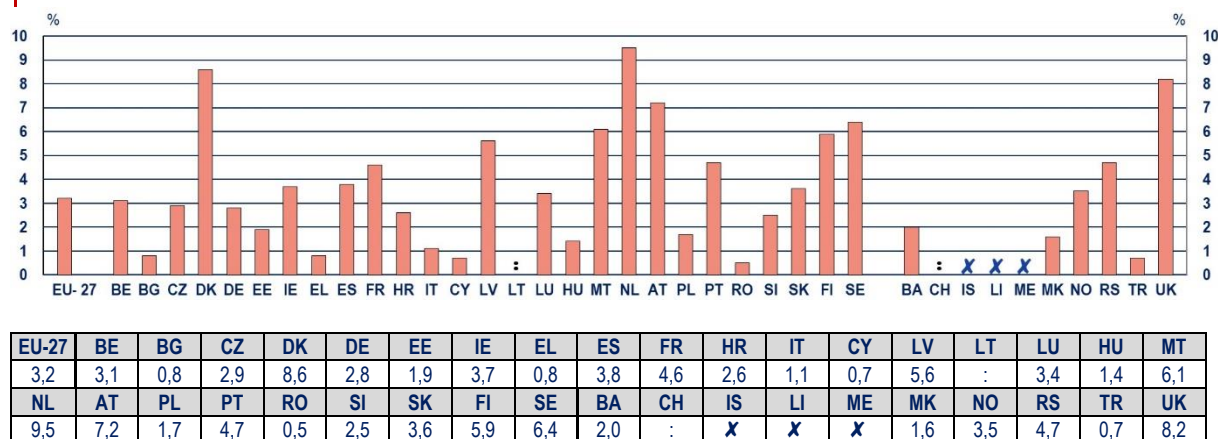
krajowy opracowany w ramach aktualizacji z 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Scott 2019, s. 11) określa, że istnieją liczne przykłady audytów umiejętności, ale nie ma krajowej polityki ani ram obejmujących ten obszar.

Jednak wśród państw, w których przeprowadza się audyty umiejętności, mniej więcej w połowie z nich ⁽¹¹⁴⁾ usługa ta jest standardowo dostępna dla osób bezrobotnych lub zagrożonych bezrobociem. Ponadto, gdy usługa ta jest dostępna dla powyższych grup, audyty umiejętności nie zawsze są dostępne w terminie określonym w zaleceniu Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r., tj. w ciągu sześciu miesięcy od stwierdzenia potrzeby takiej usługi. Tylko sześć systemów zapewnia w ciągu sześciu miesięcy audyty umiejętności dla osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem (Belgia: Wspólnota Flamandzka ⁽¹¹⁵⁾, Czechy, Chorwacja, Włochy, Finlandia i Islandia); w pozostałych systemach oferujących audyty umiejętności dla tych grup nie określono ram czasowych, w których należy je przeprowadzić (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 38). Oznacza to, że tylko ograniczona liczba państw europejskich wprowadziła szybkie i usystematyzowane audyty umiejętności dla osób bezrobotnych lub zagrożonych bezrobociem, zgodne z definicją zawartą w zaleceniu Rady z 2012 r.

Powyższe informacje jakościowe na temat wdrażania audytów umiejętności można uzupełnić danymi z badania AES z 2016 r. określającymi ilościowo beneficjentów audytów umiejętności i podobnych usług. W ramach badania AES zapytano, czy dorośli otrzymali bezpłatne poradnictwo w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a jeśli tak, to czy obejmowało ono ocenę umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności bądź rozmów.

Jak pokazuje rysunek 6.2, średnio w całej UE-27 3,2% dorosłych zgłosiło, że w roku poprzedzającym badanie otrzymało ocenę umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności lub rozmów.

Rysunek 6.2: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatną ocenę umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności lub rozmów w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

W badaniu AES z 2016 r. respondenci, którzy wskazali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymali bezpłatne informacje lub porady/pomoc w zakresie możliwości kształcenia, zostali zapytani o rodzaj otrzymanych porad (Jaki rodzaj bezpłatnych informacji lub porad/pomocy dotyczących możliwości kształcenia otrzymałeś?). Możliwe odpowiedzi (z opcją wskazania więcej niż jednej odpowiedzi) to (Eurostat 2017):

- informacje lub porady/pomoc w zakresie możliwości kształcenia;
- ocena umiejętności i kompetencji poprzez testy, audyty umiejętności lub rozmowy;
- informacje lub porady/pomoc w zakresie procedury walidacji/uznawania umiejętności, kompetencji lub uprzedniego kształcenia;
- inny rodzaj informacji lub porad/pomocy.

Rysunek odnosi się do drugiej odpowiedzi ze wskazanej powyżej listy.

⁽¹¹⁴⁾ BE ni, CZ, IE, EL, HR, IT, LV, LU, MT, NL, PL, FI, CH oraz IS.

⁽¹¹⁵⁾ „Belgia (Flandria)” w raporcie źródłowym.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Bułgaria, Grecja i Cypr: Niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Litwa: Dane nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Szwajcaria: Dane w tym pytaniu nie zostały zebrane.

Spośród wszystkich państw objętych niniejszym raportem najwyższy odsetek dorosłych korzystających z takiej usługi odnotowano w Niderlandach – prawie 10%, a także w Danii (8,6%), Zjednoczonym Królestwie (8,2%) i Austrii (7,2%). W większości z tych państw wprowadzono audyty umiejętności, które są zgodne z definicją zawartą w zaleceniu Rady z 2012 r. (rysunek 6.1). Na drugim krańcu spektrum znajdują się Bułgaria, Estonia, Grecja, Włochy, Cypr, Węgry, Polska, Rumunia, Bośnia i Hercegowina, Macedonia Północna i Turcja, w których to państwach odsetek dorosłych zgłaszających, że otrzymali ocenę umiejętności i kompetencji za pomocą testów, audytów umiejętności lub rozmów, nie przekroczył 2%. W prawie połowie tych państw nie wprowadzono audytów umiejętności zgodnych z definicją zawartą w zaleceniu Rady z 2012 r. (zob. rysunek 6.1).

6.3. Walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego

W przeciwieństwie do audytów umiejętności, które mają pomóc jednostkom w analizie ich kariery i ścieżek kształcenia, proces walidacji (kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego) ma na celu zmierzenie efektów kształcenia w bardziej ustalony sposób, na ogół w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanego standardu. Jak wspomniano w sekcji 6.1, w zaleceniu Rady z 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego ⁽¹¹⁶⁾ zwrócono się do państw członkowskich o wdrożenie, nie później niż w 2018 r., rozwiązań dotyczących walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. Aktualizacja europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego w 2018 r. umożliwiła ocenę, czy cel ten został osiągnięty.

6.3.1. Przegląd stosowanych rozwiązań

Jak pokazuje rysunek 6.3, rozwiązania w zakresie walidacji funkcjonują praktycznie we wszystkich państwach europejskich. Chorwacja jest jedynym państwem, które nie wprowadziło systemowych rozwiązań w zakresie walidacji w obszarze edukacji i szkoleń, jednak funkcjonują tam rozwiązania w zakresie walidacji poza edukacją i szkoleniami, a mianowicie na rynku pracy i w trzecim sektorze ⁽¹¹⁷⁾ (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 12 i 53–55).

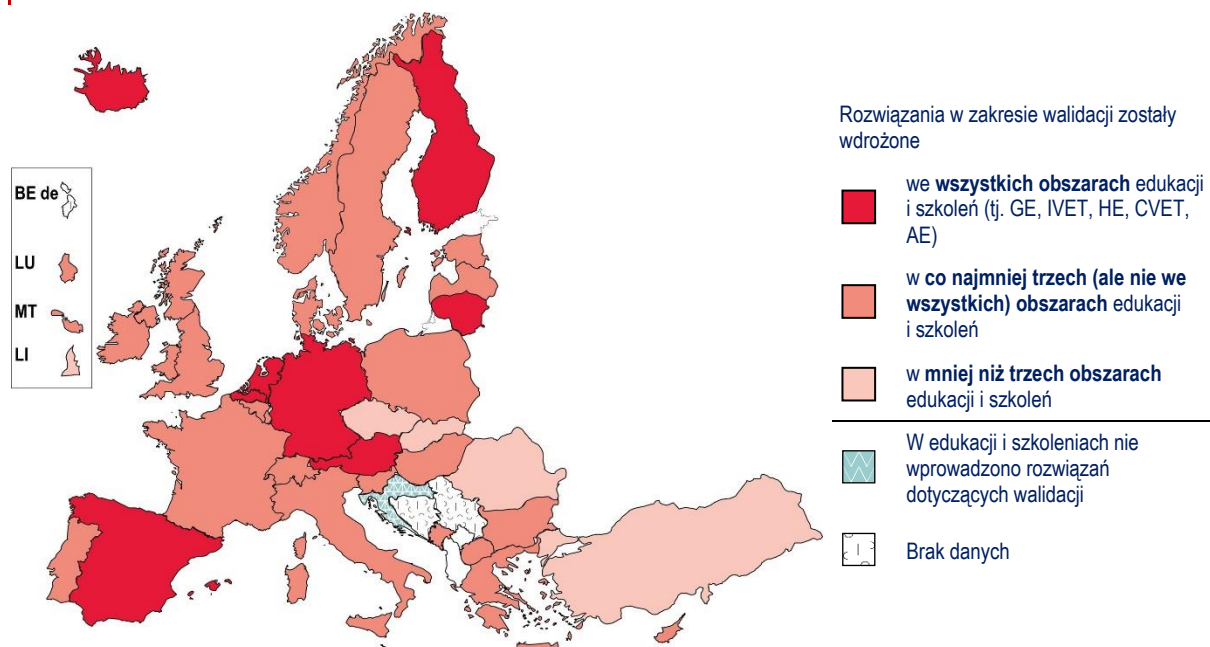
Choć walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego jest obecnie szeroko rozpowszechniona w Europie, to zakres stosowanych rozwiązań różni się znacznie w poszczególnych państwach. Jak pokazuje rysunek 6.3, tylko w około jednej czwartej wszystkich państw europejskich funkcjonują rozwiązania w zakresie walidacji we wszystkich obszarach (podsektorach) edukacji i szkoleń, w tym w kształceniu ogólnym, kształceniu zawodowym, szkolnictwie wyższym, ustawicznym kształceniu i szkoleniu zawodowym oraz w kształceniu dorosłych. W większości państw pominięto jeden lub dwa z powyższych sektorów, co oznacza, że państwa te zapewniają możliwości walidacji w większości podsektorów edukacji i szkoleń, ale nie we wszystkich. W pięciu państwach (Czechy, Słowacja, Rumunia, Liechtenstein i Turcja) zakres walidacji jest jeszcze bardziej ograniczony: systemowe rozwiązania funkcjonują tylko w jednym lub dwóch podsektorach edukacji i szkoleń

⁽¹¹⁶⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

⁽¹¹⁷⁾ W kwestionariuszu, który wykorzystano do zebrania danych na potrzeby aktualizacji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2018 r., walidację w **sektorze rynku pracy** zdefiniowano jako inicjatywy walidacyjne w sektorze prywatnym, których celem jest umożliwienie jednostkom dostępu do miejsc pracy w sektorze prywatnym lub poruszania się na rynku pracy w tym sektorze (wspieranie rozwoju kariery). Inicjatywy te mogą być zatem promowane np. przez pracodawców lub stowarzyszenia pracodawców. W odniesieniu do **trzeciego sektora** w kwestionariuszu wskazano, że walidacja może dotyczyć np. walidacji w celu wspierania pracy młodzieży, wspierania wolontariuszy, walidacji możliwości kształcenia pozaformalnego oferowanych przez organizacje trzeciego sektora lub rozwiązań w zakresie walidacji opracowanych przez organizacje trzeciego sektora, takie jak organizacje charytatywne lub pozarządowe, w celu wspierania różnych grup docelowych (np. uchodźców/migrantów, bezrobotnych, młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem, osób z niepełnosprawnościami itp.).

(np. ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe w Czechach, ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe oraz kształcenie dorosłych na Słowacji i w Turcji).

Rysunek 6.3: Wdrażanie rozwiązań w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach, 2018

Źródło: Cedefop, Komisja Europejska, ICF.

Objaśnienia

Rysunek opiera się na danych opublikowanych w raporcie podsumowującym aktualizację w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 53–55). Kwestionariusz, który został wykorzystany do zebrania danych do spisu, odnosił się do pięciu obszarów edukacji i szkoleń: kształcenia ogólnego (*general education – GE*), kształcenia i szkolenia zawodowego (*initial vocational education and training – IVET*), ustawicznego kształcenia i szkolenia zawodowego (*continuing vocational education and training – CVET*), kształcenia dorosłych (*adult education – AE*) oraz szkolnictwa wyższego (*higher education – HE*). IVET, CVET i AE zostały zdefiniowane przy zastosowaniu glosariusza strategii edukacyjnej i szkoleniowej Cedefop z 2014 r. (Cedefop 2014). GE zostało zdefiniowane jako kształcenie obowiązkowe o profilu ogólnym i kształcenie średnie II stopnia. W kwestionariuszu zaznaczono, że o ile niektóre obszary są stosunkowo jasno zdefiniowane (np. HE), o tyle interpretacja innych obszarów (np. CVET i AE) może być różna w różnych państwach, a także w obrębie jednego państwa. Dlatego też liczbę obszarów w poszczególnych państwach należy interpretować z ostrożnością.

Rysunek 6.1 przedstawia szczegóły dotyczące metodologii zastosowanej przy zbieraniu danych.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (BE de), Bośnia i Hercegowina oraz Serbia: Nieobjęte raportem źródłowym.

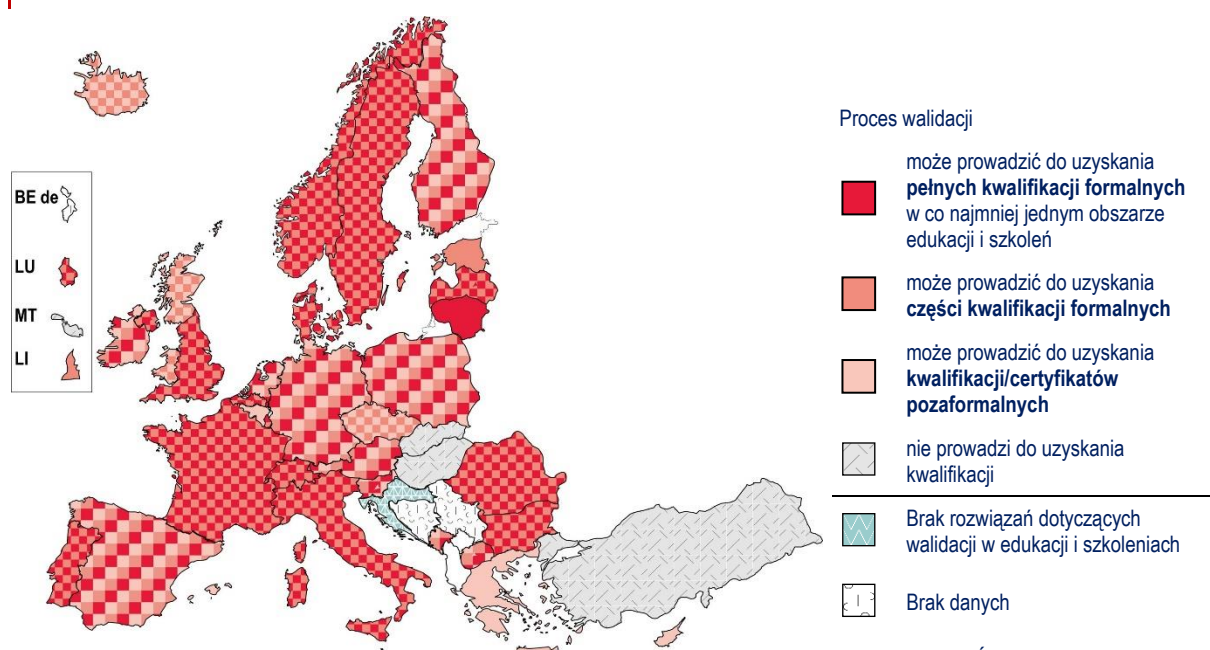
Chorwacja: W raporcie źródłowym wskazano, że w edukacji i szkoleniach nie stosuje się systemowych rozwiązań w zakresie walidacji. Niemniej jednak w raporcie krajowym opracowanym w ramach aktualizacji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2018 r. (Pavkov 2019a, s. 7–11) przedstawiono liczne inicjatywy w tym obszarze. Ponadto, jak wynika z raportu źródłowego, możliwości walidacji są zapewniane poza obszarem edukacji i szkoleń, a mianowicie na rynku pracy i w trzecim sektorze.

Innym aspektem różnicującym poszczególne państwa są wyniki procesu walidacji. Walidacja może przynieść różne wyniki, w tym przyznanie kwalifikacji, zaliczenie punktów lub modułów, zwolnienie z programu kształcenia i dopuszczenie do programu kształcenia. W zaleceniu Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r. podkreślono w tym kontekście, że proces walidacji powinien umożliwić jednostkom „uzyskanie pełnych kwalifikacji lub, w stosownych przypadkach, części kwalifikacji”⁽¹¹⁸⁾. Innymi słowy – zalecenie kładzie nacisk na dostęp do kwalifikacji, nie wykluczając przy tym innych wyników procesu walidacji.

⁽¹¹⁸⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

Jak pokazano na rysunku 6.4, w niemal wszystkich państwach europejskich walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego może prowadzić do uzyskania kwalifikacji. Jedynymi wyjątkami są Węgry, Malta, Słowacja i Turcja. O ile walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego może prowadzić do uzyskania kwalifikacji w prawie wszystkich państwach europejskich, to jednak niekoniecznie są to pełne kwalifikacje formalne. W szczególności w kilku państwach lub regionach (Belgia: Wspólnota Francuska ⁽¹¹⁹⁾, Czechy, Estonia, Grecja, Cypr, Islandia, Liechtenstein i Zjednoczone Królestwo – Walia i Szkocja) proces walidacji może prowadzić do uzyskania części kwalifikacji formalnych lub kwalifikacji czy certyfikatów pozaformalnych – ale nie do uzyskania pełnych kwalifikacji formalnych.

Rysunek 6.4: Możliwość uzyskania kwalifikacji jako wynik walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, 2018

Źródło: Cedefop, Komisja Europejska, ICF.

Objaśnienia

Rysunek opiera się na danych aktualizacji europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2018 r (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 16–17).

Rysunek 6.1 przedstawia szczegóły dotyczące metodologii zastosowanej przy zbieraniu danych.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (BE de), Bośnia i Hercegowina oraz Serbia: Nieobjęte raportem źródłowym.

Słowacja: Niewymieniona w raporcie źródłowym w żadnej z głównych kategorii przedstawionych na rysunku (tj. pełne kwalifikacje formalne; część kwalifikacji formalnych; kwalifikacje pozaformalne). Jest jednak wymieniona w kategorii *dostęp do rynku pracy* (np. kwalifikacje obowiązkowe do wykonywania określonej pracy). Kategoria ta nie została uwzględniona na rysunku 6.4.

Macedonia Północna i Czarnogóra: Informacje zaczerpnięte z innego raportu podsumowującego (ETF 2019, s. 7).

Warto również zauważyć, że gdy rozwiązania w zakresie walidacji umożliwiają uzyskanie kwalifikacji, nie zawsze dotyczy to wszystkich obszarów edukacji i szkoleń. W tym kontekście w raporcie podsumowującym z europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego odnotowano, że walidacja prowadząca do uzyskania pełnych kwalifikacji formalnych jest bardziej powszechna w przypadku rozwiązań dotyczących kształcenia i szkolenia zawodowego. Z kolei w obszarze szkolnictwa wyższego najczęstszym wynikiem tego procesu jest dostęp do programów (szkolnictwa wyższego; Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019).

⁽¹¹⁹⁾ „Belgia (Walonia)” w raporcie źródłowym.

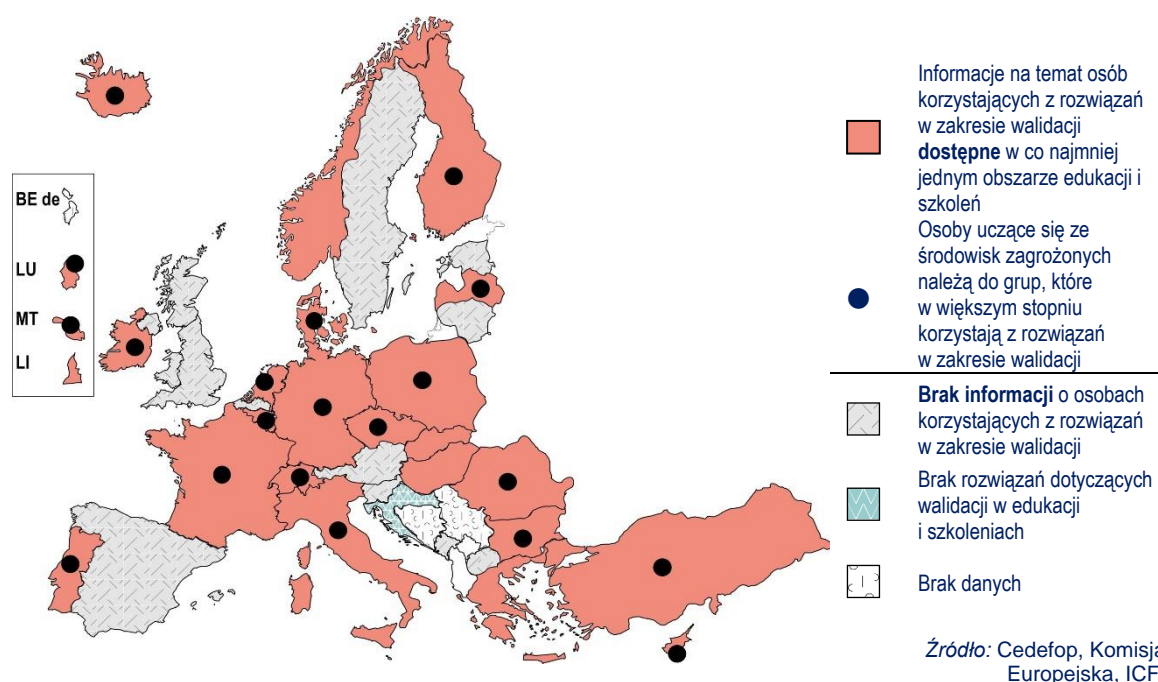
6.3.2. Monitorowanie stosowania rozwiązań w zakresie walidacji

Jeśli wprowadzono już rozwiązania dotyczące walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, ważne jest, aby zrozumieć, kto z nich korzysta, a w szczególności – czy stanowią one rzeczywistą szansę podnoszenia kwalifikacji dla różnych grup osób uczących się, które powszechnie uważa się za zagrożone, takich jak osoby o niskim poziomie umiejętności i kwalifikacji, osoby przedwcześnie kończące naukę, osoby poszukujące pracy, starsi pracownicy, migranci i uchodźcy oraz osoby z niepełnosprawnościami. Aby zbadać ten wymiar, instytucje odpowiedzialne za te rozwiązania muszą monitorować ich wdrażanie i gromadzić dane na temat beneficjentów. Jednak, jak zauważono w raporcie podsumowującym z europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2018 r., „gromadzenie danych dotyczących różnych aspektów walidacji (uczestnictwo, rodzaj kwalifikacji lub osiągniętych efektów, charakterystyka użytkowników, wskaźnik sukcesu, długość procedury itp.) pozostaje na niskim poziomie” (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 33).

Jak pokazano na rysunku 6.5, w około jednej czwartej badanych systemów nie są dostępne dane na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach. W pozostałych systemach informacje są dostępne, ale niekoniecznie w odniesieniu do wszystkich obszarów (podsektorów) edukacji i szkoleń, w których funkcjonują rozwiązania w zakresie walidacji. Innymi słowy – gromadzenie danych nie jest na ogół kompleksowe nawet w tych państwach, które wprowadziły pewne procedury monitorowania wobec przeprowadzania walidacji (Cedefop, Komisja Europejska i ICF 2019, s. 33).

Państwa, które dysponują informacjami na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji, często podają, że grupy powszechnie uznawane za zagrożone, w tym osoby o niskim poziomie umiejętności i kwalifikacji, osoby przedwcześnie kończące naukę, osoby poszukujące pracy, starsi pracownicy, migranci i uchodźcy oraz osoby z niepełnosprawnościami, należą do tych, które częściej korzystają z procedury walidacji (rysunek 6.5). Nie oznacza to jednak, że te osoby uczące się częściej korzystają z walidacji we wszystkich obszarach edukacji i szkoleń; może to mieć miejsce tylko w jednym lub dwóch obszarach. Ponadto żadne z państw nie odnosi się do wszystkich powyższych kategorii, gdy podaje informacje o grupach korzystających z walidacji w większym stopniu.

Rysunek 6.5: Dostępność informacji na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach, 2018

Objaśnienia

Rysunek opiera się na niepublikowanych informacjach zebranych na potrzeby aktualizacji w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego. Pytanie odnoszące się do tego rysunku zostało sformułowane następująco: Na podstawie dostępnych danych, jakie grupy w większym stopniu korzystają z rozwiązań w zakresie walidacji w tym sektorze? Możliwe odpowiedzi (możliwość wskazania więcej niż jednej) to: A. mężczyźni; B. kobiety; C. młodzi ludzie; D. osoby o niskim poziomie umiejętności; E. osoby o niskim poziomie kwalifikacji; F. osoby o wysokich kwalifikacjach; G. osoby przedwcześnie kończące naukę; H. uczniowie/osoby ubiegające się o kształcenie i szkolenie zawodowe; I. studenci/osoby ubiegające się o przyjęcie na studia wyższe; J. dorośli uczący się; K. osoby poszukujące pracy/bezrobotne lub zagrożone bezrobociem; L. wolontariusze; M. osoby zatrudnione; N. starsi pracownicy; O. migranci/uchodźcy; P. osoby z niepełnosprawnościami. Państwa, które wskazały odpowiedzi D, E, G, K, N, O lub P (co najmniej jedną z tych odpowiedzi), zostały uwzględnione na rysunku jako te, w których osoby uczące się ze środowisk zagrożonych należą do grup, które w większym stopniu korzystają z rozwiązań w zakresie walidacji. Państwa, które wskazały odpowiedź „Informacje niedostępne” lub „Nie wiem”, zostały uwzględnione na rysunku w kategorii *Brak informacji o osobach korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji*.

Kwestionariusz obejmował rozwiązania w zakresie walidacji w trzech sektorach: edukacja i szkolenia, sektor rynku pracy i trzeci sektor. Rysunek odnosi się wyłącznie do rozwiązań w zakresie walidacji w sektorze edukacji i szkoleń.

Rysunek 6.1 przedstawia szczegóły dotyczące metodologii zastosowanej przy zbieraniu danych.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna), Bośnia i Hercegowina oraz Serbia: Nieuwzględnione w tym zbiorze danych.

Litwa: Nie udzielono odpowiedzi na pytanie. W krajowym raporcie związanym ze spisem walidacji stwierdzono jednak, że nie istnieją dowody na osiągnięcie ustalonych celów w zakresie walidacji (Beleckiene 2019, s. 14). W związku z tym Litwa jest ujęta w kategorii *Brak informacji o osobach korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji*.

Słowenia: Udzielono odpowiedzi: *Brak danych*. W związku z tym Słowenia jest ujęta w kategorii *Brak informacji o osobach korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji*.

Czarnogóra: Dane dotyczące Czarnogóry (*Brak informacji o osobach korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji*) opierają się na informacjach przedstawionych w raporcie krajowym. W raporcie tym stwierdza się, że wdrożenie zmienionej Ustawy o krajowych kwalifikacjach zawodowych (2016) jeszcze się nie rozpoczęło (Dimovska 2019, s. 18). W związku z tym dane dotyczące podziału użytkowników na kategorie nie są dostępne.

Macedonia Północna: Dane dotyczące Macedonii Północnej (*Brak informacji o osobach korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji*) opierają się na informacjach przedstawionych w raporcie krajowym. W raporcie stwierdzono, że system nie został jeszcze wdrożony i dlatego dane dotyczące podziału użytkowników na kategorie nie są dostępne (Spasovski 2019, s. 18).

6.3.3. Usługi poradnictwa dotyczące walidacji i uznawania umiejętności

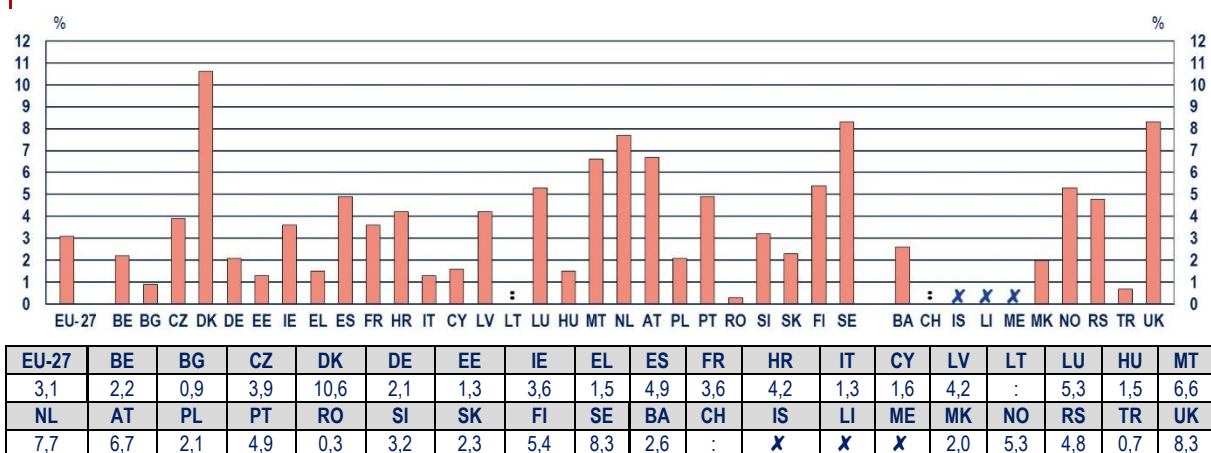
Choć nie są dostępne dane porównawcze umożliwiające ilościowe określenie częstości korzystania z rozwiązań w zakresie walidacji w całej Europie, badanie AES z 2016 r. pozwala ocenić, w jakim stopniu dorośli korzystają z usług poradnictwa związanego z walidacją. Dokładniej rzecz ujmując, w badaniu poproszono dorosłych, którzy skorzystali z poradnictwa w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, o wskazanie, czy obejmowało ono poradnictwo w zakresie walidacji lub uznawania umiejętności, kompetencji bądź uprzedniego kształcenia. Do pewnego stopnia można to postrzegać jako pośredni sposób pomiaru, w jakim stopniu wdrożono rozwiązania w zakresie walidacji. Jeśli odsetek dorosłych korzystających z usług poradnictwa w zakresie walidacji jest wysoki, można oczekiwać, że w danym systemie rozwiązania w zakresie walidacji mają ugruntowaną pozycję. Potwierdza to zalecenie Rady z 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r. ⁽¹²⁰⁾, w którym czytamy, że jedną z zasad odnoszących się do rozwiązań w zakresie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego powinno być zapewnienie jednostkom oraz organizacjom „informacji i porad na temat korzyści płynących z walidacji i możliwości jej przeprowadzenia, a także na temat odpowiednich procedur”.

Jak pokazuje rysunek 6.6, średnio w całej EU-27 3,1% dorosłych stwierdziło, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie otrzymało informacje lub porady dotyczące walidacji bądź uznawania umiejętności, kompetencji lub uprzedniej edukacji. Spośród wszystkich państw objętych niniejszym raportem najwyższy odsetek dorosłych korzystających z takich usług poradnictwa odnotowano w Danii (10,6%), w Szwecji i w Zjednoczonym Królestwie (po 8,2%). Inne państwa, w których stosunkowo wysoki odsetek dorosłych (co najmniej 5%) zadeklarował, że otrzymał informacje lub porady na temat walidacji lub uznawania umiejętności, to Luksemburg, Malta, Niderlandy, Austria, Finlandia i Norwegia. W trzech z tych państw (Niderlandy, Austria i Finlandia) wprowadzono rozwiązania w zakresie walidacji we wszystkich pięciu obszarach edukacji i szkoleń (tj. w kształceniu ogólnym, kształceniu i szkoleniu zawodowym, szkolnictwie wyższym, ustawicznym kształceniu i szkoleniu

⁽¹²⁰⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

zawodowym oraz kształceniu dorosłych; zob. rysunek 6.3). W pozostałych państwach, w których stosunkowo wysoki odsetek dorosłych zadeklarował, że otrzymał informacje lub porady związane z walidacją, rozwiązania w zakresie walidacji funkcjonują w co najmniej trzech (ale nie we wszystkich) obszarach edukacji i szkoleń (zob. rysunek 6.3). Na drugim krańcu spektrum znajdują się Bułgaria, Estonia, Grecja, Włochy, Cypr, Węgry, Rumunia, Macedonia Północna i Turcja, w których to państwach odsetek dorosłych deklarujących, że otrzymali informacje lub porady w zakresie walidacji lub uznania umiejętności, nie przekroczył 2%. Większość z tych państw zgłasza funkcjonowanie rozwiązań w zakresie walidacji w co najmniej trzech (ale nie we wszystkich) obszarach edukacji i szkoleń; w Rumunii i Turcji uwzględniono tylko dwa obszary (zob. rysunek 6.3).

Rysunek 6.6: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat procedur w zakresie walidacji lub uznawania umiejętności, kompetencji lub efektów kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

W badaniu AES z 2016 r. respondenci, którzy wskazali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymali bezpłatne informacje lub porady albo pomoc w zakresie możliwości kształcenia, zostali zapytani o rodzaj otrzymanych porad (Jaki rodzaj bezpłatnych informacji lub porad/pomocy dotyczących możliwości kształcenia otrzymałeś?). Możliwe odpowiedzi (możliwość wskazania więcej niż jednej) to (Eurostat 2017):

- informacje lub porady/pomoc w zakresie możliwości kształcenia;
- ocena umiejętności i kompetencji poprzez testy, audyty umiejętności lub rozmowy;
- informacje lub porady/pomoc w zakresie procedury walidacji/uznawania umiejętności, kompetencji lub uprzedniego kształcenia;
- inny rodzaj informacji lub porad/pomocy.

Rysunek odnosi się do trzeciej odpowiedzi z powyższej listy.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Bułgaria, Cypr i Rumunia: Niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Litwa: Dane nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Szwajcaria: Dane w tym pytaniu nie zostały zebrane.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przeanalizowano różne aspekty uznawania i walidacji efektów kształcenia. Wykorzystując dane z aktualizacji w 2018 r. europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego ⁽¹²¹⁾, w rozdziale tym wykazano najpierw, że w około dwóch trzecich państw europejskich wprowadzono audyty umiejętności, które są zgodne z definicją zawartą w zaleceniu Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r. ⁽¹²²⁾ (zob.

⁽¹²¹⁾ Zob.: www.cedefop.europa.eu/validation/inventory

⁽¹²²⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

rysunek 6.1). Porównując również sytuację w latach 2014 i 2016, zauważono tendencję wzrostową wdrażania audytów umiejętności w Europie. Jednakże audyty umiejętności nie zawsze stanowią standardową ofertę dla osób bezrobotnych, a nawet jeśli są przeprowadzane, to nie zawsze w terminie określonym w zaleceniu, tj. w ciągu sześciu miesięcy.

Badanie AES z 2016 r. uzupełnia powyższe informacje, przedstawiając dane dotyczące dorosłych, którzy otrzymali ocenę umiejętności i kompetencji w formie testów, audytów umiejętności lub wywiadów w ciągu roku poprzedzającego badanie (zob. rysunek 6.2). Średnio w całej UE-27 3,2% dorosłych stwierdziło, że skorzystało z takiej usługi w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. Biorąc pod uwagę zarówno państwa członkowskie UE, jak i państwa spoza UE, najwyższe odsetki odnotowano w Danii, Niderlandach, Austrii i Zjednoczonym Królestwie (od 7% do 10%).

Przechodząc od audytów umiejętności do walidacji kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego, w rozdziale tym wykazano, że praktycznie wszystkie państwa europejskie wprowadziły rozwiązania w zakresie walidacji w co najmniej jednym obszarze (podsektorze) edukacji i szkoleń (zob. rysunek 6.3). Jest to zgodne z kluczowym celem określonym w zaleceniu Rady z 2012 r. ⁽¹²³⁾, zgodnie z którym rozwiązania w zakresie walidacji powinny zostać wdrożone we wszystkich państwach nie później niż w 2018 r. Zakres możliwości walidacji i wyniki procesu walidacji różnią się jednak znacznie w poszczególnych państwach. Na przykład w wielu państwach walidacja kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego nie prowadzi do uzyskania pełnych kwalifikacji formalnych. Zamiast tego może być możliwe uzyskanie tylko części kwalifikacji formalnych lub certyfikatów albo kwalifikacji pozaformalnych. Ponadto w niektórych państwach proces walidacji nie prowadzi do uzyskania żadnego z tych efektów (zob. rysunek 6.4).

Państwa, w których funkcjonują rozwiązania w zakresie walidacji, nie zawsze monitorują poszczególne aspekty procesu walidacji. Zatem dane na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji są ograniczone. Jednak większość państw, które dysponują danymi na temat osób korzystających z tych rozwiązań, wskazuje, że przynajmniej niektóre kategorie uczących się powszechnie uważanych za zagrożonych (np. osoby o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, osoby przedwcześnie kończące naukę, osoby poszukujące pracy, starsi pracownicy, migranci i uchodźcy oraz osoby z niepełnosprawnościami w większym stopniu niż pozostali korzystają z walidacji w co najmniej jednym obszarze kształcenia i szkoleń (zob. rysunek 6.5).

Choć nie są dostępne dane porównawcze umożliwiające ilościowe określenie częstotliwości korzystania z rozwiązań w zakresie walidacji w całej Europie, to badanie AES z 2016 r. pozwala ocenić, w jakim stopniu dorośli korzystają z usług poradnictwa związanego z walidacją (zob. rysunek 6.6). W 2016 r. średnio w całej EU-27 3,1% dorosłych stwierdziło, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem otrzymało informacje lub porady dotyczące walidacji bądź uznawania umiejętności, kompetencji lub uprzedniej edukacji. Najwyższy odsetek dorosłych korzystających z takich usług poradnictwa odnotowano w Danii (10,6%), w Szwecji i w Zjednoczonym Królestwie (po 8,3%).

Po przeanalizowaniu różnych aspektów jakościowych, omówionych w tym rozdziale, można sformułować następujące wnioski (rysunek 6.7).

W niektórych państwach lub regionach funkcjonują wszystkie – lub wszystkie z wyjątkiem jednego – omawiane aspekty (Belgia: Wspólnota Francuska, Czechy, Dania, Niemcy, Irlandia, Francja, Włochy, Łotwa, Luksemburg, Niderlandy, Polska, Portugalia, Rumunia, Finlandia, Szwajcaria i Islandia). W państwach tych funkcjonują zarówno audyty umiejętności, jak i rozwiązania w zakresie walidacji, które monitorują (przynajmniej w pewnym zakresie) osoby korzystające z usług w zakresie walidacji.

Na drugim krańcu spektrum znajdują się państwa, w których występują co najwyżej dwa z omawianych aspektów (Estonia, Chorwacja, Węgry, Słowenia, Słowacja, Czarnogóra, Macedonia Północna

⁽¹²³⁾ Tamże.

i większość części Zjednoczonego Królestwa). Większość z tych państw wprowadziła pewne rozwiązania w zakresie walidacji w edukacji i szkoleniach (wszystkie z wyjątkiem Chorwacji), ale nie przeprowadziła audytu umiejętności (z wyjątkiem Chorwacji, w której kontrole umiejętności są przeprowadzane). Ponadto dane dotyczące osób korzystających z istniejących rozwiązań w zakresie walidacji są na ogół ograniczone.

Pozostałe państwa należą do kategorii pośredniej, w której funkcjonują trzy lub cztery z sześciu badanych aspektów (Belgia: Wspólnota Flamandzka, Bułgaria, Grecja, Hiszpania, Cypr, Litwa, Malta, Austria, Szwecja, Liechtenstein, Norwegia, Turcja i Zjednoczone Królestwo – Szkocja). Ta grupa państw obejmuje różne podejścia do tego zagadnienia: państwa nieprzeprowadzające audytów umiejętności lub nieposiadające danych na temat osób korzystających z rozwiązań w zakresie walidacji (lub połączenie tych elementów).

Rysunek 6.7: Podsumowanie dotyczące wdrożenia audytów umiejętności oraz rozwiązań w zakresie walidacji efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (VNIL), 2018

	Audyty umiejętności		VNIL wdrożone w edukacji i szkoleniach (E&T)		Informacje na temat osób korzystających z VNIL	
	Wdrożone	Standardowo oferowane osobom bezrobotnym w ciągu sześciu miesięcy	Wdrożone w przynajmniej jednym podsektorze E&T	Mogą prowadzić do uzyskania kwalifikacji	Dostępne w przynajmniej jednym podsektorze E&T	Większe korzystanie z VNIL przez uczących się z grup zagrożonych
BE fr	●		●	●	●	●
BE de	✗	✗	✗	✗	✗	✗
BE nl	●	●	●	●		
BG			●	●	●	●
CZ	●	●	●	●	●	●
DK	●	:	●	●	●	●
DE	●		●	●	●	●
EE			●	●		
IE	●		●	●	●	●
EL	●		●	●	●	
ES	●		●	●		
FR	●	:	●	●	●	●
HR	●	●				
IT	●	●	●	●	●	●
CY			●	●	●	●
LV	●		●	●	●	●
LT	●		●	●		
LU	●		●	●	●	●
HU			●		●	
MT	●		●		●	●
NL	●		●	●	●	●
AT	●		●	●		
PL	●		●	●	●	●
PT	●		●	●	●	●
RO	●		●	●	●	●
SI			●	●		
SK			●		●	
FI	●	●	●	●	●	●
SE	●		●	●		
BA	✗	✗	✗	✗	✗	✗
CH	●		●	●	●	●
IS	●	●	●	●	●	●
LI	●		●	●	●	
ME			●	●		
MK			●	●		
NO			●	●	●	
RS	✗	✗	✗	✗	✗	✗
TR			●		●	●
UK-ENG			●	●		
UK-WLS			●	●		
UK-NIR			●	●		
UK-SCT	●		●	●		

Źródło: Cedefop, Komisja Europejska, ICF.

Objaśnienia

Rysunek ten stanowi podsumowanie danych przedstawionych na rysunkach 6.1 oraz 6.3–6.5. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna), Bośnia i Hercegowina oraz Serbia: Niewzględnione w zbiorze danych.

Dania i Francja: Zbiór danych wskazuje na wdrożenie audytów umiejętności, ale precyzuje, że nie ma dostępnych informacji na temat tego, czy standardową praktyką jest oferowanie audytu umiejętności osobom bezrobotnym lub zagrożonym bezrobociem.

ROZDZIAŁ 7: DZIAŁANIA W ZAKRESIE PODNOSZENIA ŚWIADOMOŚCI NA TEMAT EDUKACJI DOROSŁYCH I DZIAŁANIA INFORMACYJNE

Średnie wskaźniki udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach pozostają niskie w całej Europie, a coraz większa liczba dorosłych potrzebuje szkoleń w celu zmiany lub poprawy kwalifikacji i umiejętności, co zostało niedawno ponownie podkreślone w rezolucji Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) ⁽¹²⁴⁾.

W szczególności dorośli o niskim poziomie wykształcenia rzadziej podejmują naukę (zob. rozdział 1, rysunek 1.10), dlatego ważne jest, aby wszyscy dorośli, a zwłaszcza ci o niższym poziomie wykształcenia, byli świadomi dostępnych możliwości kształcenia. Uznaje się, że kluczową rolę w tym względzie odgrywają działania w zakresie podnoszenia świadomości i działania informacyjne.

Na początku tego rozdziału przedstawiono pewne teoretyczne i statystyczne informacje na temat podnoszenia świadomości i informowania w odniesieniu do kształcenia dorosłych. Następnie zaprezentowany jest przegląd działań w zakresie podnoszenia świadomości, które promują edukację dorosłych, w szczególności tych działań, które są skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. W dalszej części rozdziału omówiono również wysiłki organów publicznych mające na celu dotarcie do tych grup docelowych i ich ponowne zaangażowanie w edukację.

7.1. Rola działań w zakresie podnoszenia świadomości na temat edukacji dorosłych i działań informacyjnych

Aby zwiększyć udział dorosłych w edukacji i szkoleniach, należy ich informować o istniejących możliwościach kształcenia oraz o korzyściach dla ich kariery zawodowej i życia osobistego płynących z uczenia się przez całe życie. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu są kampanie podnoszące świadomość na temat możliwości kształcenia dorosłych.

Zostało to również podkreślone w zaleceniu Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r. ⁽¹²⁵⁾, w którym postulowano wdrożenie „środków dotyczących motywowania i informowania, obejmujących poszerzanie wiedzy na temat korzyści wynikających z poprawy umiejętności, udostępnianie informacji dotyczących istniejących środków w zakresie poradnictwa i wsparcia, a także możliwości poprawy umiejętności i informacji o odpowiedzialnych organach oraz zapewnianie zachęt dla osób najmniej zmotywowanych do korzystania z nich”.

W sprawozdaniu Komisji Europejskiej sporządzonym przez grupę roboczą ds. kształcenia dorosłych w ramach ET 2020 (Komisja Europejska 2020c) nadal podkreśla się, że działania w zakresie podnoszenia świadomości i informowania są ważnymi aspektami polityk publicznych. Wzrost liczby programów realizowanych online w wyniku pandemii COVID-19 stwarza nowe wyzwania związane z dostępem do możliwości kształcenia, w szczególności dla uczących się dorosłych wywodzących się ze środowisk zagrożonych. Struktury wsparcia muszą zatem zapewnić możliwość dotarcia do wszystkich uczących się dorosłych oraz skuteczne wspieranie dorosłych już uczestniczących w kształceniu przy wykorzystaniu nowych sposobów świadczenia usług online (Komisja Europejska 2020a).

Działania podnoszące świadomość w obszarze kształcenia dorosłych mogą być realizowane jako jednorazowe lub cykliczne wydarzenia; mogą one promować ogólne korzyści płynące z kształcenia dorosłych lub promować konkretne rodzaje oferty edukacyjnej (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice

⁽¹²⁴⁾ Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030), Dz.U. L 66 z 26.02.2021.

⁽¹²⁵⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484/1 z 24.12.2016.

2015). Kampanie na rzecz podnoszenia świadomości społecznej mogą jednak nie być najskuteczniejszym narzędziem służącym do docierania do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (OECD 2019c).

Aby skutecznie dotrzeć do niedostatecznie reprezentowanych grup, można wdrożyć działania informacyjne (OECD 2019c). Działania promujące kształcenie dorosłych nakierowane na konkretne grupy docelowe mają na celu zwiększenie udziału osób, które same z siebie nie poszukują możliwości edukacyjnych. Tego rodzaju działania mogą obejmować współpracę z zainteresowanymi instytucjami lokalnymi, takimi jak szkoły i organizacje wspólnotowe. Mogą ponadto polegać na identyfikacji, nawiązywaniu kontaktów i angażowaniu osób, które znajdują się poza zasięgiem lub zakresem środków stosowanych w edukacji, szkoleniach, zatrudnieniu lub opiece społecznej (Cedefop 2020b).

Przed przystąpieniem do opisu działań w zakresie podnoszenia świadomości i działań informacyjnych realizowanych obecnie w państwach europejskich warto przeanalizować niektóre dane dotyczące zainteresowania dorosłych możliwościami kształcenia i badania w tym zakresie, co pozwoli na pełniejsze zrozumienie kontekstu.

7.2. Otwartość dorosłych na korzystanie z możliwości kształcenia

Dane z badania dotyczącego edukacji dorosłych (AES) z 2016 r. zapewniają kontekst do dyskusji na temat działań w zakresie podnoszenia świadomości oraz czynności informacyjnych mających na celu zwiększenie udziału w uczeniu się przez całe życie. Kilka elementów z badania jest w tym względzie interesujących, w tym dane dotyczące osób nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach oraz dane dotyczące zakresu, w jakim ludzie poszukują informacji o możliwościach kształcenia.

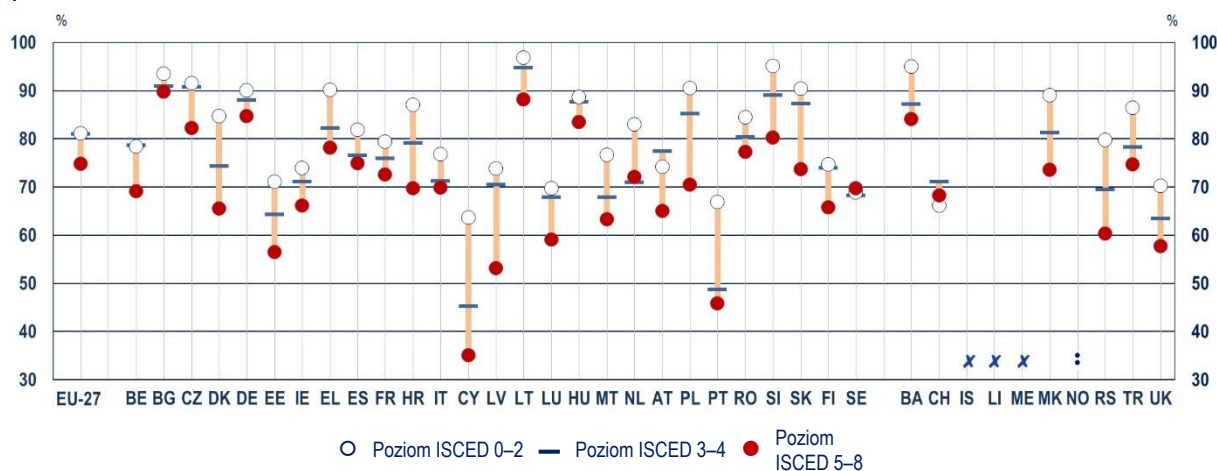
W badaniu AES dorośli, którzy nie uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, zostali poproszeni o wskazanie, czy chcieli uczestniczyć w takich działaniach. Średnio w całej UE-27 około 80% osób nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach stwierdziło, że nie chciało uczestniczyć w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie ⁽¹²⁶⁾ ⁽¹²⁷⁾.

Dane uwzględniające poziom wykształcenia respondentów (rysunek 7.1) wskazują, że w prawie wszystkich państwach europejskich odsetek osób nieuczestniczących, które stwierdziły, że nie chcą brać udziału w edukacji i szkoleniach, był wyższy wśród dorosłych o niższym poziomie wykształcenia (poziom ISCED 0–2) niż wśród dorosłych posiadających wyższe wykształcenie (poziom ISCED 5–8). Potwierdza to tezę, że wyzwaniem jest wzbudzenie zainteresowania edukacją wśród wszystkich osób nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach, jednak jeszcze pilniejsze jest dotarcie do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji.

⁽¹²⁶⁾ Dane Eurostatu AES [trng_aes_197] (dane pobrane 25 marca 2021 r.). Wskaźniki uczestnictwa (i braku uczestnictwa) w poszczególnych państwach można znaleźć w rozdziale 1, rysunek 1.7.

⁽¹²⁷⁾ W tym kontekście badanie Cedefop (2020d) dostarcza pewnych dalszych wniosków na temat opinii o kształceniu dorosłych. Badanie pokazuje między innymi, że w 22 z 30 badanych państw europejskich najczęstszym powodem, dla którego respondenci nie biorą udziału w zorganizowanych szkoleniach, jest przekonanie, że ich nie potrzebują.

Rysunek 7.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat) nieuczestniczący w edukacji i szkoleniach, którzy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie nie chcieli wziąć udziału w edukacji i szkoleniach (%), według poziomu wykształcenia, 2016

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_197] (dane pobrane 24 lipca 2020 r.).

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Poziom ISCED 0–2	81,1	78,4	93,5	91,5	84,7	90,0	71,1	73,9	90,1	81,8	79,4	87,0	76,8	63,6	73,8	96,8	69,7	88,6	76,6
Poziom ISCED 3–4	81,0	78,6	90,9	90,8	74,3	88,0	64,2	71,1	82,2	76,5	75,9	79,1	71,2	45,2	70,5	94,7	67,8	87,7	67,9
Poziom ISCED 5–8	74,8	69,1	89,7	82,2	65,5	84,7	56,5	66,1	78,1	74,9	72,5	69,7	69,8	35,0	53,1	88,2	59,1	83,5	63,2
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poziom ISCED 0–2	82,9	74,2	90,5	66,8	84,4	95,1	90,4	74,6	68,8	95,0	66,1	×	×	×	89,0	:	79,7	86,4	70,2
Poziom ISCED 3–4	70,9	77,4	85,2	48,7	80,4	89,0	87,3	73,9	68,2	87,2	71,0	×	×	×	81,2	:	69,4	78,3	63,4
Poziom ISCED 5–8	72,1	65,0	70,4	45,8	77,3	80,2	73,6	65,7	69,7	84,0	68,2	×	×	×	73,5	:	60,3	74,6	57,7

Źródło: Dane Eurostatu AES [trng_aes_197] (dane pobrane 24 lipca 2020 r.).

Objaśnienia

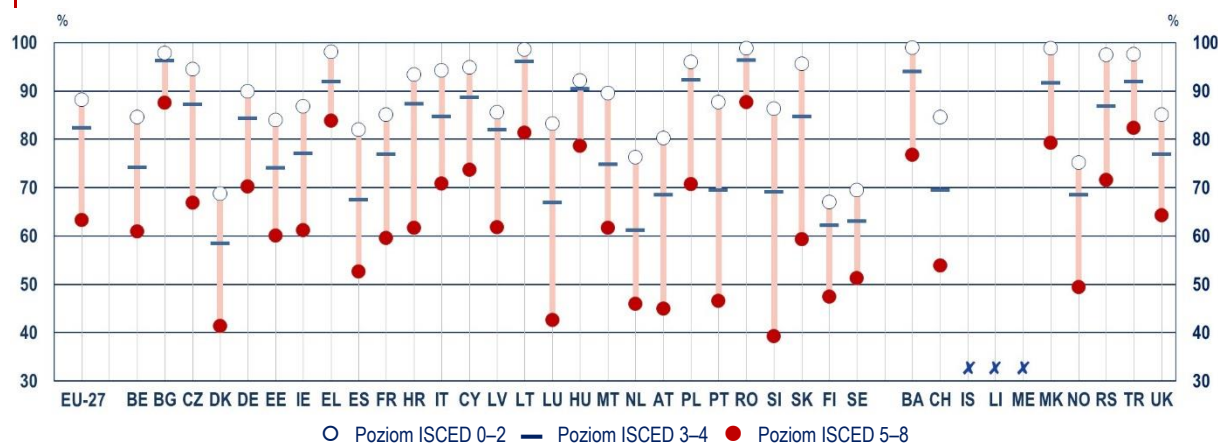
W badaniu AES z 2016 r. respondenci wskazujący, że nie uczestniczyli w edukacji i szkoleniach w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zostali poproszeni o wskazanie, czy chcieli w nich uczestniczyć. Rysunek ten odnosi się do osób, które nie uczestniczyły w edukacji i szkoleniach i które zgłosiły, że nie chciały w nich uczestniczyć. Rysunek nie uwzględnia faktu, że wskaźniki uczestnictwa (i braku uczestnictwa) różnią się w poszczególnych państwach (zob. rozdział 1, rysunek 1.7).

Z zagadnieniem dotyczącym chęci uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie ściśle związane jest pytanie, czy ludzie samodzielnie podejmują poszukiwania dostępnych możliwości kształcenia. W ramach badania AES z 2016 r. zapytano, czy respondenci (tj. zarówno ci, którzy uczestniczyli w edukacji i szkoleniach, jak i osoby nieuczestniczące w nich) szukali informacji o możliwościach kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. Badanie ujawniło, że średnio w całej UE-27 tylko około jednej czwartej (21,1%) dorosłych poszukiwało informacji o możliwościach kształcenia ⁽¹²⁸⁾.

Ponownie różnice w tym zakresie są widoczne w przypadku analizy danych według osiągniętego przez respondentów poziomu wykształcenia (rysunek 7.2). We wszystkich państwach europejskich osoby o niższym poziomie wykształcenia rzadziej poszukiwały informacji o możliwościach kształcenia niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia. Średnio w całej UE-27 88,1% dorosłych o niskim poziomie wykształcenia (maksymalnie poziom ISCED 2) nie szukało informacji o możliwościach kształcenia. Takich informacji nie poszukiwało 82,3% dorosłych, którzy ukończyli szkołę średnią II stopnia lub kształcenie pomaturalne inne niż wyższe (poziom ISCED 3–4) oraz 63,3% osób z wykształceniem wyższym (poziom ISCED 5–8).

⁽¹²⁸⁾ Dane Eurostatu AES [trng_aes_184] (dane pobrane 25 marca 2021 r.).

Rysunek 7.2: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy nie poszukiwali informacji o możliwościach kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Poziom ISCED 0–2	88,1	84,6	97,8	94,5	68,7	89,9	83,9	86,8	98,1	81,9	85,0	93,3	94,2	94,8	85,5	98,5	83,2	92,1	89,5
Poziom ISCED 3–4	82,3	74,2	96,2	87,2	58,4	84,3	74,0	77,0	91,8	67,5	76,9	87,3	84,7	88,6	82	96,1	66,9	90,4	74,8
Poziom ISCED 5–8	63,3	60,9	87,5	66,9	41,3	70,2	60,0	61,2	83,8	52,6	59,6	61,7	70,8	73,7	61,8	81,3	42,6	78,6	61,6
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Poziom ISCED 0–2	76,2	80,2	96,0	87,7	98,8	86,3	95,6	67,0	69,5	98,9	84,6	X	X	X	98,8	75,2	97,4	97,6	85,0
Poziom ISCED 3–4	61,2	68,4	92,2	69,5	96,3	69,1	84,7	62,1	63,0	93,9	69,5	X	X	X	91,6	68,5	86,8	91,8	76,9
Poziom ISCED 5–8	45,9	44,9	70,7	46,6	87,6	39,3	59,3	47,4	51,2	76,7	53,9	X	X	X	79,2	49,4	71,5	82,3	64,2

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Badanie AES z 2016 r. zawierało następujące pytanie: Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy poszukiwałeś jakichkolwiek informacji dotyczących możliwości kształcenia (zarówno formalnego jak i pozaformalnego)? Możliwe opcje odpowiedzi to *tak* lub *nie* (Eurostat 2017). Na rysunku przedstawiono odsetki dorosłych (w wieku 25–64 lat), którzy odpowiedzieli przecząco, w podziale na poziom wykształcenia posiadanego przez respondenta.

Dane dotyczące poszczególnych państw wskazują, że w niektórych państwach ponad 95% dorosłych o niskim poziomie wykształcenia nie szukało informacji o możliwościach kształcenia. Sytuacja taka dotyczyła Bułgarii, Grecji, Litwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Bośni i Hercegowiny, Macedonii Północnej, Serbii i Turcji. Na drugim krańcu spektrum znajdują się cztery państwa nordyckie (Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia) oraz Niderlandy, czyli państwa, w których dorośli o niskim poziomie wykształcenia byli nieco bardziej aktywni w poszukiwaniu informacji o możliwościach kształcenia niż w innych państwach europejskich. W państwach tych odsetek osób o niskich kwalifikacjach, które nie szukały informacji na temat kształcenia, nie przekroczył 80% (najniższy wynik odnotowano w Finlandii – 67,0%).

Stosunkowo niska otwartość na kształcenie wśród osób nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach (rysunek 7.1) oraz ograniczone samodzielne poszukiwanie możliwości kształcenia (rysunek 7.2), w szczególności wśród dorosłych o niskim poziomie wykształcenia, wskazują na wyraźną potrzebę działań podnoszących świadomość i informujących, aby wskazać dorosłym dostępne możliwości kształcenia. W kolejnych sekcjach przedstawiono przegląd kampanii i inicjatyw wspieranych przez organy najwyższego szczebla, które mają na celu zwiększenie świadomości dorosłych w zakresie dostępnych możliwości kształcenia i dotarcie w szczególności do osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

7.3. Działania podnoszące świadomość podejmowane w Europie

Jednym z kluczowych priorytetów odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych jest podnoszenie wśród dorosłych świadomości w zakresie kształcenia, które należy kontynuować przez całe

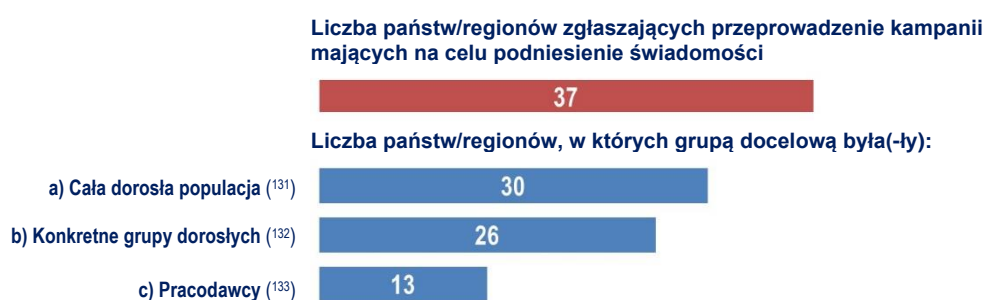
życie, w sposób regularny ⁽¹²⁹⁾. Aby wesprzeć realizację tej agendy na szczeblu krajowym i regionalnym, utworzono grupę roboczą ds. kształcenia dorosłych w ramach ET 2020 oraz sieć koordynatorów krajowych. Grupy te miały także na celu promowanie współpracy transnarodowej, dzielenie się przykładami dobrych praktyk oraz podnoszenie świadomości znaczenia kształcenia dorosłych, w tym rozpowszechnianie informacji na temat rozwoju strategii (Komisja Europejska 2019a).

Aby uzyskać informacje na temat istniejących strategii i środków mających na celu informowanie dorosłych o możliwościach kształcenia i korzyściach płynących z uczenia się przez całe życie, w procesie gromadzenia danych na potrzeby niniejszego raportu poproszono państwa europejskie o wskazanie maksymalnie trzech publicznych inicjatyw lub kampanii na rzecz podnoszenia świadomości realizowanych na szeroką skalę poświęconych temu tematowi, dotowanych ze środków publicznych, które miały miejsce w latach 2015–2020. Większość państw lub regionów ⁽¹³⁰⁾ potwierdziło przeprowadzenie takich działań podnoszących świadomość, lecz pięć państw (Czechy, Grecja, Litwa, Rumunia oraz Bośnia i Hercegowina) zgłosiło, że nie prowadziło takich działań.

W okresie odniesienia w większości państw przeprowadzono przynajmniej jedną dużą inicjatywę lub kampanię dotowaną ze środków publicznych, mającą na celu podniesienie świadomości na temat możliwości kształcenia dorosłych. Blisko połowa państw lub regionów poinformowała o przeprowadzeniu dwóch albo trzech takich inicjatyw lub kampanii. W większości przypadków były to działania podejmowane regularnie, np. organizowane dorocznie.

Zgłoszone działania w zakresie podnoszenia świadomości można podzielić według ich głównej grupy docelowej (rysunek 7.3). Państwa wskazały, czy ich inicjatywy były skierowane do a) całej populacji dorosłych (w 30 państwach); b) określonych grup dorosłych, takich jak dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, osoby bezrobotne lub poszukujące pracy, osoby zajmujące się zawodowo kształceniem dorosłych, osoby młode lub starsze, osoby ze środowisk migracyjnych, kobiety lub osoby z niepełnosprawnościami (w 26 państwach); lub c) pracodawców (w 13 państwach).

Rysunek 7.3: Grupy docelowe dużych kampanii dotowanych ze środków publicznych mających na celu podniesienie świadomości na temat możliwości edukacyjnych i szkoleniowych dorosłych, zrealizowanych w latach 2015–2020; liczba krajów/regionów zgłaszających odpowiednie typy inicjatyw

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek przedstawia liczbę państw lub regionów, w których kampanie realizowane na szeroką skalę dotowane ze środków publicznych przeprowadzone w latach 2015–2020 w celu podniesienia świadomości na temat możliwości kształcenia dorosłych były skierowane do wyżej wymienionych grup docelowych. Liczba grup docelowych jest wyższa niż liczba państw/regionów zgłaszających przeprowadzenie kampanii mających na celu podniesienie świadomości, ponieważ państwa/regiony mogły zgłosić do trzech kampanii; ponadto niektóre zgłoszone kampanie były skierowane do więcej niż jednej grupy docelowej.

⁽¹²⁹⁾ Rezolucja Rady w sprawie odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych, Dz.U. L 372 z 20.12.2011.

⁽¹³⁰⁾ BE fr, BE de, BE nl, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, HR, IT, CY, LV, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE, CH, IS, LI, ME, MK, NO, RS, TR, UK-ENG, UK-WLS, UK-NIR i UK-SCT.

⁽¹³¹⁾ BE fr, BE de, BE nl, BG, DE, EE, ES, FR, HR, IT, CY, LV, LU, HU, MT, NL, AT, PL, SI, SK, SE, CH, ME, MK, NO, TR, UK-ENG, UK-WLS, UK-NIR i UK-SCT.

⁽¹³²⁾ BE fr, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, HR, IT, CY, LV, NL, AT, PL, PT, IS, FI, SE, CH, IS, LI, ME, MK, RS i TR.

⁽¹³³⁾ BE fr, BG, DK, HR, IT, CY, LV, NL, PL, PT, CH, ME i UK-NIR.

a) Działania w zakresie podnoszenia świadomości w dziedzinie edukacji i szkoleń dla dorosłych skierowane do całej populacji dorosłych

Zgłoszone działania w zakresie podnoszenia świadomości skierowane do całej populacji dorosłych miały różne cele i zadania, w tym promowanie uczenia się przez całe życie, informowanie o możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych oraz podnoszenie świadomości na temat znaczenia umiejętności podstawowych. Większość państw, które prowadziły działania podnoszące świadomość skierowane do całej populacji dorosłych, organizowała krajowe imprezy promujące uczenie się przez całe życie lub informujące o dostępnych możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych ⁽¹³⁴⁾.

W **Bulgarii** *Krajowe dni na rzecz uczenia się przez całe życie (Natsionalni dni za uchene prez tseliya zhivot)* ⁽¹³⁵⁾, organizowane przez Dyрекcję ds. Kształcenia Zawodowego i Szkoleń Ministerstwa Edukacji i Nauki, odbywały się co roku w latach 2015–2019 w różnych miastach. Głównymi celami kampanii było promowanie kształcenia dorosłych i zwiększenie atrakcyjności tego sektora.

W **Hiszpanii** od 1993 r. odbywają się duże tygodniowe targi pod nazwą *AULA: Międzynarodowe targi studenckie i możliwości kształcenia (AULA: Salón internacional del estudiante y oferta educativa)* ⁽¹³⁶⁾. Podczas targów podmioty świadczące usługi w zakresie edukacji i szkoleń (ośrodki edukacyjne i szkoleniowe, organizacje i przedsiębiorstwa usługowe) informują o oferowanych przez siebie możliwościach szkoleniowych, a Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego udziela wskazówek i informacji na temat dostępnych możliwości edukacyjnych oraz stypendiów i dotacji. Podczas tego wydarzenia dorośli mogą uzyskać informacje na temat formalnych i pozaformalnych możliwości kształcenia.

W **Luksemburgu** kampania *Nigdy nie jest za wcześnie ani za późno na naukę (Et ass ni ze fréi oder ze spéit fir ze léieren – Il n'est jamais trop tôt ou trop tard pour apprendre)* ⁽¹³⁷⁾ jest organizowana corocznie przez Departament ds. Edukacji Dorosłych, zazwyczaj w lipcu lub wrześniu. Kampania jest finansowana przez Ministerstwo Edukacji, Dzieci i Młodzieży. Główne przesłanie dotyczy dostępnych możliwości edukacji i szkoleń oraz korzyści płynących z uczenia się dorosłych. Kampania zbiega się również z publikacją rocznego katalogu możliwości kształcenia dorosłych i podmiotów oferujących takie kształcenie.

W niektórych państwach lub regionach działania podnoszące świadomość skierowane do całej dorosłej populacji mają na celu promowanie konkretnych możliwości edukacyjnych i szkoleniowych. Na przykład w belgijskiej Wspólnocie Niemieckojęzycznej prowadzone są regularne kampanie promujące dualny system kształcenia; na Węgrzech i w Szwajcarii regularnie organizowane imprezy i kampanie mają na celu podkreślenie atrakcyjności oraz znaczenia kształcenia i szkolenia zawodowego ⁽¹³⁸⁾; a w Zjednoczonym Królestwie (Irlandia Północna) coroczna kampania ma na celu podkreślenie korzyści płynących z praktyk zawodowych.

W innych państwach, np. w Niemczech, Irlandii, Niderlandach i Zjednoczonym Królestwie (Szkocja), organizowane są inicjatywy lub kampanie skierowane do całej dorosłej populacji, których celem jest podnoszenie świadomości na temat znaczenia umiejętności podstawowych i problemów związanych z ich brakiem.

W ramach **niemieckiej** krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego na lata 2016–2026 (*Nationale Dekade für Alphabetisierung und Grundbildung 2016–2026*) ⁽¹³⁹⁾ działania w zakresie public relations są wykorzystywane do walki z istniejącymi uprzedzeniami oraz do zwiększania świadomości wśród ogółu społeczeństwa i w najbliższym otoczeniu zainteresowanych osób na temat znaczenia i konieczności posiadania umiejętności czytania i pisania oraz umiejętności podstawowych.

⁽¹³⁴⁾ W tym BE fr, BG, EE, ES, HR, IT, CY, LV, LU, MT, NL, AT, PL, SI, SK, ME, MK, UK-ENG i UK-WLS.

⁽¹³⁵⁾ Zob.: <http://lll.mon.bg/?p=3951>.

⁽¹³⁶⁾ Zob.: www.ifema.es/aula.

⁽¹³⁷⁾ Zob.: <https://men.public.lu/fr/formation-adultes.html>; <https://men.public.lu/dam-assets/catalogue-publications/formation-des-adultes/informations-generales/catalogue-formation-adultes.pdf>.

⁽¹³⁸⁾ W kontekście corocznego *Europejskiego tygodnia umiejętności zawodowych* odbywają się imprezy i działania na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, których celem jest pokazanie tego, co najlepsze w kształceniu i szkoleniu zawodowym w całej Europie. Zob.: https://ec.europa.eu/social/vocational-skills-week/events-and-activities_en.

⁽¹³⁹⁾ Zob.: www.alphadekade.de.

W **Niderlandach** od 2005 r. organizowany jest doroczny *Tydzień czytania i pisania* (*Week van Lezen en Schrijven*)⁽¹⁴⁰⁾, którego głównym celem jest zwrócenie uwagi narodu na konsekwencje posiadania niskiego poziomu umiejętności podstawowych oraz stymulowanie kultury nastawionej na uczenia się.

b) Działania w zakresie podnoszenia świadomości w dziedzinie edukacji i szkoleń dorosłych skierowane do konkretnych grup dorosłych

Zgłoszone działania w zakresie podnoszenia świadomości skierowane do konkretnych grup dorosłych dotyczą głównie osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, dorosłych poszukujących pracy lub bezrobotnych, osób młodych lub starszych, osób ze środowisk migracyjnych, kobiet i osób z niepełnosprawnościami.

Zatem, oprócz wspomnianych wyżej działań, które skierowane są do całej populacji dorosłych, kilka państw, np. Niemcy, Irlandia, Hiszpania, Francja, Cypr, Portugalia, Szwajcaria, Islandia, Liechtenstein i Serbia, zgłosiło przeprowadzenie podobnych inicjatyw lub kampanii skierowanych konkretnie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

W **Irlandii** doroczna krajowa kampania *Zrób pierwszy krok*, która dąży do podniesienia świadomości w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia wśród dorosłych⁽¹⁴¹⁾, stanowi kluczową część strategii na rzecz umiejętności czytania, pisania i liczenia w kształceniu ustawicznym i szkoleniach na lata 2014–2019. Celem kampanii jest podniesienie świadomości na temat problemów związanych z umiejętnością czytania, pisania i liczenia wśród dorosłych oraz wspieranie i zachęcanie osób mających trudności z czytaniem, pisaniem, matematyką lub technologiami do uzyskania niezbędnej pomocy.

W **Szwajcarii** krajowa kampania *Po prostu lepiej!* (*Einfach besser!*)⁽¹⁴²⁾ ma na celu podniesienie świadomości społecznej na temat podstawowych umiejętności poprzez plakaty, ulotki, banery internetowe oraz reklamy radiowe i telewizyjne. Celem jest zmotywowanie dorosłych, którzy w życiu codziennym borykają się z problemami wynikającymi z braku umiejętności podstawowych, do uczestnictwa w kursach czytania, pisania, matematyki i TIK. W ten sposób kampania dąży do promowania integracji społecznej, szans na zatrudnienie i lepszej jakości życia.

W **Liechtensteinie** kampania *Ja też* (*Ich auch*)⁽¹⁴³⁾ rozpoczęła się w ramach realizacji odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych i trwała od 2014 r. do 2018 r. Działania, zwłaszcza kampanie konsultacyjne i uświadamiające, są nadal realizowane, a ich adresatami są osoby o niskim poziomie kompetencji podstawowych.

Inne konkretne grupy dorosłych, do których kierowane są działania podnoszące świadomość w całej Europie, to dorośli poszukujący pracy i bezrobotni. Kilka państw lub regionów, w tym belgijska Wspólnota Francuska, Dania, Francja, Chorwacja, Cypr i Łotwa, przeprowadziło inicjatywy skierowane do tej konkretnej grupy docelowej w celu zwiększenia jej świadomości na temat istniejących możliwości edukacji i szkoleń dorosłych.

W **Belgii: Wspólnocie Francuskiej** ciężarówka *Formtruck*⁽¹⁴⁴⁾ wyjeżdża na ulice Brukseli, aby spotykać się z mieszkańcami miasta. Głównym celem tej inicjatywy jest pomoc osobom poszukującym pracy w znalezieniu możliwości szkoleniowych. *Formtruck* współpracuje również z różnymi instytucjami szkoleniowymi i może być wykorzystywany do aktywności promocyjnych podczas różnych wydarzeń.

Na **Cyprze** Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich⁽¹⁴⁵⁾ prowadzi regularne spotkania informacyjne i kampanie uświadamiające, wykorzystując wszystkie środki masowego przekazu, aby dotrzeć do bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo dorosłych, a także do pracodawców i pracowników, oraz zapewnić im informacje i porady na temat możliwości szkoleniowych.

W niektórych państwach, np. w Bułgarii, Hiszpanii, Włoszech, Polsce i Serbii, osoby zajmujące się kształceniem dorosłych były główną grupą docelową inicjatyw i kampanii podnoszących świadomość.

⁽¹⁴⁰⁾ Zob.: www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/week-van-lezen-en-schrijven; do 2019 r. nosił nazwę *Tygodnia alfabetyzmu* (*Week van de Alfabetisering*).

⁽¹⁴¹⁾ Zob.: www.takethefirststep.ie.

⁽¹⁴²⁾ Zob.: www.besser-jetzt.ch.

⁽¹⁴³⁾ Zob.: www.ich-auch.li.

⁽¹⁴⁴⁾ Zob.: www.bruxellesformation.brussels/le-formtruck-outil-mobile-innovant/.

⁽¹⁴⁵⁾ Zob.: www.hrdauth.org.cy.

W Hiszpanii (*Comunidad Autónoma de Castilla y León*) seminaria informacyjne⁽¹⁴⁶⁾ skierowane są do szkolnych specjalistów ds. poradnictwa i wsparcia. Mają pomóc im poszerzyć wiedzę na temat oferty edukacyjnej dla dorosłych.

W Serbii jednym z działań Stowarzyszenia Andragogów, Serbskiego Stowarzyszenia na rzecz Edukacji Dorosłych oraz Instytutu Pedagogiki i Andragogiki Wydziału Filozoficznego w Belgradzie jest coroczne wydarzenie *Budowanie mostów w edukacji dorosłych (Gradimo mostove u obrazovanju odraslih)*⁽¹⁴⁷⁾. Wydarzenie to skupia różne organizacje zajmujące się edukacją dorosłych oraz osoby zajmujące się kształceniem dorosłych z Chorwacji, Słowenii, Bośni i Hercegowiny, Czarnogóry, Północnej Macedonii, Serbii i Kosowa. Grupami docelowymi w ramach tej inicjatywy są osoby zajmujące się kształceniem dorosłych, nauczyciele i trenerzy, badacze i decydenci.

Kilka państw skierowało swoje działania także do innych konkretnych grup dorosłych, takich jak młodzież (np. w Estonii, Finlandii i Szwajcarii), osoby starsze (np. w Polsce i Czarnogórze), osoby ze środowisk migracyjnych (np. w Finlandii), kobiety (np. w Chorwacji, Czarnogórze i Turcji) oraz osoby z niepełnosprawnościami (np. w Turcji).

c) Działania w zakresie podnoszenia świadomości w dziedzinie edukacji i szkoleń dorosłych skierowane do pracodawców

Niektóre państwa lub regiony, np. Dania, Chorwacja, Cypr, Polska, Szwajcaria i Zjednoczone Królestwo (Irlandia Północna), zgłosiły przeprowadzanie działań uświadamiających skierowanych do pracodawców. Głównym celem tych inicjatyw było budowanie świadomości w tej grupie i dostarczanie jej informacji na temat programów oraz systemów kształcenia dorosłych.

W Danii kampania *Dorośli praktykanci: jeden program – dwóch zwycięzców (Voksenlærlingeordningen – en ordning, to vindere)*⁽¹⁴⁸⁾ realizowana w 2019 r. była efektem współpracy konfederacji związków zawodowych, szerokiego grona związków zawodowych i funduszy ubezpieczeń na wypadek bezrobocia oraz Agencji Rynku Pracy i Rekrutacji. Celem było podniesienie świadomości wśród członków związków zawodowych i pracodawców na temat zalet programu praktyk dla dorosłych, który pomaga niewykwalifikowanym osobom poszukującym pracy w zdobyciu wykształcenia zawodowego poprzez zapewnienie pracodawcom dotacji na pokrycie kosztów przyjęcia praktykantów.

W Polsce, począwszy od 2014 r., czterokrotnie odbył się *Kongres edukacji pozaformalnej*⁽¹⁴⁹⁾, organizowany przez Polską Izbę Firm Szkoleniowych we współpracy z Uniwersytetem Otwartym Uniwersytetu Warszawskiego. Kongres skierowany jest m.in. do pracodawców i przedsiębiorców, a jego celem było pobudzenie edukacji pozaformalnej i podniesienie świadomości na temat wartości uczenia się przez całe życie.

Inne inicjatywy i kampanie miały na celu zachęcanie pracodawców do zaangażowania się w kształcenie dorosłych, tj. do wspierania pracowników i zapewniania im możliwości uczenia się. Tak było w przypadku inicjatywy *Pracuję i uczę się (Es strādāju un mācos)*⁽¹⁵⁰⁾, która była realizowana w 2019 r. na Łotwie, oraz kampanii Program Qualifica (*Programa Qualifica*)⁽¹⁵¹⁾ z 2017 r. w Portugalii. Podobnie w Szwajcarii inicjatywa *Jeszcze lepiej!... w pracy (Einfach besser!... am Arbeitsplatz)*⁽¹⁵²⁾ skierowana jest do pracodawców i ma na celu zapewnienie ich pracownikom szkoleń w zakresie umiejętności podstawowych dostosowanych do miejsca pracy.

7.4. Edukacyjne inicjatywy informacyjne podejmowane w Europie

Poza inicjatywami i kampaniami podnoszącymi świadomość wdrożono także działania informacyjne skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, mające na celu zachęcenie tej grupy do aktywności edukacyjnych i szkoleniowych. Nieco ponad połowa wszystkich państw lub regionów europejskich potwierdziła, że przeprowadziła duże, dotowane ze środków

⁽¹⁴⁶⁾ Zob.: www.educa.jcyl.es/adultos/es.

⁽¹⁴⁷⁾ Zob.: www.aes.rs/en/organizacija/.

⁽¹⁴⁸⁾ Zob.: <https://fho.dk/blog/2019/08/28/voksenlaerling-en-ordning-to-vindere/>.

⁽¹⁴⁹⁾ Zob.: www.kep.com.pl.

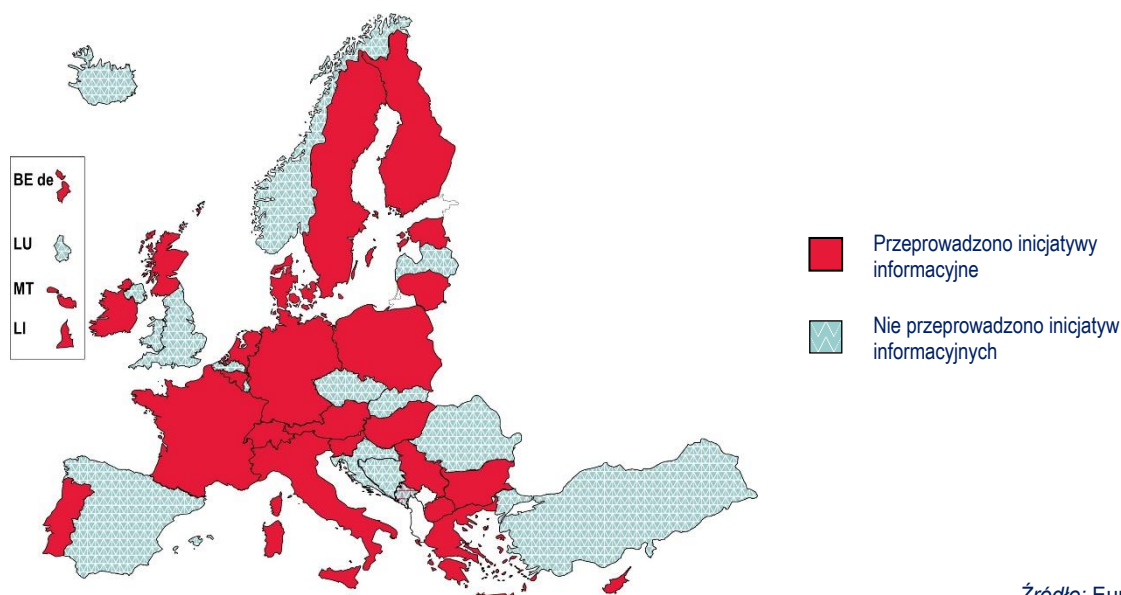
⁽¹⁵⁰⁾ Zob.: <https://epale.ec.europa.eu/lv/content/pieauquso-izglitibas-forums-es-stradaju-un-macos>.

⁽¹⁵¹⁾ Zob.: www.qualifica.gov.pt.

⁽¹⁵²⁾ Zob.: www.sbf.admin.ch/sbf/de/home/bildung/weiterbildung/foerderschwerpunkt-grundkompetenzen-am-arbeitsplatz.html.

publicznych inicjatywy mające na celu dotarcie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (rysunek 7.4).

Rysunek 7.4: Duże edukacyjne inicjatywy informacyjne dotowane ze środków publicznych skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Edukacyjne inicjatywy informacyjne odnoszą się do wielu działań mających na celu zidentyfikowanie i zachęcenie osób nieuczących się do udziału w programach edukacyjnych i szkoleniowych. Rysunek ten przedstawia edukacyjne inicjatywy informacyjne realizowane na szeroką skalę, dotowane ze środków publicznych i skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Można wyróżnić kilka różnych podejść do edukacyjnych inicjatyw informacyjnych. Państwa mogą przekazywać dotacje publiczne organizacjom lub programom prowadzącym działania edukacyjne; mogą zapewniać organom na niższych poziomach decyzyjnych (np. regionom, gminom) lub innym podmiotom (np. partnerom społecznym) finansowanie na prowadzenie edukacyjnych inicjatyw informacyjnych; lub mogą wspierać finansowo realizację projektów krótkoterminowych obejmujących edukacyjne inicjatywy informacyjne. Niektóre państwa stosują więcej niż jedno podejście do promowania inicjatyw edukacyjnych.

Najbardziej rozpowszechnionym działaniem jest przekazywanie dotacji publicznych organizacjom lub programom prowadzącym edukacyjne inicjatywy informacyjne. Przykładowo w Danii, Niemczech, Polsce, Portugalii, Austrii i Słowenii wspierane finansowo organizacje zajmują się głównie doradztwem i poradnictwem edukacyjnym oraz szkoleniem dorosłych poszukujących pracy lub obecnie zatrudnionych, ale nieposiadających wystarczających kwalifikacji.

W **Portugalii** centra Qualifica (*Centros Qualifica*) ⁽¹⁵³⁾ finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i budżetu państwa odgrywają kluczową rolę w docieraniu do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji i motywowaniu ich do udziału w programach edukacyjnych oraz szkoleniowych. Współpraca z różnymi zainteresowanymi stronami (pracodawcami, podmiotami świadczącymi usługi edukacyjne i szkoleniowe, gminami) ma zasadnicze znaczenie dla identyfikacji i docierania do dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji oraz zapewniania im poradnictwa i wskazywania możliwości kształcenia oraz szkolenia zawodowego.

W **Austrii** usługi doradztwa i poradnictwa edukacyjnego (*Netzwerk Bildungsberatung*) ⁽¹⁵⁴⁾ współfinansowane z funduszy krajowych i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz funduszy krajów związkowych mają na celu dotarcie do potencjalnie zagrożonych grup

⁽¹⁵³⁾ Zob.: www.qualifica.gov.pt

⁽¹⁵⁴⁾ Zob.: www.bildungsberatung-wien.at (strony internetowe i agencje doradcze w Wiedniu) oraz www.bildungsberatung-stmk.at (strony internetowe i agencje doradcze w Styrii)

dorosłych, w tym dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Działania obejmują zapewnienie mobilnego doradztwa i prowadzenie działań informacyjnych w przestrzeni publicznej i poprzez pracodawców.

W kilku innych państwach, np. w Estonii, Niderlandach i Szwajcarii, organizacje otrzymują dotacje publiczne na docieranie do dorosłych i wspieranie ich celem poprawy ich umiejętności podstawowych.

W **Estonii** stowarzyszenie edukatorów dorosłych ANDRAS (*Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon*)⁽¹⁵⁵⁾ jest strategicznym partnerem Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych. Działania ANDRAS są finansowane z budżetu państwa i mają na celu między innymi identyfikację dorosłych o niższym poziomie wykształcenia i wskazywanie im możliwości kształcenia. Aby realizować ten cel, ANDRAS stworzył sieć w całej Estonii i wspiera ją poprzez różne wydarzenia i działania na poziomie krajowym oraz lokalnym.

W **Niderlandach** kilka organizacji działających na rzecz walki z niskim poziomem umiejętności czytania i pisania otrzymuje dotacje od rządu (w ramach programu *Stawiaj na umiejętności*), w tym Fundacja na rzecz nauki czytania i pisania (*Stichting Lezen en Schrijven*)⁽¹⁵⁶⁾, Biblioteka Królewska (*Koninklijke Bibliotheek*)⁽¹⁵⁷⁾ oraz Fundacja ABC (*Stichting ABC*)⁽¹⁵⁸⁾.

Kolejnym podejściem jest przekazywanie dotacji publicznych na rzecz programów prowadzących edukacyjne inicjatywy informacyjne. Przykłady tego podejścia można znaleźć w belgijskiej Wspólnocie Francuskiej, Francji, we Włoszech, na Litwie, Malcie i w Macedonii Północnej. W większości przypadków działania informacyjne są realizowane w kontekście programów gwarancji dla młodzieży⁽¹⁵⁹⁾, a więc są skierowane do młodych ludzi, którzy poszukują pracy lub nie uczą się, nie pracują ani nie uczestniczą w szkoleniach (NEET).

We **Francji** w 2013 r. utworzono Gwarancję dla młodzieży (*Garantie jeunes*)⁽¹⁶⁰⁾. Jej zadaniem jest identyfikowanie młodych ludzi w wieku od 16 do 25 lat w niekorzystnej sytuacji społecznej i wskazanie im ścieżek ku zatrudnieniu lub szkoleniom. Aby wdrożyć gwarancję, podpisywana jest umowa między młodą osobą a lokalnym przedstawicielstwem. Udzielana jest również pomoc finansowa.

W **Macedonii Północnej** Gwarancja dla młodzieży (*Mladinska garancija*)⁽¹⁶¹⁾ jest dostępna dla wszystkich młodych ludzi do 29 roku życia, którzy zaliczają się do kategorii NEET. Młodym ludziom zapewnia się odpowiednie możliwości zatrudnienia, są oni objęci aktywnymi środkami na rzecz zatrudnienia lub w ciągu czterech miesięcy od zarejestrowania w Agencji Zatrudnienia mają możliwość powrotu do edukacji dzięki programom drugiej szansy. Jednym z trzech filarów programu gwarancji są działania informacyjne skierowane do osób z grupy NEET mające na celu poinformowanie ich o programie i uświadomienie im korzyści z niego płynących.

W niektórych państwach, np. w Irlandii i na Węgrzech, działania informacyjne prowadzone w kontekście programów dotowanych ze środków publicznych są również związane z rynkiem pracy, ale grupą docelową są nie tylko młodzi ludzie, lecz także dorośli.

Na **Węgrzech** jednym z celów Otwartych centrów kształcenia (*Nyitott Tanulási Központok*)⁽¹⁶²⁾ jest dotarcie do 20 tys. dorosłych (w szczególności dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji lub posiadających nieaktualne kwalifikacje zawodowe) i przekazanie im informacji o oferowanych łatwo dostępnych usługach szkoleniowych i doradczych w zakresie rozwoju kompetencji na rynku pracy.

W innych państwach programy realizowane na szeroką skalę dotowane ze środków publicznych, których celem jest dotarcie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, w mniejszym stopniu koncentrują się na umiejętnościach związanych z zatrudnieniem, a w większym stopniu na rozwijaniu podstawowych umiejętności, jak w poniższych przykładach.

⁽¹⁵⁵⁾ Zob.: www.andras.ee.

⁽¹⁵⁶⁾ Zob.: www.lezenenschrijven.nl.

⁽¹⁵⁷⁾ Zob.: www.kb.nl.

⁽¹⁵⁸⁾ Zob.: <https://st-abc.nl/>.

⁽¹⁵⁹⁾ Gwarancje dla młodzieży to zobowiązanie podjęte przez wszystkie państwa członkowskie do zagwarantowania wszystkim młodym ludziom poniżej 25 roku życia oferty zatrudnienia dobrej jakości, kształcenia ustawicznego, praktyk lub stażu w ciągu czterech miesięcy od utraty pracy lub zakończenia kształcenia formalnego. Zob. zalecenie Rady z 30 października 2020 r. w sprawie pomostu do zatrudnienia – wzmocnienia gwarancji dla młodzieży oraz zastępujące zalecenie Rady z 22 kwietnia 2013 r. w sprawie ustanowienia gwarancji dla młodzieży, Dz.U. L 372 z 4.11.2020.

⁽¹⁶⁰⁾ Zob.: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000033692654&categorieLien=id.

⁽¹⁶¹⁾ Zob.: www.mtsp.gov.mk/juli-2018-ns_article-mtsp-vo-prvite-tri-meseci-od-pilot-programata-mladinska-garancija-vraboteni-419-lica.nsp.x.

⁽¹⁶²⁾ Zob.: <https://nyitok.hu/>.

W **Niemczech** w ramach krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego na lata 2016–2026 (*Nationale Dekade für Alphabetisierung und Grundbildung 2016–2026*)⁽¹⁶³⁾ kraje związkowe wspierają środki mające na celu zachęcenie osób uczących się do udziału w programach alfabetyzacji i kształcenia podstawowego, w tym poprzez rozpowszechnianie informacji i poradnictwa na temat możliwości szkoleniowych.

W **Grecji** i na **Cyprze** edukacyjne inicjatywy informacyjne dotowane ze środków publicznych (realizowane w drodze kampanii w mediach, mediach społecznościowych, poprzez strony internetowe itp.) mają na celu motywowanie dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do udziału w programach drugiej szansy oraz programów kształcenia i szkolenia zawodowego.

Oprócz dotacji publicznych dla organizacji lub programów prowadzących edukacyjne inicjatywy informacyjne niektóre państwa, np. Dania, Szwecja i Szwajcaria, wprowadziły rozwiązania w zakresie finansowania, w ramach których wspierane są władze na niższych szczeblach decyzyjnych (np. regiony, gminy) lub inne zainteresowane strony (np. partnerzy społeczni), które podejmują działania na rzecz dotarcia do dorosłych o niskim poziomie umiejętności podstawowych lub niskich kwalifikacjach i zapewnienia im wsparcia.

W **Danii** fundusz informacyjny (*Puljen til opsøgende arbejde*)⁽¹⁶⁴⁾, utworzony w ramach porozumienia trójstronnego w 2017 r., ma na celu motywowanie dorosłych do udziału w kształceniu ustawicznym i dalszej edukacji, a tym samym podjęcie wyzwań w związku z niewystarczającymi umiejętnościami podstawowymi i brakiem wykwalifikowanej siły roboczej na duńskim rynku pracy. Funduszem zarządza Ministerstwo Zatrudnienia i finansuje kilka różnych inicjatyw, np. inicjatywę związaną z utworzeniem korpusu ambasadorów szkoleniowych.

W **Szwecji** dotacja rządowa w ramach programu Zwiększenia wiedzy (*Kunskapslyftet*)⁽¹⁶⁵⁾ jest dostępna dla gmin. Jej celem jest zachęcanie większej liczby osób do udziału w kształceniu dorosłych na poziomie średnim I lub II stopnia, zwłaszcza tych, którzy potrzebują dalszego kształcenia, ale nie są w stanie sami znaleźć odpowiedniej oferty edukacyjnej.

W **Szwajcarii** Ustawa federalna o kształceniu ustawicznym (*Bundesgesetz über die Weiterbildung Loi fédérale sur la formation continue*)⁽¹⁶⁶⁾ pozwala Konfederacji finansowo wspierać kantony. Obecnie 20 kantonów podpisało z rządem federalnym umowę zobowiązującą je do motywowania dorosłych do udziału w edukacji i promowania rozwoju umiejętności podstawowych.

Oprócz systematycznie przekazywanych dotacji publicznych, na rzecz programów lub organizacji realizujących działania informacyjne, niektóre państwa, np. Dania, Estonia, Polska i Słowenia, zgłosiły również wspieranie projektów krótkoterminowych, które mają na celu dotarcie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji i zaangażowanie ich do udziału w programach rozwoju umiejętności lub do zdobywania dalszych kwalifikacji. W Liechtensteinie jest to jedyna zgłoszona duża inicjatywa informacyjna dotowana ze środków publicznych. Poniżej znajdują się przykłady tego typu działań informacyjnych.

W **Polsce** projekt SZANSA – Nowe możliwości dla dorosłych⁽¹⁶⁷⁾ jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego i będzie realizowany do końca 2021 r. Jego głównym celem jest dotarcie ze wsparciem do dorosłych o niskim poziomie umiejętności, wiedzy i kompetencji, którzy nie kwalifikują się do działań w ramach Gwarancji dla młodzieży, czyli do pracowników, bezrobotnych lub nieaktywnych zawodowo, a także do dorosłych z obszarów zagrożonych (obszary wiejskie, małe miasta i/lub gminy przemysłowe), do osób w wieku 50+, imigrantów, dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną itp.

W **Słowenii** przetarg publiczny *Rozwój podstawowych i zawodowych umiejętności osób o niskich kwalifikacjach 2018–2022 (Javni razpis za pridobivanje temeljnih in poklicnih kompetenc 2018–2022)*⁽¹⁶⁸⁾, zainicjowany i finansowany przez Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu oraz współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, ma na celu poprawę podstawowych i zawodowych kompetencji dorosłych o niskich kwalifikacjach (którzy ukończyli mniej niż cztery lata edukacji na poziomie średnim II stopnia) oraz dorosłych powyżej 45 roku życia o niskim poziomie umiejętności podstawowych. Wśród finansowanych działań i usług znajdują się

⁽¹⁶³⁾ Zob.: www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/07/50-miljoner-for-att-locka-fler-till-vuxenutbildning/.

⁽¹⁶⁴⁾ Zob.: www.uvm.dk/puljer-udbud-og-prisuddelinger/puljer/puljeoversigt/tidligere-udmeldte-puljer/voksne/201117-pulje-til-opsøgende-arbejde-2021.

⁽¹⁶⁵⁾ Zob.: www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/07/50-miljoner-for-att-locka-fler-till-vuxenutbildning/.

⁽¹⁶⁶⁾ Zob.: www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2016/132/de.

⁽¹⁶⁷⁾ Zob.: <https://szansa-power.frse.org.pl/>.

⁽¹⁶⁸⁾ Zob.: www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018006100001/javni-razpis-za-pridobivanje-temeljnih-in-poklicnih-kompetenc-od-2018-do-2022-krajsi-naslov-javnega-razpisa-tpk-2018-2022-st--5442-86201814-ob-283818.

działania informacyjne w postaci ośmiu filmów edukacyjnych (dostępnych bezpłatnie na stronie internetowej projektu ⁽¹⁶⁹⁾), będących narzędziem motywacyjnym i edukacyjnym służącym rozwijaniu podstawowych umiejętności i kompetencji grup docelowych.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przedstawiono teoretyczne i statystyczne dane na temat działań w zakresie podnoszenia świadomości i informowania na temat kształcenia dorosłych. Najpierw przedstawione zostały dane z badania AES z 2016 r. Wynika z nich, że około 80% dorosłych nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie nie chciało uczestniczyć w takich inicjatywach. Odsetek osób nieuczestniczących, które stwierdziły, że nie chcą brać udziału w edukacji i szkoleniach, był wyższy wśród dorosłych o niższym poziomie wykształcenia niż wśród dorosłych posiadających wyższe wykształcenie (zob. rysunek 7.1).

Analiza danych dotyczących samodzielnego poszukiwania informacji o dostępnych możliwościach kształcenia pokazuje, że we wszystkich państwach europejskich osoby o niższym poziomie wykształcenia rzadziej szukają informacji o możliwościach kształcenia niż osoby z wyższym poziomem wykształcenia (zob. rysunek 7.2). Wyniki te podkreślają, jakie znaczenie mają podnoszenie świadomości i działania informacyjne, które mogą sprawić, że dorośli, zwłaszcza ci o niższym poziomie kwalifikacji lub niższych umiejętnościach podstawowych, będą świadomi dostępnych możliwości kształcenia, i które jednocześnie zachęcą tę grupę do udziału w edukacji i szkoleniach.

Większość państw zgłosiła, że w latach 2015–2020 przeprowadziła co najmniej jedną dużą inicjatywę lub kampanię dotyczącą podnoszenia świadomości dotowaną ze środków publicznych. Te działania mające na celu podnoszenie świadomości były skierowane do całej populacji dorosłych lub do określonych grup (takich jak dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, osoby bezrobotne bądź poszukujące pracy, osoby zajmujące się zawodowo kształceniem dorosłych, osoby młode lub starsze, osoby ze środowisk migracyjnych, kobiety albo osoby z niepełnosprawnościami) lub do pracodawców (zob. rysunek 7.3.).

Nieco ponad połowa państw lub regionów europejskich poinformowała o dotowanych ze środków publicznych działaniach informacyjnych skierowanych do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności bądź kwalifikacji (zob. rysunek 7.4). Państwa przyjmują różne podejścia nakierowane na wspieranie działań informacyjnych: wsparcie finansowe dla organizacji albo programów prowadzących działania edukacyjne; finansowanie (np. na rzecz władz na niższych poziomach decyzyjnych) prowadzenia edukacyjnych inicjatyw informacyjnych lub wsparcie finansowe na rzecz realizacji projektów krótkoterminowych obejmujących edukacyjne inicjatywy informacyjne.

Ogólny obraz, jaki wyłania się z tej analizy, pokazuje, że większość europejskich państw bądź regionów zapewnia dotacje ze środków publicznych dla inicjatyw lub kampanii podnoszących świadomość w zakresie edukacji i szkoleń dorosłych, lecz tylko blisko połowa z nich zapewnia dotacje publiczne na inicjatywy, których celem jest dotarcie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (zob. rysunek 7.5). Należy jednak zauważyć, że wśród zgłoszonych działań podnoszących świadomość są zarówno te skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, jak i te skierowane do innych określonych grup dorosłych, które mogą odnieść korzyści z dalszej edukacji i szkoleń, takich jak osoby poszukujące pracy lub bezrobotni dorośli, osoby młode lub starsze, osoby ze środowisk migracyjnych, kobiety i osoby z niepełnosprawnościami.

Trzy państwa – Czechy, Rumunia oraz Bośnia i Hercegowina – nie zgłosiły realizacji żadnych dużych inicjatyw podnoszących świadomość bądź informacyjnych dotowanych ze środków publicznych.

⁽¹⁶⁹⁾ Zob.: <https://pismenost.acs.si/en/resources/educational-audio-and-visual-resources/visual-resources/on-the-path-to-a-successful-life/>.

Rysunek 7.5: Podsumowanie dotyczące dotowanych ze środków publicznych dużych kampanii podnoszących świadomość lub informacyjnych, które promują edukację i szkolenia dorosłych (o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji), 2019/20

	Duże kampanie podnoszące świadomość lub informacyjne, które promują edukację i szkolenia dorosłych, dotowane ze środków publicznych, 2015–2020	Duże edukacyjne inicjatywy informacyjne skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji
BE fr	●	●
BE de	●	●
BE nl	●	
BG	●	●
CZ		
DK	●	●
DE	●	●
EE	●	●
IE	●	●
EL		●
ES	●	
FR	●	●
HR	●	
IT	●	●
CY	●	●
LV	●	
LT		●
LU	●	
HU	●	●
MT	●	●
NL	●	●
AT	●	●
PL	●	●
PT	●	●
RO		
SI	●	●
SK	●	
FI	●	●
SE	●	●
BA		
CH	●	●
IS	●	
LI	●	●
ME	●	
MK	●	●
NO	●	
RS	●	●
TR	●	
UK-ENG	●	
UK-WLS	●	
UK-NIR	●	
UK-SCT	●	●

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek ten stanowi podsumowanie danych przedstawionych na rysunkach 7.3 oraz 7.4. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach.

ROZDZIAŁ 8: USŁUGI PORADNICTWA

Usługi poradnictwa mogą również odgrywać istotną rolę w zachęcaniu dorosłych do udziału w edukacji i szkoleniach, obok podnoszenia świadomości i prowadzenia działań informacyjnych. Poradnictwo może ułatwić proces wyznaczania celów dotyczących kształcenia i postępów w nauce lub wspierać znajdowanie odpowiednich opcji edukacyjnych i szkoleniowych oraz wyznaczanie ścieżki realizacji wyznaczonych celów edukacyjnych i zawodowych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015).

Co więcej, usługi poradnictwa mogą również przyczynić się do realizacji innych celów polityk publicznych, takich jak włączenie społeczne oraz integracja ekonomiczna jednostek i grup, zmniejszając tym samym poziom bezrobocia i zwiększając ogólną produktywność i rozwój (ELGPN 2015).

Niniejszy rozdział rozpoczyna się od krótkiego wprowadzenia i przedstawienia kilku kontekstowych danych statystycznych na temat poradnictwa. Następnie zaprezentowano w nim usługi poradnictwa indywidualnego dostępne w państwach europejskich dla dorosłych oraz narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, a także internetowe bazy danych, które informują o dostępnych możliwościach kształcenia.

8.1. Zapotrzebowanie na poradnictwo

Zazwyczaj kwestia poradnictwa stanowi wspólne zadanie kilku ministerstw na poziomie krajowym i regionalnym. Tematyka ta może także wymagać udziału krajowych rad lub forów ds. poradnictwa przez całe życie, które pomagają zapewnić współpracę i koordynację strategii oraz środków w zakresie poradnictwa przez całe życie (ELGPN 2015). Usługi poradnictwa obejmują różne działania, w tym udzielanie informacji, doradztwo, ocenę kompetencji, wsparcie oraz nauczanie umiejętności podejmowania decyzji i zarządzania karierą⁽¹⁷⁰⁾. Usługi poradnictwa mogą być realizowane w szkołach, w urzędach pracy lub ośrodkach szkoleniowych, w publicznych służbach zatrudnienia, w miejscu pracy, w ośrodkach wspólnotowych lub w innych miejscach.

Poradnictwo może odgrywać ważną rolę we wspieraniu dorosłych w orientowaniu się w dostępnych możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych oraz innych powiązanych usługach. W szczególności poradnictwo może pomóc w zachęceniu osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do udziału w kształceniu dorosłych. W zaleceniu Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności z 2016 r.⁽¹⁷¹⁾ postulowane jest świadczenie usług poradnictwa lub mentoringu, aby wspierać uczących się w postępie na wszystkich etapach procesu podnoszenia kwalifikacji. Ponadto usługi poradnictwa dzięki temu, że zapewniają wysokiej jakości informacje i zindywidualizowane porady, zwłaszcza dla dorosłych o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, mogą sprzyjać wyższemu wskaźnikowi uczestnictwa i zwiększać włączający charakter kształcenia dorosłych.

W kontekście pandemii COVID-19 wspieranie poprawy umiejętności lub zmiany kwalifikacji poprzez usługi poradnictwa stało się jeszcze ważniejsze. Wielu dorosłych, w szczególności tych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, straciło pracę i musi się przekwalifikować, aby dostosować się do zmieniającego się rynku pracy charakteryzującego się m.in. zwiększonym wykorzystaniem technologii cyfrowych (OECD 2021). Jednocześnie świadczenie usług poradnictwa stało się obecnie większym wyzwaniem, ponieważ niektóre z bardziej tradycyjnych sposobów oferowania poradnictwa (np. twarzą w twarz) nie są dostępne ze względu na ograniczenia wprowadzone w wyniku pandemii.

⁽¹⁷⁰⁾ Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z 21 listopada 2008 r. w sprawie lepszego uwzględnienia poradnictwa przez całe życie w strategiach uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 319 z 13.12.2008.

⁽¹⁷¹⁾ Zalecenie Rady z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych, Dz.U. L 484/1 z 24.12.2016.

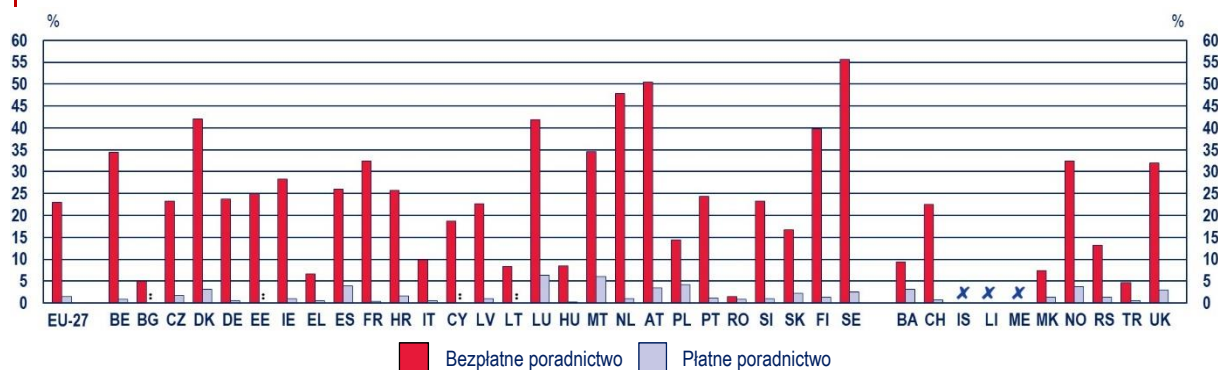
Dlatego też kluczowe znaczenie mają usługi poradnictwa, które przyjmują holistyczne podejście do potencjału poszczególnych osób oraz do barier związanych z samooceną i z sytuacją życiową, które to bariery utrudniają naukę, zatrudnienie i włączenie społeczne (Komisja Europejska 2020c).

Aby przedstawić kontekst przed bardziej szczegółową analizą strategii i środków związanych ze świadczeniem usług poradnictwa w całej Europie, zaprezentowane zostaną dane statystyczne dotyczące korzystania z usług poradnictwa przez dorosłych w Europie.

8.2. Korzystanie z usług poradnictwa przez dorosłych

Badanie AES z 2016 r. pozwala przeanalizować, w jakim stopniu dorośli w Europie korzystają z usług poradnictwa związanych z edukacją i szkoleniami. W badaniu zapytano, czy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie dorośli otrzymali jakiejkolwiek informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia od jakiejkolwiek instytucji bądź organizacji. Jak pokazuje rysunek 8.1, średnio w całej UE-27 około jednej czwartej dorosłych zgłosiło, że otrzymało bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia, a mniej niż 2% zgłosiło, że zapłaciło za usługi poradnictwa. Wynika z tego, że usługi związane z doradztwem w zakresie edukacji i szkoleń świadczone przez instytucje lub organizacje są zazwyczaj bezpłatne.

Rysunek 8.1: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali (bezpłatnie lub odpłatnie) informacje bądź porady dotyczące możliwości kształcenia od instytucji/organizacji w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016

%	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Bezpłatne	23,0	34,4	5,0	23,3	42,0	23,7	25,0	28,3	6,6	26,0	32,4	25,7	9,8	18,7	22,7	8,3	41,9	8,5	34,6
Płatne	1,5	0,8	:	1,8	3,1	0,6	:	1,1	0,5	4,0	0,4	1,7	0,6	:	1,0	:	6,4	0,3	6,0
%	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	UK
Bezpłatne	47,9	50,5	14,5	24,3	1,5	23,3	16,8	39,8	55,6	9,4	22,5	X	X	X	7,4	32,4	13,3	4,7	32,0
Płatne	1,1	3,4	4,2	1,2	0,9	1,1	2,3	1,3	2,6	3,1	0,7	X	X	X	1,4	3,8	1,3	0,6	3,0

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Badanie AES z 2016 r. zawierało następujące pytanie: Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymałeś od instytucji/organizacji jakiejkolwiek informacje lub porady/pomoc na temat możliwości kształcenia (uwzględnij wszystkie rodzaje usług i wszystkie sposoby otrzymywania usług: twarzą w twarz, internet, poczta, telefon, faks, plakaty, ulotki itp.)?

Możliwe odpowiedzi to (Eurostat 2017):

- tak, otrzymałem od instytucji/organizacji bezpłatne informacje lub porady/pomoc na temat możliwości kształcenia;
- tak, otrzymałem od instytucji/organizacji odpłatne informacje lub porady/pomoc na temat możliwości kształcenia;
- nie, nie otrzymałem od instytucji/organizacji żadnych informacji ani porad/pomocy na temat możliwości kształcenia.

Rysunek zawiera dane dotyczące pierwszych dwóch odpowiedzi z powyższej listy.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

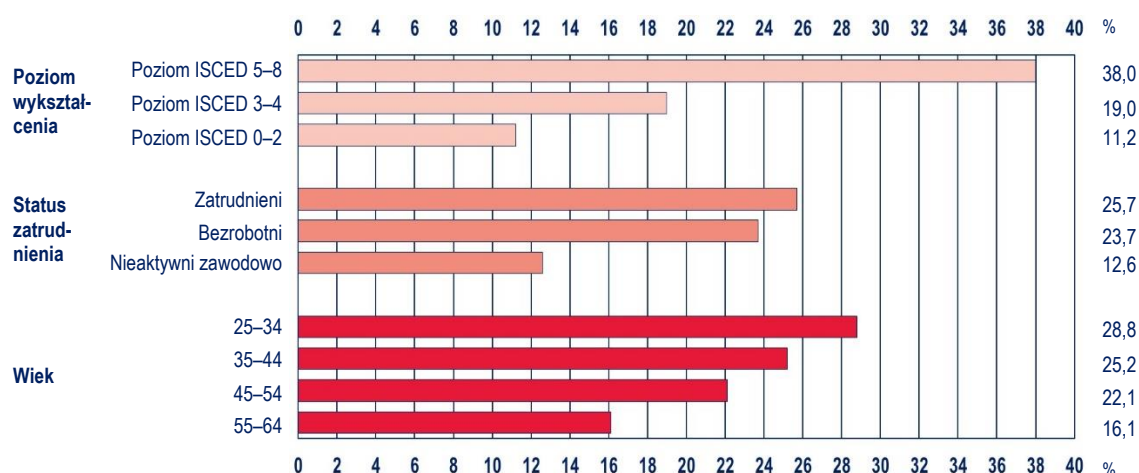
Belgia, Niemcy, Irlandia, Grecja, Włochy, Łotwa, Węgry, Niderlandy i Finlandia: Niska wiarygodność dotycząca odsetka dorosłych, którzy otrzymali informacje lub porady na temat możliwości kształcenia od instytucji/organizacji za opłatą, ze względu na niską liczebność próby.

Bulgaria, Cypr i Litwa: Dane dotyczące dorosłych, którzy otrzymali informacje lub porady o możliwości kształcenia za opłatą, nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

Państwa, w których najwyższy odsetek dorosłych deklaruje, że otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat możliwości kształcenia (ponad 40%) to: Szwecja (55,6%), Austria (50,5%), Niderlandy (47,9%), Dania (42,0%) i Luksemburg (41,9%). Z kolei w wielu państwach europejskich mniej niż 10% dorosłych poinformowało, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie otrzymało bezpłatne wskazówki dotyczące możliwości kształcenia. Taka sytuacja dotyczy Włoch (9,8%), Bośni i Hercegowiny (9,4%), Węgier (8,5%), Litwy (8,3%), Macedonii Północnej (7,4%), Grecji (6,6%), Bułgarii (5%), Turcji (4,7%) i Rumunii (1,5%). Rozkład geograficzny państw znajdujących się na dwóch krańcach spektrum sugeruje, że dorośli w Europie Wschodniej i Południowo-Wschodniej rzadziej otrzymują informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia od instytucji lub organizacji niż ci w Europie Północnej i Zachodniej.

Pewne istotne różnice są widoczne, gdy weźmie się pod uwagę odsetek dorosłych, którzy zgłosili, że otrzymali bezpłatne porady, dzieląc ich według poziomu wykształcenia, statusu zatrudnienia i wieku (rysunek 8.2). Na przykład podczas gdy średnio w UE-27 38% dorosłych, którzy ukończyli studia wyższe (poziom ISCED 5–8), wskazało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymało bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia, odsetek ten spada do 19% w przypadku osób, które ukończyły co najwyżej szkołę średnią II stopnia lub kształcenie pomaturalne inne niż wyższe (poziom ISCED 3–4), oraz do 11,2% w przypadku osób z wykształceniem co najwyżej średnim I stopnia (poziom ISCED 2). Innymi słowy – dorośli o niższym poziomie wykształcenia rzadziej zgłaszali, że otrzymali od instytucji lub organizacji wskazówki dotyczące możliwości kształcenia, niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia.

Rysunek 8.2: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia od instytucji/organizacji w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), według poziomu wykształcenia, statusu zatrudnienia i wieku (średnia dla UE-27), 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Osoby nieaktywne zawodowo to takie, które nie są częścią siły roboczej, co oznacza, że nie są ani zatrudnione, ani bezrobotne. Nie pracują, nie są gotowe do podjęcia pracy ani jej nie szukają, nawet jeśli są w wieku produkcyjnym.

W celu uzyskania szczegółowych informacji na temat sposobu sformułowania tego pytania w badaniu AES zob. rysunek 8.1.

Podobne rozbieżności pojawiają się w odniesieniu do statusu zatrudnienia: w całej UE-27 osoby zatrudnione (25,7%) nieco częściej niż bezrobotne (23,7%) podawały, że otrzymały bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia. W przypadku tej drugiej grupy kluczowymi dostarczycielami informacji i usług są zazwyczaj publiczne służby zatrudnienia. Osoby nieaktywne zawodowo zdecydowanie najrzadziej zgłaszały otrzymywanie bezpłatnych informacji lub porad dotyczących możliwości kształcenia (12,6%), mimo że ich zapotrzebowanie na informacje i poradnictwo może być równie duże.

Wiek również wydaje się czynnikiem determinującym korzystanie z bezpłatnego poradnictwa w zakresie możliwości kształcenia. Im starsi respondenci, tym mniejsze prawdopodobieństwo, że deklaruwali oni otrzymanie informacji lub porad związanych z kształceniem w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (np. miało to miejsce w przypadku 28,8% osób w grupie wiekowej 25–34 lata w porównaniu z 16,1% osób w wieku 55–64 lat).

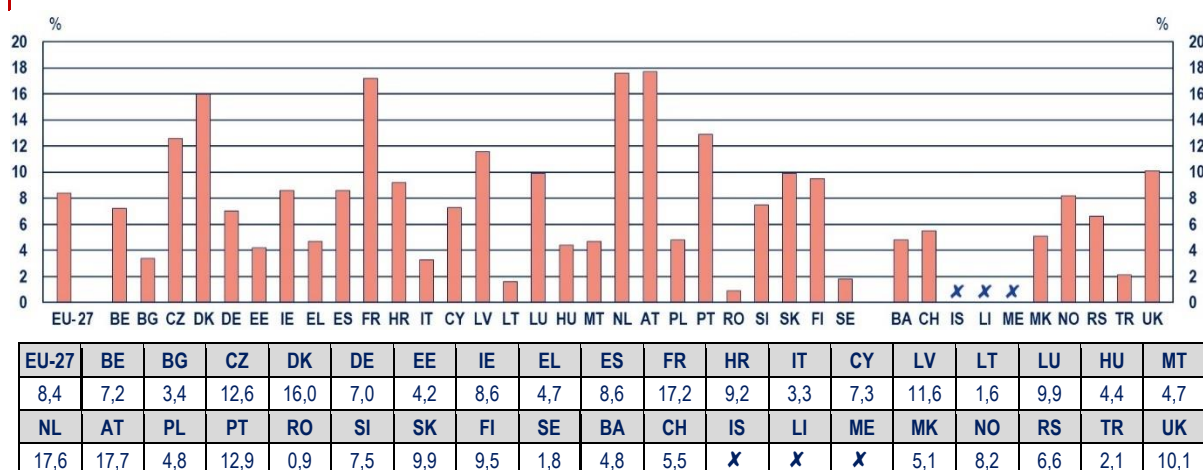
Sposoby realizowania poradnictwa

Poradnictwo dotyczące możliwości kształcenia może być realizowane na różne sposoby. Jednym ze znanych i skutecznych podejść jest bezpośredni kontakt z doradcą (Whiston, Mitts i Li 2019). Inną metodą jest poradnictwo w formie online, tj. programy umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne bądź narzędzia służące do samodzielnej oceny swoich kompetencji. Dorośli mogą również uzyskać wskazówki dzięki specjalnym materiałom i informacjom dostępnym online. Jednakże narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne czy narzędzia internetowe nie powinny zastępować tradycyjnego poradnictwa świadczonego twarzą w twarz, ponieważ może to utrudniać dostęp dorosłym o ograniczonych umiejętnościach informatycznych lub tym, którzy nie wiedzą, gdzie lub jak szukać pomocy w podejmowaniu decyzji (OECD 2021).

W ramach badania AES analizowano, w jakim stopniu rozpowszechnione są różne sposoby realizacji (bezpłatnego) poradnictwa w zakresie edukacji i szkoleń. Rysunek 8.3 skupia się na poradnictwie obejmującym bezpośrednie kontakty z doradcą. Średnio w UE-27 8,4% dorosłych wskazało, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie otrzymało od instytucji bezpłatne poradnictwo twarzą w twarz na temat możliwości kształcenia.

Państwa, w których odsetek dorosłych zgłaszających, że otrzymali bezpłatne informacje lub porady dotyczące możliwości kształcenia w drodze bezpośredniej interakcji z doradcą, był najwyższy (ponad 12%) to: Czechy (12,6%), Portugalia (12,9%), Dania (16%), Francja (17,2%), Niemcy (17,6%) i Austria (17,7%). Z kolei na Litwie, w Rumunii i Szwecji mniej niż 2% dorosłych zgłosiło, że otrzymało poradnictwo w formie bezpośredniej interakcji z doradcą.

Rysunek 8.3: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat możliwości kształcenia w drodze bezpośredniej interakcji z doradcą w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%), 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

W badaniu AES z 2016 r. respondenci, którzy wskazali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy otrzymali bezpłatne informacje lub porady/pomoc w zakresie możliwości kształcenia, zostali zapytani o sposób realizacji doradztwa (W jaki sposób skorzystałeś z bezpłatnych informacji lub porad/pomocy dotyczących możliwości kształcenia?). Możliwe odpowiedzi (możliwość zaznaczenia więcej niż jednej) to (Eurostat 2017):

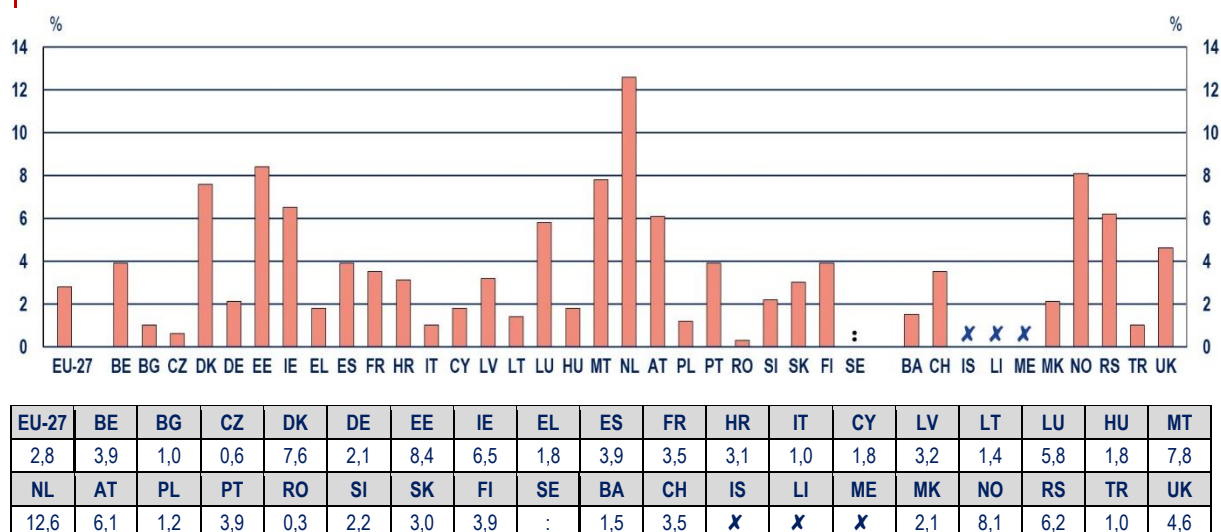
- bezpośrednia interakcja z doradcą;
- interakcja z doradcą za pośrednictwem internetu, telefonu, e-maila lub innych mediów;

- poradnictwo online celem uzyskania informacji lub porady/pomocy (w tym narzędzia do samodzielnej oceny kompetencji dostępne online);
- brak interakcji, jedynie informacje uzyskane dzięki specjalnie przygotowanym materiałom (książki, plakaty, strony internetowe, ulotki, program telewizyjny itp.).

Rysunek odnosi się do pierwszej odpowiedzi z powyższej listy.

Korzystanie z poradnictwa dotyczącego możliwości kształcenia w formie online jest mniej powszechne niż korzystanie z poradnictwa poprzez bezpośredni kontakt z doradcą (rysunek 8.4). Średnio w UE-27 tylko 2,8% dorosłych wskazało, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie uzyskało informacje dotyczące możliwości kształcenia w formie porady udzielonej online. Spośród wszystkich analizowanych państw najwyższy odsetek beneficjentów takiego poradnictwa odnotowano w Niderlandach (12,6%), w Estonii (8,4%), Norwegii (8,1%), na Malcie (7,8%), w Danii (7,6%), Irlandii (6,5%), Serbii (6,2%), Austrii (6,1%) i Luksemburgu (5,8%). W niektórych państwach, np. w Bułgarii, Czechach, we Włoszech, w Rumunii i Turcji, korzystanie z poradnictwa w formie online było zgłaszane bardzo rzadko (1% lub mniej).

Rysunek 8.4: Dorośli (w wieku 25–64 lat), którzy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie otrzymali bezpłatne informacje lub porady na temat możliwości kształcenia w formie poradnictwa realizowanego online (%), 2016

Źródło: Eurostat AES. Dane pozyskane i obliczone przez Eurostat.

Objaśnienia

Zob. objaśnienia dla rysunku 8.3 w celu uzyskania szczegółowych informacji na temat sposobu sformułowania tego pytania w badaniu AES. Rysunek odnosi się do trzeciej odpowiedzi z listy.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Bułgaria, Czechy, Litwa i Rumunia: Niski poziom wiarygodności ze względu na niską liczebność próby.

Szwecja: Dane nie są dostępne ze względu na bardzo niską liczebność próby.

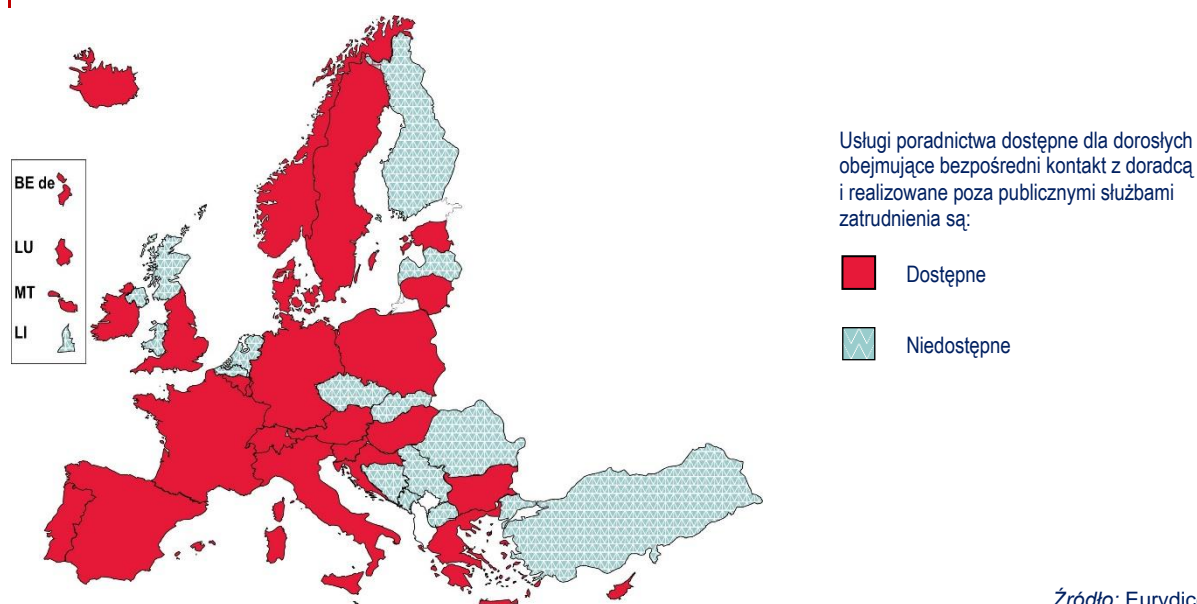
8.3. Usługi poradnictwa w Europie

Po omówieniu wskaźników związanych z korzystaniem przez dorosłych z usług poradnictwa kolejne sekcje koncentrują się na usługach poradnictwa oferowanych na szeroką skalę i dotowanych ze środków publicznych. Przedstawiono w nich przegląd usług wspieranych przez organy najwyższego szczebla w całej Europie, dostępnych dla dorosłych, mających na celu promowanie udziału dorosłych w edukacji i szkoleniach⁽¹⁷²⁾. Analiza obejmuje ponadto usługi skierowane do określonych grup populacji dorosłych, takich jak dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, osoby bezrobotne, starsi pracownicy i młodzież.

⁽¹⁷²⁾ Informacje na temat krajowych systemów i praktyk poradnictwa w Europie można również znaleźć w *Spisie poradnictwa przez całe życie* Cedefop. Zob.: www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices.

Usługi poradnictwa indywidualnego realizowane na dużą skalę dotowane ze środków publicznych dostępne dla dorosłych i obejmujące bezpośredni kontakt z doradcą mogą być również oferowane poza publicznymi służbami zatrudnienia. Zgodnie z raportem Eurydice z 2015 r. dotyczącym edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015) usługi poradnictwa dotowane ze środków publicznych poza publicznymi służbami zatrudnienia były nieliczne w większości państw europejskich, jednak istniały pewne przykłady takich praktyk. Bieżące dane pokazują natomiast, że w ponad połowie wszystkich państw europejskich funkcjonują takie usługi poradnictwa (rysunek 8.6).

Rysunek 8.6: Usługi poradnictwa indywidualnego realizowane na dużą skalę, dotowane ze środków publicznych, dostępne dla dorosłych i obejmujące bezpośredni kontakt z doradcą, realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek obejmuje zgłoszenia dwóch najważniejszych usług poradnictwa indywidualnego realizowanych na szeroką skalę dotowanych ze środków publicznych, które są dostępne dla dorosłych i które obejmują bezpośredni kontakt z doradcą, a które są realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia (zob. rysunek 8.5, aby zapoznać się z definicją publicznych służb zatrudnienia).

W większości przypadków grupą docelową usług poradnictwa oferowanych poza publicznymi służbami zatrudnienia są wszystkie osoby zainteresowane, tj. dorośli i uczniowie w trakcie edukacji. Tam, gdzie poradnictwo jest świadczone w ramach konkretnej inicjatywy, może się ono koncentrować na określonej grupie docelowej, takiej jak dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (np. w Austrii, Portugalii, Islandii i Zjednoczonym Królestwie – Anglia) lub młodzież/dorośli (np. w Danii, na Węgrzech i Malcie).

W **Austrii** Centralny Ośrodek Doradztwa ds. Kształcenia Podstawowego i Umiejętności Czytania i Pisania (*Zentrale Beratungsstelle für Basisbildung*) kieruje swoją ofertą do dorosłych o niskim poziomie umiejętności podstawowych. Instytucja ta została powołana ponad 10 lat temu w celu promowania rozwoju podstawowych umiejętności oraz umiejętności czytania i pisanie na różnych poziomach. Zapewnia poradnictwo i doradztwo przez telefon za pośrednictwem *Alfatelefon*, przez WhatsApp i wiadomości tekstowe (SMS), jak również bezpośrednio. Instytucją zwierzchnią/zapewniającą dotacje jest Federalne Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych.

W **Danii** Gminne Ośrodki Poradnictwa dla Młodzieży (utworzone w 2019 r.) kierują swoją ofertą do młodych ludzi w wieku 15–25 lat, koncentrując się na okresie przejściowym ze szkoły średniej I stopnia do dalszego kształcenia lub na rynek pracy. Ponadto Duńska Organizacja ds. Poradnictwa w zakresie Kształcenia i Kariery Zawodowej (utworzona w 2004 r.) zapewnia doradztwo w odniesieniu do wyboru dalszej edukacji i możliwości zatrudnienia dla wszystkich chętnych, w szczególności uczniów szkół średnich II stopnia lub ich absolwentów.

W większości pozostałych państw, w których na szeroką skalę świadczone są usługi poradnictwa indywidualnego dostępne dla dorosłych i młodzieży, dotowane ze środków publicznych, obejmujące

bezpośredni kontakt z doradcą i realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia, można wyróżnić kilka rodzajów takich usług poradnictwa. Niektóre kładą większy nacisk na zapewnianie informacji i wskazówek na temat możliwości edukacji i szkoleń. Inne są w większym stopniu powiązane z rynkiem pracy i podejmowaniem decyzji związanych z zatrudnieniem. Ponadto niektóre usługi poradnictwa dostarczają informacji zarówno na temat możliwości kształcenia, jak i rozwoju zawodowego, czyli dwóch obszarów, które są ściśle ze sobą powiązane.

Przykłady pierwszego rodzaju usług poradnictwa indywidualnego świadczonych poza publicznymi służbami zatrudnienia, tj. takich, które kładą nacisk przede wszystkim na porady związane z edukacją i szkoleniami, można znaleźć w Niemczech, Estonii, Chorwacji, na Litwie i w Słowenii.

Niemiecka InfoWeb dalsza edukacja (*InfoWeb Weiterbildung*) była pierwotnie projektem finansowanym przez Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych (2002–2004). Miała na celu zwiększenie przejrzystości w kształceniu ustawicznym i na jej potrzeby opracowano różne metody pracy. Obecnie InfoWeb nadal zapewnia ogólne doradztwo w zakresie edukacji dorosłych za pośrednictwem Info Telefonu, który pomaga zainteresowanym osobom określić ich indywidualne potrzeby i zrealizować cele związane z dalszą edukacją.

W 2002 r. w **Słowenii** rozpoczęto realizację finansowanego przez państwo projektu Ośrodki Poradnictwa na rzecz Edukacji Dorosłych. Celem jest zapewnienie bezpłatnych informacji i poradnictwa w zakresie możliwości edukacyjnych oraz szkoleniowych. Ośrodki nadal przekazują wysokiej jakości, profesjonalne i kompleksowe informacje oraz zapewniają indywidualne poradnictwo i wsparcie dla wszystkich dorosłych, aby pomóc im w ich przedsięwzięciach edukacyjnych i szkoleniowych.

Przykłady usług poradnictwa indywidualnego realizowanych na szeroką skalę, dotowanych ze środków publicznych i oferowanych poza publicznymi służbami zatrudnienia, które koncentrują się na wspieraniu decyzji związanych z zatrudnieniem, można znaleźć w belgijskich Wspólnotach Francusko-Niemieckojęzycznych, w Bułgarii, Francji i Norwegii.

Doradztwo w zakresie rozwoju zawodowego (*Conseil en évolution professionnelle – CEP*) utworzone we **Francji** w 2014 r. to bezpłatny i zindywidualizowany system wsparcia dostępny dla każdego, kto chce dokonać podsumowania swojej sytuacji zawodowej. Jest ono prowadzone przez doradców z uprawnionych organów i dostępne dla pracowników sektora prywatnego, urzędników sektora publicznego, osób prowadzących własną działalność gospodarczą, bezrobotnych i osób przedwcześnie kończących naukę. Istnieją różne autoryzowane instytucje CEP.

Bezpłatne i otwarte dla wszystkich ośrodki poradnictwa zawodowego funkcjonują we wszystkich okręgach w **Norwegii**. Koordynacja ośrodków poradnictwa zawodowego na szczeblu krajowym rozpoczęła się w 2011 r. za pośrednictwem jednostki ds. karier przy Norweskiej Dyrekcji ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności (*Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse*). Ośrodki są organizowane w ramach sieci partnerskiej poradnictwa zawodowego (*Partnerskap for karriereveiledning*). Właścicielami ośrodków są okręgi, w niektórych przypadkach we współpracy z urzędami pracy i opieki społecznej.

Przykłady usług poradnictwa indywidualnego oferowanych poza publicznymi służbami zatrudnienia, które są dostępne dla dorosłych i młodzieży i w których równy nacisk położono na świadczenie poradnictwa w zakresie możliwości edukacyjnych i szkoleniowych oraz na poradnictwo zawodowe, można znaleźć w Irlandii, Hiszpanii, na Cyprze, w Luksemburgu, Polsce, Szwecji i Szwajcarii.

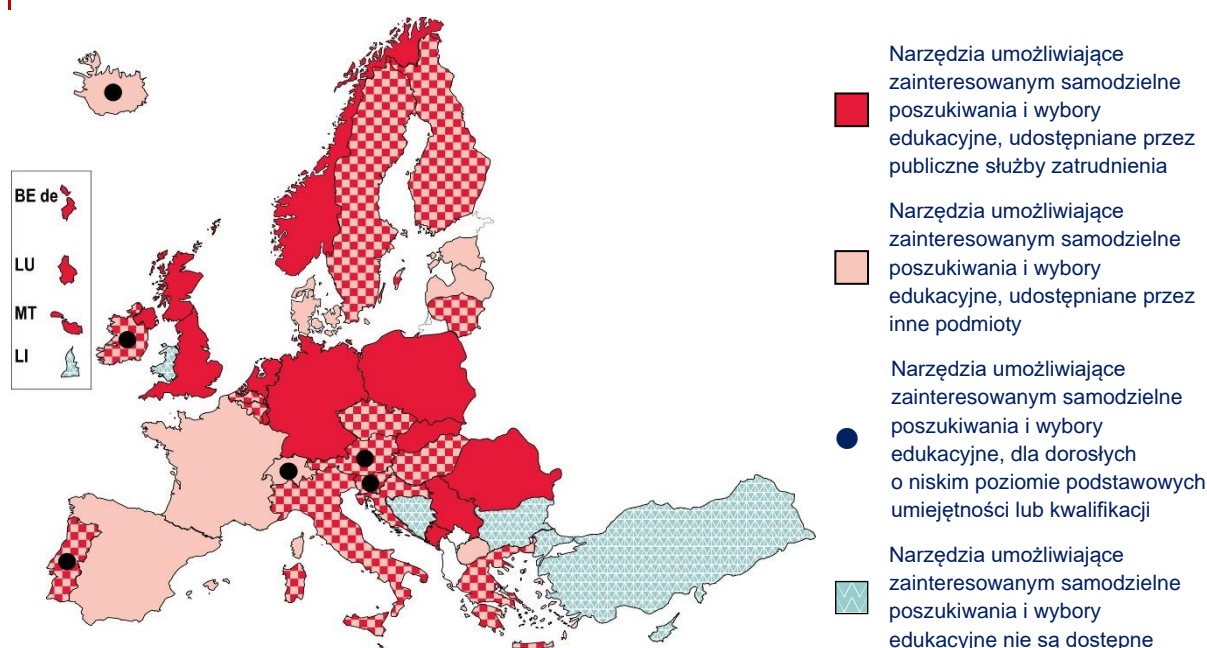
W **Luksemburgu** Dom poradnictwa (*Maison de l'orientation*), utworzony w 2012 r., jest publicznym punktem kompleksowej obsługi w zakresie usług poradnictwa edukacyjnego i zawodowego. Podejmowane tam inicjatywy są koordynowane przez Ministerstwo Edukacji, Dzieci i Młodzieży. Poradnictwo jest również realizowane przez biuro publicznych służb zatrudnienia w zakresie poradnictwa na rzecz kształcenia zawodowego dorosłych (poradnictwo zawodowe i merytoryczne), regionalne usługi poradnictwa dla młodzieży (*Antennes locales pour jeunes*) przeznaczone dla młodych ludzi przechodzących ze szkoły do pracy zawodowej oraz przez Departament ds. Edukacji Dorosłych (poradnictwo edukacyjne dla dorosłych).

W **Szwecji** za poradnictwo edukacyjne i zawodowe odpowiedzialne są szkoły i gminne instytucje kształcenia dorosłych. Aby zapewnić niezbędne poradnictwo różnym grupom, kilka podmiotów i organów współpracuje ze sobą. Zadania tych podmiotów i organów pokrywają się, a zatem mają one wspólne obszary zainteresowania; ich obszary zainteresowania różnią się w zależności od tego, gdzie udzielane są porady. Poradnictwo zawodowe świadczone przez Szwedzki Urząd Pracy w większym stopniu podkreśla związek z rynkiem pracy niż poradnictwo świadczone przez podmioty działające w obszarze edukacji. Procesy współpracy są rozwijane lokalnie na podstawie aktualnych warunków i zapotrzebowania.

8.3.2. Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne

Oprócz usług poradnictwa indywidualnego obejmujących bezpośredni kontakt z doradcą także inne narzędzia i formy wsparcia mogą promować udział dorosłych w edukacji i szkoleniach. Należą do nich narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, zapewniające informacje i porady na temat możliwości kształcenia dorosłych lub opcji na rynku pracy, z których dorośli mogą korzystać na własną rękę (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015). Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są zaprojektowane tak, aby pomóc jednostkom podejmować świadome decyzje w odniesieniu do edukacji, kariery lub osobistych wyborów – bez wsparcia innych osób (np. w formie samodzielnie dokonywanej oceny swoich kompetencji). Jak pokazuje rysunek 8.7, takie narzędzia można znaleźć we wszystkich państwach i regionach europejskich z wyjątkiem Bułgarii, Cypru, Bośni i Hercegowiny, Liechtensteinu, Turcji i Zjednoczonego Królestwa (Walii).

Rysunek 8.7: Szeroko dostępne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, dotowane ze środków publicznych, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są zaprojektowane tak, aby pomóc jednostkom podejmować świadome decyzje w odniesieniu do edukacji, kariery lub osobistych wyborów – bez wsparcia innych osób (np. na podstawie samodzielnie dokonywanej oceny swoich kompetencji). Rysunek prezentuje państwa, w których narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są zapewniane lub prowadzone przez publiczne służby zatrudnienia (zob. rysunek 8.5, aby zapoznać się z definicją publicznych służb zatrudnienia) lub przez inne podmioty otrzymujące dotacje publiczne na świadczenie tych usług.

W ponad połowie państw narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są zapewniane lub prowadzone przez publiczne służby zatrudnienia. W nieco mniejszej liczbie państw szeroko dostępne są narzędzia tego typu dotowane ze środków publicznych, które są zapewniane przez inne podmioty (są one oferowane oprócz lub zamiast narzędzi oferowanych przez publiczne służby zatrudnienia). W Danii, Estonii, Hiszpanii, Francji, na Łotwie, w Szwajcarii, Islandii i Macedonii Północnej tylko inne podmioty niż publiczne służby zatrudnienia zapewniają narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne.

Pośród narzędzi umożliwiających zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne oferowanych przez krajowe publiczne służby zatrudnienia można znaleźć zarówno narzędzia interaktywne, jak i informacyjne. Narzędzia interaktywne pozwalają na personalizację, na przykład dzięki możliwości wprowadzenia danych dotyczących konkretnej osoby, które to dane są następnie dopasowywane do dostępnych możliwości kształcenia lub zatrudnienia. Natomiast narzędzia informacyjne dostarczają wielu informacji, które mogą pomóc w samodzielnym poszukiwaniu możliwości w zakresie edukacji, szkoleń i zatrudnienia.

Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne (interaktywne i informacyjne) zapewniane przez publiczne służby zatrudnienia wyraźnie koncentrują się na kwestiach zatrudnienia i rozwoju kariery. Przykłady takich interaktywnych narzędzi, które umożliwiają dorosłym wprowadzenie oraz przeanalizowanie swoich umiejętności i kompetencji, a następnie dopasowanie ich do ofert pracy, można znaleźć w belgijskiej Wspólnocie Flamandzkiej, Niemczech, Irlandii, Luksemburgu, na Malcie, w Austrii i Zjednoczonym Królestwie (Irlandia Północna).

W **Belgii: Wspólnocie Flamandzkiej** strona internetowa *Moja kariera (Mijn loopbaan)* i powiązana z nią strona poświęcona poradnictwu zawodowemu ⁽¹⁷³⁾ są ważnymi narzędziami dla dorosłych, którzy chcieliby samodzielnie kształtować swoją karierę. Filmy wideo wyjaśniają pozytywny wpływ poradnictwa zawodowego i jego praktyczne oddziaływanie. Dorosli mogą wprowadzić swoje kompetencje i umiejętności do bazy danych kompetencji i uzyskać przegląd dostępnych ofert zawodowych dopasowanych do ich umiejętności oraz wiedzy; mogą również dowiedzieć się, jakie umiejętności, kompetencje lub wiedzę muszą zdobyć, aby uzyskać dostęp do interesującego ich zawodu. Strona internetowa zawiera także wskazówki, gdzie można poszerzyć swoje umiejętności i kompetencje (programy, kursy itp.).

W **Austrii** *Kompas kariery (Karrierekompass)* stanowi kompendium informacji i narzędzi umożliwiających zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne; dotyczy tematów związanych z rynkiem pracy i pracą zawodową ⁽¹⁷⁴⁾. Jest on skierowany do wszystkich osób (w tym osób w trakcie edukacji i do dorosłych) i powszechnie dostępny. Narzędzia obejmują m.in. samodzielnie dokonywaną ocenę kompetencji w formie online w celu uzyskania poradnictwa zawodowego ⁽¹⁷⁵⁾ oraz poradnictwo w zakresie decyzji dotyczących (dalszej) edukacji i szkoleń ⁽¹⁷⁶⁾.

Inne interaktywne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne zapewniane przez publiczne służby zatrudnienia obejmują symulatory rozmów kwalifikacyjnych (belgijska Wspólnota Francuska) i testy osobowości (Niderlandy).

Wśród interaktywnych narzędzi umożliwiających zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, zapewnianych lub prowadzonych przez podmioty inne niż publiczne służby zatrudnienia, znajdują się kwestionariusze internetowe, które mogą być wykorzystywane przez dorosłych do przeprowadzania refleksji na temat preferowanych kierunków kształcenia lub zatrudnienia. Przykłady takich narzędzi można znaleźć w belgijskiej Wspólnocie Flamandzkiej, Estonii, Chorwacji, we Włoszech, na Węgrzech i w Islandii.

W **Chorwacji**, oprócz poradnictwa online, Ośrodki Poradnictwa Zawodowego przez Całe Życie udostępniają broszury, ulotki i informacje na temat różnych rodzajów zajęć grupowych i warsztatów, udzielają porad dotyczących poszukiwania i tworzenia możliwości zawodowych oraz doskonalenia technik poszukiwania pracy. Zapewniają również kwestionariusze samooceny dotyczące osobistych zainteresowań i kompetencji, które można wykorzystać podczas przeszukiwania baz danych zawierających szczegółowe opisy zawodów.

Na **Węgrzech** za pośrednictwem portalu poradnictwa zawodowego ⁽¹⁷⁷⁾ dorośli mogą uzyskać dostęp do kwestionariusza, który ma im pomóc w określeniu ich zainteresowań zawodowych.

W **Islandii** na portalu internetowym *Kolejny krok* ⁽¹⁷⁸⁾ dostępny jest kwestionariusz służący jako internetowe narzędzie do samodzielnej oceny kompetencji. Kwestionariusz jest dostępny dla wszystkich chcących lepiej zrozumieć obszar swoich zainteresowań zawodowych.

⁽¹⁷³⁾ Zob.: www.vdab.be/mijnloopbaan oraz www.vdab.be/loopbaanbegeleiding.

⁽¹⁷⁴⁾ Zob.: www.karrierekompass.at/.

⁽¹⁷⁵⁾ Zob.: www.berufskompass.at/startseite-mobil/.

⁽¹⁷⁶⁾ Zob.: www.ausbildungskompass.at/.

⁽¹⁷⁷⁾ Zob.: palyaorientacio.nive.hu/kerdoiv-kozepiskola-es-felnott.

⁽¹⁷⁸⁾ Zob.: www.naestaskref.is.

Pozostałe interaktywne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, które są oferowane przez podmioty inne niż publiczne służby zatrudnienia, obejmują internetowe narzędzia doradztwa zawodowego i ćwiczenia pomagające dorosłym rozwijać umiejętności zarządzania karierą (Grecja) oraz narzędzia pomagające użytkownikom określić ścieżkę szkoleniową na podstawie wieku, wykształcenia i zainteresowań (Hiszpania).

Informacyjne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne są oferowane w wielu państwach i regionach przez publiczne służby zatrudnienia ⁽¹⁷⁹⁾ oraz przez inne podmioty ⁽¹⁸⁰⁾. Na ogół są to strony internetowe zawierające informacje wspierające dorosłych w podejmowaniu decyzji dotyczących ich edukacji, szkoleń lub ścieżek kariery. Często zawierają także przegląd dostępnych możliwości edukacyjnych i szkoleniowych (zob. również sekcja 8.3.3. *Internetowe bazy danych w zakresie możliwości edukacyjnych i szkoleniowych*) lub informacje o wsparciu finansowym.

W trakcie zbierania danych na potrzeby niniejszego raportu zapytano państwa o wszelkie narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne ukierunkowane na dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. Tylko sześć państw (Irlandia, Austria, Portugalia, Słowenia, Szwajcaria i Islandia) zgłosiło, że istnieją u nich takie narzędzia dotowane ze środków publicznych.

Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne oferowane w **Portugalii** ⁽¹⁸¹⁾, **Słowenii** ⁽¹⁸²⁾ i **Islandii** ⁽¹⁸³⁾ są bardziej interaktywne w tym sensie, że obejmują narzędzia służące do samodzielnej oceny kompetencji skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, służące do oceny kompetencji i kwalifikacji oraz uzyskania informacji i wskazówek dotyczących przyszłych ścieżek kształcenia i kariery.

Z drugiej strony, w **Austrii** ⁽¹⁸⁴⁾ i **Szwajcarii** ⁽¹⁸⁵⁾ narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne zapewniają dorosłym o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji przede wszystkim informacje o kursach promujących umiejętność czytania i pisanie oraz rozwój podstawowych umiejętności lub informacje o tym, jak uzyskać kwalifikacje.

W **Irlandii** ⁽¹⁸⁶⁾ kursy kształcenia online, w tym poradnictwo, są dostępne dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz dla bezrobotnych, którzy chcą zdobywać wiedzę we własnym tempie.

8.3.3. Internetowe bazy danych ofert edukacyjnych i szkoleniowych

Dorosłym poszukującym informacji o możliwościach kształcenia mogą być udostępnione bazy danych dotyczące ofert edukacyjnych i szkoleniowych – jako uzupełnienie lub element wyżej wymienionych narzędzi umożliwiających zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne. Jak pokazuje badanie AES z 2016 r., takie bazy danych mogą nie być wykorzystywane przez wszystkich dorosłych, ponieważ większość dorosłych, a w szczególności dorośli o niskim poziomie wykształcenia, niekoniecznie samodzielnie poszukują informacji dotyczących możliwości kształcenia (zob. rysunek 7.2). Niemniej jednak internetowe bazy danych mogą być cennym źródłem dla tych osób, które szukają informacji o programach edukacyjnych i szkoleniowych.

W trakcie zbierania danych na potrzeby niniejszego raportu zapytano zatem kraje o szeroko dostępne internetowe bazy danych, utworzone przy wsparciu środków publicznych, w których dorośli mogą znaleźć informacje na temat możliwości kształcenia, w tym na temat kursów podstawowych umiejętności i programów prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomie ISCED 3 / EQF 4.

⁽¹⁷⁹⁾ W tym w BE fr, BE de, CZ, DE, EL, HR, IT, LT, PL, PT, RO, SK, SE, NO, RS oraz UK-ENG.

⁽¹⁸⁰⁾ W tym w DK, IE, FR, LV, LT, AT, FI, SE, CH oraz MK.

⁽¹⁸¹⁾ Zob.: www.passaportequalifica.gov.pt.

⁽¹⁸²⁾ Przykładowo uproszczony indywidualny plan edukacji lub kwestionariusz do walidacji kompetencji cyfrowych (wersja papierowa i elektroniczna), obydwa opracowane i zarządzane przez Słoweński Instytut ds. Edukacji Dorosłych.

⁽¹⁸³⁾ Zob.: www.ecollege.ie.

⁽¹⁸⁴⁾ Zob.: www.basisbildung-alphabetisierung.at.

⁽¹⁸⁵⁾ Zob.: www.berufsberatung.ch/dyn/show/7193 oraz www.berufsberatung.ch/dyn/show/37865.

⁽¹⁸⁶⁾ Zob.: www.ecollege.ie/.

Zapytano również o dostępność internetowych baz danych dotowanych ze środków publicznych dostosowanych do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

W odniesieniu do pierwszego typu baz danych około dwóch trzecich wszystkich państw europejskich zgłosiło istnienie ogólnej internetowej bazy danych (baz danych) zawierającej informacje na temat możliwości kształcenia, w tym programów podstawowych umiejętności i programów prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomie ISCED 3 / EQF 4 (rysunek 8.8). Jest to znaczący wzrost w porównaniu z sytuacją odnotowaną w raporcie Eurydice z 2015 r. dotyczącym edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015), kiedy to jedynie około połowy wszystkich państw europejskich zgłosiło istnienie kompleksowych internetowych baz danych dotyczących możliwości kształcenia dorosłych. Jednak, podobnie jak w przypadku sytuacji opisanej we wspomnianym raporcie Eurydice z 2015 r., tylko kilka (10) państw lub regionów posiada dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych dostosowane do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji. We Włoszech, na Malcie, w Niderlandach, na Słowacji, w Bośni i Hercegowinie, Liechtensteinie, Serbii i Zjednoczonym Królestwie (Anglia, Walia i Irlandia Północna) nie funkcjonuje żaden z opisanych typów baz danych.

Internetowe bazy danych można podzielić na typy ze względu na ich główny zakres tematyczny. Niektóre z nich koncentrują się na możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych. Inne mają szerszy zakres obejmujący całość (lub większą część) oferty edukacyjnej w ramach systemu edukacji i szkoleń, w tym ofertę dotyczącą kształcenia dorosłych. Wreszcie niektóre bazy danych koncentrują się na możliwościach szkolenia zawodowego związanego z rozwojem kariery.

Przykłady głównego typu baz danych online, tj. baz danych skupiających się na możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, można znaleźć w belgijskiej Wspólnocie Flamandzkiej, Niemczech, Irlandii, Hiszpanii, Chorwacji, Luksemburgu, Polsce, Słowenii, Czarnogórze i Macedonii Północnej.

W **Hiszpanii** strona internetowa Ministerstwa Edukacji i Kształcenia Zawodowego zawiera informacje na temat wszystkich możliwości kształcenia pozauniwersyteckiego w systemie edukacji, w tym formalnych i nieformalnych kursów oraz programów szkoleniowych, dróg dostępu do nich, bezpłatnych testów, procedur uznawania i akredytacji, walidacji kompetencji zawodowych, ośrodków, w których można odbyć takie kursy w całym kraju ⁽¹⁸⁷⁾. Ponadto ministerstwo opracowało kilka specjalnych portali dotyczących szkoleń zawodowych, szkoleń zdalnych, pozaformalnych programów szkoleniowych online itp. ⁽¹⁸⁸⁾. Regionalne administracje oświatowe udostępniają odpowiednie informacje na swoich stronach internetowych.

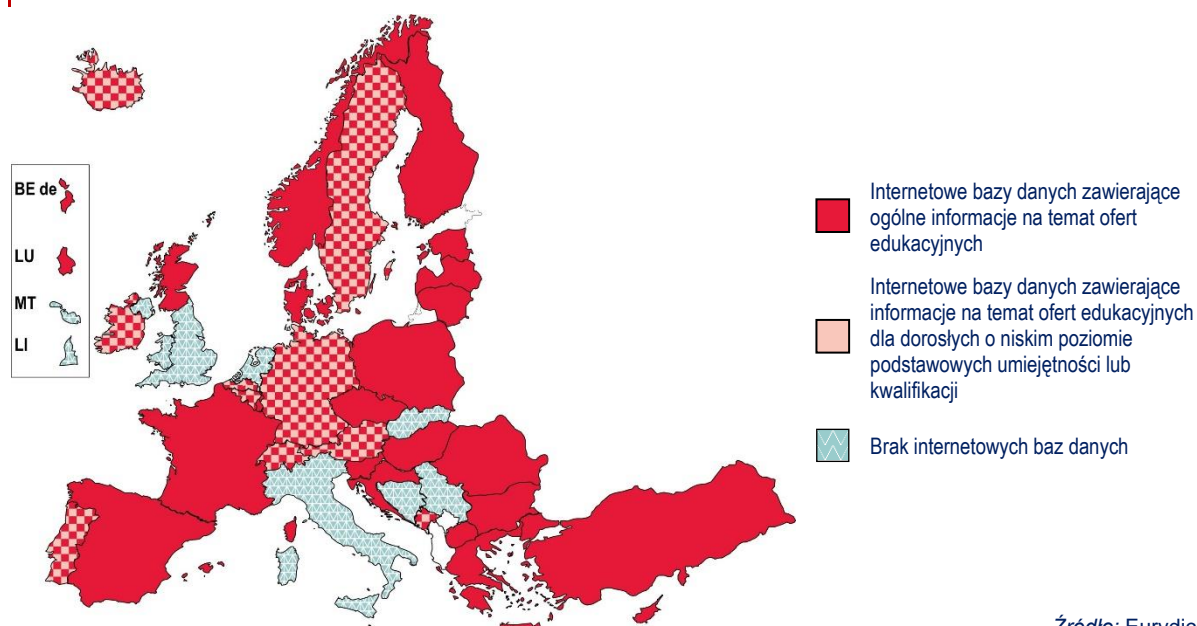
W **Czarnogórze** strona internetowa Ministerstwa Edukacji, Nauki, Kultury i Sportu zawiera bazę danych z wyszczególnieniem wszystkich programów edukacyjnych dostępnych dla dorosłych oraz licencjonowanych podmiotów, które prowadzą te programy ⁽¹⁸⁹⁾.

⁽¹⁸⁷⁾ Zob.: www.educacionyfp.gob.es/contenidos/estudiantes/portada.html.

⁽¹⁸⁸⁾ Zob.: www.todofp.es, www.educacionyfp.gob.es/mc/cidead/portada.html oraz www.aulamentor.es.

⁽¹⁸⁹⁾ Zob.: www.mpin.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=381927&rType=2.

Rysunek 8.8: Szeroko dostępne, dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych zawierające informacje na temat ofert edukacyjnych, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek uwzględnia dostępność głównych (ogólnosystemowych) internetowych baz danych dotowanych ze środków publicznych, w których dorośli mogą znaleźć informacje o dostępnych dla nich możliwościach kształcenia, w tym o programach na rzecz podstawowych umiejętności i programach prowadzących do kwalifikacji na poziomach do ISCED 3 / EQF 4. Rysunek pokazuje również dostępność internetowych baz danych dotowanych ze środków publicznych zawierających informacje na temat możliwości edukacyjnych/szkoleniowych dostosowanych do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Przykłady szeroko dostępnych internetowych baz danych obejmujących całość lub większość oferty edukacyjnej w ramach systemu edukacyjnego i szkoleniowego, w tym informacje na temat kształcenia dorosłych, można znaleźć w Danii, Grecji, na Cyprze, w Słowenii, Finlandii, Szwecji i Norwegii.

W **Grecji** baza danych PLOIGOS ⁽¹⁹⁰⁾ zawiera informacje na temat około 13 tys. możliwości kształcenia. Obejmuje ona programy edukacyjne wszystkich typów i na wszystkich poziomach, w tym na poziomie EQF 4.

W **Finlandii** oficjalna strona internetowa zawiera informacje o programach kształcenia, które prowadzą do uzyskania różnych poziomów wykształcenia ⁽¹⁹¹⁾. Strona jest na bieżąco aktualizowana i zawiera informacje o różnych stopniach i kwalifikacjach oferowanych przez instytucje edukacyjne w Finlandii. Za pośrednictwem portalu można znaleźć różne opcje studiów i aplikować na nie online. Strona i baza danych powstały na początku 2010 r. i są prowadzone przez fińską Narodową Agencję ds. Edukacji.

Przykłady internetowych baz danych dotowanych ze środków publicznych, które koncentrują się przede wszystkim na możliwościach kształcenia i szkolenia zawodowego związanych z rozwojem kariery i zatrudnieniem, można znaleźć w Bułgarii, Francji, na Łotwie, w Austrii, Portugalii, Rumunii i Szwajcarii.

W **Bułgarii** baza danych prowadzona przez Krajową Agencję ds. Zatrudnienia i finansowana z budżetu państwa w ramach krajowego planu działania na rzecz zatrudnienia 2020 koncentruje się na kursach szkoleniowych dla bezrobotnych ⁽¹⁹²⁾.

W **Rumunii** Krajowa Agencja ds. Zatrudnienia prowadzi internetową bazę danych zawierającą szczegółowe informacje na temat programów szkolenia zawodowego ⁽¹⁹³⁾. Baza ta jest aktualizowana co miesiąc.

Internetowe bazy danych dotowane ze środków publicznych dostosowane do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, można znaleźć w belgijskiej Wspólnocie

⁽¹⁹⁰⁾ Zob.: <http://ploigos.eoppep.gr/ekep/external/index.html;jsessionid=198F6693E2DE0E3377A45E48EAB198D1>.

⁽¹⁹¹⁾ Zob.: studyinfo.fi/wp2/en/what-is-studyinfo/.

⁽¹⁹²⁾ Zob.: www.az.government.bg/pages/grafici-za-obuchenia/#.

⁽¹⁹³⁾ Zob.: www.anofm.ro.

Francuskiej i Flamandzkiej, Niemczech, Irlandii, Austrii, Portugalii, Szwecji, Szwajcarii, Islandii i Czarnogórze. W niektórych z tych państw i regionów (belgijska Wspólnota Francuska i Flamandzka, Niemcy, Irlandia i Austria) funkcjonują internetowe bazy danych, których głównym celem jest zapewnienie informacji o możliwościach kształcenia, które promują alfabetyzację dorosłych i rozwój umiejętności podstawowych.

W **Niemczech** baza danych Federalnego Stowarzyszenia na rzecz Umiejętności Czytania, Pisania i Podstawowych Umiejętności zawiera informacje na temat kształcenia dorosłych w zakresie umiejętności czytania i pisania. Stowarzyszenie jest wspierane przez Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych i jest partnerem w ramach krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego na lata 2016–2026. Baza danych istnieje od ponad 10 lat ⁽¹⁹⁴⁾.

W **Irlandii** Krajowa Agencja ds. Nauki Czytania i Pisania Dorosłych (NALA) stworzyła interaktywną stronę internetową *Ucz się z NALA* ⁽¹⁹⁵⁾, aby informować dorosłych o szerokiej gamie kursów czytania, pisania i liczenia. Strona zapewnia również wsparcie dla dorosłych w trakcie korzystania z usługi: od wstępnej oceny do akredytacji i przejścia do dalszej edukacji lub pracy.

W pozostałych państwach lub regionach – w Portugalii, Szwecji, Szwajcarii, Islandii i Czarnogórze – informacje na temat możliwości kształcenia dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji są dostępne na ogólnodostępnych stronach internetowych dotyczących możliwości edukacji i szkoleń dorosłych (np. w specjalnie do tego przeznaczonych sekcjach).

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przedstawiono przegląd danych statystycznych dotyczących korzystania przez dorosłych z usług poradnictwa oraz na temat świadczenia w całej Europie usług poradnictwa dotowanych lub wspieranych ze środków publicznych. Badane usługi obejmują usługi poradnictwa indywidualnego w formie bezpośredniego kontaktu z doradcą, narzędzia umożliwiające zainteresowanemu samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne oraz internetowe bazy danych zawierające informacje na temat ofert kształcenia.

Jeśli chodzi o korzystanie przez dorosłych z usług poradnictwa, dane z badania AES z 2016 r. pokazują, że w UE-27 średnio około jednej czwartej dorosłych otrzymało od jakiegokolwiek instytucji lub organizacji bezpłatne informacje bądź porady dotyczące możliwości kształcenia w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. Mniej niż 2% dorosłych zgłosiło, że zapłaciło za korzystanie z takiego poradnictwa (zob. rysunek 8.1).

Analiza dotycząca odsetka dorosłych otrzymujących bezpłatne poradnictwo na temat możliwości kształcenia w zależności od ich cech społeczno-ekonomicznych pokazuje, że osoby o niższym poziomie wykształcenia rzadziej korzystały z poradnictwa niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia. Podobnie bezrobotni lub nieaktywni zawodowo dorośli rzadziej korzystali z poradnictwa niż dorośli zatrudnieni. Im starsi respondenci, tym mniejsze prawdopodobieństwo, że otrzymali oni informacje lub porady związane z kształceniem w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (zob. rysunek 8.2). Wyniki wskazują zatem, że dorośli, którzy mogą najbardziej potrzebować informacji i poradnictwa w zakresie możliwości kształcenia, są najmniej skłonni do korzystania z takich usług.

W niniejszym rozdziale zbadano również, w jakim stopniu rozpowszechnione są różne sposoby świadczenia (bezpłatnego) poradnictwa. Według danych z badania AES w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie 8,4% dorosłych skorzystało z usług bezpłatnego poradnictwa w formie bezpośredniego kontaktu z doradcą (zob. rysunek 8.3). Otrzymywanie porad dotyczących możliwości kształcenia w ramach poradnictwa realizowanego online było stosunkowo mniej powszechne. Średnio w UE-27 tylko 2,8% dorosłych wskazało, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie uzyskało informacje dotyczące możliwości kształcenia za pośrednictwem poradnictwa realizowanego online (zob. rysunek 8.4).

⁽¹⁹⁴⁾ Zob.: <https://kursdatenbank.alphabetisierung.de/>

⁽¹⁹⁵⁾ Zob.: www.nala.ie/.

W trakcie analizy jakościowej przedstawionej w niniejszym rozdziale zbadano następnie świadczenie usług poradnictwa w całej Europie. Usługi poradnictwa świadczone w ramach publicznych służb zatrudnienia i obejmujące bezpośredni kontakt z doradcą są dostępne w całej Europie. Chociaż w raporcie Eurydice z 2015 r. na temat edukacji i szkoleń dla dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015) zasugerowano, że usługi poradnictwa świadczone przez publiczne służby zatrudnienia były skierowane głównie do bezrobotnych poszukujących pracy, to dane zgromadzone na potrzeby niniejszego raportu pokazują, że niemal w połowie analizowanych państw lub regionów wszyscy dorośli mogą korzystać z takich usług, niezależnie od ich statusu zatrudnienia (rysunek 8.5). W niektórych państwach usługi te są również dostępne dla osób w trakcie edukacji. Pozostałe państwa informują, że tylko zarejestrowani bezrobotni poszukujący pracy lub w niektórych przypadkach inne szczególnie grupy (takie jak osoby dążące do zmiany ścieżki kariery, studenci oraz osoby otrzymujące pożyczki lub wsparcie ze strony państwa) mogą korzystać z poradnictwa indywidualnego obejmującego bezpośredni kontakt z doradcą, oferowanego przez publiczne służby zatrudnienia.

O ile w czasie sporządzania raportu Eurydice z 2015 r. na temat edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015) usługi poradnictwa dotowane ze środków publicznych realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia były rzadko spotykane w większości państw europejskich, o tyle obecnie ponad połowa wszystkich państw europejskich zgłasza funkcjonowanie takich właśnie szeroko dostępnych, dotowanych ze środków publicznych usług poradnictwa indywidualnego obejmujących bezpośredni kontakt z doradcą, które są dostępne dla wszystkich (zob. rysunek 8.6). Usługi te koncentrują się na zapewnieniu informacji i poradnictwa na temat możliwości edukacji i szkolenia lub rozwoju kariery zawodowej.

Oprócz usług poradnictwa indywidualnego w formie bezpośredniego kontaktu z doradcą w większości państw europejskich (z wyjątkiem belgijskiej Wspólnoty Niemieckojęzycznej, Bułgarii, Cypru, Bośni i Hercegowiny, Liechtensteinu, Turcji i Zjednoczonego Królestwa – Walii) dostępne są narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne. Narzędzia te mogą pomóc jednostkom podejmować świadome decyzje w odniesieniu do edukacji, kariery lub osobistych wyborów – bez wsparcia innych osób (np. w formie samodzielnie dokonywanej oceny swoich kompetencji) (zob. rysunek 8.7). Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne dostępne w państwach europejskich są zapewniane lub prowadzone przez publiczne służby zatrudnienia lub przez inne podmioty. Mogą to być narzędzia interaktywne pozwalające dorosłym na personalizację otrzymywanych informacji lub narzędzia informacyjne przedstawiające różnorodne informacje, które mogą pomóc dorosłym w samodzielnym poszukiwaniu możliwości edukacyjnych, szkoleniowych oraz opcji zatrudnienia.

Tylko w sześciu państwach (w Irlandii, Austrii, Portugalii, Słowenii, Szwajcarii i Islandii) istnieją ogólnosystemowe, dotowane ze środków publicznych narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, ukierunkowane na dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Okolo dwóch trzecich wszystkich państw europejskich zgłosiło, że udostępnia dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych zawierające informacje o ofertach kształcenia dorosłych. Jest to znaczący wzrost w porównaniu z sytuacją odnotowaną w raporcie Eurydice z 2015 r. dotyczącym edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015), kiedy to jedynie okolo połowy wszystkich państw europejskich zgłosiło istnienie kompleksowych internetowych baz danych dotyczących możliwości kształcenia dorosłych.

Jednakże, podobnie jak w przypadku raportu Eurydice z 2015 r., obecnie tylko kilka (10) państw lub regionów posiada dotowane ze środków publicznych internetowe bazy danych dostosowane do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (zob. rysunek 8.8).

Oceniając ogólnie sytuację dotyczącą świadczenia usług poradnictwa wspieranych ze środków publicznych w całej Europie (zob. rysunek 8.9), wyraźnie można dostrzec, że takie usługi są szeroko

dostępne, a w wielu państwach dostępna jest większość badanych usług poradnictwa. Jak wskazano powyżej, usługi poradnictwa świadczone w ramach publicznych służb zatrudnienia i realizowane w formie bezpośredniego kontaktu z doradcą są dostępne w całej Europie. W większości państw takie usługi dla dorosłych obywateli świadczą także inne podmioty. W większości państw szeroko dostępne są dotowane ze środków publicznych narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne oraz internetowe bazy danych zawierające informacje o możliwościach edukacyjnych i szkoleniowych.

Natomiast usługi poradnictwa dostosowane do potrzeb dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji funkcjonują tylko w kilku państwach europejskich. Wniosek ten idzie w parze z danymi ilościowymi przedstawionymi w powyższym rozdziale, które pokazały, że niektóre grupy dorosłych, w tym osoby o niższym poziomie wykształcenia, nie wykorzystują usług poradnictwa w dostatecznym stopniu.

Rysunek 8.9: Podsumowanie dotyczące dotowanych ze środków publicznych, szeroko dostępnych usług poradnictwa na temat oferty kształcenia dorosłych, 2019/20

	Szeroko dostępne usługi poradnictwa indywidualnego dla dorosłych w formie bezpośredniego kontaktu z doradcą, realizowane poza publicznymi służbami zatrudnienia	Szeroko dostępne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, dotowane ze środków publicznych, realizowane przez publiczne służby zatrudnienia lub inne podmioty		Szeroko dostępne internetowe bazy danych zawierające informacje na temat możliwości edukacyjnych, dotowane ze środków publicznych	
		Szeroko dostępne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, przeznaczone dla dorosłych	Szeroko dostępne narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne, skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji	Szeroko dostępne internetowe bazy danych dla dorosłych	Szeroko dostępne internetowe bazy danych zawierające informacje na temat możliwości edukacyjnych skierowane do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji
BE de	●	●		●	
BE nl		●		●	●
BG	●			●	
CZ		●		●	
DK	●	●		●	
DE	●	●		●	●
EE	●	●		●	
IE	●	●	●	●	●
EL	●	●		●	
ES	●	●		●	
FR	●	●		●	
HR	●	●		●	
IT	●	●			
CY	●			●	
LV		●		●	
LT	●	●		●	
LU	●	●		●	
HU	●	●		●	
MT	●	●			
NL		●			
AT	●	●	●	●	●
PL	●	●		●	
PT	●	●	●	●	●
RO		●		●	
SI	●	●	●	●	
SK		●			
FI		●		●	
SE	●	●		●	●
BA					
CH	●	●	●	●	●
IS	●	●	●	●	●
LI					
ME		●		●	●
MK		●		●	
NO	●	●		●	
RS		●			
TR				●	
UK-ENG	●	●			
UK-WLS					
UK-NIR		●			
UK-SCT		●		●	

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek ten stanowi podsumowanie danych przedstawionych na rysunkach 8.6–8.8. Dodatkowe szczegóły i objaśnienia znajdują się na odpowiednich rysunkach.

BIBLIOGRAFIA

Andriescu, M., Broek, S., Dohmen, D., Molyneux, J., Ravenhall, M. (2019), *Adult Learning policy and provision in the Member States of the EU. A synthesis of reports by country experts*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Beleckiene, G. (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: Lithuania*. Tekst w formacie PDF dostępny na: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Lithuania.pdf [dostęp: 19.01.2021].

Besic, A., Carta, E., Curth, A., Murphy, I., Regan K., Richardson M., McGuire D., Scott D., Souto-Otero, M., Ulicna, D. (2018), *Skills audits: tools to identify talent. Final report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training) (2014), *Terminology of European education and training policy: A selection of 130 terms*. Second edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop (2018), *Insights into skill shortages and skill mismatch: Learning from Cedefop's European skills and jobs survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop (2020a), *Empowering adults through upskilling and reskilling pathways. Volume 1: Adult population with potential for upskilling and reskilling*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop reference series; No 112.

Cedefop (2020b), *Empowering adults through upskilling and reskilling pathways. Volume 2: Cedefop analytical framework for developing coordinated and coherent approaches to upskilling pathways for low-skilled adults*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop reference series; No 113.

Cedefop (2020c), *NQF developments 2019. Briefing note*. Tekst w formacie PDF dostępny na: www.cedefop.europa.eu/files/9150_en.pdf [dostęp: 19.01.2021].

Cedefop (2020d), *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second opinion survey – Volume 1. Member States*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop reference series; No 117.

Cedefop, European Commission and ICF (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018: Final synthesis report*. Tekst w formacie PDF dostępny na: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_synthesis.pdf [dostęp: 19.01.2021].

Desjardins, R. (2017), *Political economy of adult learning systems. Comparative study of strategies, policies and constraints*. London: Bloomsbury.

Dimovska, S. (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: Montenegro*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Montenegro.pdf [dostęp: 19.01.2021].

Dohmen D., Timmermann D. (2010), *Financing adult learning in times of crisis. Background report for the Workshop (Brussels, 18–19 October 2010)*. Tekst w formacie PDF dostępny na: www.researchgate.net/publication/268388515_Financing_Adult_Learning_in_times_of_crisis [dostęp: 19.01.2021].

Donlevy, V., Sennett, J., Georgallis, M., Ciffolilli, A. (2020), *Study for the Evaluation of ESF support to Education and Training (Thematic Objective 10). Final report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)/Eurydice (2011), *Adults in formal education: Policies and practice in Europe*. Brussels: EACEA/Eurydice.

ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network) (2015), *ELGPN Tools No. 6: Guidelines for Policies and Systems Development for Lifelong Guidance*. Tekst w formacie PDF dostępny na: www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/english/elgpn-tools-no-6-guidelines-for-policies-and-systems-development-for-lifelong-guidance/ [dostęp: 19.03.2021].

ETF (European Training Foundation) (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update: Final synthesis report for Kosovo, North Macedonia and Montenegro*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Synthesis_ETF_WEB.pdf [dostęp: 19.01.2021].

European Commission (2000), *Commission Staff Working Paper. A Memorandum on Lifelong Learning*. Tekst w formacie PDF dostępny na: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf [dostęp: 19.01.2021].

European Commission (2019a), *Achievements under the Renewed European Agenda for Adult Learning. Report of the ET 2020 Working Group on Adult Learning (2018–2020)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission (2019b), *Commission Staff Working Document: 'Council Recommendation on Upskilling Pathways: New Opportunities for Adults. Taking stock of implementation measures'*. Brussels, 27.2.2019. SWD(2019) 89 final.

European Commission (2020a), *Adult learning and COVID-19: Challenges and opportunities. A report from the ET2020 Working Group on Adult Learning*. Tekst w formacie PDF dostępny na: scholararticles.net/wp-content/uploads/2020/10/AL20and20COVID-1920report_final-1.pdf [dostęp: 19.01.2021].

European Commission (2020b), *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: 'European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience'*. Brussels, 1.7.2020, COM(2020) 274 final.

European Commission (2020c), *Empowering adults to undertake up-/re-skilling. Pointers for better policies. ET 2020 Working Group on Adult learning*. Tekst w formacie PDF dostępny na: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/empowering_adults_policy_pointers_final.pdf [dostęp: 19.01.2021].

European Commission (2021), *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice (2015), *Adult education and training in Europe: Widening access to learning opportunities. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat (2017), *2016 AES manual. Version 3.1*. February 2017. Tekst w formacie PDF dostępny na: circabc.europa.eu/sd/a/700a220d-33dc-42d4-a5c4-634c8eab7b26/2016%20AES%20MANUAL%20v3_02-2017.pdf [dostęp: 19.01.2021].

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2017), *Getting Skills Right: Financial incentives for steering education and training*. Paris: OECD Publishing.

OECD (2019a), *Adults' Proficiency in Key Information-Processing Skills. Figure 2.12: The proportion of adults who are low performers*. Tekst dostępny na: www.oecd.org/skills/piaac/publications

[/firstcycledocumentation/webpackagesforskillsmatter2019round3/chapter2ofskillsmatteradditionalresultfromthesurveyofadultskills.htm](#) [dostęp: 29.03.2021].

OECD (2019b), *Getting Skills Right: Engaging low-skilled adults in learning*. Tekst w formacie PDF dostępny na: www.oecd.org/els/emp/engaging-low-skilled-adults-2019.pdf [dostęp: 14.04.2021].

OECD (2019c), *Getting Skills Right: Future-Ready Adult Learning Systems*. Paris: OECD Publishing.

OECD (2021), *Getting Skills Right: Career Guidance for Adults in a Changing World of Work*. Paris: OECD Publishing.

Pavkov, M. (2019a), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: Croatia*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Croatia.pdf [dostęp: 6.04.2021].

Pavkov, M. (2019b), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: Slovenia*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Slovenia.pdf [dostęp: 6.04.2021].

Sayers, R. (2006), *Principles of awareness raising*. Tekst dostępny na: unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147637 [dostęp: 19.01.2021].

Scott, D. (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: UK-Scotland*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_United_Kingdom_Scotland.pdf [dostęp: 6.04.2021].

Spasovski, O. (2019), *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update. Country report: North Macedonia*. Tekst w formacie PDF dostępny na: cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_North_Macedonia.pdf [dostęp: 19.01.2021].

UNESCO-UIS (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation – Institute for Statistics) (2012), *International Standard Classification of Education (ISCED 2011)*. Tekst w formacie PDF dostępny na: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf> [dostęp: 19.01.2021].

UNESCO-UIS, OECD i Eurostat (2016), *UOE data collection on formal education. Manual on concepts, definitions and classifications. Version of 27th of July 2016*. Tekst w formacie PDF dostępny na: circabc.europa.eu/sd/a/849a866e-d820-4006-a6af-21cb1c48626b/UOE2016manual_12072016.pdf [dostęp: 19.01.2021].

Whiston, S.C., Mitts, N.G., Li, Y. (2019), *Evaluation of career guidance programs* [w:] J. Athanasou and R. van Esbroeck, eds. *International handbook of career guidance*. Dordrecht, Netherlands: Springer, s. 815–834.

GLOSARIUSZ

I. Terminy ogólne

Audyt umiejętności: Zgodnie z zaleceniem Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r. ⁽¹⁹⁶⁾ „audyt umiejętności oznacza proces służący zidentyfikowaniu i przeanalizowaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji osoby indywidualnej, w tym jej uzdolnień i motywacji, po to, by opracować plan rozwoju zawodowego lub plan reorientacji zawodowej, lub projekt szkolenia; audyt umiejętności ma pomóc danej osobie przeanalizować swoje doświadczenie zawodowe, samodzielnie ocenić swoją pozycję w otoczeniu zawodowym oraz zaplanować ścieżkę kariery lub w niektórych przypadkach przygotować się do walidacji efektów uczenia się pozaformalnego lub nieformalnego”.

Bezpośrednie koszty edukacji/szkoleń: Bezpośrednie koszty związane z edukacją i szkoleniami. W przypadku indywidualnych osób mogą one obejmować opłaty za programy i inne koszty związane z programami, koszty materiałów dydaktycznych oraz koszty dojazdów do placówek szkoleniowych. W przypadku pracodawców mogą one obejmować opłaty za programy i inne koszty związane z programami, koszty materiałów dydaktycznych oraz zwrot kosztów poniesionych przez pracowników na dojazdy do placówek szkoleniowych. Mogą również obejmować koszty trenerów wewnętrznych oraz ośrodków i sal szkoleniowych.

Cele ilościowe (krajowe cele ilościowe): Cel liczbowy określony przez organy najwyższego szczebla.

Dokument strategiczny: Oficjalny dokument dotyczący ważnego obszaru strategicznego, zazwyczaj wydawany przez organy najwyższego szczebla. Określono w nim konkretne cele, które należy osiągnąć lub szczegółowe kroki bądź działania, które należy podjąć w określonych ramach czasowych, aby osiągnąć pożądany cel lub cele.

Dorosły (dorosły uczący się): Osoba powyżej 18 roku życia, która opuściła system edukacji i szkoleń (patrz ► Edukacja ogólna). Młodzi ludzie (od 16 roku życia) są brani pod uwagę w ramach tej kategorii tylko wtedy, gdy skierowana do nich oferta jest również dostępna dla osób od 18 roku życia.

Dorośli o niskich kwalifikacjach: Osoby fizyczne, które ukończyły edukację lub uzyskały kwalifikacje odpowiadające co najwyżej poziomowi ISCED 0–2 (zob. ► Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia). Oznacza to, że nie ukończyły one szkoły średniej II stopnia (lub jej odpowiednika).

Dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności: W niniejszym raporcie odnosi się to do: 1) dorosłych, którzy potrafią co najwyżej wykonać bardzo proste zadania z zakresu czytania, takie jak czytanie krótkich tekstów na znane tematy, oraz bardzo proste zadania matematyczne, takie jak jednostopniowe lub proste procesy obejmujące liczenie, sortowanie, podstawowe działania arytmetyczne i proste wyliczanie wartości procentowych (OECD 2019b); 2) dorosłych, którzy nie potrafią korzystać z komputera, aby wyszukać, ocenić, przechować, sporządzić, zaprezentować i wymienić informacje, a także komunikować się i uczestniczyć w sieciach współpracy za pośrednictwem internetu (Cedefop 2014); oraz 3) dorosłych, którzy w bardzo ograniczonym stopniu znają język urzędowy kraju zamieszkania (tj. w stopniu niewystarczającym do właściwej i skutecznej komunikacji interpersonalnej).

Działania informacyjne (edukacyjne inicjatywy informacyjne): Działania mające na celu zidentyfikowanie oraz zachęcenie osób nieuczących się do przystąpienia do programów edukacyjnych i szkoleniowych.

Edukacja drugiej szansy: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 82) edukacja drugiej szansy odnosi się do „[e]dukacji skierowanej specjalnie do osób, które z różnych powodów nigdy nie uczęszczały do szkoły lub opuściły szkołę przed ukończeniem poziomu kształcenia, na który zostały zapisane, lub ukończyły ten poziom, ale chcą rozpocząć program kształcenia lub zawód, do którego nie

⁽¹⁹⁶⁾ Zalecenie Rady z 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, Dz.U. L 398 z 22.12.2012 r.

mają jeszcze kwalifikacji. Uczestnicy są często starsi niż typowa docelowa grupa wiekowa dla danego programu na poziomie ISCED (ale niekoniecznie są to dorośli). Czasami określana również jako programy pomostowe lub programy reintegracyjne”.

Edukacja ogólna: Kształcenie formalne osób fizycznych przed ich wejściem na rynek pracy (UNESCO-UIS 2012).

Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie: Zob. druga sekcja *Glosariusza* (II. *Klasyfikacje i ramy odniesienia*).

Ewaluacja: ewaluacja jest procesem przeprowadzanym w celu zmierzenia sukcesu (określonej strategii/programu/inicjatywy) w odniesieniu do uprzednio określonego celu.

Inicjatywy/programy/projekty realizowane na szeroką skalę: Inicjatywy/programy/projekty realizowane w całym kraju lub na znacznym obszarze geograficznym, które nie ograniczają się do konkretnej instytucji lub lokalizacji geograficznej. Są one przewidziane jako długoterminowy element systemu z zasobami zaplanowanymi na kilka kolejnych lat (w przeciwieństwie do inicjatyw z krótkoterminowym finansowaniem o charakterze projektowym, obejmującym rok lub dwa lata).

Instytucja edukacyjna (instytucja edukacyjna/szkoleniowa): Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 79) instytucja edukacyjna to: „instytucja o ustalonej pozycji, której głównym celem jest kształcenie, taka jak szkoła, uczelnia, lub ośrodek szkoleniowy. Instytucje takie są zazwyczaj akredytowane lub zatwierdzone przez właściwe krajowe organy edukacyjne bądź organy równoważne. Instytucje edukacyjne mogą być również prowadzone przez podmioty prywatne, takie jak podmioty religijne, grupy działające na rzecz określonych celów lub prywatne przedsiębiorstwa edukacyjno-szkoleniowe, zarówno typu for-profit, jak i non-profit”.

Instytucja publiczna (świadcząca usługi edukacyjne/szkoleniowe dla dorosłych): Instytucja nadzorowana i zarządzana bezpośrednio przez publiczne organy edukacyjne lub agencje w kraju, w którym się znajduje, lub przez organ zarządzający (radę, komitet itp.), którego większość członków jest mianowana przez organy publiczne kraju, w którym się znajduje (UNESCO-UIS, OECD i Eurostat 2016).

Kształcenie formalne: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 80) kształcenie formalne to: „[k]ształcenie, które jest zinstytucjonalizowane, zamierzone i zaplanowane przez organizacje publiczne i uznane podmioty prywatne; w całości stanowi system kształcenia formalnego danego państwa. Programy kształcenia formalnego są zatem uznawane za takie przez odpowiednie krajowe organy edukacyjne lub organy równoważne, np. każdą inną instytucję we współpracy z krajowymi lub regionalnymi organami edukacyjnymi. Kształcenia formalne obejmuje przede wszystkim edukację ogólną. Kształcenie zawodowe, kształcenie specjalne i niektóre części kształcenia dorosłych są często uznawane za część systemu kształcenia formalnego. Zob. również ► Kształcenie pozaformalne.

Kształcenie ogólne: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 80) kształcenie ogólne odnosi się do „programów kształcenia mających na celu rozwijanie ogólnej wiedzy, umiejętności i kompetencji uczących się, a także umiejętności czytania, pisania i liczenia, często w celu przygotowania uczestników do realizacji bardziej zaawansowanych programów kształcenia na tym samym lub wyższym poziomie ISCED oraz w celu stworzenia podstaw do uczenia się przez całe życie. Programy kształcenia ogólnego są zazwyczaj realizowane w szkołach lub na uczelniach. Kształcenie ogólne obejmuje programy kształcenia mające na celu przygotowanie uczestników do podjęcia kształcenia zawodowego, ale nie przygotowują ich do zatrudnienia w określonym zawodzie, branży lub klasie zawodów bądź branż ani nie prowadzą bezpośrednio do uzyskania kwalifikacji istotnych dla rynku pracy”. Zob. również ► Program (program edukacyjny/szkoleniowy).

Kształcenie pozaformalne: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 81) kształcenie pozaformalne odnosi się do „[k]ształcenia zinstytucjonalizowanego, zamierzonego i zaplanowanego przez podmiot świadczący usługi edukacyjne. Cechą charakterystyczną kształcenia pozaformalnego jest to, że jest ono dodatkiem, alternatywą lub uzupełnieniem kształcenia formalnego w ramach procesu

uczenia się przez całe życie. Jest ono często zapewniane w celu zagwarantowania prawa dostępu do kształcenia dla wszystkich. Skierowane jest do osób w każdym wieku, ale niekoniecznie stosuje strukturę ciągłą; może trwać krótko lub charakteryzować się niską intensywnością i zazwyczaj przyjmuje formę krótkich kursów, warsztatów bądź seminariów. Kształcenie pozaformalne najczęściej prowadzi do uzyskania kwalifikacji, które nie są uznawane za formalne lub równoważne kwalifikacjom formalnym przez odnośne krajowe lub regionalne organy edukacji, lub nie prowadzi do uzyskania żadnych kwalifikacji. Kształcenie pozaformalne może obejmować programy przyczyniające się do poprawy umiejętności czytania i pisania wśród dorosłych i młodzieży oraz kształcenia dzieci przebywających poza systemem szkolnym, a także programy dotyczące umiejętności życiowych, umiejętności zawodowych oraz rozwoju społecznego lub kulturalnego”. Zob. również ► Kształcenie formalne.

Kształcenie zawodowe: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 84) kształcenie zawodowe odnosi się do „[p]rogramów kształcenia przeznaczonych dla uczących się w celu zdobycia wiedzy, umiejętności i kompetencji właściwych dla danego zawodu, branży bądź klasy zawodów lub branż. Kształcenie zawodowe może zawierać elementy oparte na nauce w miejscu pracy (np. praktyki zawodowe, dualny system kształcenia). Pomyślne ukończenie takich programów prowadzi do uzyskania kwalifikacji zawodowych istotnych dla rynku pracy, uznawanych za zorientowane zawodowo przez odpowiednie organy krajowe lub rynek pracy”. Zob. również ► Program (program edukacyjny/szkoleniowy).

Kształcenie zdalne: W niniejszym raporcie kształcenie zdalne jest rozumiane jako ogólny termin obejmujący działania edukacyjne prowadzone zdalnie z wykorzystaniem różnych mediów komunikacyjnych, niekoniecznie mediów elektronicznych; również jako działania edukacyjne prowadzone z wykorzystaniem TIK (e-learning); oraz działania edukacyjne łączące kształcenie zdalne lub e-learning z niektórymi formami kształcenia twarzą w twarz prowadzonymi w instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych (mieszane metody uczenia się).

Kwalifikacje: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 82) kwalifikacje to „oficjalne potwierdzenie, zwykle w formie dokumentu, poświadczające pomyślne ukończenie programu edukacyjnego lub etapu programu. Kwalifikacje można uzyskać poprzez: i) pomyślne ukończenie pełnego programu edukacyjnego; ii) pomyślne ukończenie jednego z etapów programu edukacyjnego (kwalifikacje pośrednie); lub iii) walidację zdobytej wiedzy, umiejętności i kompetencji, niezależnie od udziału w programie edukacyjnym”.

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia: Zob. druga sekcja *Glosariusza* (II. *Klasyfikacje i ramy odniesienia*).

Międzysektorowy organ koordynujący: Podmiot/organ najwyższego szczebla odpowiedzialny za koordynację horyzontalną (międzysektorową, międzyresortową). Jego zadaniem jest zazwyczaj zapewnienie, aby strategie opracowane przez różne ministerstwa nie nakładały się, wypełniały nawzajem luki w ofercie i wzajemnie się wzmacniały. Oprócz przedstawicieli (co najmniej dwóch) organów najwyższego szczebla mogą być również zaangażowane inne poziomy decyzyjne (np. regiony) lub zainteresowane strony (np. partnerzy społeczni).

Monitorowanie: Proces systematycznego gromadzenia danych, analizy i wykorzystywania informacji przez organy najwyższego szczebla w celu kształtowania strategii.

Narzędzia umożliwiające zainteresowanym samodzielne poszukiwania i wybory edukacyjne: Narzędzia zaprojektowane, aby pomóc osobom fizycznym w podejmowaniu świadomych decyzji na temat wyboru zawodu, edukacji/szkoleń lub zatrudnienia, bez wsparcia innych (np. samodzielnie dokonywana ocena swoich kompetencji). Zob. również ► Poradnictwo.

Nauka w miejscu pracy: Zdobywanie wiedzy i umiejętności poprzez wykonywanie zadań – i analizowanie wykonanych zadań – w środowisku zawodowym: w miejscu pracy (np. w ramach szkolenia przemienne) albo w instytucji kształcenia i szkoleń zawodowych (Cedefop 2014).

Organ najwyższego szczebla: Najwyższy szczebel władzy odpowiedzialny za określone obszary działań strategicznych w danym państwie, zazwyczaj zlokalizowany na poziomie krajowym (państwowym).

Podmiot prywatny (świadczący usługi edukacyjne/szkoleniowe dla dorosłych): Podmiot, który jest nadzorowany/zarządzany przez organizację pozarządową (np. przez Kościół, związek zawodowy, przedsiębiorstwo, agencję zagraniczną lub międzynarodową) lub którego rada zarządzająca składa się w większości z członków, którzy nie są wybierani przez organ publiczny (UNESCO-UIS/OECD/Eurostat 2016). Na potrzeby niniejszego raportu podmioty prywatne dzielą się na:

- podmioty prywatne typu non-profit, które zajmują się działalnością pożytku publicznego bez zamiaru osiągnięcia dochodu przez ich właścicieli, przy czym cały dochód i darowizny przeznaczane są na funkcjonowanie organizacji;
- podmioty prywatne typu for-profit, które są prowadzone przez przedsiębiorstwa nastawione na osiągnięcie zysków.

Podmiot prywatny typu for-profit: Zob. ► Podmiot prywatny (świadczący usługi edukacyjne/szkoleniowe dla dorosłych).

Podmiot prywatny typu non-profit: Zob. ► Podmiot prywatny (świadczący usługi edukacyjne/szkoleniowe dla dorosłych).

Podmiot świadczący usługi edukacyjne: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 79) podmiot świadczący usługi edukacyjne to: „organizacja, której głównym lub pobocznym celem jest kształcenie. Może to być zarówno publiczna instytucja edukacyjna, jak i przedsiębiorstwo prywatne, organizacja pozarządowa lub podmiot publiczny niezwiązany z kształceniem”.

Podnoszenie świadomości: Proces, którego celem jest informowanie i edukowanie ludzi na dany temat lub w zakresie jakiegoś problemu, z zamiarem wpływania na ich postawy, zachowania i przekonania, aby osiągnąć określony cel (Sayers 2006).

Poradnictwo: Szereg działań mających na celu pomoc osobom fizycznym w podejmowaniu decyzji edukacyjnych, zawodowych lub osobistych oraz pomoc w ich realizacji przed wejściem na rynek pracy i po wejściu na rynek pracy (Cedefop 2014).

Pośrednie koszty edukacji/szkoleń: W przypadku osób fizycznych koszty te najczęściej wiążą się z ograniczeniem/przerwaniem pracy zarobkowej (tj. zmniejszeniem/utratą dochodu). Instrumenty finansowe, które mogą zmniejszyć te pośrednie koszty edukacji/szkoleń, zazwyczaj obejmują płatny urlop edukacyjny/szkoleniowy oraz dotacje lub pożyczki na pokrycie kosztów utrzymania. W przypadku pracodawców koszty te zwykle odnoszą się do kosztów związanych z udziałem pracowników w edukacji i szkoleniach w czasie płatnych godzin pracy (tj. kosztów nieobecności personelu). Instrumenty finansowe, które mogą zmniejszyć te pośrednie koszty edukacji/szkoleń, obejmują dotacje w związku z obniżeniem produktywności lub świadczenia z tytułu zastąpienia wynagrodzenia.

Program (program edukacyjny/szkoleniowy): Spójny zestaw lub sekwencja działań edukacyjnych zaprojektowanych i zorganizowanych w celu osiągnięcia wcześniej ustalonych celów w zakresie kształcenia lub w celu zrealizowania określonego zestawu zadań edukacyjnych przez dłuższy okres (UNESCO-UIS 2012).

Publiczne służby zatrudnienia: Organ odpowiedzialny za łączenie osób poszukujących pracy z pracodawcami.

Punkt zaliczeniowy: Zgodnie z zaleceniem Rady w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie ⁽¹⁹⁷⁾ „punkt lub osiągnięcie oznacza potwierdzenie, że część kwalifikacji, będąca spójnym zestawem efektów kształcenia, została poddana ocenie i walidacji przez właściwy organ zgodnie z ustalonym standardem; punkt lub osiągnięcie są przyznawane przez właściwe organy, gdy dana osoba osiągnęła określone efekty kształcenia, co potwierdzają odpowiednie oceny; mogą być wyrażone wartością ilościową (np. punkty zaliczeniowe lub osiągnięcia) odzwierciedlającą szacowany nakład pracy, który zwykle jest potrzebny do osiągnięcia odpowiednich efektów uczenia się”.

Systemy modułowe: Konstruowanie programów edukacyjnych i szkoleniowych lub kwalifikacji, w których treść jest podzielona na mniejsze jednostki. Te mniejsze jednostki (moduły) mogą być realizowane samodzielnie lub w połączeniu z innymi modułami. Programy oparte na modułach często nie mają jasno określonej kolejności realizowania kolejnych elementów.

Uczenie się nieformalne: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 80) uczenie się nieformalne odnosi się do „[f]orm kształcenia, które są zamierzone lub celowe, ale nie są zinstytucjonalizowane. W związku z tym uczenie się nieformalne jest mniej zorganizowane i ustrukturyzowane niż kształcenie formalne czy pozaformalne. Uczenie się nieformalne może obejmować działania edukacyjne w rodzinie, miejscu pracy, społeczności lokalnej lub jako część codziennego życia; może ono być organizowane samodzielnie, przez rodzinę lub społeczeństwo”. Zob. również ► Kształcenie formalne oraz ► Kształcenie pozaformalne.

Uczenie się okazjonalne lub przypadkowe: Zgodnie z klasyfikacją ISCED (UNESCO-UIS 2012, s. 80) uczenie się okazjonalne lub przypadkowe odnosi się do „[r]óżnych form kształcenia, które nie są zorganizowane lub które wiążą się z komunikacją, której celem nie jest kształcenie. Uczenie się okazjonalne lub przypadkowe może być produktem ubocznym codziennych aktywności, wydarzeń lub komunikacji, które nie są zaprojektowane jako celowe działania edukacyjne lub dydaktyczne. Przykładem może być uczenie się, które zachodzi w trakcie spotkania, podczas słuchania audycji radiowej lub oglądania programu telewizyjnego, który nie jest programem edukacyjnym”.

Umiejętności podstawowe (w edukacji i szkoleniach dorosłych): W niniejszym raporcie umiejętności podstawowe (lub oferta/programy dotyczące umiejętności podstawowych) odnoszą się do umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, a także znajomości języka lokalnego w przypadku osób posługujących się innymi językami (z odniesieniem lub bez odniesienia do innych umiejętności).

Walidacja (uczenia się pozaformalnego i nieformalnego): Zgodnie z zaleceniem Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego z 2012 r. ⁽¹⁹⁸⁾ „walidacja oznacza proces potwierdzania przez upoważniony organ, że dana osoba uzyskała efekty kształcenia mierzone zgodnie z odpowiednimi standardami; składają się na nią następujące cztery oddzielne etapy: 1) identyfikacja konkretnych doświadczeń danej osoby za pomocą rozmowy; 2) dokumentacja służąca zaprezentowaniu doświadczeń danej osoby; 3) formalna ocena tych doświadczeń oraz 4) poświadczenie wyników oceny mogące skutkować częściową lub pełną kwalifikacją”.

Zestaw programów: Zestaw programów edukacyjnych/szkoleniowych (zob. ► Program) opracowywanych w ramach tego samego zbioru programowego (na najwyższym szczeblu), w ramach którego poszczególne podmioty mogą tworzyć swoje oferty edukacyjne.

⁽¹⁹⁷⁾ Zalecenie Rady z 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylające zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 189 z 15.06.2017.

⁽¹⁹⁸⁾ Tamże.

II. Klasyfikacje i ramy odniesienia

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (ISCED)

Klasyfikacja ISCED (UNESCO-UIS 2012) została opracowana, aby ułatwić porównywanie statystyk i wskaźników dotyczących edukacji w poszczególnych państwach z uwzględnieniem jednolitych i uzgodnionych na poziomie międzynarodowym definicji. Klasyfikacja ta obejmuje formalne i pozaformalne programy edukacyjne oferowane na każdym etapie życia uczących się. Dokładniej rzecz ujmując, obejmuje ona różnorodne programy edukacyjne opracowywane w kontekście krajowym, takie jak edukacja ogólna, edukacja konwencjonalna, programy drugiej szansy, programy alfabetyzacji, edukacja dorosłych, edukacja ustawiczna, edukacja otwarta i zdalna, praktyki zawodowe, edukacja techniczna i zawodowa, szkolenia i edukacja specjalna.

Poziomy ISCED ⁽¹⁹⁹⁾:

Poziom ISCED 0: Edukacja przedszkolna

Programy kształcenia na poziomie ISCED 0 (edukacja przedszkolna) są zazwyczaj zaprojektowane z zastosowaniem całościowego podejścia mającego na celu wspieranie wczesnego rozwoju poznawczego, fizycznego, społecznego i emocjonalnego dzieci; wprowadzają małe dzieci w system zorganizowanego nauczania poza środowiskiem rodzinnym.

Poziom ISCED 1: Szkolnictwo podstawowe

Programy kształcenia na poziomie ISCED 1 (szkolnictwo podstawowe) są zazwyczaj zaprojektowane, aby zapewnić wykształcenie podstawowych umiejętności w zakresie czytania, pisania i matematyki (tj. umiejętność czytania, pisania i liczenia) oraz stworzyć solidną podstawę dla dalszego kształcenia i zrozumienia podstawowych obszarów wiedzy oraz rozwoju osobistego i społecznego – w przygotowaniu do podjęcia nauki w szkołach średnich I stopnia. Takie programy kształcenia skupiają się na kształceniu na podstawowym poziomie złożoności, zapewniając niewielki stopień specjalizacji, jeśli w ogóle jest ona obecna w takim kształceniu.

Na tym poziomie wiek jest zazwyczaj jedynym wymogiem wstępnym. Zwyczajowy lub prawnie zdefiniowany wiek rozpoczęcia nauki wynosi zazwyczaj nie mniej niż 5 lat i nie więcej niż 7 lat. Kształcenie na tym poziomie na ogół trwa sześć lat, choć czas ten może wynosić od czterech do siedmiu lat.

Poziom ten uwzględnia również formalne i pozaformalne programy nauki czytania oraz pisania, które pod względem złożoności treści są podobne do programów już sklasyfikowanych jako kształcenie podstawowe, a które są skierowane do dorosłych i młodzieży w wieku starszym niż typowi uczniowie na poziomie ISCED 1.

Poziom ISCED 2: Szkolnictwo średnie I stopnia

Programy kształcenia na poziomie ISCED 2 (szkolnictwo średnie I stopnia) zazwyczaj są kontynuacją efektów kształcenia zapoczątkowanych na poziomie ISCED 1. Zwykle mają na celu zapewnienie podstawy dla uczenia się przez całe życie i rozwoju osobistego oraz przygotowanie uczniów do dalszego kształcenia. Niektóre systemy edukacyjne mogą oferować programy kształcenia zawodowego na poziomie ISCED 2, aby zapewnić uczniom umiejętności istotne w kontekście podjęcia pracy zawodowej.

Kształcenie na tym poziomie zwykle oparte jest na programie nauczania obejmującym poszczególne przedmioty, w ramach których wprowadzane są teoretyczne zagadnienia obejmujące szeroki zakres tematów.

⁽¹⁹⁹⁾ Tekst poniżej cytuje różne części podręcznika ISCED (UNESCO-UIS 2012).

Kształcenie na poziomie ISCED 2 rozpoczyna się po czterech do siedmiu latach kształcenia na poziomie ISCED 1, przy czym najczęściej jest to sześć lat kształcenia na poziomie ISCED 1. Uczniowie rozpoczynający naukę na poziomie ISCED 2 zazwyczaj mają od 10 do 13 lat (najczęściej 12 lat).

Poziom ten obejmuje również programy edukacyjne dla dorosłych równoważne pod względem złożoności treści z kształceniem w programach już sklasyfikowanych na tym poziomie.

Poziom ISCED 3: Szkolnictwo średnie II stopnia

Programy kształcenia na poziomie ISCED 3 (szkolnictwo średnie II stopnia) zazwyczaj stanowią uzupełnienie kształcenia średniego i przygotowują do szkolnictwa wyższego lub zapewniają umiejętności potrzebne w pracy – bądź realizują oba te cele równolegle.

Kształcenie na tym poziomie obejmuje bardziej zróżnicowaną, specjalistyczną i dogłębną wiedzę, niż ma to miejsce na poziomie ISCED 2. Oferta kształcenia jest bardziej zróżnicowana i obejmuje więcej opcji oraz ścieżek kształcenia. Kadra nauczycielska jest często wysoko wykwalifikowana w zakresie nauczanych przedmiotów lub dziedzin specjalizacji, zwłaszcza w wyższych klasach.

Poziom ISCED 3 rozpoczyna się po ośmiu do 11 lat od chwili rozpoczęcia kształcenia na poziomie ISCED 1. Zazwyczaj uczniowie rozpoczynają naukę na tym poziomie między 14 a 16 rokiem życia. Programy na poziomie ISCED 3 zwykle kończą się 12 lub 13 lat po rozpoczęciu nauki na poziomie ISCED 1 (lub około 17 lub 18 roku życia ucznia), przy czym najbardziej rozpowszechnionym łącznym czasem trwania jest 12 lat. Jednak w różnych systemach edukacyjnych zakończenie nauki w szkole średniej II stopnia może wynosić od 11 do 13 lat od chwili rozpoczęcia kształcenia na poziomie ISCED 1.

Poziom ten obejmuje również programy edukacyjne dla dorosłych równoważne pod względem złożoności treści z kształceniem w programach już sklasyfikowanych na tym poziomie.

Poziom ISCED 4: Szkolnictwo policealne

Szkolnictwo policealne inne niż wyższe bazuje na kształceniu na poziomie średnim i zapewnia wiedzę oraz działania edukacyjne przygotowujące do wejścia na rynek pracy i (lub) rozpoczęcia studiów wyższych. Ma ono na celu indywidualne zdobycie wiedzy, umiejętności i kompetencji na poziomie niższym niż poziom złożoności charakterystyczny dla szkolnictwa wyższego. Programy na poziomie ISCED 4 (szkolnictwo policealne inne niż wyższe) mają zazwyczaj na celu zapewnienie osobom, które ukończyły poziom ISCED 3, kwalifikacji poniżej poziomu wykształcenia wyższego, a wymaganych do przejścia do kształcenia w szkolnictwie wyższym lub do zatrudnienia, jeśli kwalifikacje tych osób na poziomie ISCED 3 nie dają takiego dostępu. Na przykład absolwenci programów kształcenia ogólnego na poziomie ISCED 3 mogą zdecydować się na zdobycie kwalifikacji zawodowych innych niż wyższe; lub absolwenci programów zawodowych na poziomie ISCED 3 mogą zdecydować się na podniesienie poziomu swoich kwalifikacji lub dalszą specjalizację. Programy na poziomie ISCED 4 nie są na tyle złożone, aby można je było uznać za kształcenie na poziomie szkolnictwa wyższego, choć jest to wyraźnie kształcenie policealne.

Poziom ten obejmuje również programy edukacyjne dla dorosłych równoważne pod względem złożoności treści z kształceniem w programach już sklasyfikowanych na tym poziomie.

Poziom ISCED 5: Szkolnictwo wyższe (krótki cykl)

Kształcenie na poziomie ISCED 5 obejmuje krótki cykl kształcenia na poziomie wyższym, który często ma na celu zapewnienie uczestnikom wiedzy zawodowej, umiejętności i kompetencji. Zazwyczaj ma ono charakter praktyczny, przygotowuje do zawodu i wejścia na rynek pracy. Programy te mogą również zapewnić ścieżkę prowadzącą do innych programów kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego. Programy kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego poniżej poziomu studiów licencjackich lub równorzędnych również klasyfikowane są jako poziom ISCED 5.

Poziom ten obejmuje również programy edukacyjne dla dorosłych równoważne pod względem złożoności treści z kształceniem w programach już sklasyfikowanych na tym poziomie.

Poziom ISCED 6: Studia licencjackie lub równorzędne

Programy na poziomie ISCED 6 (studia licencjackie lub równorzędne) zazwyczaj mają na celu zapewnienie uczestnikom wiedzy akademickiej i/lub zawodowej oraz umiejętności i kompetencji na poziomie średnim, prowadzą do uzyskania kwalifikacji pierwszego stopnia lub równoważnych. Programy na tym poziomie zwykle zasadzają się na teorii, lecz mogą także zawierać elementy bazujące na najświeższych badaniach lub najlepszej praktyce zawodowej. Programy kształcenia na poziomie ISCED 6 zazwyczaj są realizowane przez uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego.

Poziom ten obejmuje również programy edukacyjne dla dorosłych równoważne pod względem złożoności treści z kształceniem w programach już sklasyfikowanych na tym poziomie.

Poziom ISCED 7: Studia magisterskie lub równorzędne

Programy na poziomie ISCED 7 (studia magisterskie lub równorzędne) mają na celu zapewnienie uczestnikom wiedzy akademickiej lub zawodowej oraz umiejętności i kompetencji na poziomie zaawansowanym, prowadzą do uzyskania kwalifikacji drugiego stopnia lub równoważnych. Programy na tym poziomie mogą obejmować znaczący komponent badawczy, jednak nie prowadzą do uzyskania tytułu doktora. Programy na tym poziomie zwykle zasadzają się na teorii, lecz mogą także zawierać elementy bazujące na najświeższych badaniach bądź najlepszej praktyce zawodowej. Zazwyczaj są realizowane przez uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego.

Poziom ISCED 8: Studia doktoranckie lub równorzędne

Programy na poziomie ISCED 8 (studia doktoranckie lub równorzędne) mają na celu zdobycie zaawansowanych kwalifikacji badawczych. Programy na tym poziomie są poświęcone zdobywaniu zaawansowanej wiedzy i prowadzeniu badań autorskich. Zazwyczaj są oferowane wyłącznie przez zorientowane na badania instytucje szkolnictwa wyższego, takie jak uniwersytety. Programy doktoranckie istnieją zarówno w dziedzinach akademickich, jak i zawodowych.

Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (EQF)

EQF to wspólne ramy odniesienia obejmujące osiem poziomów wyrażonych jako efekty kształcenia. Stanowią instrument do przenoszenia kwalifikacji pomiędzy różnymi ramami lub systemami kwalifikacji i ich poziomami. Celem EQF jest poprawa przejrzystości, porównywalności i możliwości przenoszenia kwalifikacji ⁽²⁰⁰⁾.

Kluczowe pojęcia związane z opisami poziomów EQF są następujące:

- **Wiedza:** opisana jako teoretyczna i/lub faktograficzna;
- **Umiejętności:** opisane jako poznawcze (obejmujące myślenie logiczne, intuicyjne i kreatywne) oraz praktyczne (obejmujące sprawność manualną i korzystanie z metod, materiałów, narzędzi i instrumentów);
- **Odpowiedzialność i autonomia:** opisane jako zdolność osoby uczącej się do stosowania wiedzy i umiejętności w sposób autonomiczny i odpowiedzialny.

Efekty kształcenia w kontekście EQF dla każdego poziomu są następujące:

⁽²⁰⁰⁾ Zalecenie Rady z 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylające zalecenie Parlamentu Europejskiego oraz Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 189 z 15.06.2017.

Tekst poniżej cytuje różne części powyższego zalecenia.

Poziom 1:

Wiedza: Podstawowa wiedza ogólna.

Umiejętności: Podstawowe umiejętności potrzebne do realizacji prostych zadań.

Odpowiedzialność i autonomia: Praca lub nauka pod bezpośrednim nadzorem w zorganizowanym kontekście.

Poziom 2:

Wiedza: Podstawowa wiedza faktograficzna w danej dziedzinie pracy lub nauki.

Umiejętności: Podstawowe umiejętności poznawcze i praktyczne potrzebne do korzystania z istotnych informacji w celu realizacji zadań i rozwiązywania rutynowych problemów przy użyciu prostych zasad i narzędzi.

Odpowiedzialność i autonomia: Praca lub nauka pod nadzorem o pewnym stopniu autonomii.

Poziom 3:

Wiedza: Znajomość faktów, zasad, procesów i pojęć ogólnych w danej dziedzinie pracy lub nauki.

Umiejętności: Zestaw umiejętności poznawczych i praktycznych potrzebnych do wykonywania zadań i rozwiązywania problemów poprzez wybieranie i stosowanie podstawowych metod, narzędzi, materiałów i informacji.

Odpowiedzialność i autonomia: Przyjmowanie odpowiedzialności za realizację zadań w pracy lub nauce; dostosowywanie własnego zachowania do okoliczności przy rozwiązywaniu problemów.

Poziom 4:

Wiedza: Wiedza faktograficzna i teoretyczna w szerszym kontekście danej dziedziny pracy lub nauki.

Umiejętności: Zakres umiejętności poznawczych i praktycznych potrzebnych do rozwiązywania określonych problemów w danej dziedzinie pracy lub nauki.

Odpowiedzialność i autonomia: Samodzielna organizacja w ramach wytycznych dotyczących kontekstów związanych z pracą lub nauką, zazwyczaj przewidywalnych, ale podlegających zmianom; nadzorowanie rutynowej pracy innych, przyjmowanie pewnej odpowiedzialności za ocenę i doskonalenie działań związanych z pracą lub nauką.

Poziom 5:

Wiedza: Obszerna specjalistyczna wiedza faktograficzna i teoretyczna w danej dziedzinie pracy lub nauki i świadomość granic tej wiedzy.

Umiejętności: Kompleksowy zakres umiejętności poznawczych i praktycznych potrzebnych do kreatywnego rozwiązywania abstrakcyjnych problemów.

Odpowiedzialność i autonomia: Zarządzanie i nadzór w kontekstach związanych z pracą lub nauką podlegających nieprzewidywalnym zmianom; analizowanie i rozwijanie osiągnięć własnych i cudzych.

Poziom 6:

Wiedza: Zaawansowana wiedza w danej dziedzinie pracy lub nauki obejmująca krytyczne rozumienie teorii i zasad.

Umiejętności: Zaawansowane umiejętności, wykazywanie się biegłością i innowacyjnością potrzebną do rozwiązania złożonych i nieprzewidywalnych problemów w specjalistycznej dziedzinie pracy lub nauki.

Odpowiedzialność i autonomia: Zarządzanie złożonymi technicznymi lub zawodowymi działaniami lub projektami, przyjmowanie odpowiedzialności za podejmowanie decyzji w nieprzewidywalnych kontekstach związanych z pracą lub nauką; przyjmowanie odpowiedzialności za zarządzanie rozwojem zawodowym jednostek i grup.

Poziom 7:

Wiedza: Wysoce specjalistyczna wiedza, której część stanowi najnowszą wiedzę w danej dziedzinie pracy lub nauki, będąca podstawą oryginalnego myślenia lub badań; krytyczna świadomość zagadnień w zakresie wiedzy w danej dziedzinie oraz na styku różnych dziedzin.

Umiejętności: Specjalistyczne umiejętności rozwiązywania problemów potrzebne do badań lub działalności innowacyjnej w celu tworzenia nowej wiedzy i procedur oraz integrowania wiedzy z różnych dziedzin.

Odpowiedzialność i autonomia: Zarządzanie i przekształcanie kontekstów związanych z pracą lub nauką, które są złożone, nieprzewidywalne i wymagają nowych podejść strategicznych; przyjmowanie odpowiedzialności za przyczynianie się do rozwoju wiedzy i praktyki zawodowej lub za dokonywanie przeglądu strategicznych wyników zespołów.

Poziom 8:

Wiedza: Wiedza na najbardziej zaawansowanym poziomie w danej dziedzinie pracy lub nauki oraz na styku różnych dziedzin.

Umiejętności: Najbardziej zaawansowane i wyspecjalizowane umiejętności i techniki, w tym synteza i ocena, potrzebne do rozwiązywania krytycznych problemów w badaniach lub działalności innowacyjnej oraz do poszerzania i redefiniowania istniejącej wiedzy lub praktyki zawodowej.

Odpowiedzialność i autonomia: Wykazywanie się znaczącym autorytetem, innowacyjnością, autonomią, etyką naukową i zawodową oraz trwałym zaangażowaniem w rozwój nowych idei lub procesów w najważniejszych kontekstach związanych z pracą lub nauką, w tym z badaniami.

Zgodność opisów poziomów EQF z ramami kwalifikacji europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego

Ramy kwalifikacji europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego zawierają opisy trzech cykli (stopni) uzgodnionych przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe podczas spotkania w Bergen w maju 2005 r. w ramach procesu bolońskiego. Każdy opis cyklu zawiera ogólny opis typowych oczekiwań dotyczących osiągnięć i umiejętności związanych z kwalifikacjami, które stanowią zakończenie danego cyklu. Bardziej szczegółowo:

- Opis studiów krótkiego cyklu opracowanego przez Wspólną Inicjatywę Jakości jako część procesu bolońskiego (w ramach lub w powiązaniu z pierwszym cyklem) odpowiada efektem kształcenia dla poziomu EQF 5;
- Opis pierwszego cyklu (studia pierwszego stopnia) odpowiada efektem kształcenia dla poziomu EQF 6;
- Opis drugiego cyklu (studia drugiego stopnia) odpowiada efektem kształcenia dla poziomu EQF 7;
- Opis trzeciego cyklu (studia trzeciego stopnia) odpowiada efektem kształcenia dla poziomu 8 EQF.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik I: Dokumenty strategiczne odnoszące się do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji (wydane w latach 2015–2020)

W niniejszym załączniku przedstawiono przegląd dokumentów strategicznych wydanych w latach 2015–2020 ⁽²⁰¹⁾, które bezpośrednio odnoszą się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji. Dokument strategiczny to oficjalny dokument dotyczący ważnego obszaru strategicznego (zazwyczaj wydawany przez organy najwyższego szczebla), określający konkretne cele, które należy osiągnąć, i/lub szczegółowe kroki lub działania, które należy podjąć w określonych ramach czasowych, aby osiągnąć pożądane cele. Państwa zostały poproszone o wybranie maksymalnie trzech istotnych dokumentów strategicznych wydanych przez ich organy najwyższego szczebla w latach 2015–2020 ⁽²⁰²⁾.

W poniższej tabeli cele ilościowe odnoszą się do celów liczbowych wyznaczonych przez organy najwyższego szczebla w odniesieniu do edukacji i szkoleń dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji.

Aby zapewnić skuteczną realizację strategicznych zobowiązań i celów, organy publiczne mogą przeznaczyć określone środki finansowe na ich realizację. W związku z tym tabela wskazuje również, czy otrzymane finansowanie pochodzi z krajowych, czy europejskich źródeł budżetowych.

W tabeli określenie *monitoring* odnosi się do procesu systematycznego gromadzenia danych, analizy i wykorzystywania informacji przez organy najwyższego szczebla w celu kształtowania strategii; określenie *ewaluacja* odnosi się do procesu przeprowadzanego w celu zmierzenia sukcesu inicjatywy strategicznej względem uprzednio określonego celu.

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
BE fr	Kwalifikowanie mieszkańców Brukseli do zatrudnienia. Plan szkoleniowy 2020 (Qualifier les Bruxellois pour l'emploi. Plan Formation 2020), 2016–2020 Plan mający na celu podniesienie współczynnika aktywności zawodowej mieszkańców Brukseli poprzez poprawę ich umiejętności i poziomu kwalifikacji oraz zapewnienie dostępu do uczenia się przez całe życie. Celem było stopniowe rozwijanie oferty szkoleniowej, tak aby do 2020 r. w skali roku objąć nią 20 tys. osób poszukujących pracy. www.bruxellesformation.brussels/wp-content/uploads/2020/06/Plan-Formation-2020-texte.pdf	●	●	●	●
BE fr	Umowa o współpracy w zakresie walidacji umiejętności (Accord de coopération relatif à la validation des compétences), 2019 – w toku Umowa o współpracy zawarta pomiędzy Wspólnotą Francuską, Regionem Walonii i Komisją Wspólnoty Francuskiej dotycząca walidacji umiejętności. Celem jest wydawanie certyfikatów kompetencji, aby poświadczyc umiejętności nabytych przez osoby uczące się w kontekście formalnym, pozaformalnym i nieformalnym. Wszystkie cele wyznaczone na 2019 r. zostały przekroczone. www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2019032123	●	●	●	●
BE fr	Wstawaj Walonio! 2020 – w toku Biorąc pod uwagę wpływ pandemii COVID-19, w tym dokumencie strategicznym podkreśla się znaczenie szkoleń zawodowych i szkoleń cyfrowych, rozwoju i aktualizacji umiejętności w związku z zawodami wschodzącymi i technicznymi (nauka, technologia, inżynieria i matematyka), zawodami przyszłości i zawodami deficytowymi oraz zawodami kluczowymi, takimi jak zawody związane z sektorem zdrowia, pracy socjalnej i żywności, przekwalifikowania i poprawy umiejętności oraz doskonalenia i podnoszenia kwalifikacji. Dokument zachęca również do samozatrudnienia. www.wallonie.be/sites/default/files/2020-04/note_du_gouvernement_de_wallonie_-_get_up_wallonie_.pdf		●	●	

⁽²⁰¹⁾ Okres odniesienia dla tych dokumentów sięga końca 2020 r., aby możliwe było uchwycenie zmian w kluczowych strategiach, które miały miejsce w drugiej połowie 2020 r. (więcej szczegółów na temat okresu odniesienia zastosowanego w sprawozdaniu znajduje się we *Wprowadzeniu*).

⁽²⁰²⁾ Dokumenty strategiczne wydane w latach 2009–2014 można znaleźć w raporcie Eurydice z 2015 r. dotyczącym edukacji i szkoleń dorosłych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice 2015).

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
BE de	<p>Życie we wschodniej Belgii 2025 – koncepcja rozwoju regionalnego (Ostbelgien leben 2025 – Regional Entwicklungskonzept), 2019–2024</p> <p>Ten dokument strategiczny formułuje wizję przyszłości belgijskiej Wspólnoty Niemieckojęzycznej zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej w zakresie uczenia się przez całe życie. Koncepcja ta ma na celu zwiększenie świadomości społecznej w odniesieniu do edukacji ustawicznej oraz promowanie współpracy z partnerami zewnętrznymi. Podmioty oferujące kształcenie zawodowe powinny również korzystać ze zwiększonego wsparcia, a oferta edukacyjna powinna być lepiej skoordynowana.</p> <p>www.ostbelgienlive.be/PortalData/2/Resources/downloads/rek/Regionales_Entwicklungskonzept_Band_5_R_EK_III.pdf</p>	●	●	●	●
BE nl	<p>Strategiczny plan na rzecz umiejętności czytania i pisania (Strategisch Plan Geletterdheid), 2017–2024</p> <p>Strategiczny plan na rzecz umiejętności czytania i pisania obejmuje pięć celów strategicznych mających na celu poprawę umiejętności czytania i pisania wśród ludności flamandzkiej: 1) znaczne zwiększenie liczby młodych ludzi kończących edukację na poziomie średnim z odpowiednimi umiejętnościami czytania i pisania; 2) zwiększenie umiejętności czytania i pisania w rodzinach, aby powstrzymać przekazywanie niskiego poziomu umiejętności czytania i pisania z pokolenia na pokolenie; 3) podniesienie umiejętności czytania i pisania osób poszukujących pracy i zatrudnionych w kontekście ich szkolenia, poszukiwania pracy i zatrudnienia, aby zwiększyć ich szanse na znalezienie i utrzymanie pracy; 4) zwiększenie umiejętności czytania i pisania osób żyjących w ubóstwie w celu zwiększenia ich udziału w życiu społecznym; oraz 5) zwiększenie umiejętności młodzieży i dorosłych w zakresie umiejętności cyfrowych, aby mogli oni w pełni uczestniczyć w społeczeństwie cyfrowym.</p> <p>www.vlaanderen.be/publicaties/strategisch-plan-geletterdheid-2017-2024</p>	●	●		●
BE nl	<p>Zarys koncepcji edukacji dorosłych: Edukacja dorosłych jako edukacja szans. Możliwości kształcenia, integracji i zdobywania kwalifikacji przez całe życie (Conceptnota volwassenenonderwijs: Volwassenenonderwijs als kansonderwijs. Kansen op leren, integreren en kwalificeren, een leven lang), 2016 – w toku</p> <p>Ten dokument strategiczny ma na celu osiągnięcie wyższych wskaźników udziału dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności w kształceniu dorosłych poprzez finansowanie organizacji i personelu zajmującego się kształceniem dorosłych. Od września 2019 r. wszedł w życie nowy system finansowania kształcenia dorosłych zapewniający otwarte finansowanie ośrodków kształcenia podstawowego dorosłych i nauczania języka niderlandzkiego jako języka obcego.</p> <p>onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Conceptnota%20volwassenenonderwijs%20-%20definitief.pdf</p>				
BG	<p>Strategia rozwoju edukacji i szkoleń zawodowych (Strategiya za razvitie na profesionalnoto obrazovanie i obuchenie), 2015–2020</p> <p>Celem tej strategii było zapewnienie łatwo dostępnych i wysokiej jakości usług w zakresie rozwoju kariery dla dorosłych, zwiększenie udziału dorosłych w uczeniu się przez całe życie, zapewnienie staży i dotowanego zatrudnienia oraz zapewnienie praktyk zawodowych dla bezrobotnej młodzieży o niskim poziomie wykształcenia i bez kwalifikacji, zgodnie z potrzebami rynku pracy.</p> <p>www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=934</p>		●	●	●
CZ	<p>Strategia na rzecz umiejętności cyfrowych (Strategie digitální gramotnosti), 2015–2020</p> <p>Celem tej strategii był rozwój umiejętności cyfrowych obywateli, aby umożliwić im wykorzystanie potencjału technologii cyfrowych dla ich rozwoju osobistego, szans na zatrudnienie i adaptacji na rynku pracy, poprawy jakości życia i integracji społecznej. W strategii podkreślono również potrzebę zwiększania dostępności technologii cyfrowych i wspierania programów przekwalifikowania dla osób bezrobotnych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>www.mpsv.cz/documents/20142/372765/Strategie_DG.pdf/46b094c8-609b-458d-cdc8-8c686ca87131</p>				
DK	<p>Porozumienie trójstronne (Trepartsaftale), 2018–2021</p> <p>Porozumienie to stanowi ramy dla dalszej współpracy, której celem jest dotarcie do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności i kwalifikacji w celu podniesienia ich kompetencji ogólnych i zawodowych.</p> <p>www.regeringen.dk/nyheder/2017/trepartsaftale-2017/</p>		●		

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
DE	<p>Umowa ogólna w sprawie krajowej dekady na rzecz umiejętności czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego. Zmniejszanie analfabetyzmu funkcjonalnego i podnoszenie poziomu podstawowych umiejętności w Niemczech (<i>Grundsatzpapier zur Nationalen Dekade für Alphabetisierung und Grundbildung. Den funktionalen Analphabetismus in Deutschland verringern und das Grundbildungsniveau erhöhen</i>), 2016–2026</p> <p>Na poziomie federalnym celem jest zmniejszenie analfabetyzmu funkcjonalnego i podniesienie poziomu podstawowych umiejętności w Niemczech. Na poziomie krajów związkowych celem jest promowanie nauki czytania i pisania oraz struktur kształcenia podstawowego, wzmacnianie sieci na rzecz nauki czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego, pozyskiwanie uczestników programów nauki czytania i pisania oraz kształcenia podstawowego, wzmacnianie jednostek specjalistycznych i koordynacyjnych, wymiana przykładów dobrych praktyk, rozwijanie kształcenia i kwalifikacji nauczycieli, promowanie wspólnych możliwości uczenia się dla osób uczących się języka ojczystego i obcego, realizacja wspólnych działań w zakresie public relations oraz sporządzanie regularnych sprawozdań.</p> <p>www.alphadekade.de/img/EN_General_Agreement_on_the_National_Decade_for_Literacy_and_Basic_Skill_s.pdf</p>		●		●
DE	<p>Narodowa strategia na rzecz umiejętności (<i>Nationale Weiterbildungsstrategie</i>), 2019 – w toku</p> <p>W ramach tej strategii federacja, kraje związkowe, przedsiębiorstwa, związki zawodowe i Federalna Agencja ds. Zatrudnienia dążą do połączenia i rozwijania działań na rzecz kształcenia ustawicznego i rozwoju umiejętności. Federacja i kraje związkowe zamierzają lepiej koordynować swoje strategie w zakresie kształcenia ustawicznego i szkoleń oraz współpracować z innymi partnerami, aby programy kształcenia ustawicznego, programy szkoleniowe i możliwości wsparcia stały się bardziej przejrzyste i łatwo dostępne dla wszystkich, a w razie potrzeby zostały rozszerzone. Partnerzy strategii chcą również pomóc w tworzeniu strategii kształcenia ustawicznego, szczególnie w małych i średnich przedsiębiorstwach, które nie posiadają rozbudowanych działów zarządzania zasobami ludzkimi.</p> <p>www.bmbf.de/files/NWS_Strategiepapier_barrierefrei_DE.pdf</p>				●
EE	<p>Program kształcenia dorosłych (<i>Täiskasvanuhariduse programm</i>), 2018–2021, 2020–2023</p> <p>Celem programu jest przywrócenie dorosłych, którzy przedwcześnie zakończyli naukę, do formalnego systemu edukacji i wspieranie ich w jej ukończeniu, spowolnienie spadku liczby uczniów w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych oraz zwiększenie odsetka dorosłych uczących się w ramach edukacji i szkoleń zawodowych. Następujące cele zostały wyznaczone: 1) liczba dorosłych uczestniczących w programach kształcenia ogólnego do 2023 r.: > 5 075; 2) odsetek dorosłych przedwcześnie kończących kształcenie ogólne do 2023 r.: 30%; 3) wskaźnik uczestnictwa dorosłych w wieku 25–64 lat o niskim poziomie wykształcenia w uczeniu się przez całe życie do 2023 r.: > 6,5%.</p> <p>www.hm.ee/sites/default/files/9_taiskasvanuhariduse_programm_2018-2021.pdf; www.hm.ee/sites/default/files/7_taisk_progr_2020-23.pdf</p>	●	●	●	●
EE	<p>Plan rozwoju opieki socjalnej (<i>Heaolu arengukava</i>), 2016–2023</p> <p>Plan ma na celu zwiększenie wskaźników zatrudnienia i jakości życia zawodowego, zmniejszenie nierówności społecznych i ubóstwa, zwiększenie równouprawnienia płci i zapewnienie większej integracji społecznej. Działania mające na celu podniesienie kwalifikacji pracowników obejmują rozwój usług doradczych, możliwości szkolenia i przekwalifikowania oraz inne usługi rynku pracy (w tym zachęty i wsparcie finansowe).</p> <p>www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmarqid_ja_tegevused/welfare_development_plan_2016-2023.pdf</p>		●	●	●
IE	<p>Krajowa strategia na rzecz dalszej edukacji i szkoleń (FET) na lata 2020–2024 – Przyszłość FET: Transformacja kształcenia (<i>National further education and training (FET) strategy 2020–2024 – Future FET: Transforming learning</i>)</p> <p>W tym dokumencie wysokiego szczebla określono rolę FET w bardziej spójnym i opartym na współpracy systemie szkolnictwa wyższego w Irlandii. Określa ona wkład, jaki FET wniesie, wraz z instytucjami szkolnictwa wyższego, aby służyć osobom kończącym szkołę, uczącym się przez całe życie, pracownikom pragnącym podnieść swoje kwalifikacje oraz osobom zmarginalizowanym chcącym ponownie podjąć naukę, wspierając jednocześnie pracodawców i społeczność. Priorytety zostały określone w ramach trzech głównych filarów: budowanie umiejętności, tworzenie ścieżek kształcenia i wspieranie integracji społecznej.</p> <p>www.solas.ie/f/70398/x/64d0718c9e/solas_fet_strategy_web.pdf</p>				
IE	<p>Umiejętności na rzecz awansu (<i>Skills to advance</i>), 2019–2021</p> <p>Inicjatywa ta umożliwia udzielanie ukierunkowanego wsparcia zagrożonym grupom irlandzkiej siły roboczej, ze szczególnym uwzględnieniem osób o niższym poziomie umiejętności, które potrzebują większych możliwości rozwoju w życiu zawodowym i karierze, utrzymania zatrudnienia i uniknięcia wyparcia z rynku pracy lub skorzystania z pojawiających się możliwości zatrudnienia. Celem inicjatywy na 2019 r. było zaangażowanie 5 tys. pracowników z poziomem umiejętności poniżej poziomu 5 w krajowych ramach kwalifikacji w rozwój umiejętności wspierany przez państwo. Cel ten został przekroczony w 2019 r. - w inicjatywie wzięło udział 5 664 pracowników.</p> <p>www.solas.ie/f/70398/x/69a799b4ff/skillstoadvance_scheme_2019-2021.pdf</p>	●	●		●

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
IE	Plan działania na rzecz edukacji (<i>Action plan for education</i>), 2016–2019 W tym planie działania nakreślono plan dla całego irlandzkiego systemu edukacji, w tym dalszej edukacji i szkoleń (FET), którego celem jest uczynienie irlandzkiej oferty edukacyjnej i szkoleniowej najlepszą w Europie do 2026 r. Jeśli chodzi o FET, celem było odpowiedzenie na konkretne potrzeby bezrobotnych i innych zagrożonych grup, a także wsparcie dorosłych potrzebujących pomocy w zakresie podstawowych umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi oraz pracowników o niskim i podstawowym poziomie umiejętności. www.education.ie/en/The-Department/Action-Plan-for-Education-2016-2019/2016.html				●
EL	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–
ES	Pierwszy strategiczny plan na rzecz kształcenia zawodowego w systemie edukacji (<i>I plan estratègico de formaci3n profesional del sistema educativo</i>), 2019–2022 Plan ten ma na celu poprawę jakości i zakresu kształcenia zawodowego. Obejmuje trzy podstawowe aspekty: uznawanie i akredytację umiejętności nabytych w drodze doświadczenia zawodowego lub ścieżek pozaformalnych; poprawę dostępności szkolenia zawodowego i poradnictwa zawodowego; oraz włączenie cyfryzacji, innowacji i przedsiębiorczości do systemu szkoleń zawodowych. Koncentruje się szczególnie na dorosłych o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji. http://todofp.es/dam/jcr:163978c0-a214-471e-868d-82862b5a3aa3/plan-estrategico-enero-2020.pdf		●	●	●
FR	Plan na rzecz inwestycji w umiejętności (<i>Plan d'investissement dans les compétences</i>), 2018–2022 Głównym celem tego planu jest zwiększenie szans na zatrudnienie poprzez przeszkolenie miliona osób o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających kwalifikacji, które poszukują pracy, oraz miliona młodych ludzi, którzy nie uczą się, nie pracują ani nie uczestniczą w szkoleniach (NEET). https://travail-emploi.gouv.fr/le-ministere-en-action/plan-d-investissement-dans-les-competences/	●	●		●
FR	Cyfrowa szkoła, realistyczna utopia (<i>Grande école du numérique, une utopie réaliste</i>), 2015 – w toku Inicjatywa ta ma na celu promowanie integracji społecznej i zawodowej poprzez technologie cyfrowe przy jednoczesnym zaspokojeniu rosnącego zapotrzebowania na umiejętności cyfrowe na rynku pracy. Wykorzystuje innowacyjne metody nauczania i jest skierowana przede wszystkim do osób, które są oddalone od rynku pracy, w tym młodych ludzi o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji, kobiet, które nie pracują i nie uczestniczą w szkoleniach, oraz mieszkańców dzielnic zagrożonych wykluczeniem społecznym. <i>Grande école du numérique</i> ma na celu promowanie integracji społecznej i zawodowej 10 tys. osób poprzez technologie cyfrowe. www.economie.gouv.fr/files/files/PDF/rapport_grande-ecole-du-numerique_2015.pdf	●	●	●	●
HR	Krajowy program reform (<i>Nacionalni program reformi</i>), 2019 (aktualizowany co roku) Program ten określa główne cele, priorytety reform i środki strategii gospodarczych, dostosowując edukację do potrzeb rynku pracy. W obszarze kształcenia dorosłych celem tego programu była poprawa jakości i adekwatności programów edukacyjnych dorosłych oraz zwiększenie liczby dorosłych uczestników, którzy ukończyli kształcenie podstawowe i szkolenia w zakresie zawodów wymagających niskich kwalifikacji, z 10 531 do 11,1 tys. Działania obejmowały również zwiększenie dostępności uczenia się przez całe życie dla osób zatrudnionych i bezrobotnych w celu zmniejszenia różnic między potrzebami rynku pracy a dostępnymi umiejętnościami, tj. odpowiedzi na wyzwania związane z dynamicznymi zmianami na rynku pracy. https://vlada.gov.hr/UserDocImages/Vijesti/2019/04%20Travanj/30%20travnja/NRP%202019%20i%20Odluka%20Vlade/NRP%202019%20english/National%20reform%20programme%202019.pdf	●	●	●	●
HR	Plan strategiczny Ministerstwa Nauki i Edukacji (<i>Strateški plan Ministarstva znanosti i obrazovanja</i>), 2019–2021 (aktualizowany co dwa lata) Ogólnymi celami planu strategicznego są: zapewnienie wysokiej jakości systemu edukacji, poprawa kształcenia zawodowego i kształcenia dorosłych, poprawa jakości, adekwatności, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz zapewnienie systemu naukowego konkurencyjnego na arenie międzynarodowej. Bardziej szczegółowe cele obejmują zwiększenie liczby dorosłych korzystających z programów podstawowych umiejętności dla dorosłych i otrzymujących dotacje na udział w programach edukacyjnych w zakresie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, a także zwiększenie odsetka dorosłych uczestniczących w kształceniu dorosłych w ogóle. mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/PristupInformacijama/Strateski/Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20znanosti%20i%20obrazovanja%20za%20razdoblje%202019.%20-%202021..pdf	●	●	●	●

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
IT	Krajowy plan gwarancji umiejętności dla dorosłych (<i>Piano nazionale di garanzia delle competenze della popolazione adulta</i>), 2018–2019 Plan ten miał na celu wdrożenie zalecenia w sprawie ścieżek poprawy umiejętności. Skupiał się na pięciu głównych środkach: promowaniu i wspieraniu udziału regionalnych centrów kształcenia dorosłych (<i>centri provinciali per l'istruzione degli adulti</i>) w budowie i funkcjonowaniu sieci uczenia się przez całe życie; promowaniu i wspieraniu, zgodnie z Agendą 2030 i nowym europejskim programem na rzecz umiejętności (<i>Nuova Agenda europea delle competenze</i>), uruchomienia ścieżek gwarancji umiejętności (<i>Percorsi di Garanzia delle Competenze</i>) dla dorosłych w wieku produkcyjnym, których celem jest nabycie podstawowych i uniwersalnych kompetencji; wzmocnieniu i konsolidacji ośrodków badawczych; promowaniu i wspieraniu wdrażania elastycznych narzędzi w programach kształcenia dorosłych, w szczególności kształcenia zdalnego; oraz promowaniu i wspieraniu uruchamiania zintegrowanych programów edukacyjnych mających na celu zdobycie kwalifikacji i umożliwiających dostęp do szkolnictwa wyższego. Trwa aktualizacja tego planu. www.miur.gov.it/piano-di-garanzia-delle-competenze-della-popolazione-adulta	●	●	●	●
CY	Plan strategiczny Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (HRDA) (aktualizowany co roku) Wszyscy dorośli, w tym dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji, mogą uczestniczyć w działaniach HRDA. HRDA ustala liczbowe cele w zakresie uczestnictwa zgodnie z odpowiednimi wydatkami na dany rok. www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/692/pc_id/124	●	●	●	●
LV	Model zarządzania kształceniem dorosłych (<i>Par Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānu</i>), 2016–2020 Model ten miał na celu wdrożenie strategii rozwoju podstawowych umiejętności i kompetencji, kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości wśród dorosłych nieposiadających kwalifikacji i umiejętności, zgodnie z potrzebami rynku pracy. http://likumi.lv/ta/id/281992-par-pieauguso-izglitibas-parvaldibas-modela-ieviesanas-planu-2016-2020-gadam		●	●	
LT	Program rozwoju kształcenia pozaformalnego i ustawicznego dorosłych (<i>Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi plėtros programa</i>), 2016–2023 Celem programu jest wzmocnienie motywacji do nauki, powiązanie kształcenia ustawicznego z wyborami uczących się i stworzenie systemu wsparcia finansowego; zapewnienie integralności kształcenia ustawicznego, zwłaszcza poprzez praktykę, staże i naukę w miejscu pracy; stworzenie i rozpoczęcie wdrażania systemu uznawania kompetencji uzyskanych w ramach ścieżek nieformalnych i z praktyki; wprowadzenie systemu informacji i konsultacji poprzez powołanie w gminach koordynatorów ds. kształcenia ustawicznego. Celem jest podniesienie poziomu udziału w uczeniu się przez całe życie osób w wieku 25–64 lat (w ciągu ostatnich 4 tygodni) z 5,2% w 2012 r. do 8% w 2018 r. i 12% w 2023 r. oraz odsetka uczniów podejmujących kształcenie średnie w szkołach zawodowych z 28,4% w 2013 r. do 33% w 2018 r. i 35% w 2023 r. e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b7f45490007711e6bf4ee4a6d3cdb874?fwid=f4nne5tdt	●			●
LT	Plan działania na rzecz rozwoju uczenia się przez całe życie (<i>Mokymosi visą gyvenimą plėtros veiksmų planas</i>), 2017–2020 Ten plan miał na celu aktualizację treści i metod szkolenia w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, umożliwiając szkołom zawodowym zapewnienie konkurencyjnych umiejętności na miarę XXI wieku. Miał on również na celu stworzenie skutecznych warunków i zachęt do uczenia się przez całe życie. Celem było podniesienie poziomu udziału w uczeniu się przez całe życie osób w wieku 25–64 lat (w ciągu ostatnich 4 tygodni) z 5,8% w 2016 r. do 9% w 2020 r.; odsetka osób w wieku 25–34 lat uczestniczących w programach kształcenia formalnego z 10,2% w 2016 r. do 14% w 2020 r.; oraz liczby uznawanych kwalifikacji na 10 tys. mieszkańców z 3% w 2016 r. do 14% w 2020 r. www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2017/11/MVG-pletros-planas_2017-2020.pdf	●	●	●	●
LT	Strategiczny plan działania Ministerstwa Zabezpieczenia Socjalnego i Pracy (<i>Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Strateginis veiklos planas</i>), 2018–2020 Plan ten ma na celu zwiększenie umiejętności i możliwości zatrudnienia osób poszukujących pracy, wspieranie zatrudnienia grup docelowych w przedsiębiorstwach społecznych, organizowanie informacji i konsultacji dla osób poszukujących pracy, w tym dla osób starszych, wdrażanie inicjatywy Gwarancja dla młodzieży i innych programów na rzecz zatrudnienia młodzieży oraz koordynowanie popytu i podaży, aby wspierać integrację bezrobotnych na rynku pracy. Wyznaczone zostały różne cele ilościowe, aby zwiększyć wskaźnik zatrudnienia młodzieży, liczbę osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych, liczbę bezrobotnych uczestniczących w aktywnych środkach rynku pracy itp. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veikla/teises-aktai/isak/A1-654_sadm-strateginis-veiklos-planas_keitimas-A1-228_20180521.pdf	●	●	●	●
LU	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
HU	Węgierska strategia edukacji cyfrowej (<i>Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája</i>), 2016 – w toku Misją tej strategii jest przygotowanie systemu edukacji i szkoleń do realizacji zadań edukacyjnych, instruktażowych i szkoleniowych zgodnie z potrzebami społeczeństwa cyfrowego i gospodarki cyfrowej w zakresie infrastruktury, technologii, treści, organizacji pracy i zasobów ludzkich. https://2015-2019.kormany.hu/download/0/4b/21000/The%20Digital%20Education%20Strategy%20of%20Hungary.pdf	●	●	●	●
MT	Maltańska krajowa strategia na rzecz uczenia się przez całe życie 2020, 2015–2020 Poprzez integrację doświadczeń w zakresie uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego strategia ta odnosiła się do rozwoju osób uczących się przez całe życie. Pięć głównych celów to: 1) stymulowanie udziału dorosłych w uczeniu się przez całe życie poprzez stworzenie popytu i chęci do nauki; 2) stawianie uczącego się w centrum procesu dzięki innowacyjnym metodom i środowisku uczenia się wykraczającym poza te zdefiniowane w ramach kształcenia formalnego oraz stawianie na uczenie się, które jest elastyczne, osobiste, dostępne i adekwatne; 3) doskonalenie umiejętności, które przyczyniają się do rozwoju zawodowego, mobilności zawodowej i aktywnego zaangażowania obywatelskiego; 4) rozwijanie struktur wsparcia dla kształcenia dorosłych; oraz 5) poprawa zarządzania w sektorze uczenia się przez całe życie poprzez zbadanie dostępnych środków strukturalnych, instytucjonalnych, podatkowych, prawnych, politycznych i administracyjnych. medecms.gov.mt/en/Documents/Malta%20National%20Lifelong%20Learning%20Strategy%202020.pdf	●	●		
NL	Połączone siły na rzecz wyższego poziomu umiejętności w Niderlandach: Działania następcze w odniesieniu do niskiego poziomu umiejętności czytania i pisania (<i>Samen aan de Slag voor een Vaardig Nederland: Vervolgaanpak Laaggeletterdheid</i>), 2020–2024 W odniesieniu do dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności określono następujące cele: znalezienie nowych sposobów dotarcia do większej liczby osób (zwłaszcza tych, dla których niderlandzki jest językiem ojczystym); zawarcie porozumień z gminami zapewniających dodatkowe środki na realizację tych porozumień, np. na szkolenia dla nauczycieli języków obcych lub docieranie do osób o niskim poziomie umiejętności podstawowych; dodatkowe inwestycje w szkolenia językowe w miejscu pracy; promowanie czytelnictwa wśród rodzin o niskim poziomie umiejętności czytania i pisania oraz zapobieganie brakom w umiejętnościach czytania i pisania; podniesienie jakości ośrodków językowych; powołanie krajowego ośrodka wiedzy specjalistycznej w zakresie podstawowych umiejętności; powołanie krajowego podmiotu monitorującego umiejętności podstawowe oraz podniesienie jakości oferty szkoleniowej; a także przeznaczenie 700 tys. euro na opracowywanie nowych pomysłów oraz dzielenie się wiedzą i przykładami dobrych praktyk. Ponadto w przedmiotowym dokumencie ogłoszono program Stawiaj na umiejętności (<i>Tel mee met Taal</i> ; 2020–2024), którego celem jest zapewnienie ludziom odpowiednich podstawowych umiejętności (czytania, pisania, liczenia i umiejętności cyfrowych), aby mogli uczestniczyć w życiu społecznym, zarówno online, jak i offline. www.nijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/03/09/bijlage-1-kamerbrief-over-plan-om-aanpak-laaggeletterdheid-2020-2024	●	●		●
NL	Strategia na rzecz uczenia się przez całe życie (<i>Kamerbrief Leven Lang Ontwikkelen</i>), 2019–2022 Dokument określa różne środki strategiczne, które stanowią część programu działań w zakresie kształcenia dorosłych. Ogólnym celem jest zwiększony udział dorosłych (o niskim poziomie kwalifikacji) w kształceniu dorosłych. www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z17039&did=2018D46296		●		●
AT	Austriacka inicjatywa na rzecz kształcenia dorosłych (<i>Initiative Erwachsenenbildung, Länder-Bund-Initiative zur Förderung grundlegender Bildungsabschlüsse für Erwachsene inklusive Basisbildung</i>), 2018–2021 Inicjatywa na rzecz kształcenia dorosłych zapewni bezpłatne kursy edukacyjne dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności i kwalifikacji. Kluczowym celem jest zapewnienie równych szans dostępu w obszarach programowych dotyczących szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności oraz prowadzących do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia. W latach 2015–2017 ogólnokrajowym celem dla kursów rozwijających podstawowe umiejętności było objęcie nauką 13 438 uczestników, a celem dla kursów przygotowujących do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia było objęcie nauką 5831 uczestników. Cele te zostały z łatwością osiągnięte. Odpowiednie cele na lata 2018–2021 wynoszą odpowiednio 4483 i 1945 uczestników. www.initiative-erwachsenenbildung.at/fileadmin/docs/PPD_2018-2021_Version_Mai_2019.pdf	●	●	●	●
AT	Krajowa strategia na rzecz walidacji kształcenia pozaformalnego i nieformalnego w Austrii (<i>Strategie zur Validierung nicht-formalen und informellen Lernens in Österreich</i>), 2017 – w toku Strategia ta kładzie nacisk na równość szans w zakresie dostępu do kształcenia i walidację kształcenia pozaformalnego i nieformalnego. Obejmuje to zwiększenie dostępu do edukacji drugiej szansy dla dorosłych pochodzących ze środowisk o niskim statusie społeczno-ekonomicznym i/lub dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. www.qualifikationsregister.at/wp-content/uploads/2018/11/Strategie_zur_Validierung_nicht-formalen_und_informellen_Lernens.pdf				

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
PL	Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Głównym celem strategii jest stworzenie warunków niezbędnych do zwiększenia dochodów i zwiększenia spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym. Jedną z inicjatyw strategii ma na celu promowanie uczenia się przez całe życie w różnych formach, w tym przyjęcie ponadresortowego podejścia do szkolenia w zakresie kompetencji i umiejętności. Koncentruje się ona na nowym modelu kształcenia dorosłych opartym na edukacji pozaformalnej, który uznaje efekty kształcenia pozaformalnego (kształcenie pozaformalne i uczenie się nieformalne) i zapewni szerszy dostęp do zintegrowanych usług dla obywateli poprzez ofertę edukacyjną połączoną z usługami z innych dziedzin (promowanie przedsiębiorczości i zatrudnienia, wsparcie rodziny, uczestnictwo w kulturze, działalność społeczna). Szczegółowe cele strategii obejmują zwiększenie do 71% wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat, zmniejszenie do 4,5% odsetka osób przedwcześnie kończących naukę oraz zwiększenie do 45% odsetka osób w wieku 30–34 lat, które uzyskały wyższe wykształcenie. www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju	●	●	●	●
PL	Strategia rozwoju kapitału ludzkiego 2030, 2020–2030 Głównym celem tej strategii jest rozwój kapitału ludzkiego poprzez uwolnienie potencjału ludzi w taki sposób, aby mogli oni w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym na wszystkich etapach życia. W obszarze kształcenia dorosłych strategia ma na celu upowszechnienie możliwości kształcenia dorosłych, zwłaszcza w ich najbardziej efektywnych formach (nauka w miejscu pracy i zaangażowanie społeczne pracowników, kursy krótkookresowe), co wymaga uznania efektów kształcenia osiąganych w drodze kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego oraz szybkiego reagowania na potrzeby pracowników w zakresie podnoszenia kwalifikacji. Strategia ma również na celu opracowanie systemu wsparcia finansowego dla kształcenia dorosłych, co docelowo pozwoli na stworzenie wewnętrznie spójnego i kompleksowego systemu finansowania kształcenia dorosłych. W dniu 14 grudnia 2020 r. Rada Ministrów przyjęła zaktualizowaną wersję strategii rozwoju kapitału ludzkiego 2030. www.gov.pl/attachment/b2e1abd6-45a3-400b-8766-b9717fa32110		●	●	●
PL	Zintegrowana strategia umiejętności, 2019–2030 Dokument strategiczny składa się z dwóch ściśle powiązanych ze sobą części. Część ogólna zawiera wnioski i zalecenia wynikające z analizy mechanizmów rozwoju i wykorzystania umiejętności w Polsce. Na tej podstawie określono sześć priorytetów w zakresie rozwoju umiejętności: 1) podniesienie poziomu umiejętności kluczowych dzieci, młodzieży i dorosłych; 2) rozwijanie i promowanie kultury uczenia się ukierunkowanej na aktywne i ciągle rozwijanie umiejętności; 3) zwiększenie zaangażowania pracodawców w rozwój i lepsze wykorzystanie umiejętności; 4) zbudowanie skutecznego systemu diagnozowania i informowania o aktualnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności; 5) wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy międzyresortowej i międzysektorowej na rzecz rozwoju umiejętności; oraz 6) zapewnienie równych szans w dostępie do rozwoju i wykorzystania umiejętności. Bardziej szczegółowa część dokumentu operacjonalizuje priorytety i główne obszary działań przedstawione w części ogólnej. www.kwalifikacje.gov.pl/images/zsu.pdf ; www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa-dokument-przyjety-przez-rade-ministrow		●	●	
PT	Program Qualifica (Programa Qualifica), 2016 – w toku Program ten ma na celu podniesienie poziomu kwalifikacji populacji dorosłych do minimalnego poziomu wykształcenia średniego II stopnia. Celem jest dotarcie do 600 tys. dorosłych w latach 2017–2020. www.qualifica.gov.pt/	●	●	●	●
RO	Krajowa strategia na rzecz uczenia się przez całe życie (Strategia nationala de invatare pe tot parcursul vietii), 2015–2020 Cele wyznaczone na 2020 r. obejmowały wspieranie udziału 45 tys. dorosłych, którzy przedwcześnie opuścili szkołę i mają niskie kwalifikacje, w nabywaniu umiejętności podstawowych lub uniwersalnych; wspieranie udziału w celu zawarcia 125 tys. umów o przyuczenie do zawodu dla osób o niskich kwalifikacjach; oraz zapewnienie zachęt finansowych/dotacji dla 100 tys. pracowników o niedostatecznych umiejętnościach, aby umożliwić im nabycie umiejętności uniwersalnych. https://edu.ro/strategia-na-%C8%9Bional%C4%83-de-%C3%AEv%C4%83%C5%A3are-pe-tot-parcursul-vie%C5%A3ii	●	●	●	●

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
SI	Słoweńska strategia na rzecz rozwoju 2030 (Strategija razvoja Slovenije 2030), 2017–2030 Głównym celem tej strategii jest zapewnienie wysokiej jakości życia dla wszystkich. Wśród strategicznych kierunków i celów jeden koncentruje się na poszerzaniu wiedzy i umiejętności, aby poprawić jakość życia i pracy ludzi, w szczególności zwiększyć udział dorosłych w uczeniu się przez całe życie oraz odsetka obywateli z wykształceniem wyższym. Wskaźniki obejmują odsetek obywateli kończących studia wyższe: wartość wyjściowa 30,4% (2016 r., unijne badanie aktywności ekonomicznej ludności EU-LFS), wartość docelowa na 2030 r. 35%; udział dorosłych w kształceniu (25–64 lat): wartość wyjściowa 11,2% (2016 r., EU-LFS), wartość docelowa 19%; średnie wyniki w matematyce, czytaniu i naukach przyrodniczych: wartość wyjściowa – plasuje się w pierwszej ćwiartce państw UE, wartość docelowa – utrzymanie tego miejsca w rankingu. www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Slovenian-Development-Strategy-2030.pdf	●	●	●	●
SI	Narodowa strategia na rzecz rozwoju umiejętności czytania (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti), 2019–2030 Strategia ta ma na celu rozwijanie poziomu umiejętności czytania i pisania oraz motywowanie wszystkich pokoleń, w tym dorosłych, zgodnie z ich początkowym poziomem umiejętności czytania i pisania, do czytania różnych rodzajów i gatunków tekstów oraz rozwijania umiejętności krytycznego czytania, we wszystkich okresach życia. www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Novice/Nacionalna_strategija_pismenost_-_2019_30.doc				
SK	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–
FI	Finlandia wspierająca integrację i kompetencje – społeczeństwo zrównoważone pod względem społecznym, gospodarczym i ekologicznym, program rządu premier Sanny Marin (Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma), 2019–2023 Cele związane z dorosłymi o niskim poziomie podstawowych umiejętności i kwalifikacji są wyrażone w bardzo ogólny sposób w programie rządowym: promowanie kształcenia ustawicznego, poprawa ochrony zatrudnienia pracowników, wzmocnienie brakujących podstawowych umiejętności dorosłych i reagowanie na zapotrzebowanie na siłę roboczą w różnych obszarach i sektorach oraz wdrażanie środków krótkoterminowych w celu reagowania na niedobór umiejętności oraz szkolenia dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161935		●		
SE	Długoterminowa strategia rządu na rzecz ograniczania i przeciwdziałania segregacji (Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation), 2018–2028 Wśród obszarów priorytetowych podkreślonych w tej strategii jest edukacja, w szczególności potrzeba stworzenia możliwości szkoleniowych dla dorosłych w celu zwiększenia udziału w rynku pracy. Strategię uzupełniono o plan działania (sfinalizowany w 2020 r.). Niektóre z działań związanych z kształceniem dorosłych obejmują rozszerzenie programu poszerzania wiedzy w celu zapewnienia większej liczbie osób możliwości zdobycia odpowiednich kwalifikacji prowadzących do zatrudnienia; inwestycje w kształcenie łączące szkolenia zawodowe z nauką języka szwedzkiego dla imigrantów; inwestycje w kursy z zakresu wiedzy ogólnej i kursy specjalne w powszechnych szkołach średnich; oraz inwestycje w działania informacyjne. www.regeringen.se/49feff/contentassets/a29a07890ec24acd900f5156fb45f08/regeringens-langsigktiga-strategi-for-att-minska-och-motverka-segregation.pdf ; Plan działania: www.regeringen.se/48fb96/contentassets/07a6da2f421f4dbb9b67a5b0dca4b7bf/handlingsplan-mot-segregation-201218.pdf		●		●
BA	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–
CH	Ustawa federalna o kształceniu ustawicznym (Bundesgesetz über die Weiterbildung/Loi fédérale sur la formation continue), 2017 – w toku Dokument strategiczny określa ogólne podstawowe zasady finansowania i prowadzenia badań oraz jednoznacznie reguluje promowanie podstawowych kompetencji u dorosłych. Stanowi on, że organizatorzy kursów dla dorosłych, których celem jest nabycie i utrzymanie podstawowych umiejętności, powinni zapewnić, że oferowane kursy mają charakter praktyczny, tzn. dotyczą stosownych zagadnień i uwzględniają kwestie społeczne, gospodarcze i prawne w nauczaniu dorosłych podstawowych umiejętności. www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20141724/index.html		●		●

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
CH	Najlepsze wykorzystanie możliwości: Deklaracja z 2019 r. w sprawie celów wspólnej polityki edukacyjnej dla szwajcarskiego obszaru edukacyjnego (<i>Chancen optimal nutzen: Erklärung 2019 zu den gemeinsamen bildungspolitischen Zielen für den Bildungsraum Schweiz</i>), 2019 – w toku Konfederacja i kantony wspierają dorosłych w wejściu i powrocie na rynek pracy oraz w adaptacji na rynku pracy, wykorzystując elastyczne i możliwie jak najbardziej dostępne struktury, a także poprzez zapewnienie doradztwa zawodowego w zakresie nauki i kariery. Dorosli mają dostęp do podstawowego kształcenia zawodowego i dalszego kształcenia. Uwzględnia się posiadane przez nich umiejętności i kompetencje. Dotyczy to zarówno kompetencji nabytych w ramach formalnego, jak i pozaformalnego i nieformalnego systemu kształcenia. https://edudoc.ch/record/205824?ln=de				
IS	Plan działania dla strategii rządowej na rzecz czwartej rewolucji przemysłowej (<i>Markáætlun á sviði visinda, tækni og nýsköpunar byggð á aðgerðaætlun um fjórðu iðnbýltinguna</i>), 2020–2023 Plan działania ma kilka celów w zakresie kształcenia dorosłych: priorytetowe podejście do kształcenia osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności i usprawnienie obecnych ram współpracy między partnerami społecznymi a państwem w celu umożliwienia lepszego dostępu do edukacji; analiza i przegląd struktury/systemu kształcenia dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji (i/lub dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności) w celu zapewnienia lepszego i szerszego dostępu; oraz rozpoczęcie prac mających na celu koordynację i usprawnienie przejścia między formalnym systemem kształcenia a obecnym systemem kształcenia dorosłych dla osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności. www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2020/05/20/Kynntu-aherslur-rikisstjornarinnar-i-nyskopun-og-visindum/		●		
LI	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–
ME	Strategia na rzecz edukacji dorosłych (<i>Strategija obrazovanja odraslih</i>), 2015–2025 Strategia określa następujące cele: 1) zwiększenie włączenia społecznego dorosłych poprzez uczenie się przez całe życie i działania edukacyjne; 2) poprawa wiedzy, umiejętności i kompetencji dorosłych w celu zwiększenia szans na zatrudnienie, mobilności na rynku pracy i konkurencyjności; 3) podniesienie kompetencji pracowników, aby osiągnąć szybszy wzrost gospodarczy; 4) ustanowienie systemu zapewniania jakości w kształceniu dorosłych; oraz 5) zapewnienie elastycznego i zrównoważonego systemu kształcenia dorosłych. www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi36JyQ9qjqAhVvxI_sKHx3uCdUQFjABegQIAxAB&url=http%3A%2F%2Fwww.cso.gov.me%2FResourceManager%2FFileDownload.aspx%3Frid%3D195514%26rType%3D2%26file%3DStrategija%2520obrazovanja%2520odraslih%25202015-2020%2520Vlada.pdf&usq=AOvVaw2wegr9gP7OyolPrvrbMrrS				●
ME	Plan na rzecz edukacji dorosłych (<i>Plan obrazovanja odraslih</i>), 2019–2022 Pięć celów priorytetowych określonych w strategii na rzecz edukacji dorosłych (2015–2025) zostało zoperacjonalizowanych w planie na rzecz edukacji dorosłych (2019–2022). Są to: 1) zapewnienie programów i działań w zakresie edukacji i uczenia się przez całe życie; 2) poprawa wiedzy, umiejętności i kompetencji osób bezrobotnych; 3) poprawa kompetencji pracowników; 4) zapewnienie jakości w kształceniu dorosłych; oraz 5) zapewnienie elastycznego i zrównoważonego systemu kształcenia dorosłych. Ogólnym celem jest zwiększenie włączenia społecznego dorosłych obywateli o co najmniej 0,5% rocznie poprzez aktywność, uczenie się przez całe życie i edukację. www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjx4zfh_buAhXS4IUkHUf9CFEQFIAAegQIARAD&url=https%3A%2F%2Fwww.gov.me%2FResourceManager%2FFileDownload.aspx%3Frid%3D344507%26rType%3D2&usq=AOvVaw2babUIUAnQeE_T2pXav9ZZ	●	●	●	●
MK	Strategia na rzecz edukacji (<i>Strategija za obrazovaniето</i>), 2018–2025 Strategia ta koncentruje się na systemie edukacji jako całości. Kształcenie i edukacja dorosłych jest jednym z kluczowych obszarów strategicznych. Jej priorytetowym elementem jest potrzeba poprawy poziomu kwalifikacji dorosłych (wiedza, umiejętności i kompetencje). http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategija-za-obrazovanie-ENG-WEB-1.pdf		●	●	●

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
MK	Strategia na rzecz edukacji dorosłych (Strategija za obrazovanie na vozrasnite), 2019–2023 Ogólnym celem tej strategii jest poprawa systemu kształcenia dorosłych oraz procesów uczenia się i walidacji. Bardziej szczegółowe działania obejmują podniesienie jakości kształcenia podstawowego dorosłych oraz zapewnienie wsparcia, aby ukończyli edukację na poziomie średnim. mon.gov.mk/stored/document/strategija-za-obrazovanie-na-vozasni-2019-2023-mk.pdf		●	●	
MK	Krajowy plan działania na rzecz zatrudnienia (Nacionalen akciski plan za vработuvanje), 2018–2020 Celem tego planu działania była poprawa skuteczności i efektywności polityki zatrudnienia, zwłaszcza w odniesieniu do grup zagrożonych, poprzez zapewnienie edukacji przekładającej się na wiedzę i umiejętności zgodne z potrzebami pracodawców oraz ustanowienie systemu walidacji kształcenia pozaformalnego i nieformalnego. www.mtsp.gov.mk/content/word/dokumenti/dokumenti%202018/Akciski%20plan%20vработuvanje%202018-2020%20%2010.09.2018.doc		●	●	
NO	Reforma umiejętności – Uczenie się przez całe życie (Kompetansereformen – Lære hele livet), 2018 – w toku Inicjatywa ta jest skierowana do pracujących dorosłych i ma dwa główne cele: 1) promowanie uczenia się przez całe życie i 2) zapewnienie pracownikom zaktualizowanych umiejętności. www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20192020/id2698284/		●		
NO	Norweska strategia na rzecz umiejętności (Nasjonal kompetansepolitisk strategi), 2017–2021 Strategia ta ma na celu zaangażowanie partnerów społecznych w działania na rzecz jednostek i społeczeństwa takie jak rozwój umiejętności dorosłych oraz w dokonywanie świadomych wyborów edukacyjnych, promowanie nauki w miejscu pracy i efektywnego wykorzystania umiejętności oraz podnoszenie umiejętności wśród dorosłych o słabej pozycji na rynku pracy. www.regjeringen.no/contentassets/3c84148f2f394539a3eefdfa27f7524d/strategi-kompetanse-eng.pdf				
RS	Doroczny plan na rzecz edukacji dorosłych (Godišnji plan obrazovanja odraslih), 2020 Jakościowe cele tego planu obejmowały dalszy rozwój systemu poradnictwa i doradztwa zawodowego dla dorosłych, dalszy rozwój systemu uznawania uprzedniego kształcenia, wzmocnienie współpracy między instytucjami kształcenia dorosłych a służbami społecznymi na poziomie lokalnym, poprawę modelu finansowania szkoleń zawodowych w ramach kształcenia podstawowego dorosłych (gdzie trzeci cykl opiera się na szkoleniach prowadzących do zatrudnienia) oraz ułatwienie dostępu do kształcenia dorosłych na poziomie podstawowym określonym grupom docelowym (migranci, osoby z niepełnosprawnościami, ludność romska itp.). Szczegółowe cele jakościowe były następujące: w podstawowym kształceniu dorosłych (do końca 2019/2020 r.): 6246 słuchaczy, w tym 384 dorosłych więźniów; w szkolnictwie dla dorosłych na poziomie średnim (na 2020 r.): 1304 dorosłych powyżej 17 roku życia; w programach wstępnych kwalifikacji i dodatkowych kwalifikacji (do końca 2020 r.): 26 872 słuchaczy ogółem; w kształceniu pozaformalnym dorosłych (do końca 2020 r.): realizacja 163 programów szkoleniowych dla ponad 700 grup oraz dla ok. 6,5 tys. dorosłych; w szkoleniach rynku pracy: bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami – 500 dorosłych, osób o niskich kwalifikacjach i osób kończących edukację na poziomie podstawowym – 200 bezrobotnych dorosłych oraz pozostałych bezrobotnych – 500 bezrobotnych; oraz w szkoleniach na wniosek pracodawców – 530 bezrobotnych dorosłych, w tym 30 osób z niepełnosprawnościami. www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/prilozi/prilozi.html&doctype=req&abc=cba&eli=true&eliActId=430100&reqactid=430100	●	●		
TR	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–
UK-ENG	Strategia przemysłowa (Industrial strategy), 2017 – w toku Strategia ma na celu m.in. promowanie zdobywania umiejętności, w tym ich poprawę i zdobycie nowych umiejętności, aby wzmocnić gospodarkę, poszerzyć dobrobyt i konkurować z najlepszymi międzynarodowymi systemami edukacji. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/730048/industrial-strategy-white-paper-web-ready-a4-version.pdf				
UK-ENG	Przegląd kształcenia po 18 roku życia i finansowania (Review of post-18 education and funding), 2019–2021 Celem jest promowanie kształcenia dorosłych i zapewnienie połączonego systemu, który „jest dostępny dla wszystkich, wspierany przez system finansowania, zapewnia jakość w stosunku do ceny i działa na korzyść uczniów i podatników, wspiera wybory edukacyjne i konkurencyjność w całym sektorze oraz zachęca do rozwoju [...] umiejętności”. assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/805127/Review_of_post_18_education_and_funding.pdf				

Kod państwa	Nazwa i ramy czasowe dokumentu strategicznego Główne cele Linki	Cele ilościowe	Źródło finansowania		Monitoring/ ewaluacja
			Krajowe	Europejskie	
UK-WLS	<p>Strategia na rzecz kształcenia dorosłych (<i>Dysgu oedolion datganiad polisi</i>), 2017 – w toku</p> <p>Strategia ta koncentruje się na promowaniu podstawowych umiejętności, umiejętności liczenia, umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi, nauki języka angielskiego jako drugiego lub obcego, wspieraniu starszych uczniów i zaangażowania społecznego oraz kursów zachęcających do kształcenia.</p> <p>https://gov.wales/sites/default/files/publications/2018-02/adult-learning-in-wales.pdf</p>		●		●
UK-NIR	<p>Dalsze kształcenie oznacza sukces: Strategia Irlandii Północnej na rzecz dalszego kształcenia (<i>Further education means success: The Northern Ireland strategy for further education</i>), 2016 – w toku</p> <p>Dokument zakłada, że szkoły oferujące dalsze kształcenie będą rozpoznawalne na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym ze względu na wysokiej jakości i istotne z punktu widzenia gospodarki oferty edukacyjne oraz szkoleniowe. Przewiduje podwójną rolę dla dalszego kształcenia: rozwój umiejętności zawodowych i technicznych oraz zapewnienie wsparcia w zakresie włączenia społecznego. Kluczowe znaczenie dla strategii ma zapewnienie wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla uczących się oraz rozwijanie talentów osób pracujących.</p> <p>www.economy-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/economy/FE-Strategy%20FE-Means-success.pdf</p>				
UK-SCT	W latach 2015–2020 nie został wydany żaden dokument strategiczny odnoszący się do dostępu dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub kwalifikacji do rozwoju umiejętności lub kwalifikacji	–	–	–	–

Załącznik II: Główne programy na rzecz poprawy umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji, dotowane ze środków publicznych i dostępne dla dorosłych

Zakres

Niniejszy załącznik zawiera informacje na temat głównych programów edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych, z których mogą korzystać dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności lub dorośli o niskich kwalifikacjach lub nieposiadający żadnych kwalifikacji. Obejmuje to informacje na temat:

- programów kształcenia ogólnego i zawodowego prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji krajowych na dowolnym poziomie włącznie do ISCED 3 / EQF 4 ⁽²⁰³⁾;
- programów nieprowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji, ukierunkowanych na rozwój podstawowych umiejętności we wszystkich lub niektórych z następujących obszarów: umiejętność czytania, pisanie, liczenie, umiejętności cyfrowe i znajomość języka lokalnego dla osób posługujących się innymi językami (z odniesieniem lub bez odniesienia do innych umiejętności).

Uwzględnione poniżej programy są skierowane specjalnie do dorosłych lub są dostosowane do ich potrzeb, uwarunkowań życiowych i ograniczeń czasowych (np. poprzez elastyczny harmonogram i możliwości realizacji kształcenia). Szczególną uwagę poświęca się programom umożliwiającym znaczny postęp w kierunku podnoszenia kwalifikacji lub zdobywania nowych umiejętności. Oczekuje się, że programy te będą wymagały nakładu pracy rządu co najmniej 100 godzin (lub że będą obejmowały bloki tematyczne wymagające takiego nakładu pracy).

Zastosowane kluczowe pojęcie: *program edukacyjny i szkoleniowy*, odnosi się do spójnego zbioru lub sekwencji działań edukacyjnych zaprojektowanych i zorganizowanych w taki sposób, aby osiągnąć z góry określone cele związane z kształceniem lub w dłuższym czasie zrealizować określony zestaw zadań edukacyjnych (zob. również *Glosariusz*) ⁽²⁰⁴⁾.

Oprócz programów edukacyjnych i szkoleniowych niniejszy załącznik zawiera również informacje na temat zestawów programów. Zestawienie odnosi się do różnych programów edukacyjnych i szkoleniowych, które są opracowywane lub realizowane w ramach tego samego dokumentu programowego (na najwyższym szczeblu). Zestaw programowy jest zwykle przedstawiany w dokumencie strategicznym najwyższego szczebla i określa kluczowe cechy programów, które wchodzi w jego zakres.

Uwzględnione zostały tylko duże zinstytucjonalizowane programy i zestawy programów. Rozumie się je jako usługi edukacyjne i szkoleniowe realizowane na szeroką skalę w całym kraju lub na znacznym obszarze geograficznym, które nie ograniczają się do konkretnej instytucji lub lokalizacji geograficznej. Są one przewidziane jako długoterminowy element systemu z zasobami zaplanowanymi na kilka kolejnych lat (w przeciwieństwie do inicjatyw z krótkoterminowym finansowaniem o charakterze projektowym).

Z zakresu wyłączone zostały:

- programy niespełniające powyższych cech;

⁽²⁰³⁾ Dotyczy to poziomu włącznie do programów zapewniających bezpośredni dostęp do szkolnictwa wyższego (tj. kod poziomu wykształcenia ISCED 344 lub 354). Programy na poziomie ISCED 4 są uwzględniane tylko wtedy, gdy odnoszą się do programów (drugiej szansy lub pomostowych) prowadzących do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia lub równoważnych kwalifikacji.

⁽²⁰⁴⁾ W niektórych przypadkach wymienione programy odnoszą się do instytucji (np. DE, EL, CY i AT), na przykład wtedy, gdy na poziomie krajowym jeden rodzaj instytucji jest ściśle związany z jednym rodzajem programu. W tym przypadku podana nazwa jest zgodna z nazwą stosowaną na szczeblu krajowym.

- programy skupiające się na społecznej lub zawodowej integracji dorosłych o niskim poziomie umiejętności lub kwalifikacji, w których edukacja i szkolenia nie są wymiarem kluczowym (lub są jedynie wymiarem opcjonalnym);
- programy ukierunkowane na hobby i spędzanie wolnego czasu (np. ukierunkowana na spędzanie czasu wolnego nauka języków obcych, muzyki, rzemiosła, sztuk pięknych);
- programy obejmujące tylko pojedyncze zawody (np. instruktorzy jazdy) lub pojedyncze sektory (np. sektor zdrowia);
- bezpośredni dostęp do egzaminów końcowych (bez programów edukacyjnych/szkoleniowych) prowadzący do uzyskania różnych kwalifikacji oraz walidacji kształcenia pozaformalnego i nieformalnego.

Sposób przedstawienia informacji

Tabela zawierająca zestawienie oferty jest podzielona na sześć kolumn.

- W **pierwszej kolumnie** wymieniono państwa (kody państw) zgodnie z kolejnością oficjalną/protokołową (zob. kolejność w sekcji *Wykaz kodów i skrótów*). Każdy program zgłoszony przez dane państwo posiada osobną pozycję w ramach tego państwa ⁽²⁰⁵⁾.
- W **drugiej kolumnie** podano nazwę programu w języku angielskim i w języku urzędowym danego państwa. Zawiera ona również krótki opis programu (treść i cel) oraz określa organy zwierzchnie.
- **Trzecia kolumna** pokazuje, czy program został uruchomiony ponad pięć lat temu, czy mniej niż pięć lat temu ⁽²⁰⁶⁾. Jeśli jest to możliwe, w nawiasach podano dokładny rok uruchomienia programu.
- **Czwarta kolumna** zawiera informacje na temat źródeł finansowania, z rozróżnieniem na finansowanie krajowe (NF) ⁽²⁰⁷⁾, finansowanie europejskie (EF) i finansowanie prywatne (PF). Wymienione zostały wszystkie źródła finansowania, niezależnie od ich znaczenia dla danego programu.
- W **piątej kolumnie** określono poziom kwalifikacji programu. Kod odnosi się do poziomu ISCED i/lub EQF, w zależności od tego, jak poziom kwalifikacji jest opisany w danym państwie. Liczba cyfr ISCED zależy od informacji dostarczonych przez krajowych dostawców danych (poproszono o podanie trzycyfrowych kodów osiągnięć edukacyjnych, jeśli to możliwe). Jeżeli program nie prowadzi do uzyskania uznawanej kwalifikacji, jest to oznaczone jako N/D.
- **Szosta kolumna** zawiera krajowe dane dotyczące uczestnictwa w ostatnim dostępnym roku (podany w nawiasach). Zostały one podane w celu oceny skali każdego programu. Nie należy ich uznawać za porównywalne.

⁽²⁰⁵⁾ Państwa mogły zgłosić do 12 programów.

⁽²⁰⁶⁾ Programy wskazane jako utworzone mniej niż pięć lat temu zostały utworzone w 2016 r. lub później.

⁽²⁰⁷⁾ Obejmuje finansowanie krajowe ze źródeł centralnych, regionalnych lub lokalnych.

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
BE fr	Kształcenie podstawowe dorosłych (Adult basic education – Certificat d'études de base pour les adultes) Opracowany dla osób w wieku 15 lat i starszych. Wchodzi w zakres systemu kształcenia na rzecz awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i>) i prowadzi do uzyskania świadectwa ukończenia kształcenia dorosłych odpowiadającego świadectwu ukończenia kształcenia podstawowego w pełnym wymiarze godzin. Ma charakter modułowy. Belgijska Wspólnota Francuska	> 5 lat temu (2002)	NF, PF	ISCED 100	Brak danych
BE fr	Kształcenie średnie II stopnia dla dorosłych zakończone uzyskaniem świadectwa kwalifikacji (Upper secondary education for adults leading to a qualification certificate – Enseignement secondaire supérieur de promotion sociale menant à un certificat de qualification) Opracowany dla osób w wieku 15 lat i starszych. Wchodzi w zakres systemu kształcenia na rzecz awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i>) i prowadzi do uzyskania świadectwa kwalifikacji. Ma charakter modułowy. Belgijska Wspólnota Francuska	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 353	60 072, w tym dwa poniższe programy (2018/19)
BE fr	Kształcenie średnie II stopnia dla dorosłych zakończone uzyskaniem pełnych kwalifikacji na podstawie świadectwa kwalifikacji (Upper secondary education for adults leading to a full qualification via a qualification certificate – Enseignement secondaire supérieur de promotion sociale menant à un certificat d'enseignement secondaire supérieur via un certificat de qualification) Opracowany dla osób w wieku 15 lat i starszych. Wchodzi w zakres systemu kształcenia na rzecz awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i>) i prowadzi do uzyskania świadectwa kwalifikacji oraz świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia, co umożliwi uczniom dostęp do szkolnictwa wyższego. Ma charakter modułowy. Belgijska Wspólnota Francuska	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 354 / EQF 4	Zawarte w powyższych danych
BE fr	Kształcenie średnie II stopnia dla dorosłych zakończone uzyskaniem pełnych kwalifikacji (Upper secondary education for adults leading to a full qualification – Enseignement secondaire supérieur de promotion sociale menant à un certificat d'enseignement secondaire supérieur) Opracowany dla osób w wieku 15 lat i starszych. Wchodzi w zakres systemu kształcenia na rzecz awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i>) i prowadzi do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia, co umożliwi uczniom dostęp do szkolnictwa wyższego. Ma charakter modułowy. Belgijska Wspólnota Francuska	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344 lub 354 / EQF 4	Zawarte w powyższych danych
BE de	Belgijska Wspólnota Niemieckojęzyczna nie oferuje zorganizowanych programów realizowanych na szeroką skalę, które wchodziłyby w zakres niniejszego załącznika. Jednakże szkoły wieczorowe będące instytucjami powiązаныmi ze szkołami średnimi oraz inne uznane instytucje kształcenia dorosłych oferują wiele kursów dotowanych ze środków publicznych, które są otwarte dla dorosłych.	–	–	–	–
BE nl	Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic adult education – Basiseducatie) Obejmuje kursy na poziomie podstawowym i na pierwszym etapie szkoły średniej, takie jak niderlandzki jako język obcy, wprowadzenie do języka francuskiego i angielskiego, matematyka, wiedza ogólna (geografia, historia, biologia i wiedza o społeczeństwie na poziomie podstawowym) oraz TIK. Ośrodki kształcenia podstawowego	> 5 lat temu	NF	ISCED 1–2 / EQF 2	39 727 (2018/19)
BE nl	Kształcenie średnie dorosłych (Secondary adult education – Secundair volwassenenonderwijs) Zaprojektowane, aby dać dorosłym możliwość zdobycia wykształcenia lub świadectwa ukończenia szkoły średniej. Ogólnodostępne (na najniższym poziomie). Oferowane są zarówno kierunki zawodowe, jak i ogólne. Większość kursów obejmuje od 300 do 800 jednostek dydaktycznych. Ośrodki kształcenia dorosłych	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 2–3 / EQF 3–4	241 918 (2018/19)
BG	Program nauczania dostosowany do potrzeb dorosłych w zakresie nabywania kompetencji na poziomie średnim I stopnia (Adapted curriculum for adults for acquiring competencies of the first stage of lower secondary education – Adaptirani uchebni programi za obuchenie na vazrastni v kursovet za pridobivane na kompetentnosti za parvi etap na osnovnata stepen na obrazovanie) Program przeznaczony dla osób powyżej 16 roku życia, które nie uczestniczą w edukacji lub szkoleniach. Obejmuje kilka obszarów tematycznych. Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych	< 5 lat temu (2017)	NF, EF	ISCED 2	Brak aktualnych danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
BG	Kursy nauki czytania i pisania dla dorosłych (Adult literacy courses – Uchebni programi za obuchenie na vazrastni v kursovete za ogramotivane) Kursy określone w Ustawie o promocji zatrudnienia. Kursy obejmują podstawową wiedzę z zakresu języka i literatury bułgarskiej, matematyki, nauk przyrodniczych i społecznych. Po ukończeniu można podjąć kształcenie zawodowe. Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF, EF	ISCED 101	Brak aktualnych danych
BG	Język bułgarski jako język obcy dla dorosłych ubiegających się o ochronę międzynarodową lub korzystających z niej (Bulgarian as a foreign language for adults seeking or receiving international protection – Uchebna programa po bulgarski ezik kato chuzhd za vazrastni, tarseshiti ili poluchili mezhdunarodna zakrila) Kursy języka bułgarskiego jako języka obcego dla dorosłych ubiegających się o ochronę międzynarodową lub korzystających z niej. Kursy obejmują naukę mówienia, słuchania, czytania i pisania (poziomy A1, A2, B1, B2). Państwowa Agencja ds. Uchodźców, Ministerstwo Edukacji i Nauki	< 5 lat temu	NF	N/D (certyfikat znajomości języka)	Brak aktualnych danych
BG	Programy ramowe na rzecz zdobywania kwalifikacji zawodowych (Framework programmes for the acquisition of vocational qualifications – Ramkovi programi za profesionalno obuchenie) Szereg programów prowadzących do uzyskania uznawanych kwalifikacji zawodowych (programy ramowe). Ocena efektów kształcenia odbywa się zgodnie z oficjalną procedurą egzaminów państwowych. Końcowe kwalifikacje przyznawane są na różnych poziomach (dorośli o niskim poziomie podstawowych umiejętności są głównie zapisywani na poziomie EQF 2). Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF, EF	Głównie EQF 2	Brak aktualnych danych
CZ	Kursy umożliwiające ukończenie kształcenia podstawowego (Courses for the completion of basic education – Kurzy pro získání základního vzdělání) Kursy dla osób, które nie ukończyły kształcenia podstawowego (tj. 9. klasy szkoły podstawowej – základní škola). Program i egzaminy są ustalane przez szkoły zgodnie z ramowym programem nauczania dla kształcenia podstawowego. Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 2	236 (2019/20)
CZ	Kursy uzupełniające (Follow-up courses – Nástavbové studium) Kursy dla absolwentów trzyletnich zawodowych szkół średnich II stopnia, które nie prowadzą do egzaminu maturalnego (tj. egzaminu końcowego szkoły średniej II stopnia). Kwalifikacje końcowe zapewniają dostęp do szkolnictwa wyższego, a także są wymagane do wykonywania niektórych zawodów. Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu	> 5 lat temu	NF	ISCED 354 / EQF 4	13 520 (2019/20)
CZ	Programy przekwalifikowania (Retraining programmes – Rekvalifikace) Kursy dla osób bezrobotnych lub poszukujących pracy, zarejestrowanych w Urzędzie Pracy. Niektóre programy przekwalifikowania prowadzą do uzyskania kwalifikacji wpisanych do Krajowego Rejestru Kwalifikacji (Národní soustava kvalifikací). W takich przypadkach kwalifikacje mają wyznaczony poziom EQF (najczęściej EQF 3). Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych oraz Urząd Pracy Republiki Czeskiej (organizacja budżetowa Ministerstwa Pracy i Spraw Społecznych) *Bezrobotnym lub zarejestrowanym osobom poszukującym pracy oferuje się kursy przekwalifikowania nieodpłatnie pod pewnymi warunkami (tj. nie automatycznie).	> 5 lat temu	NF, EF, PF*	N/D w odniesieniu do ISCED; możliwe kwalifikacje EQF (głównie poziom EQF 3)	13 241 (2018)
DK	Kształcenie przygotowawcze dla dorosłych (Preparatory adult education – Forberedende voksenundervisning) Skierowane do dorosłych w wieku 25 lat i starszych, które nie posiadają kwalifikacji niezbędnych do podjęcia edukacji i szkoleń na poziomie wyższym lub sprostania wymaganiom życia zawodowego. Oferuje kursy w zakresie jednego przedmiotu na dwóch–czterech poziomach, obejmujące następujące dyscypliny: czytanie, ortografia, pisanie, język angielski, rozwiązywanie problemów cyfrowych i matematyka. Ministerstwo Dzieci i Edukacji	> 5 lat temu (2001)	NF	ISCED 1 / EQF 1–2	Okolo 36 tys. (2018)
DK	Kształcenie ogólne dorosłych (General adult education – Almen voksenuddannelsen) Skierowane do dorosłych w wieku 25 lat i starszych. Program jest równoważny (ale nie tożsamy) z edukacją w szkole podstawowej i średniej I stopnia (folkeskole) i obejmuje kursy w zakresie jednego przedmiotu, które mogą być podejmowane oddzielnie lub łącznie, prowadzące do ogólnego egzaminu przygotowawczego dla dorosłych, który kwalifikuje do przyjęcia na wyższe kursy przygotowawcze (edukacja na poziomie szkoły średniej II stopnia). Ministerstwo Dzieci i Edukacji	> 5 lat temu (1989)	NF, PF	ISCED 2 / EQF 2–3	Okolo 28 tys. (2018)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
DK	Kursy w zakresie jednego przedmiotu prowadzące do wyższych egzaminów przygotowawczych na poziomie szkoły średniej II stopnia (Single-subject courses leading to the higher preparatory examination at upper secondary level – Højere forberedelseksamen (HF) lub HF-enkeltfag) Uczniowie mogą uczyć się na pojedyncze przedmioty lub łączyć kilka przedmiotów, co ostatecznie prowadzi do pełnego egzaminu przygotowawczego na poziomie wyższym. W zależności od liczby i kombinacji przedmiotów uczestnicy kursów mogą ubiegać się o przyjęcie na studia wyższe. Ministerstwo Dzieci i Edukacji	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 3 / EQF 4	31 333 (2018)
DK	Szkolenia zawodowe dorosłych (Adult vocational training – Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU)) Krótkoterminowe kursy kształcenia zawodowego (od jednego do sześciu tygodni), których celem jest zaspokojenie potrzeb pracowników. Obejmują konkretne umiejętności związane z pracą, umiejętności ogólne oraz umiejętności zarządzania pracą i są uznawane na poziomach EQF 2–5. Zaliczenie kilku modułów AMU może w niektórych przypadkach prowadzić do uzyskania pełnych kwalifikacji zawodowych na poziomie średnim. Ministerstwo Dzieci i Edukacji	> 5 lat temu	NF	ISCED 2 / EQF 2–5	477 702 (2019)
DK	Kształcenie i szkolenie zawodowe dorosłych (Vocational education and training for adults (Erhvervsuddannelser for voksne – EUV)) Kształcenie na poziomie średnim II stopnia dla dorosłych w wieku od 25 lat, którzy chcą się specjalizować w jednej z ponad 100 dziedzin zawodowych. EUV bazuje na doświadczeniu i edukacji uczestników i jest dostosowane do indywidualnych potrzeb. Ministerstwo Dzieci i Edukacji	> 5 lat temu (2015)	NF	ISCED 3 / EQF 3–5	38 351 (2019)
DE	Zajęcia wieczorne prowadzące do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia (Evening classes leading to the acquisition of the Hauptschulabschluss – first lower secondary school leaving certificate – Abendhauptschule) Skierowany do osób, które ukończyły 18 lat i nie posiadają powyższych kwalifikacji. Kraje związkowe	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 3	973 (2018)
DE	Zajęcia wieczorne prowadzące do uzyskania Mittlerer Schulabschluss (Evening classes leading to the acquisition of the Mittlerer Schulabschluss – Abendrealschule) Skierowany do osób, które ukończyły 18 lat i pomyślnie ukończyły program Hauptschule lub obowiązkową edukację w pełnym wymiarze godzin. Kraje związkowe	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 3	16 326 (2018)
DE	Zajęcia wieczorne w celu uzyskania kwalifikacji umożliwiających podjęcie studiów wyższych (Evening classes for the acquisition of a higher education entrance qualification – Abendgymnasium oraz Kolleg) Umożliwiają dorosłym uzyskanie Hochschulreife (kwalifikacji niezbędnych do podjęcia studiów wyższych), zazwyczaj w ciągu trzech lat. Kraje związkowe	> 5 lat temu	NF	ISCED 444 / EQF 4	Abendgymnasien: 11 852 Kollegs: 13 181 (2018)
EE	Kształcenie podstawowe dorosłych w formie nauki niestacjonarnej (Basic education for adults in the non-stationary form of study – Põhiharidus täiskasvanutele mittestatsonaarses õppevormis) Program przeznaczony głównie dla osób od 17 roku życia, które nie ukończyły szkoły średniej I stopnia lub kształcenia podstawowego (poziom ISCED 2). Może być realizowany w szkołach o profilu ogólnym dla dorosłych (gimnazja dla dorosłych), w specjalnych oddziałach utworzonych w szkołach dla młodzieży lub w ośrodkach kształcenia i szkolenia zawodowego. Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych	> 5 lat temu	NF	ISCED 2 / EQF 2	626 (2019/20)
EE	Kształcenie i szkolenie zawodowe 2. stopnia (Second-level vocational education and training – 2. taseme kutseõpe) Program kształcenia zawodowego na poziomie średnim I stopnia przeznaczony głównie dla osób od 17 roku życia, które nie ukończyły kształcenia podstawowego (poziom ISCED 2). Program ten prowadzi do uzyskania kwalifikacji zawodowych i może być połączony z kształceniem podstawowym dla dorosłych (zob. powyżej). Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych	> 5 lat temu (2013)	NF	ISCED 251 / EQF 2	104 (2019/20)
EE	Kształcenie i szkolenie zawodowe 3. stopnia (Third-level vocational education and training – 3. taseme kutseõpe) Program kształcenia zawodowego przeznaczony dla osób od 17 roku życia, które nie ukończyły kształcenia podstawowego (poziom ISCED 2). Program prowadzi do uzyskania kwalifikacji zawodowych odpowiadających poziomowi 3 Estońskich Ram Kwalifikacyjnych. Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych	> 5 lat temu (2013)	NF	ISCED 251 / EQF 3	952 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
EE	<p>Kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych w formie nauki niestacjonarnej (General upper secondary education for adults in the non-stationary form of study – Üldkeskharidus täiskasvanutele mittestatsionaarses õppevormis)</p> <p>Program przeznaczony głównie dla osób od 17 roku życia, które nie ukończyły szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3). Może być realizowany w szkołach średnich II stopnia o profilu ogólnym dla dorosłych (gimnazja dla dorosłych), w specjalnych oddziałach utworzonych w szkołach dla młodzieży lub w ośrodkach kształcenia i szkolenia zawodowego.</p> <p>Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych</p>	> 5 lat temu	NF	ISCED 3 / EQF 4	4 950 (2019/20)
EE	<p>Kształcenie ustawiczne zlecone przez państwo (State-commissioned continuing education – Täienduskoolituse riiklik koolitustellimus)</p> <p>Bezpłatne kursy skierowane przede wszystkim do dorosłych o niskim poziomie wykształcenia i bez kwalifikacji zawodowych. Celem jest dotarcie do dorosłych, którzy najbardziej potrzebują edukacji. Kursy odpowiadają potrzebom rynku pracy, które są ustalane na podstawie analiz OSKA (OSKA to system analizujący zapotrzebowanie na siłę roboczą i umiejętności niezbędne dla rozwoju gospodarczego Estonii na przestrzeni kolejnych 10 lat). Ten rodzaj oferty zazwyczaj nie prowadzi do uzyskania uznawanych kwalifikacji.</p> <p>Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych</p>	> 5 lat temu (2007)	NF, EF	N/D	14 328 (2019)
IE	<p>Program Youthreach (Youthreach programme)</p> <p>Program zapewniający dwa lata zintegrowanej edukacji, szkoleń i staży zawodowych dla bezrobotnych osób, które przedwcześnie zakończyły naukę (w wieku 16–20 lat), nie uzyskawszy żadnych kwalifikacji lub szkolenia zawodowego. Kładzie duży nacisk na rozwój osobisty i szkolenie w zakresie podstawowych umiejętności, w tym podstawowych umiejętności czytania, pisanie i liczenia, komunikacji i technologii informacyjnych, a także obejmuje wybór opcji zawodowych i program praktyk zawodowych.</p> <p>Departament ds. Edukacji jest odpowiedzialny za opracowywanie strategii i zapewnianie finansowania w dziedzinie dalszego kształcenia oraz szkoleń (w tym dla osób o niskim poziomie umiejętności/kwalifikacji). SOLAS, Urząd ds. Dalszej Edukacji i Szkoleń, jest odpowiedzialny za przydzielanie funduszy oraz planowanie i koordynację szkoleń i programów dalszego kształcenia. Rady ds. edukacji i szkoleń są odpowiedzialne za organizację nauczania na poziomie lokalnym.</p>	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 2–3	9 234 (2019)
IE	<p>Program możliwości szkolenia zawodowego (Vocational training opportunities scheme – VTOS)</p> <p>VTOS jest skierowany do osób długotrwale bezrobotnych i oferuje możliwości edukacyjne oraz szkoleniowe, aby pomóc im przygotować się do wejścia w środowisko pracy. VTOS zapewnia dwa lata zintegrowanej edukacji, szkoleń i doświadczenia zawodowego. Kładzie duży nacisk na rozwój osobisty i podstawowe umiejętności czytania, pisanie i liczenia, komunikacji i technologii informacyjnych, a także obejmuje wybór opcji zawodowych i program praktyk zawodowych.</p> <p>Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE</p>	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 2–5	5 852 (2019)
IE	<p>Kursy pomostowe/podstawowe (Bridging/foundation courses)</p> <p>Programy skierowane do osób oddalonych od rynku pracy lub pragnących powrócić do zatrudnienia lub edukacji i szkoleń po długim okresie bezrobocia. Kursy mogą być krótkie lub długie i są zazwyczaj akredytowane na poziomie 3 lub 4 Krajowych Ram Kwalifikacji (NFQ) (poziom EQF 2 lub 3). Zapewniają interwencje szkoleniowe kładące nacisk na rozwój osobisty, planowanie kariery, budowanie pewności siebie i podstawowe umiejętności zawodowe.</p> <p>Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE</p>	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 2–3	590 (2019)
IE	<p>Edukacja wspólnotowa (Community education)</p> <p>Odnosi się do edukacji i szkoleń dostępnych dla dorosłych, zazwyczaj poza formalnym sektorem edukacji, które mają na celu poprawę kształcenia, wzmocnienie pozycji jednostki i przyczynienie się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Kursy mogą być akredytowane lub nieakredytowane, są prowadzone w elastycznej formie i obejmują różne metody wsparcia umożliwiające i zachęcające do uczestnictwa.</p> <p>Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE</p>	> 5 lat temu	NF	EQF 2–4	Brak danych
IE	<p>Lokalne inicjatywy szkoleniowe (Local training initiatives)</p> <p>Program ukierunkowany na zaspokajanie potrzeb szkoleniowych osób bezrobotnych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej, społecznej, geograficznej lub edukacyjnej. Uczący się zwykle mają od 18 do 35 lat, nie posiadają formalnych kwalifikacji lub mają niepełne kwalifikacje na poziomie średnim. Ogólnym celem jest zapewnienie uczestnikom konkretnych umiejętności i doświadczenia zawodowego.</p> <p>Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE</p>	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 3–4	3 179 (2019)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
IE	Umiejętności przydatne w pracy (Skills for work) Program ma na celu zapewnienie możliwości szkoleniowych, aby pomóc pracownikom sprostać wymaganiom związanym z podstawowymi umiejętnościami w miejscu pracy. Wszystkie kursy zawierają elementy umiejętności czytania, pisania i liczenia połączone tematycznie od komunikacji po informatykę, umiejętności interpersonalne, rozwiązywanie problemów i pisanie raportów. Programy mogą być realizowane na terenie przedsiębiorstwa lub w ośrodkach przez rady ds. edukacji i szkoleń. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	> 5 lat temu	NF	EQF 2–3	4 587 (2019)
IE	Umiejętności na rzecz awansu (Skills to advance) Inicjatywa ta umożliwia udzielanie ukierunkowanego wsparcia zagrożonym grupom irlandzkiej siły roboczej, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników o niższym poziomie umiejętności, którzy potrzebują większych możliwości rozwoju w życiu zawodowym i karierze, aby utrzymać zatrudnienie i uniknąć wyparcia z rynku pracy lub aby skorzystać z pojawiających się możliwości zatrudnienia. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	< 5 lat temu (2018)	NF, EF	EQF 4–5	5 664 (2019)
IE	Szkolenia w zakresie umiejętności specjalistycznych (Specific skills training) Kursy zapewniające uczyć się doskonalenie umiejętności związane z zatrudnieniem oraz formalne kwalifikacje zawodowe. Są one skierowane do osób wchodzących na rynek pracy po raz pierwszy oraz odnosi się do osób, które chcą zaktualizować swoje umiejętności lub zdobyć nowe. Zaprojektowane w celu zaspokojenia potrzeb przemysłu w wielu sektorach. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 3–5	9 355 (2019)
IE	Świadectwo ukończenia szkoły średniej (Post Leaving Certificate) Kursy w pełnym wymiarze godzin trwające od jednego do dwóch lat będące połączeniem zajęć praktycznych, kształcenia i doświadczenia zawodowego. Są one zaprojektowane jako krok w kierunku zatrudnienia wykwalifikowanych pracowników i jako takie są ściśle związane z przemysłem i jego potrzebami. Kursy te zazwyczaj prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomie NFQ 5 lub 6 (EQF 4 lub 5). Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	> 5 lat temu	NF, PF	EQF 4–5	51 655 (2019)
IE	Nauka czytania i pisania dla dorosłych (Adult literacy) Kursy dla osób, które chcą poprawić swoje umiejętności komunikacyjne w zakresie czytania, pisania, liczenia i technologii informacyjnych. Celem jest zwiększenie udziału uczących się w życiu osobistym, społecznym i gospodarczym. Programy zazwyczaj obejmują 2–4 godziny zajęć tygodniowo i są prowadzone w grupie lub indywidualnie. Zazwyczaj są one akredytowane na poziomie 1 lub 2 NFQ (EQF 1). Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 1	38 194 (2019)
IE	Staż (Traineeships) Staże trwają od sześciu do 20 miesięcy i łączą naukę w szkole z nauką w miejscu pracy (co najmniej 30%). Są dostępne dla wszystkich (osób, które przedwcześnie zakończyły naukę, starszych uczniów, osób zatrudnionych i bezrobotnych) i są bezpłatne. Prowadzą do uzyskania certyfikatu na poziomie NFQ 4–6 (EQF 3–5) lub od uznanej zewnętrznej akredytowanej instytucji. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	> 5 lat temu (1995)	NF, EF	EQF 3–5	5 554 (2019)
IE	Program EXPLORE (The EXPLORE programme) W 2018 r. dziewięciu regionalnych menedżerów forów umiejętności opracowało program EXPLORE, którego celem jest poszerzenie umiejętności uniwersalnych i cyfrowych dla osób powyżej 35 roku życia, które pracują zawodowo. Program jest realizowany przez okres sześciu tygodni i obejmuje zajęcia w ramach jednodniowego urlopu, projekt oparty na pracy, projekt osobisty i wizyty poza miejscem zamieszkania. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla IE	< 5 lat temu (2018)	NF	N/D	742 (2018–2019)
EL	Szkoły drugie szansy (Second-chance schools – Scholia Deferis Efkerias) Dwuletni program dla dorosłych, którzy nie uzyskali świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego (poziom ISCED 2). Sekretariat Generalny ds. Kształcenia Zawodowego, Szkoleń, Kształcenia Ustawicznego i Młodzieży	> 5 lat temu (2000)	NF, EF	ISCED 2 / EQF 2	6 tys. (2019)
EL	Wieczorowa szkoła średnia I stopnia (Lower secondary education evening school – Esperino Gymnasio) Trzyletni program wieczorowej nauki w szkole średniej I stopnia, który prowadzi do uzyskania świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego. Grupą docelową są dorośli oraz nieletni pracujący. Ministerstwo Edukacji i Spraw Religijnych	> 5 lat temu	NF, EF	ISCED 2 / EQF 2	4 431 (2019)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
EL	Wieczorowa szkoła średnia II stopnia o profilu ogólnym (Upper secondary general education evening school – Geniko Esperino Lykeio) Trzyletni program nauki w wieczorowej szkole średniej II stopnia. Grupą docelową są dorośli oraz nieletni pracujący. Ministerstwo Edukacji i Spraw Religijnych	> 5 lat temu	NF, EF	ISCED 3 / EQF 4	3,2 tys. (2019)
EL	Wieczorowa szkoła średnia II stopnia o profilu zawodowym (Upper vocational education evening school – Esperino EPAL and Etos Mathiteias) Trzyletni program wieczorowego kształcenia zawodowego (Esperino EPAL) z opcjonalnym dodatkowym rokiem praktyk zawodowych (Etos Mathiteias). Trzyletni program prowadzi do uzyskania kwalifikacji na poziomie ISCED 3 / EQF 4, a opcjonalny dodatkowy rok prowadzi do uzyskania kwalifikacji na poziomie ISCED 4 / EQF 5. Ministerstwo Edukacji i Spraw Religijnych.	< 5 lat temu (2016)	NF, EF	ISCED 3–4 / EQF 4–5	25 934 (2019)
EL	Szkoły praktyk zawodowych OAED (OAED vocational apprenticeship schools – EPAS Mathiteias) Urząd Pracy (OAED) wdraża system α dualnych praktyk zawodowych w 32 specjalnościach w 50 szkołach praktyk zawodowych w całej Grecji. Praktyki zawodowe łączą dwa lata kształcenia teoretycznego i nauki praktycznej w miejscu pracy. OAED, nadzorowany przez Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych	> 5 lat temu (1952)	NF, EF	ISCED 3 / EQF 4	6 360 (2019)
ES	Kształcenie podstawowe dorosłych we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León; szkolenie podstawowe dorosłych we Wspólnocie Autonomicznej Aragonii (Initial provision of basic education for adults in Comunidad de Castilla y León; Initial training for adults in Comunidad Autónoma de Aragón – Enseñanzas iniciales de educación básica para personas adultas – Comunidad de Castilla y León; Formación inicial para personas adultas – Comunidad Autónoma de Aragón)* Program dla dorosłych obejmujący dwa poziomy: pierwszy koncentruje się na podstawowych umiejętnościach czytania, pisania i liczenia, a drugi na zdobywaniu innych umiejętności, takich jak kompetencje cyfrowe i porozumiewanie się w języku obcym. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykłady z dwóch wspólnot autonomicznych (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu	NF	ISCED 100 / EQF 1	3 517 w Aragonii; 3 743 w Kastylii-León (2019/20)
ES	Program rozwijania i wzmacniania podstawowych umiejętności we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León (Programme for basic skills development and reinforcement in Comunidad de Castilla y León – Programa para el desarrollo y refuerzo de competencias básicas – Comunidad de Castilla y León)* Program obejmujący język hiszpański, jak również podstawowe umiejętności w innych dziedzinach (np. umiejętność liczenia, umiejętność korzystania z informacji, kompetencje społeczne i obywatelskie). Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu (2012)	NF	ISCED 244 / EQF 2	9 769 (2019/20)
ES	Kształcenie średnie dorosłych we Wspólnocie Autonomicznej Aragonii i we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León (Secondary education for adults in Comunidad Autónoma de Aragón and Comunidad de Castilla y León – Educación secundaria para personas adultas – Comunidad Autónoma de Aragón; Comunidad de Castilla y León)* Program dla dorosłych skupiający się na wiedzy i umiejętnościach związanych ze świadectwem ukończenia szkoły średniej. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykłady z dwóch wspólnot autonomicznych (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 2	1 780 w Aragonii; 3 396 w Kastylii-León (2019/20)
ES	Program przygotowujący do egzaminów zewnętrznych w celu uzyskania świadectwa ukończenia obowiązkowego kształcenia średniego we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León (Programme for preparing for external examinations to obtain a certificate in mandatory secondary education in Comunidad de Castilla y León – Programa para la preparación de las pruebas libres para la obtención del Graduado en ESO – Comunidad de Castilla y León)* Program mający na celu przygotowanie uczniów powyżej 18 roku życia do egzaminów zewnętrznych w celu uzyskania świadectwa ukończenia obowiązkowego kształcenia średniego. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 2	1 018 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
ES	Egzaminy wstępne dla szkolenia zawodowego na poziomie średniozaawansowanym we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León (Access examinations for intermediate vocational training in Comunidad de Castilla y León – Pruebas de acceso a Ciclos de Grado Medio – Comunidad de Castilla y León)* Program ukierunkowany na przygotowanie uczniów do egzaminów wstępnych do kształcenia zawodowego na poziomie średniozaawansowanym (egzaminy organizowane corocznie). Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu (2012)	NF	ISCED 244 / EQF 2	166 (2019/20)
ES	Podstawowe szkolenie zawodowe dla dorosłych we Wspólnocie Autonomicznej Extremadura (Basic vocational training for adults in Comunidad Autónoma de Extremadura – Formación profesional básica para personas adultas – Comunidad Autónoma de Extremadura)* Program zapewniający podstawowe szkolenie zawodowe. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu (2014)	NF, EF	ISCED 353	213 (2019/20)
ES	Ogólne szkolnictwo średnie II stopnia dla dorosłych we Wspólnocie Autonomicznej Kastylii-León (General upper secondary education for adults in Comunidad de Castilla y León – Bachillerato para personas adultas – Comunidad de Castilla y León)* Kompleksowa edukacja dla dorosłych obejmująca wiedzę i umiejętności niezbędne do podjęcia studiów wyższych, kształcenia i szkolenia zawodowego lub aktywnego życia. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu (2008)	NF	ISCED 344 / EQF 3	2 743 (2019/20)
ES	Język hiszpański jako język obcy we Wspólnocie Autonomicznej Aragonii (Spanish as a foreign language in Comunidad Autónoma de Aragón – Español como lengua nueva – Comunidad Autónoma de Aragón)* Program oferujący kursy języka hiszpańskiego dla obcokrajowców. Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych *Przykład z jednej wspólnoty autonomicznej (porównywalna oferta w innych częściach Hiszpanii).	> 5 lat temu	NF	N/D	4 446 (2019/20)
FR	Dostęp do dyplomu ukończenia studiów wyższych (Access to university studies diploma – Diplôme d'accès aux études universitaires) Program drugiej szansy dla osób, które opuściły system edukacji przed uzyskaniem matury (tj. świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia). Nauczanie odbywa się wieczorami lub zdalnie. Program poszerza dostęp do szkolnictwa wyższego. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Badań Naukowych i Innowacji	> 5 lat temu (1994)	NF, PF	ISCED 4 / EQF 4	4 360 (2018)
FR	We Francji oferowany jest tylko jeden sformalizowany program realizowany na szeroką skalę, który wchodzi w zakres niniejszego załącznika (zob. powyżej). Niemniej jednak istnieją tam różne strategie, plany działania oraz ramy finansowe i instytucjonalne, które stanowią podstawę realizacji programów edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych, w tym programów dla dorosłych o niskim poziomie podstawowych umiejętności oraz osób o niskich kwalifikacjach lub nieposiadających żadnych kwalifikacji.	–	–	–	–
HR	Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic education for adults – Osnovna škola za odrasle) Program dla dorosłych podzielony na sześć okresów edukacyjnych, z których każdy trwa 18 tygodni. Pod koniec programu uczestnicy mogą również przystąpić do programu szkolenia przygotowującego do wykonywania zawodów niewymagających specjalnego wykształcenia, trwającego 150 godzin. Ministerstwo Nauki i Edukacji	> 5 lat temu (2007)	NF	ISCED 2 / EQF 2	902 (2019)
HR	Szkolenie zawodowe (Vocational training – Programi osposobljavanja) Programy w wymiarze co najmniej 120 godzin przeznaczone dla osób z wykształceniem co najmniej średnim I stopnia, które chcą poszerzyć swoją wiedzę zawodową zgodnie z potrzebami rynku pracy. Ministerstwo Nauki i Edukacji oraz Ministerstwo Pracy i Systemu Emerytalno-Rentowego, Rodziny i Polityki Społecznej	< 5 lat temu (2016)	NF, EF, PF	EQF 2	10 491 (2017–2019)
HR	Szkolenie na rzecz rozwoju zawodowego (Vocational development training – Programi usavršavanja) Programy przeznaczone dla osób, które uzyskały wykształcenie średnie II stopnia i chcą poszerzyć swoją wiedzę zawodową zgodnie z potrzebami rynku pracy. Ministerstwo Nauki i Edukacji	< 5 lat temu (2016)	NF, EF, PF	EQF 2 lub wyższy	1 297 (2017–2019)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
IT	Kursy edukacyjne pierwszego stopnia – pierwszy okres nauczania (First-level education courses – first teaching period – Percorsi di istruzione di primo livello – primo periodo didattico) Kursy mające na celu uzyskanie kwalifikacji przyznawanych na koniec pierwszego cyklu kształcenia, który obejmuje szkołę podstawową i szkołę średnią I stopnia. Są one organizowane przez regionalne centra kształcenia dorosłych (<i>centri provinciali per l'istruzione degli adulti</i>), autonomiczne instytucje publiczne będące odpowiednikiem szkół. Ministerstwo Edukacji *PF dotyczy pomniejszych kosztów.	> 5 lat temu (2014/15)	NF, EF, PF*	ISCED 244 / EQF 1	37 828 (2020)
IT	Kursy edukacyjne pierwszego stopnia – drugi okres nauczania (First-level education courses – second teaching period – Percorsi di istruzione di primo livello – secondo periodo didattico) Kursy, których celem jest uzyskanie kwalifikacji potwierdzających nabycie podstawowych umiejętności po zakończeniu kształcenia obowiązkowego. Są one organizowane przez regionalne centra kształcenia dorosłych (<i>centri provinciali per l'istruzione degli adulti</i>), autonomiczne instytucje publiczne będące odpowiednikiem szkół. Ministerstwo Edukacji *PF dotyczy pomniejszych kosztów.	> 5 lat temu (2014/15)	NF, EF, PF*	EQF 2	10 770 (2020)
IT	Kursy edukacyjne drugiego stopnia (Second-level education courses – Percorsi di istruzione di secondo livello) Kursy, których celem jest uzyskanie kwalifikacji na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3). Kursy te odbywają się w szkołach średnich II stopnia i obejmują trzy okresy. Ministerstwo Edukacji *PF dotyczy pomniejszych kosztów.	> 5 lat temu (2014/15)	NF, EF, PF*	ISCED 344 lub 354 / EQF 4	82 117 (2020)
CY	Gimnazja/licea wieczorowe zapewniające średnie wykształcenie ogólne (Evening gymnasiums/lyceums for secondary general education – Esperina Gymnasia-Lykeia Mesis Genikis Ekpaidefsis) Kształcenie ogólne drugiej szansy dla dorosłych podzielone na dwa poziomy (niższy i wyższy). Poziom niższej szkoły średniej (<i>gymnasium</i>) odpowiada dwuletniemu cyklowi i prowadzi do uzyskania świadectwa (<i>apolytirio</i>). Poziom wyższy (<i>lyceum</i>) prowadzi do uzyskania kwalifikacji, które są równoważne z kwalifikacjami przyznawanymi przez powszechne szkoły średnie II stopnia. Departament Szkolnictwa Średniego Ogólnego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży	> 5 lat temu (1970)	NF	EQF 2 lub 4	422 (2019/20)
CY	Szkoły wieczorowe kształcące w zakresie technicznym i zawodowym (Evening schools for technical and vocational education – Esperines Scholes Technikis kai Epaggelmatikis Ekpaidefsis) Kształcenie techniczne i zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych, którzy przedwcześnie zakończyli naukę. Ukończenie programu prowadzi do uzyskania świadectwa ukończenia (<i>apolyterion</i>), które jest równoważne świadectwu wydawanemu przez powszechne szkoły średnie II stopnia. Departament Szkolnictwa Średniego Technicznego i Zawodowego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży	> 5 lat temu (1999)	NF, EF	ISCED 354 / EQF 4	316 (2019/20)
CY	System praktyk zawodowych w kształceniu i szkoleniu zawodowym (Apprenticeship system for vocational education and trainin – Systima Mathiteias Epaggelmatikis Ekpaidefsis kai Katartisis) Alternatywna ścieżka edukacji, szkoleń i rozwoju dla młodych ludzi, którzy porzucają formalny system edukacji. Program trwa trzy lata i obejmuje zarówno naukę w szkole, jak i praktyczną naukę zawodu w przedsiębiorstwach. Absolwenci mogą kontynuować naukę w szkołach wieczorowych kształcących w zakresie technicznym i zawodowym (zob. powyżej). Departament Szkolnictwa Średniego Technicznego i Zawodowego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży	> 5 lat temu (1963)	NF, EF	ISCED 352 / EQF 3	129 (2019/20)
CY	Programy uczenia się przez całe życie w kształceniu i szkoleniu zawodowym; trzyletnie (Lifelong learning programmes in vocational education and training; three-year programmes – Programmata Dia Viou Epaggelmatikis Ekpaidefsis kai Katartisis; trieti programmata) Ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe dla zatrudnionych lub bezrobotnych dorosłych. Pomyślne ukończenie prowadzi do uzyskania świadectwa równoważnego temu, które otrzymują absolwenci szkół średnich II stopnia w zakresie komponentu technicznego. Departament Szkolnictwa Średniego Technicznego i Zawodowego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży	> 5 lat temu	NF, EF	ISCED 352	365 (2019/20)
CY	Programy uczenia się przez całe życie w kształceniu i szkoleniu zawodowym; roczne (Lifelong learning programmes in vocational education and training; one-year programmes – Programmata Dia Viou Epaggelmatikis Ekpaidefsis kai Katartisis; monoeti programmata) Ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe dla zatrudnionych lub bezrobotnych dorosłych. Pomyślne ukończenie prowadzi do uzyskania świadectwa. Departament Szkolnictwa Średniego Technicznego i Zawodowego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży	> 5 lat temu	NF, EF	N/D (certyfikat)	367 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
LV	Program ustawicznego kształcenia zawodowego (Continuous vocational education programme (CVET) – Profesionālās tālākizglītības programma) Obejmuje trzy podprogramy (poziomy): 1. CVET prowadzący do uzyskania kwalifikacji zawodowych na poziomie EQF 2. Czas trwania tego programu wynosi co najmniej 480 godzin. 2. CVET prowadzący do uzyskania kwalifikacji zawodowych na poziomie EQF 3. Czas trwania tego programu wynosi co najmniej 480 godzin dla prostych kwalifikacji i 640 godzin dla bardziej złożonych kwalifikacji. Osoby zapisujące się do udziału w tym programie muszą mieć ukończoną szkołę średnią I stopnia. 3. CVET prowadzący do uzyskania kwalifikacji zawodowych na poziomie EQF 4. Czas trwania tego programu wynosi co najmniej 960 godzin (sześć miesięcy). Ministerstwo Edukacji i Nauki; Ministerstwo Opieki Społecznej i ministerstwa sektorowe	> 5 lat temu	NF, EF, PF	Poziom EQF 2–4	Brak danych
LV	Program szkoleń w miejscu pracy (In-service training programme – Profesionālās pilnveides izglītības programma) Programy szkoleń w miejscu pracy trwające co najmniej 160 godzin, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji. Programy szkoleń w miejscu pracy są wykorzystywane do nabywania lub doskonalenia umiejętności zawodowych. Są one licencjonowane i akredytowane. Ministerstwo Edukacji i Nauki; Ministerstwo Opieki Społecznej i ministerstwa sektorowe	> 5 lat temu	NF, EF, PF	N/D	Brak danych
LT	Program kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom podstawowy) dla dorosłych (General lower secondary (basic) education programme for adults – Suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programa) Program skierowany do osób od 18 roku życia (lub od 16/17 roku życia, jeśli z różnych powodów nie mogą kontynuować nauki). Program trwa od dwóch do sześciu lat i zapewnia dorosłym wykształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom podstawowy). Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu oraz gminy	> 5 lat temu	NF	ISCED 244	1 890 (2019/20)
LT	Program kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych (General upper secondary education programme for adults – Suaugusiųjų vidurinio ugdymo programa) Program skierowany do osób od 18 roku życia (lub od 16/17 roku życia, jeśli z różnych powodów nie mogą kontynuować nauki). Program trwa dwa lata i zapewnia dorosłym wykształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu oraz gminy	> 5 lat temu	NF	ISCED 344	3 757 (2019/20)
LU	Edukacja drugiej szansy: 5 klasa (Second-chance education: grade 5 – 2e voie de qualification: classes de 5e) Edukacja dla dorosłych, którzy nie osiągnęli wymaganego poziomu wykształcenia średniego I stopnia (poziom ISCED 2). Wydział Edukacji Dorosłych we współpracy ze szkołami średnimi	> 5 lat temu	NF	ISCED 2 / EQF 1	300 (2018/19)
LU	Dostęp do dyplomu ukończenia studiów wyższych (Access to higher education studies diploma – Diplôme d'accès aux études supérieures) Program jedno- lub dwuletni (w zależności od poziomu uczestnika) obejmujący sześć modułów i prowadzący do uzyskania świadectwa uznawanego za równoważne luksemburskiemu świadectwu ukończenia szkoły średniej. Krajowa Szkoła dla Dorosłych	< 5 lat temu	NF	ISCED 3 / EQF 4	107 (2017–2020)
LU	Ścieżki integracji umiejętności podstawowych i języków obcych (Basic skills and foreign language integration pathways – Parcours d'instruction de base et d'intégration linguistique) Intensywne kursy nauki czytania i pisania dla osób, które nigdy nie uczęszczały do szkoły lub nie znają alfabetu łacińskiego. Kursy nauki czytania i pisania prowadzone są w języku francuskim. Dla osób umiejących czytać i pisać język francuski jest nauczany jako język integracji. Ścieżka kształcenia jest zindywidualizowana. Departament Edukacji Dorosłych	< 5 lat temu	NF	N/D	1 tys. (2019/20)
HU	Pomostowy program zawodowy (Vocational bridging programme – Szakképzési Hidprogram) Zapewnia rozwój kompetencji ogólnych oraz kształcenie i szkolenie zawodowe dla osób uczących się, które do 15 roku życia ukończyły co najwyżej sześć klas szkoły podstawowej o strukturze jednolitej (tj. poziom ISCED 1 i ISCED 2). Program prowadzi do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły podstawowej i uznawanych przez państwo częściowych kwalifikacji zawodowych. Od roku 2020/21 program ten został zastąpiony inną ofertą (zob. dwa poniższe programy). Ministerstwo Innowacji i Technologii	< 5 lat temu (2016; wygaszany)	NF	ISCED 2 / ISCED 3	70 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
HU	Program trampolina (Springboard class – Dobbantó program) Program trampolina funkcjonujący od września 2020 r. obejmuje rok przygotowujący do kształcenia i szkolenia zawodowego. Mogą w nim uczestniczyć uczniowie, którzy ukończyli 16 lat i nie ukończyli szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2). Program ten daje uczniom drugą szansę na znalezienie najlepszej drogi powrotu do systemu edukacji lub na rynek pracy. Warsztaty szkolne (patrz poniżej) stanowią rozwinięcie tego programu. Ministerstwo Innowacji i Technologii	< 5 lat temu (2020)	NF, EF	Jeszcze nieokreślone	382 (2020/21)
HU	Warsztaty szkolne (School workshop – Műhelyiskola) Warsztaty szkolne funkcjonują od września 2020 r. i są otwarte dla osób, które nie ukończyły szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2), ale ukończyły Program trampolina (zob. powyżej) lub dla osób, które ukończyły szkołę średnią I stopnia i osiągnęły wiek 16 lat. Program ten prowadzi do uzyskania częściowych kwalifikacji zawodowych. Ministerstwo Innowacji i Technologii	< 5 lat temu (2020)	NF, EF	Jeszcze nieokreślone	117 (2020/21)
HU	Kształcenie ogólne na poziomie szkoły podstawowej (kasy 1–4; nauka czytania i pisania dla dorosłych) (General primary school level (grades 1–4; adult literacy course) – Általános iskola 1–4. évfolyam; felőttoktatás) Kurs nauki czytania i pisania dla dorosłych. Uczniowie otrzymują świadectwo z ocenami końcowymi, co pozwala im na kontynuację nauki. Ministerstwo Potencjału Ludzkiego	> 5 lat temu	NF	ISCED 100 (brak powiązania z EQF)	279 (2019/20)
HU	Kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej I stopnia (klasy 5–8; edukacja dorosłych) (General lower secondary school level (grades 5–8; adult education) – Általános iskola 5–8., gimnázium 5–8. évfolyamai; felőttoktatás) Programy prowadzące do uzyskania następujących kwalifikacji: Ukończenie ośmiu klas kształcenia ogólnego (podstawowego). Ministerstwo Potencjału Ludzkiego	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 2	2 932 (2019/20)
HU	Kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia (klasy 9–12; edukacja dorosłych) (Upper secondary vocational grammar school (grades 9–12; adult education) – Szakgimnázium 9–12. évfolyam; felőttoktatás) Program zawodowy na poziomie szkoły średniej II stopnia prowadzący do uzyskania świadectwa ukończenia i egzaminu maturalnego. Ministerstwo Potencjału Ludzkiego, Ministerstwo Innowacji i Technologii	> 5 lat temu	NF	ISCED 354 / EQF 4	490 (2019/20)
HU	Kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia (klasy 12–13; edukacja dorosłych) (Upper secondary vocational school (grades 12–13; adult education) – Szakközépiskola 12–13. évfolyam; felőttoktatás) Sama szkoła jest zawodowa, ale program jest ogólny. Prowadzi on do egzaminu maturalnego (egzaminu na zakończenie szkoły średniej II stopnia). Ministerstwo Potencjału Ludzkiego, Ministerstwo Innowacji i Technologii	> 5 lat temu	NF	ISCED 344 / EQF 4	15 355 (2019/20)
HU	Kształcenie zawodowe i kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej; edukacja dorosłych (Vocational and secondary vocational education; adult education – Szakközépiskolai és szakiskolai oktatás, képzés; felőttoktatás) Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji zawodowych. Aby przystąpić do programu, uczestnicy muszą mieć ukończoną edukację na poziomie podstawowym (poziom ISCED 2). Ministerstwo Potencjału Ludzkiego, Ministerstwo Innowacji i Technologii	> 5 lat temu	NF	ISCED 353 / EQF 3	9 711 (2019/20)
HU	Kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia (klasy 9–12; edukacja dorosłych) (Upper secondary general school (grades 9–12; adult education) – Gimnázium 9–12. évfolyam; felőttoktatás) Prowadzi do egzaminu maturalnego (egzaminu na zakończenie szkoły średniej II stopnia). Ministerstwo Potencjału Ludzkiego	> 5 lat temu	NF	ISCED 344 / EQF 4	28 185 (2019/20)
HU	Aktywnie w poszukiwaniu wiedzy (Actively for knowledge – Aktívan a tudásért) Program, który obejmuje szkolenia dla osób o niskim poziomie wykształcenia lub osób zagrożonych wykluceniem społecznym. Ma on na celu wspieranie ukończenia szkoły podstawowej, rozwój podstawowych umiejętności i kompetencji oraz kształcenie zawodowe. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	< 5 lat temu (2017–2021)	NF, EF	N/D (certyfikat pozaformalny)	19 434 (2017–2020)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
MT	Na Malcie Dyrekcja ds. Badań Naukowych, Kształcenia Ustawicznego i Zatrudnienia w ramach Ministerstwa Edukacji i Zatrudnienia zapewnia ponad 450 kursów w 77 różnych dziedzinach, w tym kursy zawodowe. Kursy te odbywają się w ośmiu ośrodkach kształcenia ustawicznego, 27 samorządach lokalnych i 17 organizacjach pozarządowych. Ponadto w Maltańskim Kolegium Sztuki, Nauki i Technologii dorośli mogą brać udział w kursach formalnych i pozaformalnych oraz korzystać z usług doradczych. Ze względu na tę różnorodność oferty żaden program nie jest opisany zgodnie ze strukturą niniejszego załącznika.	-	-	-	-
NL	Kształcenie średnie ogólne dla dorosłych (poziom junior) (Junior general secondary education for adults – Voortgezet algemeen volwassenenederwijs – Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (VAVO-MAVO niveau)) Te programy (drugiej szansy) w niepełnym wymiarze godzin prowadzą do uzyskania tych samych kwalifikacji, co odpowiadające im programy w pełnym wymiarze godzin (edukacja ogólna). Są one otwarte dla uczniów, którzy nie zdali egzaminów, oraz dla dorosłych, którzy wcześniej nie uzyskali kwalifikacji na poziomie średnim. VMBO-ti (Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs – theoretische leerweg; wcześniej MAVO) to kształcenie przedzawodowe, które zapewnia dostęp do kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej II stopnia. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 244	2 702 (2018/19)
NL	Kształcenie średnie ogólne dla dorosłych (poziom senior) (Senior general secondary education for adults – Voortgezet algemeen volwassenenederwijs – Hoger algemeen voortgezet onderwijs (VAVO-HAVO)) Te programy (drugiej szansy) w niepełnym wymiarze godzin prowadzą do uzyskania tych samych kwalifikacji, co odpowiadające im programy w pełnym wymiarze godzin (edukacja ogólna). Są one otwarte dla uczniów, którzy nie zdali egzaminów, oraz dla dorosłych, którzy wcześniej nie uzyskali kwalifikacji na poziomie średnim II stopnia. Kwalifikacje uzyskane po ukończeniu kursu zapewniają dostęp do wyższego szkolnictwa zawodowego. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344	10 042 (2018/19)
NL	Kształcenie średnie ogólne dla dorosłych (poziom senior) (Senior general secondary education for adults – Voortgezet algemeen volwassenenederwijs – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VAVO-VWO)) Te programy (drugiej szansy) w niepełnym wymiarze godzin prowadzą do uzyskania tych samych kwalifikacji, co odpowiadające im programy w pełnym wymiarze godzin (edukacja ogólna). Są one otwarte dla uczniów, którzy nie zdali egzaminów, oraz dla dorosłych, którzy wcześniej nie uzyskali kwalifikacji na poziomie średnim II stopnia. Kwalifikacje uzyskane po ukończeniu kursu zapewniają dostęp do szkolnictwa wyższego. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344	4 395 (2018/19)
NL	Kształcenie i szkolenie zawodowe (Vocational education and training – Middelbaar beroepsonderwijs) Programy te są otwarte zarówno dla młodzieży, jak i dla dorosłych. Istnieją dwie ścieżki – oparta na szkole i oparta na pracy – oraz cztery różne poziomy. W zależności od poziomu program kształcenia i szkolenia zawodowego trwa od roku do czterech lat. Czas trwania zależy również od zakresu walidacji poprzedniego kształcenia. *Dane dotyczą dorosłych uczestników (w wieku ok. 25 lat i więcej) na czterech poziomach łącznie. Łączna liczba uczestników (młodzież i dorośli; cztery poziomy łącznie) w 2020 r. wyniosła 507 100 osób. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Nauki	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 254, 353 / EQF 1–4	62 807* (2020)
NL	Nauka języka niderlandzkiego jako języka obcego (Dutch as a second language – Nederlands als tweede taal I en II) Kursy nauki języka niderlandzkiego jako drugiego języka na poziomie I i II przygotowują do egzaminu państwowego z tego przedmiotu. Egzamin ten przeznaczony jest dla osób, dla których język niderlandzki nie jest językiem ojczystym. Celem egzaminu jest wykazanie, że ich znajomość języka niderlandzkiego jest wystarczająca do podjęcia pracy lub studiów w Niderlandach. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki	> 5 lat temu (1992)	NF, PF	N/D	20 799 (2017)
NL	Języki niderlandzki, arytmetyka i umiejętności cyfrowe (Dutch and arithmetic – Nederlandse taal en rekenen – and digital skills – Digitale vaardigheden) Kursy skierowane do dorosłych, którzy chcą podnieść swoje umiejętności czytania, pisania, liczenia lub umiejętności cyfrowe. Grupy docelowe obejmują dorosłych niepiśmiennych i dorosłych, którzy chcą poprawić swoje podstawowe umiejętności, aby rozpocząć kształcenie i szkolenie zawodowe. Są one również skierowane do dorosłych, dla których niderlandzki nie jest językiem ojczystym. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki oraz gminy (te ostatnie otrzymują krajowy budżet na tego typu działania w swoim regionie)	> 5 lat temu	NF	N/D (kwalifikacje w niektórych przypadkach)	Brak danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
AT	Kursy rozwijające podstawowe umiejętności (Courses for the development of basic skills – Basisbildungskurse) Kursy ujęte w ramy inicjatywy na rzecz kształcenia dorosłych, która określa różne obszary kompetencji w kształceniu podstawowym: a) kompetencje w zakresie nauki (jak się uczyć), b) język niemiecki, c) podstawowe umiejętności w języku obcym, d) matematyka i e) umiejętności posługiwania się technologiami cyfrowymi. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych	> 5 lat temu (2012)	NF, EF	N/D	23 901 (2015–2017)
AT	Kursy przygotowujące do egzaminu na poziomie szkoły średniej I stopnia (Lower secondary school leaving certificate courses – Vorbereitungskurse auf den Pflichtschulabschluss) Inicjatywa na rzecz kształcenia dorosłych umożliwia dorosłym o niskich kwalifikacjach bezpłatny udział w kursach przygotowujących do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2). Program nauczania obejmuje cztery obowiązkowe obszary kompetencji: język niemiecki, język angielski, matematykę i poradnictwo zawodowe oraz możliwość wyboru co najmniej dwóch modułów. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych	> 5 lat temu (2012)	NF, EF	N/D programu (ISCED 2 po zdaniu egzaminu)	7 252 (2015–2017)
AT	Szkoły dla pracujących (Schools for employed people – Schulen für Berufstätige) Kształcenie na poziomie średnim II stopnia (ogólne i zawodowe) dostosowane specjalnie do potrzeb dorosłych/zatrudnionych, którzy ukończyli 17 rok życia. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych	> 5 lat temu	NF	ISCED 3 (ISCED 5 dla niektórych szkół)	13 003 (2017/18)
AT	Kursy przygotowawcze do zawodowego egzaminu maturalnego (Preparatory courses for the vocational matriculation examination – Vorbereitungskurse zur Berufsreifeprüfung) Kursy przygotowawcze do zawodowego egzaminu maturalnego, który może być przeprowadzany jako egzamin zewnętrzny w akredytowanych placówkach kształcenia dorosłych. Egzamin obejmuje cztery różne obszary tematyczne, które stanowią zasadnicze moduły programu nauczania dla kursów przygotowawczych: język niemiecki, matematyka, język obcy i przedmiot specjalistyczny (Fachbereich). Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych	> 5 lat temu (1997)	NF, EF, PF	N/D programu (ISCED 4 po zdaniu egzaminu)	23 tys. (2015)
AT	Intensywne kursy przyuczenia do zawodu (Apprenticeship-intensive courses – FacharbeiterInnen-Intensivausbildung) Obejmują różne praktyki, które umożliwiają dorosłym o niskich kwalifikacjach i doświadczeniu zawodowym zdobycie uznawanych kwalifikacji zawodowych (Lehrabschluss) w okresie krótszym niż wymagany w przypadku zwykłych programów praktyk. Publiczne służby zatrudnienia	> 5 lat temu	NF	ISCED 352	17 630 (dane obejmują inne programy) (2018)
AT	Kompetencje z systemem (Competence with a system – Kompetenz mit System) Program oparty na modułach dla wielu różnych praktyk zawodowych. Umożliwia dorosłym o niskich kwalifikacjach (w szczególności kobietom) podniesienie swoich kompetencji i postęp w kierunku formalnie uznawanych kwalifikacji zawodowych (Lehrabschluss). Program składa się z trzech wzajemnie uzupełniających się modułów. Publiczne służby zatrudnienia	> 5 lat temu (2009)	NF	N/D programu (ISCED 353 po zdaniu egzaminu)	1 197 (2018)
PL	Szkoły podstawowe dla dorosłych (Primary schools for adults) Szkoły dla osób w wieku 18 lat i starszych. Programy są ściśle powiązane z kształceniem o strukturze jednolitej (poziom ISCED 1 i 2) w systemie edukacji. Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF	ISCED 2 / EQF 2	3 394 (2018/19)
PL	Licea ogólnokształcące dla dorosłych (General upper secondary schools for adults) Szkoły, w których uczniowie w wieku 18 lat i starsi, którzy ukończyli szkołę średnią I stopnia, mogą ukończyć szkołę średnią II stopnia i uzyskać świadectwo ukończenia szkoły lub świadectwo dojrzałości po zdaniu egzaminu dojrzałości (to ostatnie zapewnia dostęp do szkolnictwa wyższego). Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF	ISCED 3 / EQF 4	131 419 (2018/19)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
PL	Szkoły policealne dla dorosłych (<i>Post-secondary schools for adults; post-secondary non-tertiary education</i>) Szkoły dla dorosłych posiadających wykształcenie średnie II stopnia (przy czym świadectwo dojrzałości, czyli świadectwo ukończenia szkoły średniej II stopnia otwierające dostęp do studiów wyższych, nie jest wymagane przy przyjęciu). Osoby uczące się uzyskują świadectwo zawodowe, jeśli zdadzą egzaminy zawodowe dla danego zawodu. *Ta oferta tylko częściowo wchodzi w zakres niniejszego załącznika (tj. niektóre programy są na poziomie EQF 4; inne na wyższych poziomach). Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF	ISCED 4 / EQF 4–5*	195 881 (2018/19)
PL	Kwalifikacyjny kurs zawodowy (<i>Vocational qualification course</i>) Forma kształcenia ustawicznego w środowisku pozaszkolnym dostępna dla wszystkich osób w wieku 18 lat i starszych, które ukończyły szkołę podstawową o strukturze jednolitej (tj. poziom ISCED 1 i 2). Opiera się ona na programie nauczania dla szkolnictwa zawodowego i przygotowuje do egzaminu zawodowego. Po zdanym egzaminie uczący się otrzymują świadectwo potwierdzające kwalifikacje w danym zawodzie. Ministerstwo Edukacji i Nauki *Bezpłatne dla osób uczących się w publicznych placówkach edukacyjnych, ale na ogół odpłatne w szkołach niepublicznych lub w placówkach pozaszkolnych.	> 5 lat temu	NF, EF, PF*	ISCED 3 / EQF 2–5	87 856 (2018/19)
PL	Kurs umiejętności zawodowych (<i>Vocational skills course</i>) Skrócona forma kształcenia zawodowego. Jest on oparty na podstawie programowej kształcenia i szkolenia zawodowego, ale obejmuje tylko część efektów kształcenia (albo konkretne efekty kształcenia wyodrębnione w ramach kwalifikacji, albo efekty kształcenia odpowiadające dodatkowym umiejętnościom zawodowym). Kurs nie uprawnia bezpośrednio do przystąpienia do egzaminu zawodowego. Ministerstwo Edukacji i Nauki *Opłaty w publicznych instytucjach edukacyjnych, ale opłata nie może przekraczać kosztu kursu. Zwolnienia i zniżki są dostępne dla osób o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.	> 5 lat temu	NF, EF, PF*	N/D	17 450 (2018/19)
PL	Kurs kompetencji ogólnych (<i>General competence course</i>) Kurs oparty na wybranych elementach podstawy programowej kształcenia ogólnego (np. język polski, matematyka, historia, biologia). Pojedynczy kurs nie prowadzi do uzyskania kwalifikacji. Jeśli jednak uczący się ukończą wybrane kursy i przystąpią do związanych z nimi egzaminów zewnętrznych, mogą ukończyć szkołę średnią II stopnia. Ministerstwo Edukacji i Nauki *Opłaty w publicznych instytucjach edukacyjnych, ale opłata nie może przekraczać kosztu kursu. Zwolnienia i zniżki są dostępne dla osób o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.	> 5 lat temu	NF, EF, PF*	N/D	13 037 (2018/19)
PT	Kursy edukacyjne i szkoleniowe dla dorosłych (<i>Adult education and training courses – Cursos de Educação e Formação de Adultos</i>) Kursy te mają na celu podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji dorosłej populacji Portugalii. Istnieją różne rodzaje kursów odpowiadające czterem, sześciu, dziewięciu i dwunastu latom nauki, a osiągnięty poziom kwalifikacji zależy od kursu. Instytut Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych	> 5 lat temu	NF	ISCED 1–3 / EQF 2–4	28 124 (2015–2019)
PT	Aktywne życie (<i>Active life – Vida Ativa</i>) Krótkoterminowe szkolenia (zazwyczaj co najmniej 200-godzinne) dla bezrobotnych w wieku 18 lat i starszych, którzy są zarejestrowani w służbach zatrudnienia Instytutu Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych. Program obejmuje również strategię szkoleniową <i>Vida Ativa – QUALIFICA+</i> skierowaną do bezrobotnych o bardzo niskich kwalifikacjach. Ich wynikiem mogą być: certyfikaty kształcenia i szkolenia zawodowego, dyplomy oraz rejestracja kompetencji w Paszporcie Qualifica (internetowe narzędzie do rejestrowania kompetencji i kwalifikacji). Instytut Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych	> 5 lat temu	NF	Różne (zob. opis)	Brak danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
PT	Szkolenia modułowe (Modular training – Formação Modular) Certyfikowane szkolenia modułowe (do 600 godzin w zależności od modułu), których celem jest aktualizacja i doskonalenie wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz kompetencji dorosłych, a także podniesienie poziomu ich wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. Instytut Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych	> 5 lat temu	NF	EQF 2–4	384 160 (2015–2019)
PT	Program Qualifica (Qualifica programme – Programa Qualifica) Program, którego celem jest podniesienie poziomu kwalifikacji jednostek i zwiększenie ich szans na zatrudnienie. Jest on połączony z uznawaniem uprzedniego kształcenia (<i>reconhecimento, validacao e certificacao de competencias</i>). Proces ten wspiera Paszport Qualifica (internetowe narzędzie do rejestrowania kompetencji i kwalifikacji). Program jest realizowany w specjalnych centrach Qualifica dodatkowo zapewniających bezpośrednie doradztwo i wsparcie. Krajowa Agencja ds. Kwalifikacji, Edukacji i Szkoleń Zawodowych	< 5 lat temu (2016–2017)	NF, EF	ISCED 1–3 / EQF 1–4	567 632 (2017–2020)
RO	Programy kwalifikacji na poziomie 1 (Level 1 qualification programmes – Programe de calificare de nivel 1) Programy kwalifikacji na poziomie 1 organizowane są w obszarach związanych z 30 zawodami niewymagającymi specjalnego wykształcenia określonymi w rozporządzeniu Ministra Pracy i Sprawiedliwości Społecznej nr 2495/2018. Nakład pracy wynosi 160 godzin. Ministerstwo Pracy i Sprawiedliwości Społecznej * Finansowanie krajowe w połączeniu z finansowaniem unijnym jest najczęstszym sposobem finansowania. Finansowanie prywatne jest zaangażowane tylko w przypadku niektórych bardzo poszukiwanych kursów (np. opieka domowa nad osobami starszymi) zapewnianych przez prywatnych dostawców.	< 5 lat temu (2018)	NF, EF, PF*	EQF 1	Brak danych
RO	Program drugiej szansy (Second-chance programme – Programul ‘A doua sansă’) Celem programu jest wspieranie młodzieży i dorosłych, którzy nie ukończyli kształcenia obowiązkowego. Absolwenci mają prawo do kontynuowania nauki na wyższym poziomie edukacyjnym, tj. na poziomie szkoły średniej I lub II stopnia. Istnieje również możliwość odbycia praktycznej nauki zawodu w wymiarze 720 godzin, po której absolwenci otrzymują świadectwo potwierdzające kwalifikacje zawodowe na poziomie 3. Ministerstwo Edukacji Narodowej	> 5 lat temu (2007)	NF, EF	ISCED 1–3 / EQF 3	Brak danych
RO	Kursy języka rumuńskiego w ramach programu integracji społecznej dla cudzoziemców posiadających prawo pobytu w Rumunii (Romanian language courses within the social integration programme for foreigners who have a right of residence in Romania – Cursuri de limba română în cadrul Programului de integrare socială a străinilor care au un drept de ședere în România) Kursy językowe organizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Generalnym Inspektorem ds. Imigracji. Stanowią one integralną część programu mającego na celu zapoznanie cudzoziemców z rumuńskimi tradycjami kulturowymi, zwyczajami i wartościami oraz dostarczenie praktycznych informacji o społeczeństwie rumuńskim. Generalny Inspektorat ds. Imigracji	> 5 lat temu (2007)	NF	N/D (certyfikat znajomości języka)	Brak danych
SI	Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic school for adults – Osnovna šola za odrasle) Program ten skierowany jest do dorosłych, którzy nie ukończyli powszechnej szkoły podstawowej. Po zakończeniu programu osoby, które pomyślnie ukończyły naukę, otrzymują oficjalnie uznawane kwalifikacje. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu	> 5 lat temu	NF	ISCED 2 / EQF 2	1 103 (2019/20)
SI	Kurs przygotowujący do egzaminu maturalnego (Matura examination course – Maturitetni tečaj) Roczny program/kurs przygotowujący uczniów do egzaminu maturalnego (tj. egzaminu końcowego na poziomie szkoły średniej II stopnia). Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu oraz Krajowe Centrum Egzaminacyjne	> 5 lat temu	NF	N/D programu (kwalifikacje po zdaniu egzaminu)	272 (2019/20)
SI	Kurs przygotowujący do egzaminu zawodowego (Vocational examination course – Poklicni tečaj) Roczny program/kurs zawodowy przygotowujący uczniów do zawodowego egzaminu maturalnego. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu oraz Krajowe Centrum Egzaminacyjne	> 5 lat temu	NF	ISCED 3 / EQF 4	165 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
SI	Programy nauki czytania i pisania dla dorosłych – kilka programów szkoleniowych w zakresie sprawności życiowej (Adult literacy programmes – several life performance training programmes; Pismenost odraslih – več programov 'Usposabljanje za življenjsko uspešnost') Programy opracowane przez Słoweński Instytut ds. Edukacji Dorosłych. Mają na celu zwiększenie u dorosłych umiejętności czytania i pisania oraz podstawowych umiejętności. Uwzględniają różne potrzeby i sytuacje życiowe dorosłych (np. rodzice pomagający dzieciom w nauce szkolnej). Nakład pracy wynosi około 120 godzin. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu	> 5 lat temu (2003 – 2006, wznowiony w 2014)	NF, EF	N/D	2 677 (2019)
SI	Wstępna integracja imigrantów (Initial integration of immigrants – Začetna integracija priseljencev) Bezpłatny program umożliwiający imigrantom naukę języka słoweńskiego i uzyskanie informacji o społeczeństwie słoweńskim. Kursy obejmują około 180 godzin nauki. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	> 5 lat temu	NF, EF	N/D	6 574 (2012–2017)
SI	Nauka języka słoweńskiego jako języka obcego (Slovenian as a second or foreign language – Slovenščina kot drugi in tuji jezik) Kursy przeznaczone dla osób, których językiem ojczystym nie jest język słoweński (poziomy: podstawowy, średniozaawansowany i zaawansowany; kursy trwają od 60 do 220 godzin). Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu	> 5 lat temu (2015)	NF, PF	N/D	863 (2018)
SK	Programy kształcenia F (kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej I stopnia) (F study programmes; lower secondary vocational education – Učebné odbory F) Dwuletnie programy zawodowe na poziomie ISCED 2 z rozbudowanymi elementami praktycznymi (dostępne zarówno dla młodzieży, jak i dorosłych). Choć ukończenie tych programów nie zapewnia bezpośredniego dostępu do kształcenia na poziomie średnim II stopnia, uczestnicy, którzy pomyślnie ukończyli program, otrzymują świadectwo egzaminu końcowego i certyfikat kwalifikacji zawodowych. Po ukończeniu dodatkowego (nieobowiązkowego) kursu, który stanowi formalne zakończenie szkoły średniej I stopnia, uczestnicy mogą podjąć kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia. Ministerstwo Edukacji, Nauki, Badań Naukowych i Sportu	> 5 lat temu	NF	ISCED 252	4 170 (2018/19)
SK	Kursy przekwalifikowujące REPAS(+) (REPAS(+)) – Requalification courses) Program skierowany do zarejestrowanych osób poszukujących pracy. Obejmuje kursy przekwalifikowujące (z wyłączeniem rozwoju umiejętności komunikacyjnych, cyfrowych, menedżerskich, społecznych i z zakresu przedsiębiorczości oraz kompetencji językowych). Ministerstwo Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny	> 5 lat temu (2014)	NF, EF	W większości EQF 3–4	45 tys. (2015–2017)
SK	KOMPAS+ Program skierowany do zarejestrowanych osób poszukujących pracy. Obejmuje kursy rozwijające umiejętności komunikacyjne (w tym kompetencje społeczne), umiejętności osobiste (w tym umiejętności menedżerskie i z zakresu przedsiębiorczości), umiejętności informatyczne i kompetencje językowe. Zazwyczaj obejmuje on od 25 do 150 godzin zajęć. Ministerstwo Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny	< 5 lat temu	NF, EF	N/D	Brak danych
SK	Kursy uzupełniające (Follow-up courses – Nadstavbové štúdium) Kursy dla absolwentów trzyletnich zawodowych szkół średnich II stopnia, które nie prowadzą do egzaminu maturalnego (tj. egzaminu końcowego szkoły średniej). Kwalifikacje końcowe zapewniają dostęp do szkolnictwa wyższego, a także są wymagane do wykonywania niektórych zawodów. Otwarte zarówno dla młodzieży, jak i dla dorosłych. Ministerstwo Edukacji, Nauki, Badań Naukowych i Sportu	> 5 lat temu	NF	ISCED 354 / EQF 4	Okolo 7,5 tys. (2018/19)
FI	Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic education for adults – Aikuisten perusopetus) Skierowane do uczniów kończących kształcenie podstawowe po osiągnięciu wieku objętego obowiązkiem szkolnym. Jest częścią systemu kształcenia ogólnego, systemu kształcenia dorosłych oraz systemu szkoleń integracyjnych dla dorosłych migrantów. Daje uczniom możliwość doskonalenia podstawowych umiejętności oraz uzyskania kompetencji i kwalifikacji wymaganych, aby rozpocząć naukę w szkołach średnich II stopnia. Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (odpowiedzialna za krajową podstawę programową)	> 5 lat temu	NF	ISCED 244 / EQF 2	3,7 tys. (2018)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
FI	<p>Przygotowawcze programy edukacyjne i szkoleniowe dla celów kształcenia i szkolenia zawodowego (Preparatory education and training for vocational education and training – Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus)</p> <p>Szkolenie przeznaczone dla młodzieży i dorosłych, którzy w ograniczonym stopniu uczestniczyli w formalnej edukacji, bezrobotnych poszukujących pracy, osób z nieaktualnymi lub niedostatecznymi umiejętnościami zawodowymi, uczniów potrzebujących specjalnego wsparcia oraz imigrantów, którzy nie uczestniczą w edukacji lub szkoleniach. Celem jest poprawa podstawowych umiejętności uczniów i przygotowanie ich do kształcenia oraz szkolenia zawodowego. Każdy uczeń realizuje indywidualny plan nauki (6–12 miesięcy). Program obejmuje umiejętności językowe, umiejętności w zakresie TIK, matematyki lub nauk przyrodniczych oraz umiejętności uczenia się i umiejętności życiowe. Zapewnia również możliwość zapoznania się z różnymi zawodami.</p> <p>Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (odpowiedzialna za krajowe wymogi w zakresie kwalifikacji)</p>	> 5 lat temu (2015)	NF	EQF 3	9 281 (2019)
FI	<p>Kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych (General upper secondary education for adults – Aikuislukio)</p> <p>Skierowane głównie do osób powyżej 18 roku życia. Zapewnia uczniom szeroką wiedzę ogólną i przygotowuje ich do studiów wyższych. Po ukończeniu ogólnej szkoły średniej uczniowie przystępują do fińskiego państwowego egzaminu dojrzałości.</p> <p>Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (odpowiedzialna za krajową podstawę programową)</p>	> 5 lat temu	NF	ISCED 344 / EQF 4	6,4 tys. (2018)
FI	<p>Kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia (Vocational upper secondary education – Ammatillinen peruskoulutus)</p> <p>Zapewnia uczniom umiejętności zawodowe, których potrzebują do podjęcia pracy na poziomie podstawowym. Skierowane do młodych ludzi, którzy mogą nie mieć żadnego doświadczenia zawodowego oraz dorosłych, którzy nie mają formalnych kwalifikacji lub chcą zmienić zawód.</p> <p>Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (odpowiedzialna za krajowe wymogi w zakresie kwalifikacji)</p>	> 5 lat temu	NF	ISCED 354 / EQF 4	102 tys. (2018)
FI	<p>Dalsze kwalifikacje zawodowe (Further vocational qualification – Ammattitutkinto)</p> <p>Rozwijają specjalistyczne kompetencje i często wymagają doświadczenia na rynku pracy. Głównie podejmowane przez dorosłych pracowników, którzy posiadają już wstępne kwalifikacje w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, choć nie jest to warunek konieczny do wstępu na kurs. Zapewnia 120, 150 lub 180 punktów kompetencyjnych (odpowiednik ECVET).</p> <p>Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (odpowiedzialna za krajowe wymogi w zakresie kwalifikacji)</p> <p>*Mogą funkcjonować niewielkie opłaty.</p>	> 5 lat temu	NF, PF*	ISCED 354 / EQF 4	44,6 tys. (2018)
FI	<p>Szkolenia językowe w ramach szkoleń integracyjnych dla migrantów (Language training as part of integration training for migrants – Maahanmuuttajien kielikoulutus)</p> <p>Grupą docelową są migranci, którzy ukończyli już wiek objęty obowiązkiem szkolnym. Szkolenia obejmują naukę języka fińskiego lub szwedzkiego oraz, jeśli to konieczne, umiejętności czytania i pisania, a także innych elementów umożliwiających dostęp do rynku pracy i dalszej edukacji. Mogą również obejmować uznawanie uprzedniego kształcenia, stopni naukowych oraz planowanie i doradztwo zawodowe.</p> <p>Publiczne służby zatrudnienia, instytucje otwartego kształcenia dorosłych oraz Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji (agencja zatwierdziła wytyczne programowe dla szkolenia w zakresie czytania i pisania w ramach otwartego kształcenia dorosłych)</p>	> 5 lat temu	NF	N/D	Brak danych
SE	<p>Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic adult education – Komvux grundläggande nivå)</p> <p>Kursy podstawowe realizowane w ramach gminnych programów edukacji dla dorosłych. Każdy kurs ma swój program nauczania. Kursy odpowiadają kształceniu w ramach obowiązku szkolnego (lata 1–9), ale ich treść i program nauczania są dostosowane do potrzeb dorosłych.</p> <p>Za ich realizację odpowiadają gminy</p>	> 5 lat temu (1968)	NF	ISCED 2 / EQF 2	75 705 (2019; drugi semestr)
SE	<p>Kształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych – kursy ogólne (Upper secondary adult education; general courses – Komvux gymnasial nivå; studieförberedande)</p> <p>Kursy na poziomie szkoły średniej II stopnia realizowane w ramach gminnych programów edukacji dla dorosłych. Każdy kurs ma swój program nauczania. Kursy te odpowiadają kształceniu na poziomie szkoły średniej II stopnia, ale ich program jest dostosowany do potrzeb osób dorosłych.</p> <p>Za ich realizację odpowiadają gminy</p>	> 5 lat temu (1968)	NF	ISCED 3 / EQF 4	215 706 (2019; drugi semestr; kursy ogólne i zawodowe)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
SE	Kształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych – kursy zawodowe (<i>Upper secondary adult education; vocational courses – Komvux gymnasial nivå; yrkeskurser</i>) Kursy na poziomie szkoły średniej II stopnia realizowane w ramach gminnych programów edukacji dla dorosłych. Każdy kurs ma swój program nauczania. Kursy te odpowiadają kształceniu na poziomie szkoły średniej II stopnia, ale ich program jest dostosowany do potrzeb osób dorosłych. Za ich realizację odpowiadają gminy	> 5 lat temu (1968)	NF	ISCED 3 / EQF 4	Zob. powyżej
SE	Nauka języka szwedzkiego dla imigrantów (<i>Swedish for immigrants – Svenskundervisning för invandrare; komvux</i>) Szwedzki dla imigrantów to kwalifikacyjny kurs językowy, którego celem jest zapewnienie dorosłym imigrantom podstawowej znajomości języka szwedzkiego. Za ich realizację odpowiadają gminy.	> 5 lat temu (1965)	NF	ISCED 1 / EQF 2	153 003 (2019; drugi semestr)
SE	Powszechna szkoła średnia – kursy ogólne (<i>Folk high school; general courses – Folkhögskola; allmänna kurser</i>) Alternatywa dla gminnych programów edukacji dorosłych (<i>komvux</i>). Kursy te są porównywalne z kształceniem na poziomie szkoły średniej i tak jak ono umożliwiają dorosłym dostęp do dalszych możliwości kształcenia. Po zakończeniu każdego kursu uczniowie otrzymują ocenę kształcenia (<i>studieomdöme</i>). Powszechne szkoły średnie	> 5 lat temu	NF	ISCED 2–3 / EQF 3–4	30 901 (2019)
SE	Praktyki zawodowe dla dorosłych (<i>Apprenticeship for adults; komvux – Lärlingsutbildning för vuxna; komvux</i>) Praktyki zawodowe dla dorosłych mogą być zorganizowane w ramach gminnych programów edukacji dorosłych. Wymagania w zakresie wiedzy są takie same jak w przypadku analogicznego systemu edukacji szkolnej lub w szkołach średnich II stopnia. Uczniowie mogą uczestniczyć w kursach (co najmniej 70%) lub w części kursów w jednym lub kilku miejscach pracy. Za ich realizację odpowiadają gminy.	> 5 lat temu	NF	ISCED 3 / EQF 4	Brak danych
BA	Program szkolnictwa podstawowego dla dorosłych (<i>Primary education programme for adults – Program osnovnog obrazovanja odraslih</i>) Program jest skierowany do osób uczących się w wieku powyżej 15 roku życia, które nie ukończyły kształcenia podstawowego o strukturze jednolitej (tj. na poziomie ISCED 1 i 2). Właściwe ministerstwa edukacji Bośni i Hercegowiny	> 5 lat temu (2000)	NF	ISCED 2	120 w Republice Srpskiej (2010–2020)
BA	Programy kształcenia zawodowego na poziomie średnim, przekwalifikowania i szkoleń dodatkowych (<i>Secondary vocational education, retraining and additional training programmes – Programi srednjeg stručnog obrazovanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije</i>) Programy zawodowe na poziomie średnim dla dorosłych, którzy chcą zdobyć kwalifikacje na poziomie średnim II stopnia, przekwalifikować się lub podjąć dodatkowe szkolenia. Programy trwają trzy lub cztery lata. Właściwe ministerstwa edukacji Bośni i Hercegowiny	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 3 / EQF 4	10 259 w Republice Srpskiej (2010–2020)
CH	Skrócone programy kształcenia zawodowego i szkoleń dorosłych (<i>Shortened vocational education and training programme – Apprentissage raccourci/Verkürzte berufliche Grundbildung</i>) Dorośli, którzy ukończyli program pierwszego stopnia lub posiadają wcześniejszą wiedzę na temat danego zawodu, mogą odbyć skróconą praktykę zawodową, aby uzyskać federalne świadectwo kształcenia zawodowego. Konfederacja, kantony i organizacje rynku pracy	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 353 lub 354	Zob. poniżej
CH	Programy kształcenia zawodowego i szkoleń dorosłych (<i>Vocational education and training programme for adults – Certification professionnelle pour adultes/Berufsabschluss für Erwachsene</i>) Dorośli mogą ukończyć dwu-, trzy- lub czteroletnie podstawowe kształcenie zawodowe. Muszą znaleźć przedsiębiorstwo, w którym będą odbywać praktyki zawodowe, i zawrzeć umowę o przyuczenie do zawodu. Dorośli uczęszczają na regularne zajęcia w szkołach zawodowych i muszą przejść postępowanie kwalifikacyjne. Konfederacja, kantony i organizacje rynku pracy	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 353 lub 354	4 152 świadectw (2017; w tym powyższe)
CH	Matura dla dorosłych (<i>Baccalaureate for adults – Maturité gymnasiale pour adultes/Gymnasiale Maturität für Erwachsene</i>) Program umożliwiający dorosłym przystąpienie do egzaminu maturalnego. Uczniowie, którzy zdadzą egzaminy, mogą uzyskać dostęp do studiów na szwajcarskich uniwersytetach i uniwersytetach kształcących nauczycieli oraz przy odpowiednim doświadczeniu zawodowym na uniwersytetach nauk stosowanych. Programy są realizowane w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin. Konfederacja i kantony	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344	Brak danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
CH	Matura 2 w kształceniu zawodowym (Vocational baccalaureate 2 – Maturité professionnelle 2/Berufsmaturität 2) Matura 2 w kształceniu zawodowym stanowi uzupełnienie podstawowego kształcenia zawodowego o rozszerzone kształcenie ogólne. Daje ona dostęp do uniwersytetów nauk stosowanych. Ta matura jest zdawana po ukończeniu podstawowego kształcenia zawodowego i jest skierowana nie tylko do dorosłych, którzy chcą uzyskać dostęp do szkolnictwa wyższego (uniwersytety nauk stosowanych), ale również tym, którzy mogą skorzystać z tej oferty edukacyjnej. Konfederacja i kantony	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344	Brak danych
IS	Kształcenie podstawowe dorosłych (Basic adult education – Grunnenntaskólinn) Ten 300-godzinny program skierowany jest do dorosłych (w wieku 18+) o niskim poziomie podstawowych umiejętności. W przypadku ukończenia programu uczestnicy mogą uzyskać do 24 punktów szkoły średniej II stopnia. Ukończenie programu często prowadzi do przyjęcia na przyspieszony kurs dla dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia (zob. poniżej). Od jesieni 2021 r. program ten zostanie zastąpiony nowym rodzajem oferty o podobnym charakterze (Grunnennt). Ministerstwo Edukacji, Centrum Edukacji i Szkoleń	> 5 lat temu (wygasza ny)	NF, PF	N/D	34 (2019)
IS	Podstawa edukacyjna (Educational foundation – Menntastöðir) Przyspieszony program dla dorosłych, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia Obejmuje około 1 tys. godzin nauki (50 punktów zaliczeniowych). Ministerstwo Edukacji, Centrum Edukacji i Szkoleń	> 5 lat temu (2011)	NF, PF	ISCED 3	315 (2019)
LI	Kształcenie i szkolenie zawodowe dla dorosłych (Vocational education and training degree for adults – Berufsabschluss für Erwachsene) Kwalifikacje w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego odpowiadające kwalifikacjom przyznawanym w systemie kształcenia i szkolenia zawodowego. Można je uzyskać na cztery sposoby: przystępując bezpośrednio do egzaminu (z pięcioletnim doświadczeniem zawodowym); poprzez pełną walidację kształcenia pozaformalnego i nieformalnego; poprzez skrócony program (połączony z walidacją doświadczenia zawodowego); oraz poprzez pełny program (trzy–cztery lata). Biuro ds. Kształcenia i Szkolenia Zawodowego oraz Doradztwa Zawodowego	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 354 / EQF 4	6 (2018/19)
LI	Matura dla dorosłych (Aacalaureate for adults – Erwachsenenmatura) Ogólne kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia, które można zdobyć po uzyskaniu kwalifikacji w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego i które zapewniają dostęp do programów szkolnictwa wyższego. Program jest oferowany w Szwajcarii. Przedstawiciel Urzędu ds. Edukacji w Liechtensteinie jest członkiem rady sterującej.	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 344	4 (2018/19)
ME	Dostosowany program szkoły podstawowej dla dorosłych (Adjusted primary school programme for adults – Prilagođeni program osnovne škole za odrasle) Program, który ma na celu zapewnienie co najmniej wykształcenia podstawowego o strukturze jednolitej (tj. poziom ISCED 1 i 2) oraz pierwszych kwalifikacji. Krajowa Rada Edukacyjna	< 5 lat temu (2018)	NF	ISCED 2 / EQF 1	270 (2019)
ME	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji zawodowych (Programmes leading to the acquisition of vocational qualifications – Programi koji vode ka sticanju profesionalnih kvalifikacija) Programy oparte na modułach i punktach zaliczeniowych, które funkcjonują od 2012 r. Do końca 2017 r. Krajowa Rada Edukacyjna przyjęła 119 z tych programów. Krajowa Rada Edukacyjna *Programy są finansowane ze środków publicznych i kierowane przede wszystkim do bezrobotnych. Co do zasady pozostali uczestnicy sami ponoszą koszty szkolenia.	> 5 lat temu (2012)	NF, EF, PF*	Różne poziomy (głównie EQF 2–4)	Brak danych ogólnych
MK	Kształcenie podstawowe dla dorosłych (Primary education for adults – Osnovno obrazovanie na vozrasni) Program realizowany przez instytucję kształcenia podstawowego dorosłych AS Makarenko, która działa w 10 ośrodkach edukacyjnych na terenie całego kraju, a także w innych typach instytucji edukacyjnych. Program obejmuje dwa rodzaje zajęć: w pełnym wymiarze dla osób w wieku 15–24 lat (około 1 tys. godzin) i w niepełnym wymiarze dla dorosłych powyżej 24 roku życia (około 400 godzin). Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu	NF	ISCED 100 i 244	378 (2019/20)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
MK	Ukończenie średniego kształcenia zawodowego dla dorosłych (<i>Completion of secondary vocational education for adults – Oformuvanje na sredno stručno obrazovanje na vozrasni</i>) Program wspierający ukończenie formalnego kształcenia i szkolenia zawodowego na poziomie średnim (poziom EQF 3 i 4) w gminach z wyższym odsetkiem dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Ministerstwo Edukacji i Nauki	> 5 lat temu (2010)	NF	EQF 3–4	2 950 ukończył o, 790 nadal się uczy (2010–2019)
MK	Szkolenie przygotowujące do zawodów, na które jest zapotrzebowanie (<i>Training for occupations in demand – Obuka za pobaruvani zanimanja</i>) Programy szkoleniowe odpowiadające na zidentyfikowane zapotrzebowania rynku pracy. Są prowadzone przez wybranych i zweryfikowanych organizatorów szkoleń. Rekrutacja zarówno organizatorów, jak i kandydatów odbywa się w drodze publicznych przetargów. Biuro Agencji Zatrudnienia	> 5 lat temu	NF, EF	EQF 3	Okolo 3,8 tys. (2010–2019)
NO	Świadectwo kształcenia obowiązkowego dla dorosłych (<i>Compulsory education diploma for adults – Grunnskoleopplæring for voksne</i>) Oferta odnosi się do kształcenia podstawowego i średniego I stopnia dla dorosłych. Norweska Dyrekcja Edukacji i Szkoleń jest odpowiedzialna za programy nauczania, egzaminy i inspekcje w placówkach podmiotów świadczących usługi w zakresie szkolnictwa podstawowego i średniego I stopnia, natomiast odpowiedzialność za wdrażanie leży po stronie gmin.	> 5 lat temu	NF	ISCED 200	10 574 (2019/20)
NO	Kształcenia na poziomie średnim II stopnia – programy ogólne (<i>Upper secondary education; general programmes – Videregående opplæring, studieforberedende utdanningsprogram</i>) Osoby od 23 roku życia z co najmniej pięcioletnim doświadczeniem zawodowym mogą uczestniczyć w kształceniu dorosłych na poziomie szkoły średniej II stopnia. Trwa ono jeden rok, a nie trzy lata, jak w systemie edukacji. Obejmuje sześć przedmiotów takich jak w ramach kształcenia ogólnego (język norweski, język angielski, matematyka, nauki przyrodnicze, nauki społeczne i historia). Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla NO.	> 5 lat temu	NF	ISCED 344	5 304 (2018)
NO	Kształcenia na poziomie średnim II stopnia – programy zawodowe (<i>Upper secondary education; vocational programmes – Videregående opplæring, yrkesfaglige utdanningsprogram</i>) Uczestnicy mogą wybierać spośród różnych programów zawodowych (np. budownictwo, elektronika, fryzjerstwo, zdrowie i rozwój, rzemiosło, projektowanie i rozwój produktu, technologie informacyjne i media). Większość dorosłych bierze udział w programach opracowanych dla dorosłych. Inni uczestniczą w zwykłych lekcjach razem z młodymi ludźmi podejmującymi wstępne kształcenie i szkolenie zawodowe. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla NO.	> 5 lat temu	NF	ISCED 353	22 609 (2018)
NO	Świadectwo kwalifikacji zawodowych w miejscu pracy (<i>On-the-job trade certificate – Fagbrev på jobb</i>) Pracownicy nieposiadający formalnego wykształcenia związanego z wykonywaną pracą mogą uzyskać certyfikat zawodowy w ramach zatrudnienia zarobkowego. Uczestnicy są zwolnieni z głównych przedmiotów objętych powszechnym krajowym programem nauczania (średni II stopnia). Wymagania kompetencyjne w ramach przedmiotu praktyk są jednak takie same jak w przypadku innych praktyk zawodowych. Szkolenie jest dostosowywane do indywidualnych potrzeb i obejmuje walidację kształcenia pozaformalnego i nieformalnego. W tym modelu współpraca między uczestnikiem, pracodawcą i administracją regionalną jest kluczowym czynnikiem. Organ zwierzchni: zob. pierwszy program dla NO.	< 5 lat temu (2018)	NF	ISCED 353	Zawarte w powyższych danych
NO	Program wprowadzający i szkolenie w zakresie języka norweskiego oraz nauk społecznych dla nowych imigrantów (<i>Introduction scheme and training in Norwegian and social studies for new immigrants – Introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere</i>) Celem tego programu jest integracja nowych imigrantów. Oprócz elementu językowego program zawiera również moduł podstawowych umiejętności czytania i pisania dla uczestników, którzy nie potrafią czytać lub pisać w swoim języku ojczystym. Program nauczania wiedzy o społeczeństwie obejmuje siedem tematów: nowi imigranci w Norwegii, historia, geografia i styl życia, dzieci i rodzina, zdrowie, edukacja i umiejętności, życie zawodowe oraz demokracja i państwo opiekuńcze. Norweska Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności jest odpowiedzialna za programy nauczania i testy końcowe. Gminy są odpowiedzialne za nauczanie.	> 5 lat temu	NF	ISCED 241	31 064 (2019)
NO	Program sektorowy (branżowy) (<i>Sectoral (trade) programme – Bransjeprogrammet</i>) Rząd norweski powołał kilka programów na rzecz uczenia się przez całe życie w celu wzmocnienia różnych kompetencji w wybranych sektorach (turystyka, fryzjerstwo, handel detaliczny/specjalistyczny handel detaliczny, przemysł elektryczny, automatyka, odnawialne źródła energii i energetyka, przemysł spożywczy i napojów, przemysł budowlany oraz zdrowie publiczne i opieka społeczna). Nauka odbywa się online, kursy są krótkie, ale	> 5 lat temu (2006)	NF	ISCED 354 / EQF 4	Brak danych

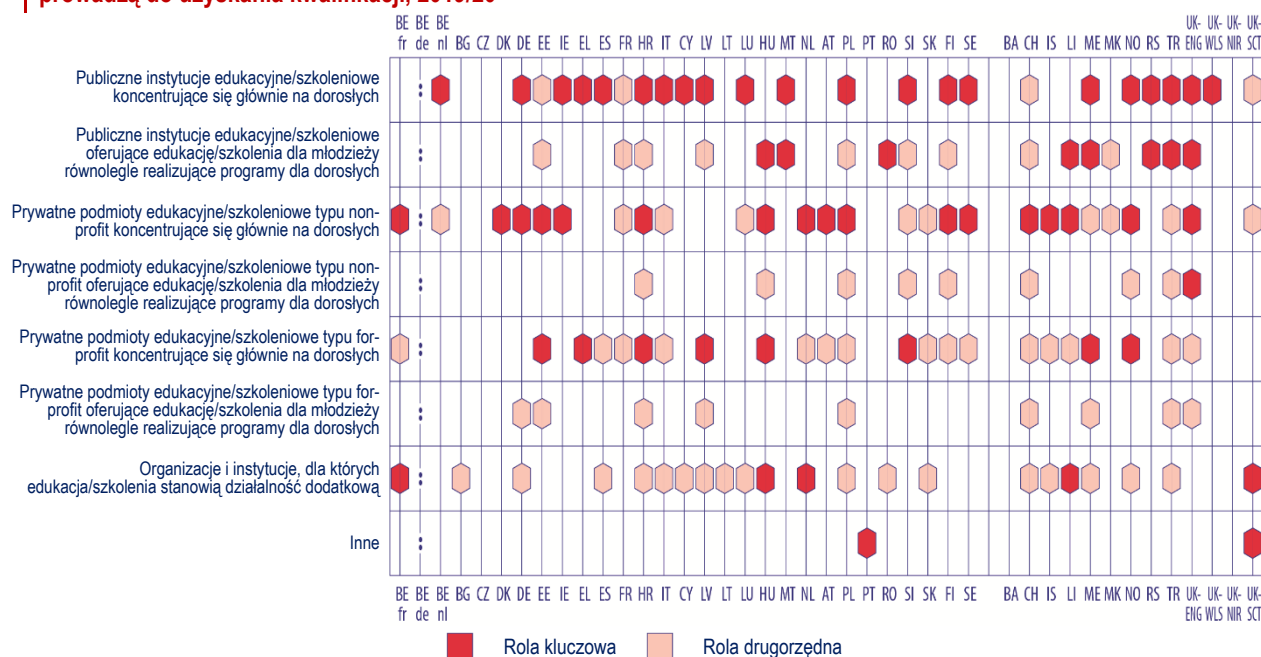
Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
	mogą prowadzić do uzyskania certyfikatu ukończenia praktyki zawodowej lub świadectwa ukończenia szkoły zawodowej (<i>fagskole</i>). W 2020 r. rząd zapewnił dodatkowe finansowanie programu ze względu na pandemię COVID-19. Norweska Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności				
NO	UmiejętnościPlus, uprzednio Kompetencje podstawowe z życia zawodowym (<i>SkillsPlus, previously Basic competence in working life – KompetansePluss; uprzednio Basiskompetanse i arbeidslivet</i>) Program koncentruje się na nauce czytania, pisania i liczenia, a także na umiejętnościach posługiwania się technologiami cyfrowymi i umiejętnościach wypowiedzania się. Pierwotnie grupą docelową programu byli pracownicy, ale od tego czasu do programu włączono szersze grupy społeczne. O dofinansowanie w ramach programu może ubiegać się każdy prywatny lub państwowy przedsiębiorca w Norwegii, a także organizacje wolontariackie. Norweska Dyrekcja ds. Szkolnictwa Wyższego i Umiejętności	> 5 lat temu (2006)	NF	ISCED 251 / EQF 2	93 939 (2006–2018)
RS	Funkcjonalne kształcenie podstawowe dla dorosłych (<i>Functional elementary education for adults – Funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih</i>) Program edukacji formalnej organizowany jest w trzech cyklach, które łącznie trwają od trzech do pięciu lat (treści obejmują osiem klas kształcenia podstawowego o strukturze jednolitej). Trzeci cykl może być połączony z podstawowym szkoleniem zawodowym. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Rozwoju Technologicznego	> 5 lat temu (2014)	NF	ISCED 2 / EQF 1 lub 2 (w zależności, czy jest połączone z kształceniem i szkoleniem zawodowym)	Okolo 6 tys. zapisów rocznie
RS	Kształcenie na poziomie średnim (<i>Secondary education – Srednje obrazovanje</i>) Oferta ta może mieć charakter ogólny lub zawodowy i jest realizowana przez szkoły powszechne (dla młodzieży). Niektóre szkoły oferujące kształcenie i szkolenie zawodowe posiadają specjalne licencje ministerstwa na prowadzenie programów dla dorosłych. Funkcjonują programy w niepełnym wymiarze godzin, programy przekwalifikowania i dodatkowe programy szkoleniowe dla tych, którzy chcieliby zdobyć pełne kwalifikacje po ukończeniu programów częściowych. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Rozwoju Technologicznego	> 5 lat temu	NF, PF	ISCED 3 / EQF 3 lub 4 (w zależności od programu)	Brak danych
TR	Otwarta edukacja na poziomie szkoły średniej I stopnia (<i>Open lower secondary education – AçıkÖğretim Ortaokulu</i>) Program oparty na tym samym programie nauczania co kształcenie na poziomie szkoły średniej I stopnia. Program jest realizowany z wykorzystaniem metod i technik kształcenia zdalnego. Ministerstwo Edukacji Narodowej	> 5 lat temu	NF	ISCED 244	191 202 (2017/18)
TR	Otwarta szkoła średnia (<i>Open high school – Açıköğretim Lisesi</i>) Program, który może podjąć każdy, kto posiada świadectwo ukończenia szkoły podstawowej/średniej. Program jest realizowany z wykorzystaniem metod i technik kształcenia zdalnego. Ministerstwo Edukacji Narodowej	> 5 lat temu	NF	ISCED 344	1 090 830 (2017/18)
TR	Otwarta szkoła średnia zawodowa (<i>Open vocational high school – Mesleki Açıköğretim Lisesi</i>) Program, który może podjąć każdy, kto posiada świadectwo ukończenia szkoły podstawowej/średniej. Kształcenie ogólne odbywa się w systemie kształcenia zdalnego, natomiast kształcenie zawodowe – w warsztatach lub laboratoriach. Ministerstwo Edukacji Narodowej	> 5 lat temu	NF	ISCED 354	192 094 (2017/18)
TR	Otwarta szkoła średnia dla przywódców religijnych i kaznodziej (<i>Imam and preacher open high school – Açıköğretim İmam Hatip Lisesi</i>) Program, który może podjąć każdy, kto posiada świadectwo ukończenia szkoły podstawowej/średniej. Kształcenie ogólne odbywa się w systemie kształcenia zdalnego, natomiast kształcenie zawodowe odbywa się zarówno w systemie kształcenia zdalnego, jak i w ramach zajęć twarzą w twarz. Ministerstwo Edukacji Narodowej	> 5 lat temu	NF	ISCED 354	112 697 (2017/18)

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
UK-ENG	Umiejętności funkcjonalne (Functional Skills) Umiejętności funkcjonalne mają na celu zapewnienie uczącym się podstawowych umiejętności wymaganych w życiu codziennym, w edukacji i w miejscu pracy. Stanowią one podstawę do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły średniej (<i>General Certificates of Secondary Education</i> , GCSE) z języka angielskiego i matematyki. Osoby uczące się mogą zapisać się na kursy umiejętności funkcjonalnych za pośrednictwem akredytowanych ośrodków nauczania. Biuro ds. Kwalifikacji i Egzaminów *Kursy są bezpłatne dla uczących się, którzy spełniają określone warunki dotyczące wieku (19+), poziomu wykształcenia (nacisk kładziony jest na dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji) i miejsca zamieszkania.	> 5 lat temu	NF*	EQF 1	Brak danych
UK-ENG	Świadectwo ukończenia szkoły średniej (General Certificate of Secondary Education, GCSE) GCSE to kwalifikacje dostępne dla ponad 40 przedmiotów. Są one głównymi kwalifikacjami uzyskiwanymi w szkole przez uczniów w wieku 15 lub 16 lat, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku. GCSE są oceniane na skali od 9 do 1, przy czym 9 jest oceną najwyższą. Co najmniej pięć kwalifikacji na poziomie od 9 do 4, w tym z języka angielskiego i matematyki, jest często wymagane, aby kontynuować naukę po 16 roku życia. Biuro ds. Kwalifikacji i Egzaminów *Osoby powyżej 16 roku życia, które porzuciły szkołę, zasadniczo nie muszą płacić za egzaminy GCSE z języka angielskiego i matematyki (poziom EQF 2 i 3). Dostawcy programów otrzymują dotacje na prowadzenie tych kursów. Jednakże uczący się mogą zostać poproszeni o wniesienie opłat za inne kursy. Jeśli konieczne jest wniesienie opłat, uczący się mogą ubiegać się o wsparcie finansowe.	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 2–3	Brak danych
UK-ENG	Świadectwo wykształcenia ogólnego na poziomie zaawansowanym (General Certificate of Education Advanced Level, A level) A level to kwalifikacje w zakresie jednego przedmiotu. Są to najbardziej powszechne kwalifikacje wymagane do rozpoczęcia studiów wyższych przez młodych ludzi. Zazwyczaj uzyskiwane w wieku 18 lub 19 lat w szkole lub koledżu na zakończenie edukacji na poziomie średnim w pełnym wymiarze godzin, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku. Biuro ds. Kwalifikacji i Egzaminów *Uczący się poniżej 24 roku życia, którzy kształcą się w celu uzyskania pierwszych kwalifikacji równoważnych z A level (poziom EQF 4), mogą być zwolnieni z opłat za naukę. W tym przypadku kursy są dotowane przez rząd. Opłaty są zazwyczaj ponoszone przez osoby powyżej 24 roku życia; mogą one jednak kwalifikować się do otrzymania wsparcia finansowego.	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 4	Brak danych
UK-ENG	Praktyki na poziomie średniozaawansowanym; poziom 2 (Intermediate apprenticeships; level 2 apprenticeships) Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy opracowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich powyżej 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych. Krajowa Agencja ds. Praktyk Zawodowych i Finansowania Umiejętności *Praktyki są opłacane przez pracodawców. Pracodawcy są uprawnieni do otrzymania dotacji rządowej za każdego przyjętego praktykanta.	> 5 lat temu	NF*	EQF 3	Brak danych
UK-ENG	Praktyki na poziomie zaawansowanym; poziom 3 (Advanced apprenticeships; level 3 apprenticeships) Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy opracowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich od 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych. Krajowa Agencja ds. Praktyk Zawodowych i Finansowania Umiejętności *Ustalenia dotyczące finansowania są takie same, jak w przypadku średniozaawansowanych praktyk zawodowych (zob. powyżej).	> 5 lat temu	NF*	EQF 4	Brak danych
UK-WLS	Umiejętności podstawowe, Walia (Essential Skills Wales) Pakiet programów z zakresu podstawowych umiejętności ma na celu zapewnienie uczniom podstawowych umiejętności wymaganych w życiu codziennym, edukacji i miejscu pracy oraz stanowi etap wstępny do egzaminów GCSE z języka angielskiego i matematyki. Walijski Urząd ds. Kwalifikacji *Kursy objęte tą inicjatywą są zazwyczaj w pełni finansowane przez Rząd Walijski.	> 5 lat temu	NF*	EQF 1	Brak danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
UK-WLS	<p>Świadectwo ukończenia szkoły średniej (General Certificate of Secondary Education, GCSE)</p> <p>GCSE to kwalifikacje dostępne dla ponad 40 przedmiotów. Są one głównymi kwalifikacjami uzyskiwanymi w szkole przez uczniów w wieku 15 lub 16 lat, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku. GCSE są oceniane na skali od A* do G, przy czym A* jest oceną najwyższą. Co najmniej pięć kwalifikacji na poziomie od A* do C, w tym z języka angielskiego i matematyki, jest często wymagane, aby kontynuować naukę po 16 roku życia.</p> <p>Walijski Urząd ds. Kwalifikacji</p> <p>*GCSE są opłacane przez poszczególnych uczniów; mogą oni jednak ubiegać się o stypendium Rządu Walijskiego na dalszą edukację, które może pomóc w pokryciu kosztów. Może się o nie ubiegać każdy, kto ukończył 19 rok życia.</p>	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 2–3	Brak danych
UK-WLS	<p>Świadectwo wykształcenia ogólnego na poziomie zaawansowanym (General Certificate of Education Advanced Level – A level)</p> <p>A level to kwalifikacje w zakresie jednego przedmiotu. Są to najbardziej powszechne kwalifikacje wymagane do rozpoczęcia studiów wyższych przez młodych ludzi. Zazwyczaj uzyskiwane w wieku 18 lub 19 lat w szkole lub koledżu na zakończenie edukacji na poziomie średnim w pełnym wymiarze godzin, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku.</p> <p>Walijski Urząd ds. Kwalifikacji</p> <p>*A level są opłacane przez poszczególnych uczniów; mogą oni jednak ubiegać się o stypendium Rządu Walijskiego na dalszą edukację, które może pomóc w pokryciu kosztów. Może się o nie ubiegać każdy, kto ukończył 19 rok życia.</p>	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 4	Brak danych
UK-WLS	<p>Praktyki na poziomie średniozaawansowanym; poziom 2 (Intermediate apprenticeships; level 2 apprenticeships)</p> <p>Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy opracowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich od 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych.</p> <p>Walijski Urząd ds. Karier</p> <p>*W Walii praktyki na poziomie średniozaawansowanym są finansowane w taki sam sposób, jak praktyki w Anglii (zob. powyżej).</p>	> 5 lat temu	NF*	EQF 3	Brak danych
UK-WLS	<p>Praktyki na poziomie zaawansowanym; poziom 3 (Advanced apprenticeships; level 3 apprenticeships)</p> <p>Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy opracowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich od 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych.</p> <p>Walijski Urząd ds. Karier</p> <p>*W Walii praktyki na poziomie zaawansowanym są finansowane w taki sam sposób, jak praktyki w Anglii (zob. powyżej).</p>	> 5 lat temu	NF*	EQF 4	Brak danych
UK-NIR	<p>Umiejętności podstawowe (Essential Skills)</p> <p>Programy z zakresu podstawowych umiejętności mają na celu zapewnienie uczniom podstawowych umiejętności wymaganych w życiu codziennym, edukacji i miejscu pracy oraz stanowią etap wstępny do egzaminów GCSE z języka angielskiego i matematyki.</p> <p>Rada ds. Programu Nauczania, Egzaminów i Oceny</p> <p>*Programy z zakresu podstawowych umiejętności dla Irlandii Północnej są nieodpłatne. Programy te są w pełni finansowane przez rząd Irlandii Północnej.</p>	> 5 lat temu	NF*	EQF 1	Brak danych
UK-NIR	<p>Świadectwo ukończenia szkoły średniej (General Certificate of Secondary Education, GCSE)</p> <p>GCSE to kwalifikacje dostępne dla ponad 40 przedmiotów. Są one głównymi kwalifikacjami uzyskiwanymi w szkole przez uczniów w wieku 15 lub 16 lat, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku. GCSE są oceniane na skali od 9 do 1, przy czym 9 jest oceną najwyższą. Co najmniej pięć kwalifikacji na poziomie od 9 do 4, w tym z języka angielskiego i matematyki, jest często wymagane, aby kontynuować naukę po 16 roku życia.</p> <p>Rada ds. Programu Nauczania, Egzaminów i Oceny</p> <p>*Aby uzyskać pierwsze kwalifikacje równoważne z GCSE, uczniowie mogą nie płacić za naukę, ponieważ w niektórych przypadkach rząd Irlandii Północnej finansuje kursy. Uczniowie mają prawo do bezpłatnego nauczania, jeżeli są zapisani na kurs prowadzący do uzyskania pierwszych pełnych kwalifikacji na poziomie 2 lub jeżeli mają 25 lat lub mniej i są zapisani na kurs prowadzący do uzyskania pierwszych pełnych kwalifikacji na poziomie 3.</p>	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 2–3	Brak danych

Kod państwa	Nazwa programu w języku angielskim (oraz w języku urzędowym państwa) Krótki opis Organ zwierzchni	Rok uruchomienia	Źródła finansowania	Poziom kwalifikacji	Dane dotyczące uczestnictwa
UK-NIR	Świadectwo wykształcenia ogólnego na poziomie zaawansowanym (General Certificate of Education Advanced Level, A level) A level to kwalifikacje w zakresie jednego przedmiotu. Są to najbardziej powszechne kwalifikacje wymagane do rozpoczęcia studiów wyższych przez młodych ludzi. Zazwyczaj uzyskiwane w wieku 18 lub 19 lat w szkole lub koledżu na zakończenie edukacji na poziomie średnim w pełnym wymiarze godzin, ale mogą być uzyskane w dowolnym wieku. Rada ds. Programu Nauczania, Egzaminów i Oceny *Aby uzyskać pierwsze kwalifikacje równoważne z A level, uczniowie mogą nie płacić za naukę, ponieważ w niektórych przypadkach rząd Irlandii Północnej finansuje kursy.	> 5 lat temu	NF, PF*	EQF 4	Brak danych
UK-NIR	Praktyki na poziomie średniozaawansowanym; poziom 2 (Intermediate apprenticeships; level 2 apprenticeships) Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy przygotowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich od 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych. Departament Gospodarki *W Irlandii Północnej praktyki na poziomie średniozaawansowanym są finansowane w taki sam sposób, jak praktyki w Anglii (zob. powyżej).	> 5 lat temu	NF*	EQF 3	Brak danych
UK-NIR	Praktyki na poziomie zaawansowanym; poziom 3 (Advanced apprenticeships; level 3 apprenticeships) Praktyki zawodowe są programami szkoleniowymi w miejscu pracy opracowanymi zgodnie z potrzebami pracodawców. Praktyki są dostępne dla wszystkich od 16 roku życia, którzy nie uczestniczą w kształceniu w pełnym wymiarze godzin. Składają się z następujących elementów: teoretycznego, kompetencyjnego, umiejętności transferowalnych/funkcjonalnych/podstawowych. Departament Gospodarki *W Irlandii Północnej praktyki na poziomie zaawansowanym są finansowane w taki sam sposób, jak praktyki w Anglii (zob. powyżej).	> 5 lat temu	NF*	EQF 4	Brak danych
UK-SCT	Zjednoczone Królestwo (Szkocja) nie oferuje zorganizowanych programów realizowanych na szeroką skalę, które wchodziłyby w zakres niniejszego załącznika. Programy, które wcześniej otrzymywały duże kwoty finansowania w celu wdrożenia konkretnych strategii, są obecnie w różny sposób osadzone w systemie. Największym programem jest angielski dla osób mówiących innymi językami, na który rocznie przeznaczają się około 15 mln GBP. Ponadto dostępnych jest wiele mniejszych programów mających na celu pomoc dorosłym w rozwijaniu umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności cyfrowych. Decyzje dotyczące tych programów są podejmowane na różne sposoby przez różnych partnerów i często na szczeblu lokalnym. Nie istnieje formalny proces sprawozdawczy dotyczący tych programów.	-	-	-	-

Rysunek A2: Podmioty prowadzące dotowaną ze środków publicznych działalność w zakresie programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, ukierunkowaną na rozwój umiejętności podstawowych, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, 2019/20

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia dla poszczególnych państw

Portugalia i Zjednoczone Królestwo (Szkocja): Definicja sekcji *inne* przedstawiona jest na rysunku A1.

Część 2: Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych

W nawiązaniu do powyższego przeglądu część 2 przedstawia szczegóły dotyczące publicznych instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych (pierwsza kategoria na rysunkach A1 i A2).

Należy zaznaczyć, że:

- instytucje edukacyjne i szkoleniowe należy rozumieć jako instytucje oferujące edukację i szkolenia jako swoją główną działalność lub cel (zob. *Glosariusz*);
- publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe należy rozumieć jako instytucje nadzorowane i zarządzane bezpośrednio przez publiczne organy edukacyjne lub agencje kraju, w którym się znajdują, lub przez organ zarządzający (radę, komitet itp.), którego większość członków jest mianowana przez organy publiczne kraju, w którym się znajduje dana instytucja edukacyjna (zob. *Glosariusz*).

Poniższa tabela zawiera instytucje zgłoszone przez państwa w kategorii *publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych*. Jeśli takie instytucje nie oferują programów edukacyjnych i szkoleniowych dotowanych ze środków publicznych (zob. pierwsza kategoria na rysunkach A1 i A2), w tabeli pojawia się adnotacja N/D i wskazani są kluczowi dostawcy zapewniający odpowiednią ofertę edukacyjną. Jeśli takie instytucje odgrywają jedynie drugorzędną rolę (jak pokazano na rysunkach A1 i A2), w tekście podaje się inne podmioty zapewniające odpowiednią ofertę edukacyjną. Jeśli funkcjonują publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i odgrywają one kluczową rolę w odniesieniu do oferty edukacyjnej dla tej grupy, wymienione są tylko te instytucje.

Skupiono się na instytucjach oferujących możliwości kształcenia dla dorosłych w przedziale wiekowym powszechnie kojarzonym z udziałem w rynku pracy. Instytucje koncentrujące się na osobach starszych (np. uniwersytety trzeciego wieku) nie zostały uwzględnione.

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
BE fr	<p>Okolo 160 instytucji zajmujących się kształceniem na rzecz awansu społecznego zapewnia kształcenie w zakresie awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i>).</p> <p>Bruxelles Formation jest francuskojęzycznym organem publicznym odpowiedzialnym za kształcenie zawodowe w regionie Brukseli-Stolicy. Organ ten jest również odpowiedzialny za kontrolę francuskojęzycznych usług szkoleniowych i walidacyjnych w regionie Brukseli-Stolicy.</p> <p>Istnieją również 32 ośrodki edukacyjne i szkoleniowe (<i>centres de formation professionnelle</i>) oraz 24 ośrodki kompetencyjne (<i>centres de compétence</i>) podlegające Le Forem, publicznym służbom ds. zatrudnienia i szkolenia zawodowego w Regionie Walonii.</p>	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, i są realizowane głównie przez podmioty prywatne typu non-profit oraz organizacje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową).
BE de	Brak danych	Brak danych
BE nl	48 ośrodków kształcenia dorosłych (<i>Centra voor Volwassenenonderwijs</i>) oferuje szeroki wachlarz kursów w zakresie kształcenia dorosłych na poziomie średnim lub wyższego kształcenia zawodowego. Ośrodki kształcenia dorosłych przeznaczone są wyłącznie dla dorosłych słuchaczy, są odrębne i niezależne od instytucji kształcenia obowiązkowego.	13 ośrodków kształcenia podstawowego (<i>Centra voor Basiseducatie</i>) oferuje kursy dla dorosłych na poziomie szkoły średniej I stopnia. Po pomyślnym ukończeniu kursu słuchacze otrzymują certyfikat w podziale na obszary nauki/przedmioty (niderlandzki, matematyka, języki, TIK, podstawy geografii, biologii i historii). Jest to certyfikat pozaformalny (tzn. nie jest to oficjalne świadectwo ukończenia szkoły średniej I stopnia).
BG	<p>Szkoły średnie wieczorowe umożliwiają osobom powyżej 16 roku życia ukończenie edukacji na poziomie podstawowym i średnim.</p> <p>Państwowe Bułgarsko-Niemieckie Centrum Kształcenia Zawodowego, w skład którego wchodzi pięć ośrodków, zapewnia kształcenie zawodowe zarówno dla osób bezrobotnych, jak i zatrudnionych powyżej 16 roku życia. Oferta obejmuje programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji zawodowych (pełnych lub częściowych), kształcenie w zakresie kompetencji kluczowych oraz poradnictwo zawodowe.</p>	N/D (Limitowana oferta programów dotowanych ze środków publicznych dla dorosłych ukierunkowanych na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji).
CZ	N/D (Programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, są realizowane głównie przez instytucje oferujące edukację/szkolenia dla młodzieży, równoległe realizujące programy dla dorosłych. Mogą być również realizowane przez akredytowane podmioty publiczne lub prywatne.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych, dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, mogą być realizowane przez różne podmioty publiczne lub prywatne. Ten rodzaj oferty nie jest dobrze rozwinięty i nie jest koordynowany ani monitorowany na szczeblu centralnym).
DK	Ośrodki kształcenia dorosłych zapewniają ogólne programy edukacyjne (kształcenie przygotowawcze dorosłych, kształcenie ogólne dorosłych, kursy w zakresie jednego przedmiotu, zob. załącznik II). Istnieje 29 ośrodków kształcenia dorosłych z dużą liczbą oddziałów regionalnych rozsiansych po całym kraju.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane przez różne podmioty, w tym powszechne szkoły średnie i szkoły wieczorowe. Powszechne szkoły średnie są samorządowymi instytucjami typu non-profit, natomiast szkoły wieczorowe są zorganizowane w formie stowarzyszeń).
DE	<p>Kilka rodzajów instytucji oferuje edukację i szkolenia dla dorosłych (publiczne <i>Abendschulen</i>).</p> <p>Abendhauptschulen oferują roczny kurs (dwa semestry; zajęcia wieczorowe), aby umożliwić dorosłym uzyskanie <i>Hauptschulabschluss</i> (tj. pierwszego świadectwa ukończenia szkoły średniej I stopnia).</p> <p>Abendrealschulen przygotowują dorosłych do <i>Mittlerer Schulabschluss</i> (cztery semestry; zajęcia wieczorowe).</p> <p>Abendgymnasien umożliwiają dorosłym uzyskanie <i>Hochschulreife</i> (kwalifikacji umożliwiających podjęcie studiów wyższych), zazwyczaj w ciągu trzech lat (zajęcia wieczorowe).</p> <p>Kollegs są szkołami w pełnym wymiarze godzin, w których dorośli mogą uzyskać <i>Hochschulreife</i>.</p>	Volkshochschulen są ośrodkami kształcenia dorosłych zarządzanymi przez samorządy lokalne. Oferują one programy z szerokiej gamy (głównie pozazawodowych) przedmiotów, w tym nauk języków oraz edukację ogólną i kulturalną. Kursy te mają na celu wyjście naprzeciw różnorodnym oczekiwaniom społecznym i indywidualnym potrzebom.
EE	Szkoły średnie II stopnia dla dorosłych są szkołami finansowanymi ze środków publicznych, które prowadzą kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia (niestacjonarne/w niepełnym wymiarze godzin). Istnieje 14 takich instytucji. Oprócz szkół średnich II stopnia dla dorosłych w specjalnych oddziałach utworzonych w szkołach dla młodzieży lub instytucjach kształcenia i szkolenia zawodowego prowadzone są również kursy niestacjonarne/w niepełnym wymiarze godzin na poziomie średnim II stopnia.	Oprócz (formalnych) kursów kształcenia ogólnego niektóre szkoły średnie II stopnia dla dorosłych oferują fakultatywne kursy umiejętności podstawowych. Są one dostępne dla uczniów, którzy realizują program szkoły średniej II stopnia w tej samej szkole, jak również dla tych, którzy chcą uczestniczyć w pojedynczym kursie. Prywatne instytucje edukacyjne i szkoleniowe typu non-profit i for-profit odgrywają jednak w tej dziedzinie bardziej znaczącą rolę niż instytucje publiczne.

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
IE	Dalsza edukacja i szkolenia (FET) są przede wszystkim realizowane lub zlecane przez 16 rad ds. edukacji i szkoleń finansowanych i nadzorowanych pod kątem strategicznym przez SOLAS, czyli Urząd ds. Dalszej Edukacji i Szkoleń. Oferta w zakresie FET obejmuje zarówno programy ukierunkowane na rynek pracy, jak i programy silnie nakierowane na wymiar włączenia społecznego.	Oferta w zakresie FET (zob. poprzednia kolumna) obejmuje programy ukierunkowane na rynek pracy oraz programy silnie nakierowane na wymiar włączenia społecznego, w tym programy w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia. Zatem dostawcy są tacy sami jak w przypadku programów prowadzących do kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 (zob. poprzednia kolumna).
EL	Szkoły drugiej szansy (<i>Scholia Deferis Efkerias</i>) przeznaczone są dla dorosłych, którzy nie uzyskali świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego. Istnieje 75 takich szkół. W kontekście publicznych służb zatrudnienia Urząd Pracy prowadzi rozbudowany system kształcenia i szkolenia zawodowego, który obejmuje 50 szkół przyuczenia do zawodu (<i>EPAS Mathiteias</i>) oferujących programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach ISCED 3 / EQF 4.	Gminne ośrodki kształcenia ustawicznego (<i>Kentra dia viou mathisis</i>) zapewniają krótkoterminowe programy dla dorosłych, w tym programy podstawowych umiejętności, kluczowych kompetencji i lekcje języka greckiego dla migrantów.
ES	Oferta ta jest realizowana głównie przez ośrodki kształcenia dorosłych (<i>centros de educación de personas adultas</i>) (w większości wspólnot autonomicznych). Instytucje te są regulowane albo przez Departamenty Edukacji Wspólnot Autonomicznych, albo przez władze gminne.	Centros de educación de personas adultas (zob. poprzednia kolumna) realizują, między innymi, programy podstawowych umiejętności zapewniające umiejętność czytania i pisania, liczenia oraz umiejętności cyfrowe.
FR	GRETA (<i>groupement d'établissements</i>) to sieć 136 placówek edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych, które są połączone z publicznymi szkołami średnimi pod nadzorem Ministerstwa Edukacji Narodowej (około 500 tys. dorosłych uczestników rocznie). Krajowa Agencja ds. Kształcenia Zawodowego Dorosłych (AFPA) jest instytucją publiczną podlegającą Ministerstwu Pracy (instytucja ta szkoli około 143 tys. dorosłych rocznie, w tym 85 tys. osób bezrobotnych). Conservatoire national des arts et métiers (CNAM) jest instytucją publiczną podlegającą Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego, Badań Naukowych i Innowacji (73,7 tys. osób zapisanych w 2018 r., w tym 9,2 tys. bezrobotnych). Chociaż CNAM jest instytucją szkolnictwa wyższego, oferuje programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4. Tego typu instytucje rozsiadane są po całej Francji i znajdują się na ogół w każdym mieście powyżej 20 tys. mieszkańców.	Nie istnieje żadna instytucja publiczna odgrywająca kluczową rolę w tym obszarze. Oferta jest realizowana przez wiele podmiotów, w tym instytucje publiczne i prywatne (for-profit i non-profit) koncentrujące się przede wszystkim na dorosłych, a także instytucje zapewniające edukację i szkolenia dla młodzieży, które równolegle realizują programy dla dorosłych.
HR	Publiczne uniwersytety otwarte (<i>pučka otvorena učilišta</i>) oferują różne formalne programy edukacyjne, w tym kształcenie podstawowe i średnie dla dorosłych (poziom ISCED 1–3), szkolenia, kursy przekwalifikowujące i kursy rozwoju zawodowego. Około 40 uniwersytetów otwartych jest zarządzanych przez organy publiczne (około 50 kolejnych stanowi własność prywatną).	Oprócz formalnych programów edukacyjnych publiczne uniwersytety otwarte (zob. poprzednia kolumna) oferują szeroki zakres kursów pozaformalnych, w tym kursy języków obcych, sztuki, rzemiosła oraz TIK.
IT	Regionalne centra kształcenia dorosłych (<i>centri provinciali per l'istruzione degli adulti</i> – CPIA) są strukturami zorganizowanymi w terytorialne sieci usług, zazwyczaj na poziomie regionalnym (z siedzibą główną i różnymi podmiotami świadczącymi usługi). Centra te mają własny personel oraz niezależność w zakresie nauczania i administracji. W 2020 r. istniało 130 CPIA.	Regionalne centra kształcenia dorosłych (zob. poprzednia kolumna) prowadzą również kursy podstawowych umiejętności, w tym kursy czytania i pisania dla cudzoziemców, mające na celu uzyskanie kompetencji językowych.
CY	Szkoły wieczorowe oferujące kształcenie techniczne i zawodowe oraz wieczorowe gimnazja/licea oferujące kształcenie średnie ogólne są szkołami drugiej szansy. Pierwsze oferują programy na poziomie szkoły średniej II stopnia, a drugie – na poziomie szkoły średniej I i II stopnia.	Ośrodki kształcenia dorosłych oferują około 100 różnych kursów, w tym kursy czytania i pisania oraz kursy umiejętności cyfrowych.
LV	Ośrodki kształcenia dorosłych i uczenia się przez całe życie zwykle powiązane z instytucjami kształcenia zawodowego lub wyższego, odgrywają pewną rolę (choć drugorzędą) w realizacji programów kwalifikacyjnych dostępnych dla dorosłych na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4. Ten rodzaj oferty jest realizowany głównie przez publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które zapewniają edukację i szkolenia dla młodzieży, oraz przez prywatne podmioty edukacyjne i szkoleniowe typu for-profit, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych.	Gminne ośrodki kształcenia dorosłych umożliwiają dorosłym zdobycie umiejętności zawodowych, aby wspierać cele zawodowe, a także różnych umiejętności miękkich, aby wspierać rozwój osobisty.

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
LT	Szkoły dla dorosłych zapewniają formalną edukację dla dorosłych na poziomie ISCED 2 i 3 (wyszktałenie średnie I i II stopnia). Istnieje również pięć ośrodków szkolenia rynku pracy założonych przez Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu, które zapewniają programy do poziomu EQF 3. Są one zlokalizowane w dużych miastach, a w mniejszych miejscowościach mają swoje filie.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez organizacje i instytucje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową, na przykład biblioteki publiczne).
LU	Krajowa Szkoła dla Dorosłych (<i>École nationale pour adultes – ENAD</i>) jest integralną częścią systemu szkół publicznych. Jest dostępna dla wszystkich powyżej 16 roku życia. ENAD zapewnia standardowe kształcenie na poziomie średnim, kształcenie ogólne na poziomie średnim oraz kształcenie i szkolenie zawodowe od 5. klasy wzwyż. ENAD oferuje również szkolenia w miejscu pracy prowadzące do uzyskania dyplomu pracownika socjalnego na poziomie szkoły średniej II stopnia, świadectwa ukończenia szkoły średniej o profilu ogólnym oraz świadectwa umożliwiającego wstęp na studia wyższe.	Departament Edukacji Dorosłych (<i>Service de la formation des adultes</i>) jest departamentem ministerialnym, który zapewnia różne kursy dla dorosłych. Jest głównym dostawcą programów ukierunkowanych na rozwój podstawowych umiejętności, w tym umiejętności czytania i pisania (język niemiecki i francuski), liczenia i podstawowych umiejętności cyfrowych.
HU	Choć istnieją publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych, nie odgrywają one kluczowej roli w realizacji programów prowadzących do kwalifikacji na poziomach ISCED 3 / EQF 4. Według statystyk edukacji publicznej z 2019 r. oferta 75. publicznych instytucji edukacyjnych dotyczy wyłącznie kształcenia dorosłych. Spośród nich 19 jest finansowanych przez państwo. Wśród instytucji państwowych większość (10) to instytucje kształcenia i szkolenia zawodowego finansowane przez Ministerstwo Innowacji i Technologii. Zapewniają one programy zawodowe w niepełnym wymiarze godzin na poziomie średnim I i II stopnia.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez publiczne instytucje edukacyjne/szkoleniowe, które realizują programy edukacji/szkoleń dla młodzieży, podmioty prywatne typu non-profit i for-profit oraz organizacje i instytucje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową).
MT	Dyrekcja ds. Badań Naukowych, Kształcenia Ustawicznego i Zatrudnienia w ramach Ministerstwa Edukacji i Zatrudnienia zapewnia ponad 450 kursów w 77 różnych dziedzinach, w tym kursy zawodowe. Kursy te odbywają się w ośmiu ośrodkach uczenia się przez całe życie , 27 samorządach lokalnych i 17 organizacjach pozarządowych. Maltańskie Kolegium Sztuki, Nauki i Technologii oferuje formalne i pozaformalne kursy oraz usługi doradcze dla dorosłych. Ponadto częściowo uznaje uprzednie kształcenie, w szczególności uprzednie kształcenie pozaformalne.	Zob. poprzednia kolumna.
NL	N/D (Różne rodzaje publicznych szkół zawodowych zapewniają edukację i szkolenia zarówno młodzieży, jak i dorosłym. Jednak większość dorosłych przygotowujących się do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 uczęszcza do prywatnych instytucji edukacyjnych/szkoleniowych typu for-profit, które swoją ofertę kierują przede wszystkim do dorosłych. Te ostatnie podmioty nie są uwzględnione na rysunku A1, ponieważ finansowanie publiczne obejmuje głównie środki współfinansowania po stronie popytu).	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności są głównie oferowane przez podmioty prywatne typu non-profit zajmujące się edukacją i szkoleniami, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych, oraz organizacje i instytucje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową, w tym biblioteki publiczne lub organizacje opieki społecznej. Podmioty te mogą otrzymywać dotacje publiczne, na ogół za pośrednictwem gmin, które organizują procedury przetargowe).
AT	Szkoły dla pracujących (<i>Schulen für Berufstätige</i>) odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu dorosłym edukacji drugiej szansy na poziomie szkoły średniej II stopnia (poziom ISCED 3). Szkoły te są odpowiednie zarówno dla ścieżek kształcenia ogólnego, jak i zawodowego. Należą do nich akademickie szkoły średnie (<i>Allgemeinbildende Höhere Schulen</i>), wyższe szkoły inżynierskie, szkoły artystyczne i rzemieślnicze (<i>Höhere Technische Lehranstalten</i>), wyższe szkoły administracji biznesowej (<i>Handelsakademien</i>) oraz średnie szkoły zawodowe (<i>Berufsbildende Mittlere Schulen</i>). W latach 2017/18 do szkół dla pracujących na poziomie ISCED 3 uczęszczało około 13 tys. uczniów.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez podmioty prywatne typu non-profit).

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
PL	<p>Szkoły podstawowe dla dorosłych są przeznaczone dla osób w wieku od 18 lat.</p> <p>Licea ogólnokształcące dla dorosłych to instytucje publiczne, w których osoby w wieku od 18 lat, które ukończyły edukację na poziomie niższym (poziom ISCED 2), mogą uzyskać świadectwo ukończenia szkoły (zapewniające dostęp do szkół policealnych) lub świadectwo dojrzałości (otwiera dostęp do szkolnictwa wyższego).</p> <p>Szkoły policealne dla dorosłych to szkoły przeznaczone dla dorosłych posiadających świadectwo ukończenia szkoły (świadectwo dojrzałości nie jest wymagane do przyjęcia do takiej szkoły). Programy prowadzą do uzyskania świadectwa zawodowego, jeśli uczestnicy zdadzą egzaminy zawodowe dla danego zawodu.</p> <p>Istnieją również instytucje publiczne koncentrujące się na kształceniu ustawicznym dorosłych, a mianowicie centra kształcenia ustawicznego, centra szkolenia zawodowego oraz centra kształcenia zawodowego i ustawicznego. Realizują one programy formalne i pozaformalne (zob. również następna kolumna).</p>	<p>Centra kształcenia ustawicznego prowadzą kształcenie ustawiczne w placówkach pozaszkolnych i w szkołach dla dorosłych. Obejmuje ono kursy kwalifikacji zawodowych, kursy umiejętności zawodowych i kursy kompetencji ogólnych oraz usługi poradnictwa.</p> <p>Centra kształcenia zawodowego są instytucjami kształcenia praktycznego. Prowadzą kwalifikacyjne kursy zawodowe i kursy umiejętności zawodowych oraz kursy kompetencji ogólnych, a także praktyczne szkolenie zawodowe wykorzystujące program nauczania dla danego zawodu.</p> <p>Centra kształcenia zawodowego i ustawicznego obejmują co najmniej jedną szkołę zawodową i co najmniej jedną placówkę kształcenia zawodowego. Oferują kursy kwalifikacji zawodowych, kursy umiejętności zawodowych i kursy kompetencji ogólnych oraz usługi poradnictwa.</p>
PT	<p>Centra Qualifica to placówki, których celem jest umożliwienie dorosłym zdobycia kwalifikacji. Są one powiązane z różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, a mianowicie ze szkołami podstawowymi i średnimi, ośrodkami szkolenia zawodowego w sieci Instytutu Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych (portugalskie publiczne służby zatrudnienia), przedsiębiorstwami prywatnymi, stowarzyszeniami i innymi podmiotami.</p>	<p>N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez Instytut Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych. Jednym z jego głównych zadań jest zapewnienie szkoleń zawodowych, w tym kursów podstawowych umiejętności).</p>
RO	<p>Ośrodki szkoleniowe podlegające Krajowej Agencji ds. Zatrudnienia realizują programy szkoleniowe dla bezrobotnych. Zazwyczaj programy te prowadzą do uzyskania formalnych kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4.</p>	<p>N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez publiczne instytucje edukacyjne, które zapewniają edukację i szkolenia zarówno dla młodzieży, jak i dorosłych).</p>
SI	<p>Ośrodki kształcenia dorosłych utworzone przez gminy zapewniają różne rodzaje programów, w tym programy szkół podstawowych dla dorosłych, programy kształcenia na poziomie średnim II stopnia dla dorosłych i programy kształcenia pozaformalnego, a także poradnictwo w zakresie edukacji dorosłych.</p>	<p>Zob. poprzednia kolumna.</p>
SK	<p>N/D (Programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, są realizowane głównie przez prywatne placówki edukacyjne/szkoleniowe typu for-profit skupiające się przede wszystkim na dorosłych).</p>	<p>N/D (Limitowana oferta programów dla dorosłych dotowanych ze środków publicznych, które są ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji). Część oferty jest realizowana przez instytucje edukacyjne i szkoleniowe typu non-profit i for-profit, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych, oraz przez organizacje i instytucje, dla których edukacja/szkolenia stanowią działalność dodatkową.</p>
FI	<p>Ogólne szkoły średnie II stopnia dla dorosłych są instytucjami głównie dla osób pracujących, którzy chcą ukończyć kształcenie podstawowe lub programy szkół średnich II stopnia lub ich części. Odgrywają one pewną (choć niewielką) rolę w tym obszarze.</p> <p>Kluczowymi dostawcami programów dotowanych ze środków publicznych otwartych dla dorosłych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, są publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które zapewniają edukację i szkolenia zarówno dla młodzieży, jak i dla dorosłych.</p> <p>W ciągu ostatnich 20 lat sieć dostawców usług edukacyjnych ewoluowała w kierunku większej neutralności wiekowej. Na przykład w przeszłości istniała grupa ośrodków kształcenia zawodowego dla dorosłych (około 40 instytucji). Zostały one połączone w inne i większe instytucje zawodowe, które oferują kształcenie i szkolenie zawodowe dla młodzieży uczącej się i dorosłych. Obecnie istnieje tylko kilka ośrodków kształcenia zawodowego dorosłych.</p>	<p>Kształcenie podstawowe dla dorosłych realizowane jest w instytucjach otwartego kształcenia dorosłych oraz w ogólnych szkołach średnich dla dorosłych. Instytucje otwartego kształcenia dorosłych oferują kursy pozaformalne, tzn. możliwości kształcenia bez celów związanych z kwalifikacjami lub zawodem. Instytucjami oferującymi otwarte kształcenie dorosłych są powszechne szkoły średnie, ośrodki kształcenia dorosłych, ośrodki kształcenia, uniwersytety letnie i ośrodki szkolenia sportowego.</p> <p>Blisko połowa właścicieli otwartych instytucji kształcenia dorosłych to gminy, jedna trzecia to stowarzyszenia, a jedna dziesiąta to fundacje. Pozostałymi właścicielami są wspólne zarządy gmin, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i samorządy regionalne.</p>
SE	<p>Gminne programy edukacji dla dorosłych (<i>komvux</i>) są dostępne na poziomie podstawowym, średnim II stopnia oraz jako kursy języka szwedzkiego dla imigrantów. Gmina może samodzielnie zrealizować tego typu ofertę lub zlecić ją podmiotom zewnętrznym. W kształceniu dorosłych na poziomie</p>	<p>Gminne ośrodki kształcenia dorosłych (<i>komvux</i>) organizują kursy orientacyjne (<i>orienteringskurser</i>). Kurs orientacyjny może przyczynić się do podjęcia trafnych decyzji dotyczących wyboru studiów lub zawodu, może zapewnić lepsze umiejętności techniczne lub służyć jako wprowadzenie do kursów z różnych dziedzin wiedzy.</p>

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
	podstawowym i średnim II stopnia w 2018 r. połowa uczestników korzystała z oferty podmiotów zewnętrznych.	
BA	N/D (Programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, są realizowane głównie przez publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe, które prowadzą edukację/szkolenia dla młodych ludzi i które równolegle realizują programy dla dorosłych).	N/D (Limitowane systemowe wsparcie ze środków publicznych dla programów kształcenia dorosłych ukierunkowanych na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji).
CH	Kilka instytucji publicznych koncentrujących się na kształceniu dorosłych oferuje programy na poziomie ogólnej szkoły średniej II stopnia (<i>Maturitätsschulen für Erwachsene</i>), a jeszcze mniej oferuje programy na poziomie ogólnej szkoły średniej I stopnia. Większość programów kształcenia o profilu ogólnym dla dorosłych jest realizowanych przez podmioty prywatne. Kształcenie i szkolenie zawodowe dla dorosłych jest zapewniane głównie przez instytucje publiczne oferujące kształcenie dla młodzieży.	Bardzo niewiele instytucji publicznych koncentruje się na kształceniu dorosłych w zakresie podstawowych umiejętności. Większość organizatorów to organizacje typu non-profit.
IS	Instytucje szkolnictwa wyższego (np. Uniwersytet w Bifröst, Akademia Keilir i Uniwersytet w Reykjavíku) odgrywają pewną (choć niewielką) rolę w tym obszarze. Służą mniejszości dorosłych pragnących ukończyć edukację na poziomie ISCED 3 / EQF 4 i koncentrują się przede wszystkim na osobach chcących podjąć edukację na poziomie wyższym. Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 są głównie realizowane przez prywatne instytucje edukacyjne/szkoleniowe typu non-profit, które koncentrują się przede wszystkim na dorosłych, oraz przez organizacje i instytucje, dla których edukacja/szkolenia stanowią działalność dodatkową.	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez podmioty prywatne typu non-profit).
LI	N/D (Programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4 są realizowane głównie przez publiczne instytucje edukacyjne/szkoleniowe, które prowadzą edukację/szkolenia dla młodych ludzi i które równolegle realizują programy dla dorosłych).	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez instytucje, które realizują programy edukacji/szkoleń dla młodzieży, podmioty prywatne typu non-profit oraz organizacje, dla których edukacja i szkolenia stanowią działalność dodatkową).
ME	Niektóre szkoły realizujące programy edukacji i szkoleń posiadają specjalne (niezależne) jednostki organizacyjne zajmujące się wyłącznie kształceniem dorosłych. Programy dla dorosłych obejmują kursy pozaformalne (np. alfabetyzacja funkcjonalna dorosłych, kursy języków obcych i komputerowe) oraz krótsze programy umożliwiające zdobycie kwalifikacji zawodowych (odpowiednich dla rynku pracy).	Zob. poprzednia kolumna.
MK	N/D (Programy dla dorosłych dotowane ze środków publicznych, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4, są realizowane głównie przez prywatne placówki edukacyjne/szkoleniowe typu for-profit, które skupiają się przede wszystkim na dorosłych).	N/D (Programy otwarte dla dorosłych dotowane ze środków publicznych i ukierunkowane na rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji, są realizowane głównie przez instytucje, które realizują programy edukacji/szkoleń dla młodzieży, oraz podmioty prywatne typu non-profit).
NO	W gminach istnieją ośrodki kształcenia dorosłych , których głównym zadaniem jest zapewnienie formalnego kształcenia dorosłych na poziomie podstawowym i średnim I stopnia. Odpowiedzialność za kształcenie dorosłych na poziomie średnim II stopnia spoczywa na okręgach. W niektórych okręgach istnieją ośrodki kształcenia dorosłych oferujące kształcenie na poziomie średnim II stopnia.	Gminne ośrodki kształcenia dorosłych zapewniają kształcenie podstawowe i średnie I stopnia dla dorosłych. Oferta ta obejmuje naukę w zakresie umiejętności podstawowych.
RS	Szkoły podstawowe dla dorosłych oferują programy podzielone na trzy cykle: 1) alfabetyzacja funkcjonalna; 2) podstawy ogólnego kształcenia podstawowego; oraz 3) kształcenie ogólne z podstawowym szkoleniem zawodowym. Ukończenie trzeciego cyklu (tj. kształcenia ogólnego z podstawowym szkoleniem zawodowym) prowadzi do uzyskania pierwszych formalnych kwalifikacji dla zawodów niewymagających specjalnego wykształcenia (poziom ISCED / EQF 2). Uniwersytety publiczne (<i>narodni univerziteti</i>) oferują programy wspierające dorosłych w ich uczestnictwie w rynku pracy. Programy mogą mieć profil	Zob. poprzednia kolumna.

Publiczne instytucje edukacyjne i szkoleniowe skupiające się przede wszystkim na dorosłych i oferujące:		
Kod państwa	Programy prowadzące do uzyskania kwalifikacji na poziomach włącznie do ISCED 3 / EQF 4	Programy mające na celu rozwój podstawowych umiejętności, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji
	zawodowy (np. terapia masażem) lub związane z rozwojem kluczowych kompetencji potrzebnych na rynku pracy (np. umiejętności cyfrowe).	
TR	Szkoły kształcenia otwartego zapewniają kwalifikacje do poziomu ISCED 3 dla osób od 18 roku życia. Oferta jest realizowana w formie kształcenia zdalnego. Istnieją trzy typy szkół kształcenia otwartego: <ul style="list-style-type: none"> – szkoły średnie kształcenia otwartego o profilu ogólnym, – szkoły średnie kształcenia otwartego technicznego/zawodowego, – szkoły średnie kształcenia otwartego religijnego. 	Publiczne ośrodki edukacyjne i instytucje przygotowujące do egzaminu maturalnego zapewniają kursy (zawodowe i pozazawodowe), zajęcia pozalekcyjne i uznawanie uprzedniego kształcenia.
UK-ENG	Szkoły oferujące dalsze kształcenie są głównymi dostawcami formalnej edukacji i szkoleń dla dorosłych powracających do systemu edukacji. Oferują również kursy w pełnym i niepełnym wymiarze godzin dla osób w wieku od 16 do 19 lat.	Większość programów podstawowych umiejętności dotowanych ze środków publicznych jest powiązana z kwalifikacjami; jednak pewne fundusze są dostępne dla organizacji oferujących kształcenie dla społeczności, z których część jest powiązana z matematyką, językiem angielskim i umiejętnościami cyfrowymi. W tym kontekście szkoły oferujące dalsze kształcenie są jednym z kluczowych dostawców usług.
UK-WLS	Szkoły oferujące dalsze kształcenie są głównymi dostawcami formalnej edukacji i szkoleń dla dorosłych powracających do systemu edukacji. Oferują również kursy w pełnym i niepełnym wymiarze godzin dla osób w wieku od 16 do 19 lat.	Większość programów podstawowych umiejętności dotowanych ze środków publicznych jest powiązana z kwalifikacjami; jednak pewne fundusze są dostępne dla organizacji oferujących kształcenie dla społeczności, z których część jest powiązana z matematyką, językiem angielskim i umiejętnościami cyfrowymi. W tym kontekście szkoły oferujące dalsze kształcenie są jednym z kluczowych dostawców usług.
UK-NIR	Szkoły oferujące dalsze kształcenie są głównymi dostawcami formalnej edukacji i szkoleń dla dorosłych powracających do systemu edukacji. Oferują również kursy w pełnym i niepełnym wymiarze godzin dla osób w wieku od 16 do 19 lat.	N/D (Większość programów podstawowych umiejętności dotowanych ze środków publicznych jest powiązana z kwalifikacjami).
UK-SCT	Koledże są głównymi dostawcami formalnej edukacji i szkoleń dla dorosłych powracających do systemu edukacji. Oferują również kursy w pełnym i niepełnym wymiarze godzin dla osób w wieku od 16 do 19 lat.	Koledże są jednymi z dostawców, ale odgrywają rolę drugorzędną. Kluczową rolę odgrywają organizacje trzeciego sektora i organy lokalne.

Załącznik IV: Instrumenty finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji

Niniejszy załącznik stanowi uzupełnienie rozdziału 4 i rysunków 4.3 i 4.4, dostarczając szczegółów na temat instrumentów finansowych po stronie popytu, ukierunkowanych na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub traktujących ich w sposób uprzywilejowany. Obejmuje on państwa przedstawione na rysunkach 4.3 i 4.4, w których takie instrumenty finansowe zostały wdrożone. Informacje te przedstawiono w dwóch tabelach. Pierwsza tabela uzupełnia rysunek 4.3 (tj. odbiorcą wsparcia jest osoba ucząca się), natomiast druga tabela zawiera dalsze szczegóły odnoszące się do rysunku 4.4 (tj. odbiorcą wsparcia jest pracodawca).

Instrumenty finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji, których odbiorcą jest osoba ucząca się		
Kod państwa	Typ środka (wraz z nazwą, jeśli jest dostępna)	Opis
BE nl	Zwrot opłat	Uczący się, którzy uzyskali świadectwo ukończenia szkoły średniej I stopnia w ramach kształcenia dorosłych, mają prawo do zwrotu opłat.
	Bon szkoleniowy (<i>Opleidingscheques</i>)	Pracownicy mogą pokrywać opłaty za niektóre kursy szkoleniowe za pomocą bonów szkoleniowych. Bony te pokrywają 50% lub 100% opłat za kurs, a wysokość dotacji zależy od poziomu wykształcenia uczących się. W przypadku uczących się, którzy nie ukończyli szkoły średniej II stopnia, pokrywanych jest 100% kosztów szkolenia.
DK	Państwowe wsparcie edukacyjne dla dorosłych (SVU), dotacje lub płatny urlop na cele szkoleniowe	Program ten jest skierowany do dorosłych (z reguły od 25 roku życia) czasowo zwolnionych z pracy, o niskim poziomie wykształcenia lub nieposiadających żadnego wykształcenia formalnego (tj. poniżej poziomu ISCED 3).
FR	Osobiste konto szkoleniowe (<i>Compte personnel de formation – CPF</i>)	Osoby o najniższych kwalifikacjach (tj. osoby o kwalifikacjach poniżej poziomu ISCED 3) otrzymują dofinansowanie na udział w szkoleniach w wysokości 800 EUR rocznie zamiast 500 EUR przyznawanych innym osobom, przy czym limit wynosi 8 tys. EUR zamiast 5 tys. EUR. Ponadto CPF umożliwia finansowanie wsparcia na rzecz walidacji zdobytego doświadczenia (<i>validation des acquis de l'expérience</i>).
HR	Dodatek podróży	Wsparcie ukierunkowane na bezrobotnych uczestniczących w kształceniu podstawowym dla dorosłych (<i>osnovna škola za odrasle</i> ; zob. załącznik II). Działa w następujący sposób: Ministerstwo Nauki i Edukacji ponosi koszty danego programu, przekazuje listę osób zapisanych do programu Chorwackiemu Urzędowi Pracy (CES), a CES ponosi koszty podróży wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych uczestników.
SI	Współfinansowanie opłat za szkołę w celu uzyskania wyższego poziomu wykształcenia; zwrot opłat	Współfinansowanie opłat za szkołę (z budżetu krajowego i Europejskiego Funduszu Społecznego) zostało uzgodnione na lata 2017–2022. Koszty programów na poziomie ISCED 3 (wykształcenie średnie II stopnia) są zwracane dorosłym, którzy ukończyli program. Grupami traktowanymi priorytetowo są dorośli posiadający jedynie wykształcenie podstawowe (poziom ISCED 2) oraz osoby powyżej 45 roku życia.
SE	Dotacje/pożyczki	Dorośli chcący podjąć edukację/szkolenia na poziomach ISCED 1–3 mogą otrzymać wyższą kwotę dotacji, której udział wynosi 67% całkowitego wsparcia (w przypadku innych uczących się udział ten wynosi 30%). Pozostała część pokrywana jest z pożyczki wybranej przez uczącego się.
	Wsparcie na rozpoczęcie nauki (<i>Studiestartstöd</i>), dotacja	Wsparcie dla bezrobotnych dorosłych, którzy nie ukończyli kształcenia podstawowego (poziom ISCED 2) lub średniego II stopnia (poziom ISCED 3). Ten środek wsparcia został wprowadzony w 2017 r. W przypadku nauki w trybie stacjonarnym wsparcie może być przyznane na 50 tygodni (2 246 SEK tygodniowo). Celem jest wsparcie osób, które w ograniczonym stopniu uczestniczyły w edukacji, a tym samym zwiększenie ich szans na rynku pracy.

Instrumenty finansowe ukierunkowane na edukację i szkolenia dorosłych o niskich kwalifikacjach lub stawiające ich w uprzywilejowanej pozycji, których odbiorcą jest pracodawca		
Kod państwa	Typ środka (wraz z nazwą, jeśli jest dostępna)	Opis
DK	Państwowe wsparcie edukacyjne dla dorosłych (SVU); rekompensata wynagrodzenia	Dla dorosłych o niskim poziomie wykształcenia lub nieposiadających wykształcenia (tj. poniżej poziomu ISCED 3). Jeśli pracownik otrzymuje pełne wynagrodzenie, jego pracodawca może otrzymać SVU jako rekompensatę wynagrodzenia.
LU	Współfinansowanie szkoleń dla przedsiębiorstw	Przedsiębiorstwa sektora prywatnego mogą uzyskać wsparcie finansowe na szkolenia w wysokości 15% (podlegające opodatkowaniu) rocznych nakładów na szkolenia. Kwota współfinansowania zostaje zwiększona o 20% w odniesieniu do kosztów wynagrodzeń uczestników spełniających jedno z następujących kryteriów: 1) brak kwalifikacji uznawanych przez organy publiczne i staż pracy krótszy niż 10 lat lub 2) wiek powyżej 45 lat.
AT	Wspieranie kwalifikacji pracowników (<i>Qualifizierungsförderung für Beschäftigte</i>); opłaty za program i koszty nieobecności personelu	Program wspiera edukację i szkolenia trzech grup docelowych: 1) pracowników o niskim poziomie kwalifikacji, tj. osób, które nie ukończyły edukacji na poziomie powyżej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2), 2) pracowników będących kobietami, które ukończyły szkolenie w zakresie przyuczenia do zawodu lub trzyletnią szkołę średnią zawodową (<i>Berufsbildende Mittlere Schule</i>) oraz 3) pracowników o wyższym poziomie kwalifikacji, jeśli ukończyli co najmniej 45 rok życia. Program zapewnia wsparcie finansowe dla pracodawców, pokrywając 50% opłat za udział w programie i 50% kosztów nieobecności personelu, do maksymalnej kwoty 10 tys. EUR na osobę i wniosek.
SE	Dotacja na praktyki zawodowe	Dotacja rządowa, która ma na celu zwiększenie udziału dorosłych w programach praktyk zawodowych na poziomie szkoły średniej II stopnia. Dotacja składa się z kilku części, w tym z rekompensaty finansowej dla pracodawcy i dla opiekunów szkoleń. Program wchodzi w zakres gminnego systemu kształcenia dorosłych (<i>komvux</i>). Jeśli liczba chętnych przekroczy liczbę dostępnych miejsc, pierwszeństwo mają osoby o niskich kwalifikacjach lub nieposiadające żadnych kwalifikacji.
NO	UmiejętnościPlus (<i>KompetansePluss</i>)	Program UmiejętnościPlus (<i>KompetansePluss</i>) jest dotowanym przez rząd programem skierowanym do przedsiębiorstw (<i>KompetansePluss Arbeid</i>) i organizacji wolontariackich (<i>KompetansePluss Frivillighet</i>), który obejmuje kilka obszarów. Zapewnia on dotacje na szkolenia dla osób, które muszą podnieść swoje umiejętności podstawowe, a także dla pracowników, którzy potrzebują certyfikatu praktyk zawodowych w połączeniu z umiejętnościami podstawowymi. Jeśli chodzi o szkolenia w ramach praktyk zawodowych (<i>Fagbrev på jobb</i>), uprawnieni kandydaci to pracownicy z niewielkim formalnym wykształceniem (poniżej poziomu ISCED 3). Program ten umożliwi im zdobycie wykształcenia średniego II stopnia przy jednoczesnym kontynuowaniu pracy.
UK-ENG	Budżet na kształcenie dorosłych	Budżet na kształcenie dorosłych (utworzony w 2015 r.) jest programem finansowanym przez rząd, który może być wykorzystywany do dotowania pracodawców (oraz innych dostawców usług edukacyjnych i szkoleniowych) celem finansowania działań edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych. Program ten dotuje edukację i szkolenia różnych zagrożonych grup, w tym dorosłych o niskim poziomie kwalifikacji. Nacisk kładziony jest na następujące grupy: <ul style="list-style-type: none"> – dorośli w wieku 19–23 lat przygotowujący się do uzyskania pierwszych kwalifikacji na poziomie 2 lub 3 (dot. krajowych ram kwalifikacji); – dorośli o niskich zarobkach powyżej 24 roku życia przygotowujący się do uzyskania pierwszych kwalifikacji na poziomie 2 lub 3; – bezrobotni dorośli podejmujący jakikolwiek kurs lub uczący się w celu uzyskania kwalifikacji do poziomu 2; – oraz osoby o niskich zarobkach, których językiem ojczystym nie jest język angielski (które chcą podnieść swoje umiejętności językowe do poziomu 2).

Załącznik V: Podejścia do systemowego włączania indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych

Niniejszy załącznik stanowi rozwinięcie informacji przedstawionych na rysunku 5.6 w rozdziale 5. Obejmuje państwa, które wskazały, że w ich systemie edukacji indywidualizacja, tj. dostosowanie do potrzeb każdego dorosłego (np. w wyniku oceny umiejętności), jest systemowo uwzględniona w ofercie kształcenia dorosłych. Poniższa tabela stanowi zarys podejść stosowanych przez te państwa.

Kod państwa	Podejścia do systemowego włączania indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych
BE fr	System kształcenia na rzecz awansu społecznego (<i>enseignement de promotion sociale</i> ; zob. załącznik II) obejmuje kursy dzienne, wieczorowe i weekendowe. Funkcjonuje system modułowy. Walidacja kształcenia pozaformalnego i nieformalnego prowadzi do skrócenia okresu nauki.
BE nl	Wszyscy uczestnicy kształcenia podstawowego dorosłych, uczestnicy kursów języka niderlandzkiego jako języka obcego oraz uczestnicy kształcenia średniego o profilu ogólnym otrzymują systemowe poradnictwo wstępne. Ponadto słuchacze mogą uzyskać zwolnienia na poziomie modułu. Możliwe jest również organizowanie modułów otwartych, które zapewniają kompetencje zgodnie z indywidualnymi potrzebami, zwłaszcza w celu podjęcia działań wyrównawczych. Możliwe jest również zapewnienie kształcenia podstawowego dostosowanego do potrzeb, które odnosi się do kształcenia przeznaczanego dla konkretnych grup docelowych.
DK	Zgodnie z Ustawą konsolidacyjną o ofercie gminnej wszyscy młodzi ludzie kończący szkołę średnią I stopnia przed 25 rokiem życia muszą posiadać plan edukacyjny, w którym szczegółowo określa się ich działania edukacyjne do czasu ukończenia szkoły średniej II stopnia lub uzyskania stałego zatrudnienia. Dorośli, którzy chcą uczestniczyć w ogólnym kształceniu dorosłych, muszą skonsultować się z doradcą w instytucji, w której chcą się kształcić, aby otrzymać wskazówki dotyczące najbardziej odpowiedniego poziomu kształcenia.
DE	W Niemczech stosuje się czteroetapowy model przywrócenia osób poszukujących pracy na rynek pracy. Obejmuje on działania wymagane, które są określane indywidualnie dla każdej osoby i mogą obejmować dalsze kształcenie zawodowe. Działania związane z kształceniem zawodowym są dotowane za pomocą bonów szkoleniowych. W ramach systemu bonów dorośli mogą wybierać programy szkoleniowe wedle swoich potrzeb, zgodnie z pewnymi oficjalnymi zasadami i kryteriami.
EE	W szkołach średnich II stopnia dla dorosłych i placówkach kształcenia zawodowego można przeprowadzać walidację kształcenia pozaformalnego i nieformalnego. Może to prowadzić do skrócenia kursów. Ponadto w szkołach średnich II stopnia dla dorosłych stosuje się elastyczne podejścia, w tym indywidualne plany i harmonogramy nauki, naukę w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin, naukę poza placówką, naukę pojedynczych przedmiotów i e-learning. W dziedzinie szkoleń dla rynku pracy jednostki mogą korzystać z kart szkoleniowych (tj. systemu bonów), aby wybrać programy szkoleniowe.
IE	Indywidualizacja nauki na podstawie oceny umiejętności stała się integralną częścią oferty dalszej edukacji i szkoleń, a w szczególności programów i inicjatyw skierowanych do osób o niskim poziomie podstawowych umiejętności, np. program nauki czytania i pisania dla dorosłych, inicjatywa Umiejętności na rzecz awansu (<i>Skills to advance</i>) oraz program EXPLORE (zob. załącznik II).
EL	Ośrodki kształcenia ustawicznego, które działają w ramach Urzędu Pracy, dostosowują swoją ofertę edukacyjną i szkoleniową do potrzeb poszczególnych osób i do lokalnego zapotrzebowania. Podstawowe umiejętności stanowią oddzielny moduł, który w razie potrzeby jest włączany do oferty szkoleniowej.
ES	Zgodnie z Ustawą ramową o edukacji z 2006 r. i jej późniejszymi zmianami cechą charakterystyczną kształcenia dorosłych jest elastyczność. Obejmuje ono kształcenie twarzą w twarz, kształcenie zdalne oraz udział pełny lub częściowy; jest podzielone na poziomy i jednostki szkoleniowe; obejmuje także możliwość podjęcia kształcenia pozaformalnego, jeśli jest ono najlepiej dostosowane do specyficznych potrzeb uczących się. Dorośli, którzy powracają do systemu edukacji, przechodzą wstępną ocenę, która pozwala umiejscowić ich na najbardziej odpowiednim poziomie.
IT	Przed rozpoczęciem kursu w regionalnym centrum kształcenia dorosłych (<i>centro provinciale per l'istruzione degli adulti</i> – CPIA), dla każdego uczącego się ustalana jest indywidualna ścieżka kształcenia (<i>patti formativi</i>). Uwzględnia ona umiejętności danej osoby i określa nowe efekty kształcenia. Każdy dyrektor/lider CPIA określa również najbardziej istotne potrzeby w zakresie zawodowych i podstawowych umiejętności w swojej społeczności, takie jak języki obce, konkretne umiejętności zawodowe lub kursy dla osób przedwcześnie kończących naukę.
CY	Większość programów kształcenia i szkolenia technicznego i zawodowego jest realizowana w formie modułów programowych. Niektóre programy zapewniają dodatkową elastyczność (np. system praktyk zawodowych). W ramach systemu kwalifikacji zawodowych oferowanego przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich kandydaci przechodzą wstępną ocenę efektów kształcenia zdobytych w ramach kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego. Na tej podstawie doradza się im wybór określonego standardu kwalifikacji.
LT	Publiczne szkoły dla dorosłych stosują różne podejścia do indywidualizacji, w tym indywidualny rozkład zajęć, naukę w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin, naukę zdalną oraz indywidualne plany nauczania. Indywidualne plany nauczania są jednak stosowane tylko w szczególnych przypadkach (np. w odniesieniu do uczniów uzdolnionych lub tych, którzy mają specjalne potrzeby edukacyjne lub przejściowe problemy z nauką).
LU	Departament Edukacji Dorosłych (<i>Service de la formation des adultes</i>) zapewnia warsztaty szkoleniowe (<i>ateliers d'apprentissage</i>), które obejmują podstawowe umiejętności, matematykę i języki. Te dostosowane do potrzeb programy opierają się na wstępnej ocenie, a ich treść uwzględnia zidentyfikowane potrzeby edukacyjne.

Kod państwa	Podejścia do systemowego włączania indywidualizacji do oferty kształcenia dorosłych
MT	Maltańskie Kolegium Sztuki, Nauki i Technologii (MCAST) współpracuje z podmiotami z lokalnych sektorów przemysłu w celu opracowania indywidualnie dopasowanych programów szkoleniowych odzwierciedlających ich potrzeby. Środek ten zapewnia dorosłym o niskim poziomie kwalifikacji możliwość podnoszenia kwalifikacji. MCAST prowadzi również procesy uznawania uprzedniego kształcenia, podczas których dorośli mogą zademonstrować swoje kompetencje w ramach analizy portfolio w odniesieniu do efektów kształcenia programu.
NL	Indywidualizacja kształcenia odbywa się na etapie przystąpienia do programów i obejmuje ocenę uprzedniego kształcenia. Może to prowadzić do zwolnienia z programu lub egzaminu.
AT	Dostosowywanie programów do potrzeb poszczególnych uczących się jest istotą austriackiej strategii na rzecz uczenia się przez całe życie. Strategia ta odnosi się do stawiania uczących się w centrum uwagi i zorientowanie na kompetencje – to dwie z pięciu wytycznych, na których powinny opierać się wszystkie działania i środki w zakresie uczenia się przez całe życie. W przypadku kursów oferowanych w ramach Inicjatywy na rzecz kształcenia dorosłych (zob. załącznik I) cel, jakim jest dostosowanie nauki do indywidualnych potrzeb uczących się, jest systematycznie uwzględniany w zasadach i wytycznych programów.
PL	System kształcenia ustawicznego w placówkach pozaszkolnych charakteryzuje się większą elastycznością niż system edukacji szkolnej. Oznacza to, że dorośli po ukończeniu kwalifikacyjnego kursu zawodowego (zob. załącznik II) mogą zdobyć kwalifikacje szybciej niż w dawnych szkołach zawodowych dla dorosłych. Ponadto od 2012 r. wprowadzono nowe rodzaje kursów zawodowych i kursów doskonalenia zawodowego, które mają charakter modułowy i opierają się na punktach zaliczeniowych.
SI	W kształceniu zawodowym i technicznym na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych stosuje się różne podejścia w celu zwiększenia indywidualizacji: samodzielne uczenie się, dostosowany czas trwania nauki, moduły, rozmowy wstępne, indywidualne plany nauki itp. Ponadto zgodnie z Ustawą o egzaminie maturalnym dorośli mogą przystąpić do egzaminu maturalnego w dwóch etapach: mogą zdawać jeden zestaw przedmiotów wiosną, a pozostałe przedmioty jesienią.
FI	Indywidualizacja jest podstawową zasadą całego systemu kształcenia, w tym kształcenia dorosłych. Programy szkół średnich II stopnia (ogólnych i zawodowych) składają się z modułów. W kształceniu zawodowym dla każdego uczącego się opracowywana jest indywidualna ścieżka kształcenia. W ogólnym szkolnictwie średnim II stopnia uczniowie mogą, do pewnego stopnia, wybierać przedmioty.
SE	Zgodnie z Ustawą o edukacji z 2010 r. dyrektorzy szkół są odpowiedzialni za przygotowanie indywidualnego planu nauki dla każdego ucznia. Ponadto wiele podmiotów oferujących kształcenie dorosłych zapewnia elastyczne rozwiązania, takie jak kształcenie zdalne, elastyczne terminy rozpoczęcia nauki oraz kształcenie w trybie indywidualnym.
CH	W celu indywidualizacji kształcenia i szkolenia zawodowego na poziomie szkoły średniej II stopnia stosuje się trzy główne podejścia: 1) czas trwania praktyk zawodowych może być skrócony na podstawie wcześniejszego doświadczenia; 2) kwalifikacje mogą być przyznawane wyłącznie na podstawie walidacji uprzedniego kształcenia (bez uczęszczania na kursy); oraz 3) w niektórych dziedzinach możliwe jest uczęszczanie na kursy w niepełnym wymiarze godzin.
IS	Centrum Edukacji i Szkoleń (<i>Fræðslumiðstöð atvinnulífsins</i>) finansowane z budżetu państwa wspiera rozwój kształcenia dorosłych, umiejętności podstawowych i edukacji drugiej szansy oraz koordynuje działania mające na celu indywidualizację kształcenia dorosłych. Indywidualizacja zazwyczaj obejmuje ocenę i walidację uprzedniego kształcenia, usługi poradnictwa oraz zapewnianie dostosowanych do potrzeb programów edukacyjnych i szkoleniowych.
LI	Programy nadrobienia zaległości w kształceniu i szkoleniu zawodowym na poziomie szkoły średniej II stopnia dla dorosłych mogą obejmować ocenę i uznawanie uprzedniego kształcenia pozaformalnego i nieformalnego.
ME	Programy realizowane przez licencjonowane podmioty oferujące kształcenie dorosłych są dostosowane do uprzedniej edukacji i doświadczenia zawodowego kandydatów. W praktyce oznacza to, że umiejętności kandydatów podlegają ocenie, a czas trwania i treść programów edukacyjnych/szkoleniowych są dostosowane do wiedzy i umiejętności, które już posiadają kandydaci.
NO	Zgodnie z Ustawą o edukacji (sekcja 4A–8) dorośli uczący się w szkołach podstawowych i średnich I stopnia mogą uzyskać analizę swoich umiejętności w celu zapewnienia, że wszelkie podejmowane szkolenia są dostosowane do ich potrzeb. Ponadto indywidualizacja jest zasadą leżącą u podstaw programów nauczania w pilotażowym systemie kształcenia przygotowawczego dorosłych (<i>forberedende voksenopplæring</i> ; zob. rozdział 5).
RS	Ustawa o kształceniu dorosłych (art. 21) odnosi się do zindywidualizowanego dostosowania kształcenia dla dorosłych biorących udział w programach edukacyjnych. Ponadto Ustawa o szkolnictwie średnim odnosi się do indywidualnych planów kształcenia.
UK-ENG	W większości przypadków uczestnicy kursu przechodzą pewien rodzaj oceny umiejętności. Ponieważ jednak nie ma określonych zasad dotyczących tego rodzaju oceny umiejętności, ich jakość będzie się różnić w zależności od poziomu kursu, prowadzącego itp.
UK-WLS	Zarówno program Essential Skills Wales, jak i program angielski dla osób mówiących innymi językami uwzględniają ocenę umiejętności jako część swoich programów szkoleniowych. Zachęcają one uczących się do osiągnięcia wyznaczonych celów.
UK-NIR	Praktykanci przechodzą rzetelną ocenę swoich umiejętności i zdolności, a także opracowywane są indywidualne plany szkoleniowe zawierające szczegóły dotyczące docelowych kwalifikacji.

PODZIĘKOWANIA

EUROPEJSKA AGENCJA WYKONAWCZA DS. EDUKACJI I KULTURY

EDUCATION AND YOUTH POLICY ANALYSIS

Avenue du Bourget 1 (J-70 – Unit A6) B-1049 Bruksela (<http://ec.europa.eu/eurydice>)

Autorzy

Daniela Kocanova (koordynacja) i Sogol Noorani, przy współudziale Nathalie Baïdak

Przedstawiciele innych instytucji UE

Cedefop: Ernesto Villalba-Garcia

(wsparcie w zakresie europejskiego spisu dotyczącego walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego),

Eurostat: Elodie Cayotte i Sabine Gagel (pobieranie i obliczenia danych Eurostatu)

Eksperti zewnętrzni

Günter Hefler i Jörg Markowitsch (wsparcie poprzez opracowanie koncepcji i badania tematyczne)

Projekt graficzny

Patrice Brel

Okladka

Vanessa Maira

Koordynator produkcji

Gisèle De Lel

KRAJOWE BIURA EURYDICE

ALBANIA

Biuro Eurydice
Departament Integracji i Projektów Europejskich
Ministerstwo Edukacji i Sportu
Rruga e Durrësit, Nr. 23
1001 Tirana

AUSTRIA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und
Forschung
Abt. Bildungsentwicklung und –monitoring
Minoritenplatz 5
1010 Wiedeń
Wkład biura: Maria Köpping i Mario Steiner (eksperci,
Instytut Studiów Zaawansowanych)

BELGIA

Unité Eurydice de la Communauté française
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/001
1080 Bruksela
Wkład biura: praca zbiorowa

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/ Afdeling Strategische
Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Bruksela
Wkład biura: Veronique Minten, Isabelle Goudeseune,
Andy Thoelen, Katlijn Schroyens

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Fachbereich Ausbildung und Unterrichtsorganisation
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Wkład biura: praca zbiorowa

BOŚNIA I HERCEGOWINA

Ministerstwo Spraw Społecznych
Sektor Edukacji
Trg BiH 3
71000 Sarajewo
Wkład biura: praca zbiorowa

BULGARIA

Biuro Eurydice
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
Biuro ds. Planowania i Badań Edukacyjnych
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Wkład biura: Angel Valkov, Anita Rahova

CHORWACJA

Agencja ds. Mobilności i Programów UE
Frankopanska 26
10000 Zagrzeb
Wkład biura: praca zbiorowa; ekspert: Dr Višnja Rajić

CYPR

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji, Kultury, Sportu i Młodzieży
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nikozja
Wkład biura: Christiana Haperi; eksperci: Dr Ioannis
Savvides (Dyrektor Biura ds. Spraw Europejskich
i Międzynarodowych, Kształcenia Ustawicznego i Edukacji
Dorosłych, Ministerstwo Edukacji, Kultury, Sportu
i Młodzieży), Dr Nicoletta Ioannou (Urzędnik w Biurze ds.
Spraw Europejskich i Międzynarodowych, Kształcenia
Ustawicznego i Edukacji Dorosłych, Ministerstwo Edukacji,
Kultury, Sportu i Młodzieży)

CZECHY

Biuro Eurydice
Czeska Narodowa Agencja ds. Edukacji i Badań
Międzynarodowych
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praga 1
Wkład biura: Jana Halamová; ekspert: Jan Brůha

DANIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Nauki
Duńska Agencja ds. Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Bredgade 43
1260 Kopenhaga
Wkład biura: Ministerstwo Dzieci i Edukacji oraz
Ministerstwo
Szkolnictwa Wyższego i Nauki

ESTONIA

Biuro Eurydice
Dział Analiz
Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych
Munga 18
50088 Tartu
Wkład biura: Mai Timmi, Annaliisa Toom (eksperci,
Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych)

FINLANDIA

Biuro Eurydice
Fińska Narodowa Agencja ds. Edukacji
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Wkład biura: Paula Paronen, Aapo Koukku

FRANCJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Jeunesse et des
Sports (MENJS)
Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et
de l'Innovation (MESRI)
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance (DEPP)
Mission aux relations européennes et internationales
(MIREI)
61-65, rue Dutot
75732 Paryż Cedex 15
Wkład biura: Thibaut Duchêne (ekspert zewnętrzny:
CNAM), Anne Gaudry-Lachet, Robert Rakocevic (Eurydice
Francja)

NIEMCY

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR)
Heinrich-Konen Str. 1
53227 Bonn
Wkład biura: Sven Rahner, Stefan Angermueller
Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Taubenstraße 10
10117 Berlin
Wkład biura: Thomas Eckhardt, Maren Gerlach

GRECJA

Biuro Eurydice
Dyrekcja ds. Europejskich i Międzynarodowych
Ministerstwo Edukacji i Spraw Religijnych
37 Andrea Papandreu Str. (Office 2172)
15180 Marusi (Attiki)
Wkład biura: Maria Kapniari, Vasiliki Nikolopoulou (krajowi
eksperci ds. edukacji i szkolenia dorosłych, Dyrekcja ds.
Kształcenia Ustawicznego, Sekretariat Generalny ds.
Edukacji i Kształcenia Zawodowego, Kształcenia
Ustawicznego i Młodzieży, Ministerstwo Edukacji), Filippou
Zervas (Dyrekcja ds. Europejskich i Międzynarodowych,
Ministerstwo Edukacji)

WĘGRY

Biuro Eurydice
Organy Oświatowe
19-21 Maros Str.
1122 Budapeszt
Wkład biura: Judit Tauszig (ekspert zewnętrzny)

ISLANDIA

Biuro Eurydice
Dyrekcja ds. Edukacji
Víkurbíó 3
203 Kópavogur
Wkład biura: Hulda Skogland

IRLANDIA

Biuro Eurydice
Departament ds. Edukacji i Umiejętności
Sekcja Międzynarodowa
Marlborough Street
Dublin 1 – DO1 RC96
Wkład biura: Finbarr Lane

WŁOCHY

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e
Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Florencja
Wkład biura: Erika Bartolini; eksperci: Fausto Benedetti
(Dyrektor Jednostki Badawczej ds. Kształcenia
Ustawicznego, Istituto nazionale di documentazione,
innovazione e ricerca educativa (INDIRE), Patrizia Garista
(pracownik naukowy w INDIRE)

ŁOTWA

Biuro Eurydice
Narodowa Agencja Rozwoju Edukacji
Valņu street 1 (5th floor)
1050 Ryga
Wkład biura: Baiba Baškere

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
Schulamts des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Wkład biura: praca zbiorowa

LITWA

Biuro Eurydice
Krajowa Agencja Ewaluacji Szkół Republiki Litewskiej
Geležinio Vilko Street 12
03163 Wilno
Wkład biura: Arūnas Bėkšta (ekspert zewnętrzny)

LUKSEMBURG

Unité nationale d'Eurydice
ANEFORÉ ASBL
eduPôle Walferdange
Bâtiment 03 - étage 01
Route de Diekirch
7220 Walferdange
Wkład biura: Chantal Fandel (ekspert, Service de la
Formation des adultes du Ministère de l'Éducation
nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse)

MALTA

Krajowe Biuro Eurydice
Dyrekcja ds. Badań Naukowych, Kształcenia
Ustawicznego i Zatrudnienia
Ministerstwo Edukacji
Great Siege Road
Floriana VLT 2000
Wkład biura: Grazio Grixti (ekspert)

CZARNOGÓRA

Biuro Eurydice
Vaka Djurovica bb
81000 Podgorica
Wkład biura: Zora Bogicevic (Dyrektor Dyrekcji ds.
Szkołnictwa Średniego i Edukacji Dorosłych)

NIDERLANDY

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Rijnstraat 50
2500 BJ Haga
Wkład biura: praca zbiorowa

MACEDONIA PÓŁNOCNA

Narodowa Agencja ds. Europejskich Programów
Edukacyjnych i Mobilności
Boulevard Kuzman Josifovski Pitu, No. 17
1000 Skopje
Wkład biura: praca zbiorowa

NORWEGIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Wkład biura: praca zbiorowa

POLSKA

Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Aleje Jerozolimskie 142A
02-305 Warszawa
Wkład biura: Magdalena Górowska-Fells; eksperci krajowi:
Dr Monika Staszewicz (Instytut Badań Edukacyjnych),
Stanisław Drzażdżewski (Ministerstwo Edukacji i Nauki)

PORTUGALIA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Wkład biura: Isabel Almeida; eksperci zewnętrzni: António
Leite (Instytut ds. Zatrudnienia i Szkoleń Zawodowych),
Ana Cláudia Valente (Krajowa Agencja ds. Kwalifikacji,
Edukacji i Szkoleń Zawodowych)

RUMUNIA

Biuro Eurydice
Narodowa Agencja Programów Wspólnotowych w
dziedzinie Edukacji i Szkoleń Zawodowych
Universitatea Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 Bukareszt
Wkład biura: Veronica Gabriela Chirea we współpracy z
ekspertami: Cristina Barna (Narodowy Uniwersytet
Studiów Politycznych i Administracji Publicznej, Wydział
Zarządzania), Nicoleta Lițoiu (Politechnika
Bukaresztańska, Wydział Szkoleń dla Nauczycieli i Nauk
Społeczno-Humanistycznych)

SERBIA

Biuro Eurydice
Fundacja Tempus
Ruze Jovanovic 27a
11000 Belgrad
Wkład biura: praca zbiorowa

SŁOWACJA

Biuro Eurydice
Słowackie Akademyckie Stowarzyszenie na rzecz
Współpracy Międzynarodowej
Křížkova 9
811 04 Bratysława
Wkład biura: Mgr Michal Deneš (ekspert, Ministerstwo
Edukacji, Nauki, Badań Naukowych i Sportu Republiki
Słowackiej)

SŁOWENIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu
Biuro Rozwoju Edukacji
Masarykova 16
1000 Lublana
Wkład biura: Saša Ambrožič Deleja; eksperci: Ema Perme
(MIZŠ), Jasmina Mirčeva i in. (SIAE)

HISZPANIA

Eurydice España-REDIE
Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE)
Ministerio de Educación y Formación Profesional
Paseo del Prado, 28
28014 Madryt
Wkład biura: Juan Mesonero, Ana Prados, Carmen Tovar,
Jaime Vaquero, Francisco Varela, Elena Vázquez
(Eurydice España-REDIE), Félix Martín (Instituto Nacional
de las Cualificaciones, INCUAL), María Asunción
Manzanares (S.G. de Orientación y Aprendizaje a lo largo
de la vida) z Ministerstwa Edukacji i Szkoleń Zawodowych,
Patricia Cediell (Servicio Público de Empleo Estatal,
SEPE), María Dolores Vidal y Fco. Javier Briz
(Departamento de Educación, Cultura y Deporte del
Gobierno de Aragón), Luis Domingo González (Consejería
de Educación de Castilla y León), María Isabel Rodríguez
(Consejería de Educación, Cultura y Deportes de Castilla-
La Mancha), Brígida Bermejo y Myriam García (Consejería
de Educación y Empleo de la Junta de Extremadura), Ana
Mª Alzate (Consellería de Educación, Universidade e
Formación Profesional de Galicia), Gonzalo Ferrero
(Consejería de Educación y Juventud de la Comunidad de
Madrid), Alejandro Egea (Consejería de Educación,
Juventud y Deportes de la Región de Murcia), Eduardo
Angulo y Manuel Sada (Departamento de Educación del
Gobierno de Navarra)

SZWECJA

Biuro Eurydice
Universitets- och högskolerådet/ Szwedzka Rada ds.
Szkolnictwa Wyższego
Box 450 93
104 30 Sztokholm
Wkład biura: praca zbiorowa

SZWAJCARIA

Biuro Eurydice
Szwajcarska Konferencja Ministerstw Edukacji (EDK)
Speichergasse 6
3001 Berno
Wkład biura: Alexander Gerlings

TURCJA

Biuro Eurydice
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Wkład biura: Osman Yıldırım Uğur; eksperci: Prof. Dr Cem
Balcıkanlı, Prof. Dr Paşa Tevfik Cephe

